

Den Gode Oplevelse

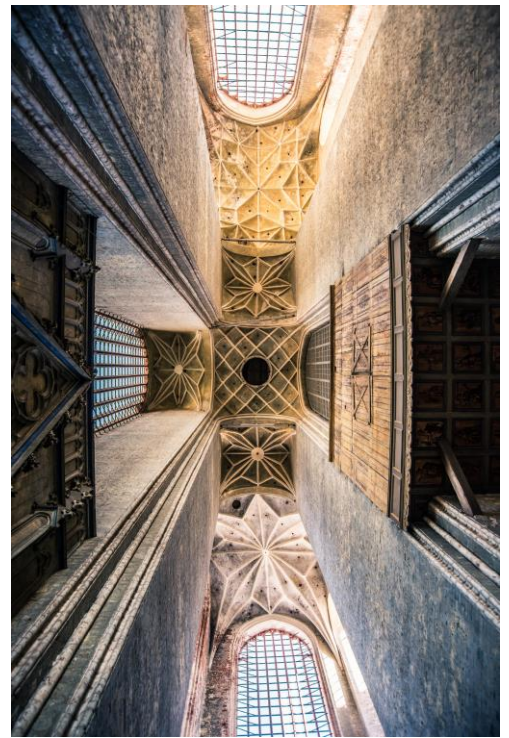
Af kulturarv fra vikingetid & middelalder i Midt- & Vestsjælland samt andre steder i Nordeuropa

Hansen, Andreas Bonde

Publication date:
2016

Document license:
[CC BY-NC-ND](#)

Citation for published version (APA):
Hansen, A. B. (2016). *Den Gode Oplevelse: Af kulturarv fra vikingetid & middelalder i Midt- & Vestsjælland samt andre steder i Nordeuropa*. Det Humanistiske Fakultet, Københavns Universitet.

Ph.d.-afhandling

Andreas Bonde Hansen

Bind II

Den Gode Oplevelse

af kulturarv fra vikingetid & middelalder i Midt- & Vestsjælland samt andre steder i Nordeuropa

Den Gode Oplevelse

Af kulturarv fra vikingetid og middelalder i Midt- og Vestsjælland, og andre steder i
Nordeuropa

Andreas Bonde Hansen

2016

Bind II – Bilag

Indhold

Introduktion til Bilag	1
Bilag 1: Kulturarv i Midt- og Vestsjælland – narrativer og steder	1
Stederne	8
Roskilde	8
Lejre	9
Tveje Merløse Kirke	9
Kongens Møller	9
Kalundborg Højby	10
Tissøs Vestbred	11
Skamstrup og Gørlev kirker	11
Tårnborg, Sprogø, m.v.	11
Trelleborg	11
Antvorskov Kloster	12
Sorø Klosterkirke og omgivelser	13
Knud Lavards Kapel m.v.	15
Sct. Bendts kirke, Ringsted	15
Købstadskirkerne i Skælskør og Slagelse	17
Institutionerne	18
Museum Vestsjælland (MVE)	18
Sagnlandet Lejre	21
Trelleborg (Nationalmuseet)	23
Festivalerne	24

Andre ikke-museale, kulturarvsformidlende institutioner	24
Bilag 2 - Deltagerobservationer & Deltagende observationer	26
Feltnoter Trelleborg, sommeren 2013	27
27-06-2013	27
02-07-2013	28
03-07-2013	30
04/7-2013	32
REFLEKSIONS-NOTE 05-07-2013.....	34
17-18/7	35
CREDO – Særdudstilling, Paderborn 17-18 oktober, 2013.....	38
Lux Mundi i Diözensanmuseum.....	38
Kejservalz – In Hoc Signo	39
Dag 2.....	40
FELTNOTER TOGTET.....	43
ORØ 23/7-2013 Pilgrimstema grundet Orø-korset	43
RØRVIG 24/7.....	46
KALUNDBORG 27/7 -13	48
KALUNDBORG 28/7	50
REFLEKTIONS-NOTE 30/7 2013.....	57
KORSØR 30/7 -2013	58
KORSØR 31/7	61
REFLEKSIONSNOTE 7/8-13.....	64
FELTNOTER SOMMEREN 2014.....	64
REFLEKSIONSKOMMENTAR TIL PRAKTIKANTERNES OBSERVATIONER VED DIVERSE MARKEDER/FESTIVALLER	64
JELLING 12/6-14.....	65
LEJRE 7. Juli	66
DANMARKS BORGCENTER 15/7 2014	70
17/7-2014 Trelleborg.....	74
Roskilde 16/7-14.....	78
VADSTENA 20/7 – 2014	83
Skansen 21/7 - 2014	86
BIRKA 22/7 – 2014	87

Refleksion over Birka	94
Gamla Uppsala 23/7 – 2014	95
Stockholms Medeltidsmuseum 25/7-2014	97
Ekomuseum Bergslagen (EMB) 25/7 – 2014	102
Ekomuseum Bergslagen releksion.....	107
Praktikanternes feltnoter – sommeren 2014.....	107
Asta Mønsted (AM)	107
Ringsted, 25. juni 2014, kl 16, Byvandring (AM).....	107
Trelleborg, 26. juni 2014 (AM).....	109
Danmarks borgcenter, 1. juli 2014 (AM)	110
Sagnlandet Lejre, 7. juli 2014 (AM)	115
Sagnlandet Lejre, 8. juli 2014 (AM)	118
Roskilde, 10. juli 2014 (AM).....	119
Omvisning i Sct. Laurentii kirke (AM)	119
Trelleborg Vikingefestival, 17. juli 2014 (AM)	120
Trelleborg Vikingefestival, 18. juli 2014 (AM)	121
Ulvsborg Ridderfestival, 19. juli 2014 (AM).....	123
Arkæologisk værksted på Roskilde museum, 22. juli 2014 (AM)	125
Kalundborg Korsridderfestival, 27. juli 2014 (AM)	126
Holbæk middelalderdage, 1. august 2014 (AM).....	128
Observationer sommeren 2014 v. Maja Hald Mortensen (MHM)	129
1/7 Danmarks Borgcenter (MHM).....	129
15/7 Rundvisning (MHM)	131
5/7 Danehof – middelalder festival i Nyborg (MHM).....	133
6/7 (MHM).....	137
31/7 Holbæk middelalderdage (MHM)	138
27/7 Korsridderfestival i Kalundborg (MHM)	141
3/7 Vikingemuseet Ladby (MHM)	143
17/7 – 14 Trelleborg Vikingemarked (MHM)	146
18/7 (MHM).....	150
26/6 Trelleborg – rundvisning (MHM).....	151
Noter Aachen & Berlin september 2014	154
Aachen	154

Berlin.....	159
MoMu (Moesgaard Museum) 24/1 – 2015	161
Feltnoter Sachsen-Anhalt juni 2015	165
MAGDEBURG (MD) 24/6 - 2015	165
MAGDEBURGER DOM.....	166
STRASSE DER ROMANIK INFO-CENTER.....	169
KULTURHISTORISCHER MUSEUM MAGDEBURG	171
HALLE 25/6 – 2015.....	173
Landesmuseum für Vorgeschichte	173
NAUNBURGER DOM (ND).....	175
SONNENOBSERVATORIUM INFO POINT	180
ARCHE NEBRA	180
QUEDLINBURG 26/6 – 2015	182
Q-OMVISNING 1.....	183
MUNZENBERG (klostermuseum).....	186
Q-OMVISNING 2	187
INTERVIEW ITALIENSK/ENGELSK ÆGTEPAR	188
PÅ QUEDLINBURG-MUSEET.....	189
Q-OMVISNING 3 - I OTTONERNES SPOR 27/6 - 2015	190
Karlskrona feltnoter 29-10-2015	191
Sammenfattede feltreferater	194
Eurob (Den Europæiske Rute for Teglstensgotik)	194
Hammershus.....	199
Viking – særudstilling på Nationalmuseet/Prinsens Palais.....	199
Ringsted Middelalderfestival august 2014 (AM & ABH).....	200
Øvrige	201
Bilag 3 – Indirekte formidling	201
Kvaliteter, udtryk og strukturer, med stort tilstedevær ved observerede, succesfulde attraktioner (herfra udtryk)	201
Markedsføring og anden indirekte formidling – eksempler til sammenligning	203
At tilgodese de mange oplevelser Eks: Museum Vestsjælland & Ekomuseum Bersglagen	203
Fælles attributter – fælles udtryk, Eks. EUROB m.fl.	208
Informatik, stedslighed, pædagogik og attributter	214

Bilag 4 – Interview-referater	220
Steffi Berendt (SB) March 24 th 2013, Stralsund.....	221
Dr. Petra Koch Lütken Westhues (PKL) October 17 th , Paderborn	222
Ulf Öhman (U) & Carina Sörhammar (C) – 28 juli 2014.....	224
Dr. Mathias Puhle (MP) – June 24 th 2015, Magdeburg	226
Bilag 6: Besøgstal og andre kvantitative data	228
Besøgstal kulturhistoriske museer udenfor de to største byer, i Danmark og Sverige.....	228
Overblik over attraktioner, med dedikeret formidling af kulturarv, knyttet til perioden 600 – 1350 i Danmark, Sverige og Tyskland.....	230
Danmark	230
Sverige	232
Tyskland.....	232
Sommerhuse og anden turisme i Midt- og Vestsjælland	233
Bilag 7: Fokusgruppeobservationer.....	233
Peder Lykkes Centrets Daghøjskole (PLC) 11/7 - 2014.....	233
Sorø Akademi 24/5 – 2015	239

Introduktion til Bilag

Bind II rummer afhandlingen bilag. Bilagene indeholder et kort overblik over den relevante historie og de midt- og vestsjællandske attraktioner. Derudover er der tale om ren empiri-præsentation.

Alle referencer er at finde i litteraturlisten i Bind I.

Feltobservationerne i Bilag 2 er så vidt muligt præsenteret i kronologisk rækkefølge, samt i helheder, i det illustrer projektets analytiske proces.

Al empirien, skal forstås som det underliggende univers, der præger hele bind I – også når der ikke refereres til specifikke steder.

Tekst og billeder er af Andreas Bonde Hansen (ABH), medmindre andet er angivet.

I empiri-indsamlingen fik periodisk kyndig assistance af stud.mag. Asta Mønsted (AM) og stud.mag. Maja Hald Mortensen (MHM). Deres initialer fremgår ved de observationer og billeder de har bidraget med.

Bilag 1: Kulturarv i Midt- og Vestsjælland – narrativer og steder

Det er nødvendigt at få et overblik over den historie og de fortidsminder, som danner kontekst for afhandlingens hoveddel. Her følger derfor en præsentation af Midt- og Vestsjællands historiske master-narrativ fra ca. 600 – 1350 samt de tilgængelige levn og kulturarvsoplevelser relateret til denne periode. Hovedfokus vil være på det tidligere Vestsjællands Amt og Lejre Kommune. Der er ikke tale om realhistorisk fagvidenskab, men, som nævnt, et forsøg på at give et indtryk de overordnede Danmarkshistoriske fortællinger, med Midt- og Vestsjælland som omdrejningspunkt.

Det er vigtigt at få givet en fornemmelse af master-narrativerne der omgiver de relevante temaer og deres attraktioner. Disse er primært rundet af attraktionerne selv, af skoleundervisning og af historiekultur i forskellige former.

Området der dækker de tidligere Vestsjællands Amt og nuværende Lejre Kommune (herfra Vestsjælland), rummer et unikt kulturlandskab. Ikke kun i relation til vikingetid og middelalder, men også i relation til palæo- og mesolitikum (Åmosen, Bromme), Neolitikum og Bronzealder (stor koncentration af megalitgrave og høje, samt fundkomplekser som Boeslunde (Se bl.a. Kaul 2010; Calmer 2002: 69) og nyere tid med egne Godser og Herregårde (bl.a. Ledreborg, Løvenborg, Borgeby, Holsteinborg), landvindingsprojekter, Guldalderkunst, kunsthåndværk og Bedre Byggeskik, samt videnskabshistorie med Brorfelde Observatoriet og Nationalmuseets arkæologiske Lejr i Åmosen (Naturstyrelsen 2015).

Hvis vi starter med begyndelsen af vor tidsregning, er der i Vestsjælland er fundet usædvanligt store koncentrationer af romersk import fra 1. og 2. årh. Det er dog først fra 7. og 8. århundrede at der i Vestsjælland fremvokser magtcentre i Tissø og Gl. Lejre, som endnu er enestående. Disse lokaliteter har ikke alene vist sig fundrige, men kan tilmed relateres til forskellige nationale og

regionale sagn (Christensen et. al. 2015: 28f.; 255ff.), hvilke igen danner forelæg for mængder af populærkultur. På Tissø findes en del frankisk import og synes i det hele taget som en lokalitet, hvor det nordisk før-kristne og det europæisk aristokrati har mødtes (Jørgensen 2003).

Vestsjællands vægtigste kulturarvsattributter – ud fra et oplevelsesperspektiv – er imidlertid dels Trelleborg og dels Hvide-slægtens narrativ og tilknyttede monumenter. Der har længe eksisteret et ønske fra den vestsjællandske fagkundskab og andre historie-entusiaster om, at kunne binde disse to fænomener sammen. Det kan de hypotetisk gennem en planke i Sæby kirke, som ifølge Lars Jørgensen forbinder Tissø med den sene vikingetid og Hviderne. Der synes dog at være et kildemæssigt hul i Vestsjællands historie at være et hul fra Tissøs storhedstid omkring 800 frem til 1130erne. Dette selvfølgelig med Trelleborg som den store undtagelse. Dendrokronologisk er Trelleborg dateret til ca. 980 (Roesdahl 2002: 100). Der vides som bekendt ikke meget årsagen til Trelleborg og Trelleborgenes opførsel. Normalt relateres Trelleborg til Harald Blåtands regeringstid. Dette er ikke uproblematisk idet dette baserer sig på en ukritisk brug af Adam af Bremen (Randsborg 2008: 8f.). Omvendt minder Trelleborg på en række punkter om andre bygningsværker, hvilke er valide at relatere til Harald Blåtand (se bl.a. Roesdahl 2002). Trelleborgene udtrykker et entreprenørskab og stilistisk formåen, som med stor sandsynlighed kan kobles til Harald Blåtand. En række forskellige teser har været ført for at forklare Trelleborgs formål (Roesdahl 2002; Dobat et. al. 2013: 33ff.; Sindbæk 2014: 233ff.). Den tolkning der er i vælten i skrivende stund, knytter Trelleborg til en række konflikter mellem Jelling-dynastiet og det ottonske dynasti i Det Tysk-Romerske Kejserrige. Fra midten af det 10. årh. og frem til ca. år 1000 er der gentagende konflikter mellem det danske rige (hvad det så end vil sige) og de ottonske konger/kejsere (Sindbæk 2014: 233ff.). Dette startede med et felttog ledet af Harald (sandsynligvis kun kronprins på dette tidspunkt) i omkring 950 (Zimmermann 2010 [1877]: 715f.). Dette resulterede i nederlag og en anerkendelse af Otto den Store som lensherre over danerne. Der fulgte derefter en længere fredperiode, hvor Harald får opbyggede infrastruktur – både fysisk i form af Jelling-komplekset, Ravning Enge m.v. og personalt med alliancerne med de slaviske stammer og Norge. Denne periode nåede sit højdepunkt med danernes invitation til det såkaldte Quedlinburger-møde i 973 (Gulya 2006: 22f.). Quedlinburger-mødet markerede at Danmark i en vis form var et anerkendt rige af (under?) den tysk-romerske kejser. Kong Harald Blåtand bliver dermed beviseligt en fyrste i det 'gode' europæiske selskab. Otto den Store døde senere samme år og danskerne og slaverne benyttede lejligheden til oprør. De undervurderede dog efterfølgeren kejser Otto II, hvilken indtager Hedeby (og, ifølge nogle kilder, store dele af Danmark). Herefter følger ca. 20 år med konflikt (Duckett 1967: 100, 108f.). Velkendt er det, at kronprins Svend (senere Tveskæg) i 982/83 smider de kejserlige tropper ud af Hedeby og at danskerne og slaverne derefter i fællesskabe plyndrer Hamburg. Det bør her bemærkes at strontiumanalyser af gravlagte krigere ved Trelleborg, indikerer et slavisk tilhørsforhold (jf. formidling på Trelleborg). Hvad der er mindre kendt er, at flere kilder omtaler et dansk-slavisk felttog i Brandenburg, samt flere vikingetogter i Nordtyskland i de kommende år (Duckett 1967: 109ff.). Hvem der end har siddet på magten i grænselandet nord for kejserriget, kan de ikke andet end at regne med, at der måtte komme gengældelsesaktioner før eller siden. En tolkning på Trelleborgenes formål kunne derfor være, at de er bygget for i

mødekomme dette – eller i hvert fald bistå hele den kampagne som starter i begyndelsen af 980'erne. Fire forhold er her vigtige at bemærke

1. Trelleborgene bør tolkes i relation til den maritime infrastruktur (Dobat et al. 2008: 24f.; 33ff.). De ligger alle på en nord-sydgående akse. Dette er oplagt både i forhold til at sejle den fordelagtige 'halvvind' (jf. den megen vestenvind i Danmark), Hedeby/Danevirke og i forhold til Kejserriget, samt Haralds allierede i den sydlige Østersø og Norge. Trelleborg ved Slagelse ligger her i en særligt udsat position, som det første forsvarsværk hvis en evt. fjendtlig flåde syd fra gik op via Storebælt.
2. Søren Sindbæk (Sindbæk 2014: 245f.) foreslår at der kigges mere mod borgenes funktion end mod arkitekturen. Meget hidtidig forskning har haft fokus på arkitekturens stringens og haft søgt en entydig funktion af borgen. Fra moderne tiders fæstninger ved vi, at sådanne ofte kan have mange funktioner: Indkvartering af tropper, beskyttelse af samme og genstand for militær kontrol og tilstedevær i et givent område. Sådant fungerer bl.a. Natos baser i Afganistan. Sindbæk foreslår en række tyske forelæg for Trelleborg og umiddelbart må tysk militær organisation på dette tidspunkt, da også være den mest oplagte sammenligning. Hermed kan det også indikeres at borgene måske ikke har haft helt samme funktion. Dette store, mandskabsrummelige, men svagere befæstede Aggersborg kan have været til samling af reserverne, træning og lign., hvor Trelleborg har været til de kampberedne enheder i frontlinjen. Formens betydning er måske overvurderet: Trelleborgenes stringente form er relativt ukompliceret at opbygge på det falde land. Omvendt kan samme stringens ikke udføres i mere kuperet terræn, hvorfor man i udbyg efter forløbere, må kunne mod bl.a. voldkonstruktionerne, hvorved man vil finde paralleller i bl.a. Sachsen & Brandenburg (Grebe 2000: 276; Böhme 2000: 694f.)
3. Arkæologiske kilder peger på at Trelleborgs historie har været mere dramatisk end de andre borges. Den stærkere befæstning, den afbrændte port, fund af pilespidserne, de gravlagte med skader m.v. I en behørig kritisk tolkning ville påpege at dette ikke er et endegyldigt bevis for et slag. Vi må dog konstatere at denne samling af dramatiske forhold finders her og ikke på de andre trelleborge.
4. Der må også kigges mod hvad der skete i de områder mod syd, vor det danske riges datidige allierede boede. Der er både militære indikationer som, men også det forhold at den sakrale imperialisme¹ fra syd mod nord stagnerer og Oldenburg opgives som bispesæde (Petersohn 1979: 17ff.), må inddrages i fortællingen om Trelleborg. Generelt kunne man med fordel forsøge at skabe større forståelse med samspillet med det nære udland i relation til Trelleborg.

I det danske master-narrativ med Midt- og Vestsjælland som centrum bliver den følgende periode (ca. 1000 – ca. 1130) noget mere fragmentarisk. Roskilde blomstrer og er hovedsæde for (på hver sin vis) spektakulære konger som bl.a. Svend Estridsen og Kong Niels. Derudover er der hele

¹ Jf. det forhold, at udbredelsen af bispesæder, klostre, provstier og særlige skoler udi kirkearkitektur, var en integreret del af de forskellige aktørers (kongedømmer, kejserriget, ærkebispesæder) forsøg på landvinding og magtmanifestation i perioden fra midten af 10. årh. og tre århundreder frem (Petersohn 1979).

Tissø-Hvide-koblingen og selvfølgelig Skjalm Hvide (ham vender vi tilbage til). Ydermere grundlægges Slagelse, der er stor aktivitet ved Hærvig og Iseøre Ting (Hertz 1990). Der findes med andre ord et stort relativt uformidlet kulturhistorisk materiale fra denne periode, dog uden velkendte monumentale ankrer

Det første spæde glimt af Hvide-slægten man får i kilderne, er Toke Trylle – eftersigende far til Hvide-slægtens stamfader Skjalm Hvide – som er nævnt på en bjælke i Sæby kirke (tidlig Hvide-kirke ved Tissø), som muligvis stammer fra Stormandssædet på Tissø. Teser om hans fars identitet peger både mod den berømte Palnatoke (engelskfødt hirdmand for Svend Tveskæg, 'Jomsviking' og Harald Blåtands Banemand) og den mindre berømte Slau, som sagnene lader være Slagelses grundlægger (Matzon 2013: Pers. komm.). Som vi skal høre senere er myter ofte noget positivt i det historiske narrativ. Det er også i denne epoke at de første Hvide-berømt heder optræder – navnlig Skjalm Hvide og dennes søn Asser Rig. Disse er typisk fremstillet som kosmopolitiske og ærlige i en tid, hvor korrumpningen og rænkespillet får frit spil. Fortællingen om Danmark, Hviderne og Midt- og Vestsjælland er herfra en klassisk middelalderfortælling, som den stadig dyrkes også indenfor Fantasy-genren særligt med *Game of Thrones*.

Den historiske kronologi med Midt- og Vestsjælland som centrum, fortsætter med fortællingerne om Knud Lavard og hans mords konsekvenser. Tronebejleren og den kosmopolitiske kejseryngling som blev brutalt myrdet af sin fætter, kongesønnen Magnus, i Haraldsted Skov ved Ringsted, julen 1131. Perioden fra Erik Ejegods død – måske endda allerede fra Svend Estridsens død – og frem til Valdemar den Stores og Absalons magtovertagelse, kan betragtes som Danmarks svar på "The Dark Ages". Narrativet om Knud Lavard synes ofte fortalt som det begyndende lys, der på en gang blev slukket alt for hurtigt, som også blev det anslag der skulle ændre tingene – altså begyndelsen til enden på de mørke tider. Fortællingen om Knud Lavard er veludforsket (se bl.a. Helleberg 2011) og relativt veludfoldet i historiekulturen. Jeg vil derfor blot udpege del-fortællinger i det store Knud Lavard-narrativ som kunne udfoldes mere, med henblik på at forny fortællingen og skabe nye omdrejningspunkter for formidlingen af denne del af historien.

I forhold til kilderne og den senere historietradition er Lavard en modsætningsfyldt karakter. For det første synes Saxo og samtidige kilder, at have anti-tyske (eller i hvert fald anti-saksiske) sympatier (Heebøll-Holm 2012). Knud Lavard havde stærke tyske alliancer, han repræsenterede generelt en orientering mod kontinentet og kirken som også i den romantiske tradition sjældent er sympatisk stemt over for². Fra de middelalderlige kilder berettes det at Lavard tilegnede sig forfængelige skikke, hvilke typer som Saxo typisk kun havde foragt for. Alligevel er Knud Lavard i næsten alle henseender positivt fremstillet – både af samtidige kilder og romantikkens historikere. Dette hænger muligvis sammen med den senere kanonisering af Knud Lavard, samt det faktum at han var far til fredens genopretter og landsfader Valdemar den Store, som med bibelsk præcision blev født syv dage efter sin fars død. Her stopper konsensus imidlertid også. I kilderne er det meget forskelligt, hvor de øvrige sympatier ligger. Roskildekrøniken har klare sympatier for Lavards banemand

² Der kan spores en orientering som vender blikket væk fra de kontinentale kilder og favoriserer de islandske/norske, der har sit udspring i Rasmus Nyrup og særligt N.F.S. Grundtvig som påvirker historieopfattelsen og den kulturelle orientering i dag.

Magnus, og mener at hans ugering var et udtryk for, at han var blevet besat af djævelen (Helleberg 2011: prolog). Saxo og Sorø-krøniken har derimod ikke meget til overs for Magnus og hans far Niels. Dette giver sig også til udtryk i efterskrifterne til Slaget ved Foteviken, hvor Lavards bror Erik Emune fik hævn sin bror ved hjælp af brug af pansret, tysk rytteri (første brug i Nordens historie). Saxo beskriver Niels og Magnus næsten som 'bondeknolde' der på tilbagestående vikingemaner angriber fra langskibe på stranden, uden tidssvarende taktik eller teknologi. Resultatet blev et nederlag af rang, hvilket Saxo ikke begræder. Roskildekroniken derimod kalder Magnus' død for "tabet af Danmarks ungdoms blomst" (<http://danmarkshistorien.dk/leksikon-og-kilder/vis/materiale/roskildekroniken-om-slaget-ved-fodevig-og-kong-niels-doed-1134/>). Hvad der er vigtigt at nævne i denne sammenhæng er, at selvom dette magtspil udfolder sig i hele det daværende Danmark, er den ene side finansieret af Hviderne og Midt- og Vestsjællands frodige jorde. Denne forfatter tillade sig at gå så langt som at hævde, at alle de store sejre der i perioden 1134 – ca. 1170 kan føres tilbage til Hvidernes velstand de har qua deres besiddelser i Midt- og Vestsjælland (i nogen grad Nord- og Østsjælland).

For at opsummere og supplere denne fortælling, ligger der altså i Knud Lavard-narrativet følgende punkter oplagt for videre formidling:

- Kilderne: deres sympatier og disses årsager – et rænkespil af 'Game of Thrones-agtige' dimensioner.
- Kanoniseringen af Lavard: De politiske motiver bag og de senere konsekvenser.
- Indførslen af nyeste skikke og teknologi fra kontinentet fra både Lavard og Emune: Enestående ændring i krigsførsel, nye kosmopolitiske alliancer sydover, tøj m.v. (hvordan er Lavard fremstillet billedligt)
- Lavards og Valdemars opvækst hos Hviderne: I de urolige tider var der sikkerhed at finde hos Skjalm Hvide og Asser Rig. Hvorfor og hvad betød det for den senere Danmarkshistorie? Også her kan drages dramaturgiske paralleller til tidens populærkultur, hvor alliancen (og det modsatte) mellem Hviderne og kronen i kan sammenlignes med 'Stark-æten' i *Game of Thrones*.

I den følgende periode følger fortællingen om Svend, Knud og Valdemar (Scocozza & Jensen 1994: 61-62), med det danske middelalderiges hidtidige højdepunkt i form af erobringen af Rügen. Denne hændelse fylder en del i den danske historiekultur, på trods af at der er andre hændelser indenfor det efterfølgende halve århundrede som i relation til drama, dimensioner og international indflydelse, er langt mere betydningsfulde. Det på mange måder frugtbare samarbejde mellem Valdemar den Store, Absalon og Esbern Snarre repræsenterer et narrativt punkt i Danmarkshistorien, hvor rigets orden igen er genoprettet (borte er mørket) og Danmark igen er herrer i egen region. Absalon er den klart dominerende skikkelse i Danmarkshistoriens master-narrativ fra sidste halvdel af 12. århundrede og i dansk historiekultur omkring samme periode. Han er på mange måder unik, i det at han måske er den eneste rigtigt dyrkede førreformatoriske personlighed fra Danmarkshistorien. Paradoksalt nok, synes han nationalt set at være næsten udelukkende forbundet med erobringen af Rügen, grundlæggelsen af København og etableringen af Roskilde Domkirke som teglstensskatedral, hvis

attribut – at være verdens tidligste teglstensgotik – er hans nevø og efterfølger Peder Sunesens værk. I populærformidlende sammenhænge i Danmark, eksisterer kun ganske få fremstillinger af Absalons øvrige byggeaktivitet (særligt hans stilistiske pionerskab samt byggeaktivitet i Nordtyskland), hans politiske reformer, samt hans afvisning af selveste Fredrik Barbarossas anmodning om troskabsed, i makkerskab med Knud VI. Dette leder os til en meget overset del af Danmarkshistorien, som har stort tilstedevær af Midt- og Vestsjælland, perioden fra Københavns grundlæggelse i 1186³ til korstogene mod Estland. Om det var Absalon der styrede Knud VI eller omvendt findes der forskellige udlægninger af (Socozza & Jensen 1994: 67-68; Podcast v. Anders Olling 2015: <http://netudgaven.dk/2016/01/kongerækken-14-knud-d-4/>). Det vigtige er, at der i Knud VI's regeringstid fandt en række, for eftertidens Østersøområde, en række vigtige hændelser sted. Der er dels konflikten med Barbarossa som resulterede i konflikt med hans kejserens vasal Bogislaw af Pommern. Afvisningen af Barbarossa kom på højdepunktet af dennes magt. At det alligevel lykkedes Knud VI at forblive en 'fri' konge, skyldes det at Barbarossa havde sejret over sin rival, den hidtidige nordtyske stormagt, Henrik Løve. Dette gjorde at riget Danmark nu var den stærkeste enhed i Nordeuropa, og man mente altså, at man havde styrken til at modsætte sig kejseren (Heebøll-Holm: Pers. komm.). I generationerne forinden, havde både Kong Niels, Svend Grathe og Valdemar den Store, anerkendt Den Tysk-Romerske Kejser som deres lensherre (noget der f.eks. aldrig nævnes i danske skolebøger). Dette betød de facto at, med Knud VI's konfrontation med Barbarossa, brød Danmark ud af Det Tysk-Romerske Kejserrige. Samtidig starter, under Knud VI, en intensiv ekspansion og korstogsaktivitet flere steder i Østtyskland (Petersohn 1979: 445ff.; Bysted et. al. 228ff.), ligesom en arkitektonisk bølge, af særligt franskinspireret teglstenskirker bliver Danmarks sakral-imperialistiske 'brand', særligt i Pommern (Petersohn 1979: 445ff.). Dette kan ses den dag i dag. Der var et kapløb i gang mellem flere af regionens større magter om at have herredømmet (særligt det religiøse) over Østersøregionen – primært Danmark, Brandenburg og Magdeburg, hvilke repræsenterede hver deres arkitektoniske stilart og kirkepolitiske orientering (Petersohn 1979). Styringen for disse sakral-imperialistiske ambitioner skete fra Ringsted og Roskilde og midlerne kom fra Sorø-egnen (Nawrocki 2010: 21; 23-30). Aksen Roskilde, Ringsted, Sorø, har således i sidste halvdel af 12. århundrede og de første par årtier ind i 13. århundrede, været et nordeuropæisk center af en betydning, vi knapt kan forestille os i dag.

En anden midt- og vestsjællandsk personlighed fra denne periode som synes overset, er Peder Sunesen. Som den kun anden store sydsjællandske gejstlige kosmopolit, bragte han gotikken til Danmark, kombinerede den med den fremmelige teglstenstradition i Midt- og Vestsjælland og blev derved teglstensgotikkens fader. Selvom teglstensgotikken internationalt er en anerkendt stilart, distinkt for Nordøsteuropa, er dette forhold lidet udfoldet.

Det følgende narrative højdepunkt er Valdemar Sejrs æra. Denne har stort historiekulturelt tilstedevær fødet af myteføddning og myteknusning i forskellig form. Da denne del af historien synes velkendt, vil jeg blot henvise til disse publikationer for videre læsning (Jensen 2002; Bysted et. al. 2012: 185ff.).

³ København grundlagdes med al sandsynlighed langt senere, men i det dyrkede master narrativ, er det stadig 1186 der er 'fikspunktet'.

Det Midt- og Vestsjællandske magtcenter og Hvidernes magt, blev i de kommende generationer fragmenteret. Denne forfatter mener dog stadig at der – bl.a. personalhistorisk set – er nogle, for mange, appellerende narrative at tage fat på her. Dette kunne, foruden den allerede nævnte Peder Sunesen, være Jens Grand. Han markerer et skift – næsten en apokalypse – i Hvidefortællingen. Han var den sidste 'store Hvide'. Han var muligvis – næsteften Absalon – den største Hvide af dem alle, men endte med at blive den store taber i 'den nye tids' drabelige magtspil med kronen og dens nye allierede (Bysted et. al 2012: 311ff.). Som konstitueret ærkebiskop i Riga og bispesyrst af Bremen, markerer han både at Hviderne helt op til dette tidspunkt fortsat var den måske mest magtfulde familie i Østersøen. Jens Grand var en af mange stormænd fra 'Stenmagle-klanen' af Hviderne. Det narrativ som omgiver ham kunne potentielt have rollen som:

- 'Le grand finale' på Hviderne: Den sidste store Hvide, som tog kampen op og som måtte så grueligt meget i gennem. Efter ham var det slut med Hvide-æraen.
- Danmarks endeligt som stormagt (for en stund): De nye 'hovedroller' spilledes nu af Hansaen og Den Tyske Orden.
- Relation til 'Mordet i Finderup Lade' – en uhyre eksponeret og velkendt, national fortælling. Jens Grand er tilmed en ny vinkel – hvor bl.a. Marks Stig synes at have domineret fortællingen.
- Forståelse af international magt fra 1300 og frem

Jens Grand er kun en blandt flere interessante oversete emner at tage frem fra sidste halvdel af 13. århundrede, men er et godt symbol på uhyre betydningsfulde og stadig ukendte personligheder i denne periodes Danmarkshistorie. Af andre kan nævnes:

- Kong Erik Plovpenning: Kejsertronebejler (Heegbøll-Hansen 2016: Pers. komm) og hovedaktør i den næste fase af kampagner i Baltikum. Denne var en del af en ny æra hvor med- og modspillerne hed Den Tyske Orden og Alexander Newskij (Bysted et. al. 2012: 272-289). Erik Plovpenning er begravet i Sct. Bendts Kirke i Ringsted.
- Jacob Erlandsen: Født ud af Hvideslægtens Bjernede-klan. Han var tæt på at gøre Lund – muligvis også Roskilde Stift – til et selvstændigt bispesyrstedømme. Ydermere repræsenterer han den første store konflikt mellem Hviderne og kongemagten. Dette var sandsynligvis hvad der fik ham snigmyrdet. Mysterier og uopklarede mord, er ofte et narrativt attribut, udover at det føder en populær – og måske ikke urigtig – forestilling om middelalderens magtspil (Bysted 2012 et. al. 292-293); <http://danmarkshistorien.dk/leksikon-og-kilder/vis/materiale/jakob-erlandsen-ca-1220-1274/>.
- De internationale aktører i Danmark og den udenrigspolitik Danmark førte. Dette være sig selvfølgelig pave- og kejsermagt, men måske er de nære med- og modspillere mere interessante. Her tænkes særligt på diverse ordener så som Johanitterbrødre, Cistercienser og Den Tyske Orden.

Ovenstående repræsenterer narrative omdrejningspunkter som på en gang rummer populære og dragende elementer af middelalderen – drabelige riddere, luskede rænkesmede, magtfulde fyrster m.v. – og som har de 'overraskende' elementer med visse læringspotentialer, som internationale forbindelser, konkret brug og betydning i den videre historie, m.v.

Stensbyforliget i 1238 må også nævnes (Bysted et. al 169ff.). Dette forlig mellem Danmark og Den Tyske Orden, blev forhandlet på plads i Stensby nær Vordingborg. Det betød at Den Tyske Orden og Danmark nu var allierede. Denne beslutning gjorde at russerne måtte forene sig mod denne nye stærke nabo. Dette er fundamentalt for den russiske historiebevidsthed og blev brugt propagandistisk af flere aktører under Anden Verdenskrig. Dette fylder uendeligt lidt i dansk historiekultur og –formidling. Det er et eksempel på meget vigtige dele af middelalderhistorien, som har haft en stor konsekvens, man i Danmark ikke kender til.

Selvom det vestsjællandske magtcenter fragmenteredes i 13. og 14. århundrede, og selvom personalhistorien fortæller om urolige tider (Socozza & Jensen 1994: 74-82) blomstredes områdets købstadskultur, og gotiske kirker som Skt. Mikkels Kirke i Slagelse og Skt. Nikolaj Kirke i Skælskør vidner derom. Disse købstadskirker – som i øvrigt blomstrede over hele landet – bevidner om en ny tid, hvor den åndelige inspiration og den kulturelle orientering ikke længere gik i mod Frankrig, Westfalen og Norditalien (Nawrocki 2010: 71f.), men mod Hansestæderne og Østersørummet. Det er denne forfatter uforståeligt, hvorfor man i Danmark aldrig har generet større identitet og fælleskab omkring teglstensarkitektur generelt – i særdeleshed den distinkte nordeuropæiske teglstensgotik. Denne er blandt de få stilarter, hvor man i det nordisk-baltiske område, har en særegen regional arkitekturhistorisk stilart, hvis stedsbunde særkende nyder stor international anerkendelse (https://en.wikipedia.org/wiki/Brick_Gothic).

Stederne

Nedenfor findes en præsentation af de vigtigste steder og monumenter, med relation til og oplevelsespotentialer for, de ovenfor præsenterede narrativer. Stedernes relevante fakta er kort præsenteret. Blandt disse findes en præsentation af stedernes attributter. Dette er en vurderingssag. Ydermere vil nogle attributter have bredere potentialer end andre. Det tages der ikke højde for her – her er blot præsenteret de karakteristika, som potentielt kan være tiltalende for udvalgte kulturarvskonsumenter. Hvad opstillingen af lokaliteter gerne skulle illustrere er den høje koncentration af fortidslevn m.v., hvor vikingetids- og middelalderhistorie potentielt og i varierende grad kan opleves.

Roskilde

Opført: ca. 1000 og frem.

Attributter:

- Roskilde Domkirke: Verdens første katedral i teglstensgotik. Mausoleum for den danske kongefamilie. En af Nordens største og mest imponerende, historiske bygninger.
- Hyggelig by og smukt landskab, med bl.a. spektakulær udsigt fra Provstemarken og Skt. Jørgens Bjerg.
- De rekonstruerede vikingskibe m.v. på Vikingskibsmuseet.
- Mindre kirker så som Skt. Jørgen – tidligere Skt. Clemens og blandt de allerførste stenkirker i Danmark – og den delvist ruinerede Skt. Ibs. Qua dennes tilstand af 'næsten ruin', findes her et helt unikt rum med mange muligheder.

- Generelt rummer Roskilde stedslighed der er tæt forbunden med Danmarkshistorien fra før 1850.

-

Roskilde besidder generelt et blomstrende kulturliv ikke mindst centreret omkring ROMU. Derudover kan nævnes den nye nationalpark 'Skjoldungernes Land', hvis eksistens er for ny, til at dette projekt har kunnet behandle det. Roskilde har et udfyldt potentiale i at udnytte den nationale og internationale opmærksomhed som Domkirken og Vikingeskibsmuseet rummer, ligesom Roskildes besøgsgrundlag synes af udgøres af lokale, samt endagsturister fra det resterende Østdanmark. Roskilde næste udviklingstrin er således at blive en destination for flerdagsophold i sig selv – hvilket muligvis også ville kunne have effekt på Vestsjælland.

Lejre

Opført: (stormandsædet) ca. 600.

Attributter: Spektakulært kulturlandskab med mange elementer – særligt en håndfuld store skibssætninger. Narrativet om Lejrekongerne, hvis haller (arkæologiske fund af haller) er markeret i landskabet. Sanglandet Lejre.

Lejre består af mange enkeltdele, som måske kun trænede øjer kan detekterer. Saglandet Lejre er en relativt populær attraktion. På ROMUs (Roskilde Museums) afeeling i Gl. Lejre formidles stormandssædets historie. Dette museums opbygning er i skrivende stund under opbygning. Før hen har man imidlertid ikke haft held til at trække nævneværdige besøgstal (årligt ca. 5.000) på trods af de berømte Lejresagns tilstedevær i folkehistorie og populærkultur.

Tveje Merløse Kirke

Opført: ca. 1125 (Randsborg 2004: 9) – sandsynligvis af Asser Rig, muligvis påbegyndt af Skjalm Hvide

Attributter: Danmarks bedst bevarede romanske kampestenskirke. Spektakulært udseende med to tårne og et balkanesisk præg . Kalkmaleri af en korstogscene hvor en arabisk kriger kæmper mod en vesteuropæisk kriger (Randsborg 2004: 91).

Formidling: ingen.

Tveje Merløse Kirke er en art modermonument for Hvide-slægten, qua dens alder og relation til de af Hviderne der er velkendte tidligst i historien.

Kongens Møller

Opført: Middelalder m.v.

Attributter: Smukt istids- og kulturlandskab og rekreativt miljø. Bromølle Kro og dens fortælling relateret til områdets maritime infrastruktur (åer m.v.) og Absalon.

Formidling: Informationstavler fra Formidlingscenter Fugledegård.

Kongens Møller-området har særligt sit potentiale som en del af større Vestsjællandsoplevelse. Her er smukt og et godt sammenhængende kulturlandskab.

Billede: Det Vestsjællandske kulturlandskab er i almindelighed smukt – her i nærheden af Kongens Møller.

Kalundborg Højby

Opført: Fra ca. 1200 og frem.

Attributter: Unikt velbevaret middelaldermiljø. Vor Frue Kirke: Femtårnet, byzantiskinspireret teglstenskirke, i typisk ortodoks korsform (Nawrocki 2013: 193ff.), bygget over målene på Det Himmelske Jerusalem, på en ottekantet kirkegårdsmur. Præstegadehuset – Danmarks ældste verdslige bygning (og andre middelalderlige huse). Smuk udsigt over Hærvig. Borgruin. Historier knyttet til korstog og personligheder som Esbern Snarre, Peder Strangesen, Erik Menved, Valdemar Atterdag og Jens Peder Lodehat.

Stedets klare højdepunkt er Vor Frue Kirke, men Kalundborg Højby har en bred palet af indtryk, hvilke er koncentreret i et miljø som er meget afgrænset fra den øvrige by. Museet er beliggende mellem Vor Frue kirke og borgruinens hoveddel, i gård-bygninger fra 16. og 17. århundreder som i sig selv rummer en del historie, bl.a. knyttet til Wilhelm Hammershøi⁴. Der findes nogle middelalderformidlende tiltag fra museets side, om end tiltag som dedikeret formidler kirkens særegne arkitektur og æstetik er sparsom.

⁴ Set 24. februar, 2016:

<http://www.vestmuseum.dk/Default.aspx?ID=199&Action=1&NewsId=689&M=NewsV2&PID=409>

Tissøs Vestbred

Opført: Tissø stormandssæde anlagt sidst i 6. århundrede. Derudover anden kulturhistorie.

Attributter: Stormandssædet Tissø, Sæby kirke (tidlige Hvidekirke med kalkmalerier, smukt beliggende), Åmosen (ganske vidst på Tissøs østside, men formidlet på Formidlingscenter Fugledegård), smukt landskab.

Ved stormandssædet Tissø ligger Formidlingscenter Fugledegård, hvilken både formidler dette, Åmosen og områdets fugleliv m.v. Alle originale fund ligger imidlertid på Museum Vestsjællands Kalundborgafdeling og på National Museet.

Skamstrup og Gørlev kirker

Opført: ca. 1150 (fremstår de udpræget gotiserede i dag).

Attributter:

- Skamstrup: Kalkmalerier – særligt kendt er det af *Olav den Helliges Kapsejlds*, et motiv som også findes i Højby Kirke i Odsherred. I Skamstrups tilfælde er dette motiv også tolket som en korstogscene (Pistohlkors 1994: 49; Danmarks Kirker 1982: 817)
- Gørlev: Kalkmalerier af bl.a. Peder Strangensen og Fru Ingeborg (Esbern Snarres datter og fremtrædende Hvide). Derudover to unikke runesten (Danmarks Kirker 1982: 1191f., 1209ff.)

Vestsjælland rummer mange landsbykirker med lignende attributter og med tilknytning til Hvidelægten. Disse to skal således ses som repræsentanter for denne type kulturarv.

Tårnburg, Sprogø, m.v.

Opført: ca. 1150 og frem.

Attributter: Militærhistorie, en del af et smukt og til tider dramatisk landskab.

Sjællands vestkyst er generelt et smukt område. På Sprogø ligger Valdemar den Stores borg, man lejlighedsvis kan få omvisninger på. Derudover findes fra kysten nord for Korsør og ind i landet mod Trelleborg, en række forsvarsanlæg og volde fra jernalder og middelalderen. Tårnburg er den mest prominente. Hverken Tårnburg eller Sprogø er synderligt velbevarede – Tårnburg mest blot en jordvold. Men i kombination med landskabet, med fortællingen om diverse arkæologiske fund og med Vestsjællands øvrige militærhistorie, ville de kunne indgå i en oplevelsessammenhæng.

Trelleborg

Opført: 980.

Attributter: Særegen og ikonisk udseende. Blandt få, så velbevarede, militærhistoriske vikingetidsmonumenter. Knyttet til et narrativ om europæisk storpolitik.

Den ikoniske vikingetidsborg ved Slagelse er i den gængse historiefortælling, bygget af Harald Blåtand omkring 980. Om end borgens funktion stadig er til debat, relateres den som oftest til

Haralds politik internt og med rigets naboer. De arkæologiske kilder vidner om kamp og om tropper der muligvis er importeret. Borgens arkitektur er ofte hvad der af fagkundskaben fremhæves ved Trelleborg. Dog er det, i dagligdagsformidlingen og den meste markedsføring, mest stedet som platform for re-enactment samt aktiviteter i rekonstruerede miljøer der er i højsædet.

Vikingerne teknologiske og intellektuelle egenskaber italesættes ofte i en optik af overraskelse – at de kunne opnå store teknologiske og intellektuelle resultater, på trods af at man (omverdenen, den senere historie, etc.) har betragtet dem som mindre udviklede barbarer. Her passer Trelleborg godt: Det er et stykke ingeniørarbejde i topklasse for dets samtid, men er holdt i træ og tørv, hvilket relateres til noget urnordisk. Omvendt er det perspektiv, at Trelleborg visuelt også kunne afspejle, et stykke ærkeeuropæisk militært højteknologi, muligvis efter tysk forbillede, en mere kompleks sag (Sindbæk 2014, 240-250). På den ene side kan dette vække stolthed hos et nationalt publikum og relevans hos et internationalt publikum. Men en af de fremmeste funktioner som konstruktionen vikingetid tjener, er at adskille Danmark fra kontinentet og særligt Tyskland. Så selvom den tyske kobling måske skulle udfoldes yderligere, må det måske gøres så Trelleborg ikke bliver et visuelt 'fremmedlegeme' i en dansk folkesjæl, som stadig har en vis distance til kontinentet.

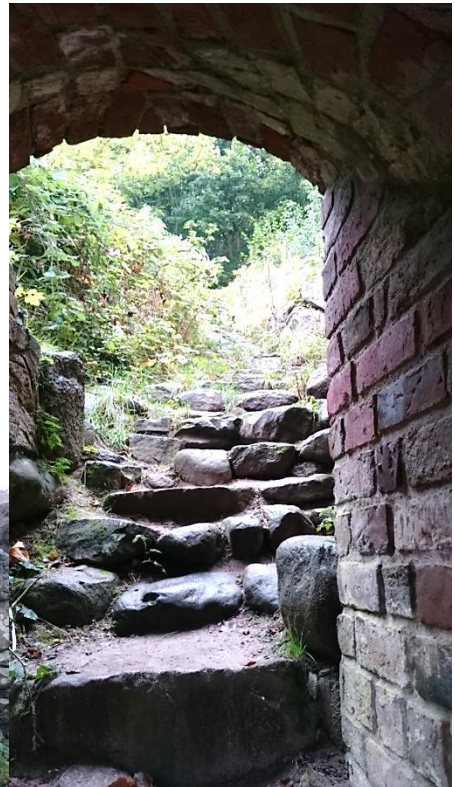
Antvorskov Kloster

Opført: 1165.

Attributter: Ruin-kvaliteter (se Bind I kap. 5.4.1) – i deriblandt karakter af at have været uberørt over lang tid. Blandt de største og vigtigste klostre i Norden i 12. og 13. århundreder. Narrativ knyttet til korstog, diverse ordener og anden international middelalderhistorie.

Antvorskov kloster er en relativ stor ruin – og således på mange måder den mest seværdige ruin i Vestsjælland. Den kan ses fra motorvejen E20. Det har længe undret undertegnede, hvorfor dette forhold ikke gør den mere besøgt. Måske dette er sigende for trafikanternes interesse for kulturlandskabet. Der findes enkelte formidlingstavler på stedet. Den lokale Antvorskov Kaserne holder en årlig højtidelighed der, i anledning af årsdagen for Slaget ved Lyndanisse, hvor Danebrog ifølge myten faldt ned fra himlen, hvilket man på kasernen mener blev bragt til Antvorskov Kloster. Derudover findes ingen formidling på stedet. Jeg selv har observeret at stedet med al sandsynlighed har været benyttet som ly for subsistensløse eller lignende, hvilket både siger noget om hvor lidt besøgt stedet er, og om hvor lidt opsyn der er med stedet.

Billeder: Antvorskov Klosterruin.

Sorø Klosterkirke og omgivelser

Opført: Ca. 1170.

Attributter:

- Centrale Sorø: Et helt enestående kulturlandskab med klosterkirken og Sorø Akademis (inkl. park m.v.) som centeret omkring Sorø Sø. Begravelser af kongerne Valdemar Atterdag og Christoffer II (ikke en videre kendt konge, men hans grav har en spektakulær udsmykning, med bl.a. satiriske og frivole afbildninger som hentyder til kongens eskapader), samt bl.a. Absalon. Stedet for Danmarkshistoriens vugge – gennem tilstedevær af berømte tænkere som Saxo og B.S. Ingemann, i mindre grad

N.F.S. Grundtvig og H.C. Andersen (x). Derudover er Sorø omdrejningspunkt for generel Hvide-historie (symboliseret ved slægtens mange våbenskjold som er bemalet indvendigt i kirken), samt historien om de velhavende cisterciensermunkene. Møllediget: Kanal bygget af cisterciensermunkene som leder vand fra Tuel Sø til Sorø Sø. Kanalen har lige akkurat det fald det kræver for vandet at løbe den ca. 1800 meter (3 cm per 100 meter)⁵. Dette gør Møllediget til et ingeniørmæssigt præcisionsarbejde.

- Omkring Sorø: 1) Pedersborg: Hvidekirke beliggende højt på et voldanlæg fra ældre førromersk jernalder og med en enestående udsigt over Sorø Sø. 2) Fjenneslev Kirke: Tvendetårnet romansk tidlig Hvidekirke med fortælling knyttet Asser Rig og hans sønner Esbern Snarre og Absalon. Derudover findes i Fjenneslev Kirke en runesten, rejst af Asser Rig. 3) Bjernede Kirke: Endnu en af Hvidernes små men spektakulært udseende stormandskirker. Bjernede er delvist en romansk rundkirke.

Kulturlandskabet omkring Sorø er generelt knyttet til mange historiske berømt heder (bl.a. også Frederik II, Christian IV m.fl.) og rummer elementer fra mange perioder – næsten alle med en smuk beliggenhed. Sorø er imidlertid præget af – som så mange andre steder i Vestsjælland – at kulturlandskabet som oplevelsesrum ikke er videre faciliteret. Ovennævnte attributters historie formidles på Museum Vestsjællands lokale afdeling – beliggende i Christian IVs charmerende gamle kro – sammen med den øvrige købstadshistorie og områdets oldtid. Der er således meget lidt formidling dedikeret til områdets middelalderlige kulturlandskab. Da det er denne forfatters indtryk, at det kræver visse egenskaber at kunne læse kulturlandskaber og således gøre dem til oplevelser, er denne sparsomme formidling en udfordring for Sorøs kulturarvsindustri.

⁵ Set 24. februar 2016: http://www.kulturarv.dk/1001fortaellinger/da_DK/soroe-moellediget

Billeder: Maleri af Nicholaj Christensen, sidste halvdel af 19. årh. Motivet forestiller Sorø Sø, med akademiet og klosterkirken i baggrunden (<http://soranerarkivet.dk/kunst/christensen,nickolaj/>).

Knud Lavards Kapel m.v.

Opført: ca. 1150.

Attribut: Narrativ kobling til Knud Lavard.

Som præsenteret tidligere i dette bilag, har fortællingen om Knud Lavard en særlig funktion i det vestsjællandske middelaldernarrativs struktur. Knud Lavards kapel er en kirkeruin ved hans mordsted i Haraldsted Skov, hvor der – ifølge sagnet – udsprang en hellig kilde. Dette var blandt hovedårsagerne til hans kanonisering. I samme område findes Haraldssted kirke som er fra samme periode, hvilken måske kan give et indtryk af hvordan det oprindelige kapel har taget sig ud eller blot give et lokalt tilstedevær af historien, ligesom Knud Lavard af afbildet på et kalkmaleri i Vigerslev Kirke (kalkmaleriet er tre århundreder yngre og viser således hvordan Knud Lavard var dyrket over lang tid i lokalområdet.

Sct. Bendts kirke, Ringsted

Opført: ca. 1160.

Attributter: Tidligste teglstenskirke nord for Elben og blandt de mere imponante teglstensbyggerier fra før 1200 i Nordeuropa generelt. Danmarks næststørste royale mausoleum, med begravelser af de største middelalderkonger: Valdemar den Store, Knud VI, Valdemar Sej, Erik Klipping m.fl., foruden Knud Lavard og alle dronningerne. Kirken er flot udsmykket med billeder af flere af de

royale personager. Ydermere fandtes ved undersøgelser af Valdemar den Stores grav, en blyplade som bl.a. bevidnede, at han var den som fik teglstenen til Danmark.

Skt. Bendts rummer også en lille udstilling, ligesom Museum Vestsjællands Ringsted-afdeling lejlighedsvis tilbyder omvisninger m.v. Skt. Bendts besidder den infrastrukturelle udfordring at meget af det centrale byliv er trukket væk fra kirken, om end der ikke er tale om et afgrænset historisk miljø, på samme måde som i Kalundborg. Ydermere ligger museet ca. 3 km derfra.

Billede: Skt. Bendts Kirke i Ringsted

(http://www.nordenskirker.dk/Tidligere/Sankt_Bendts_kirke/Sankt_Bendts_kirke.htm)

Billede: Et af de mange kalkmalerier i Skt. Bendts Kirke – dette forestiller Knud Lavard
http://denstoredanske.dk/Kunst_og_kultur/Arkitektur/Danske_kirker_S-S%C3%A5/Sankt_Bendts_Kirke.

Købstadskirkerne i Skælskør og Slagelse

Opført: første halvdel af 13. århundrede og frem.

Attributter: Den 'nye' nordtyske stil, som står i kontrast til Hviderne forsmag for det byzantinske, franske og norditalienske. Velbevarede og – regionalalt set – relativt store gotiske kirker. De gotiske attributter er tydelige ved både Skt. Nikolaj i Skælskør og Skt. Mikkel i Slagelse. Førstnævnte er særdeles smukt beliggende. I Slagelse findes også den ældre og mindre stilrent gotiske Skt. Peders Kirke. Denne er dog også, regionalt set, blandt de mere velbevarede, gotiske købstadskirker, og bidrager til, at man i Slagelse (sammen med Skt. Mikkel Kirke og Kirkeladen) har et vist gotisk tilstedevær (i en by som ellers ikke har mange historiske bygninger bevaret).

Den historiske identitet i Slagelse giver sig svagt til kende og centrerer sig mest om vikinger og nyere historie. Der findes et meget atmosfærisk miljø foran Skt. Mikkel Kirke bag den sengotiske kirkelade. Dette er uudnyttet og ville – med traktørsted – kunne udgøre en oplevelse.

Skælskørhistorien centrerer sig en del om middelalderen, hvilken bl.a. også formidles på Museum Vestsjællands Skælskør afdeling. Skælskør er i sig selv en atmosfærisk og rekreativ oplevelse,

Billede: Skt. Nikolaj Kirke i Skælskør. Fra kirken er der smuk udsigt over vandet. Samlet set en positiv oplevelse

(https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Sankt_Nicolai_Kirke_%28Sk%C3%A6lsk%C3%B8r%29_02.JPG)

Institutionerne

I følgende afsnit vil vi gennemgå de mest velkendte – eller i hvert fald eksponerede – attraktioner fra yngre germansk jernalder og frem til midten af 14. århundrede i Midt- og Vestsjælland. Det er formålet både at præsentere selve attraktionerne, de historier der fortælles om/på dem og påpege enkelte fortællinger eller perspektiver som ikke formidles.

Museum Vestsjælland (MVE)

Besøgstal: ca. 80.000

MVE er det regionale museum, som har det antikvariske og formidlende ansvar for det tidlige Vestsjællands Amt. Museet blev oprettet som en sammenslutning af en række selvstændige museer i 2013. Der er tale om 12 besøghuse – deriblandt syv tidligere selvstændige, kulturhistoriske købstadsmuseer⁶. Ingen af dem tjener som overordnet, formidlingsmæssigt center. I stedet repræsenterer de hver deres lokalhistorie. De enkelte afdelinger forsøger at opretholde hver deres profil: på Holbæk Museum er det fjorden og Orø, på Odsherred Museum Annebjerggård er det neolitikum og bronzealder, i Kalundborg er det Tissø, højbyen og korstogshistorie, i Slagelse er det industri og håndværk, i Skælskør den senmiddelalderlige by, i Sorø er det livet omkring klosteret og akademiet og i Ringsted er fokus på landbrugshistorie, men middelalderen har også meget plads.

⁶ Museum Odsherred Annebjerggård (tidligere Købstadsmuseum for Nykøbing Sjælland/egnsmuseum for Odsherred). Odsherred Kunstmuseum. Odsherred Kunstmuseum – Malergården. Kalundborg Museum. Holbæk og Omegns Museum. Bakkekammen 45 (museum for Bedre Byggeskik), Overfartsmuseet, Korsør. Slagelse Museum. Skælskør Bymuseum. Sorø Amtsmuseum. Flakkebjerg Skole Museum. Ringsted Museum & Arkiv. Både i bilag og afhandlingens hoveddel, er disse nævnt som henholdsvis Museum Vestsjællands Kalundborg-afdeling, Museum Vestsjællands Sorø-afdeling og så fremdeles.

Ydermere får Åmosefundene også nogen plads i både Kalundborg og Holbæk. Disse tematiske specialiseringer er dog flankeret af de nostalgiske kuriositeter man kan finde på ethvert lokalmuseum, så som legetøj og erstatningskaffe. Generelt besidder alle afdelingerne i MVE – i varierende grad – det kompleks næsten alle danske lokalmuseer deler; At man demokratisk repræsenterer en national fortælling i et lokalt perspektiv, med et væld af hverdagsgenstande som ingen videre lokal kobling har. I middelaldertemaet ligger et narrativ som ikke alene er fælles og sammenbindende, men også med lokale deltemaer og persongallerier som vil kunne komplimenterer hinanden. Dette er meget lidt udfoldet, ligesom en generel oversigt over Hvidernes besiddelser, gøren og laden i regionen ikke er formidlet nogen steder. Ydermere findes internt i MVE nærmest konkurrerende narrativer i relation til Dannebrog-myten, hvor både Ringsted middelalderfestival (som Ringsted-afdelingen af MVE er engageret i) og Kalundborg-afdelingen har brugt myten meget aktivt i formidlingstiltag.

Det sted middelalderen får mest plads i selve udstillingen i MVE er i Kalundborg. Her har man relateret udstillingen til korstogshistorie. I Kalundborg er ambitionerne omkring formidling af korstogshistorie store (også uddybet senere i dette kapitel). I Kalundborg-afdelingen af MVE, åbnede man i 2014 en korstogsudstilling. Rent informativt kommer udstillingen rimeligt rundt om de mest basale forhold. Man har haft flotte indlånte genstande, ligesom små videoklip har en vis pædagogisk indvirkning. Kalundborgafdelingen skal have stor ros for at – efter forholdene – levne meget plads til en korstogsudstilling, også selvom resurserne måske er knappe. Denne forfatter savner dog følgende grundlæggende elementer i udstillingen

- Gennemskuelig lokal relation: Efter man har set udstillingen, står det ikke klart for en, præcis hvorfor den lige skulle stå i Kalundborg. Tilmed viser man f.eks. en model af Vor Frue Kirke, uden nogen forklaring på, hvorfor den er relevant og hvorledes den indgår i korstogshistorien.
- Klare udsagn og 'topoi': Steder, i starten af udstillingen, hvor man helt kort, med stor skrift får udlagt, hvad er anslaget, hvad er den grundlæggende konflikt.
- De mindre kendte vinkler: Udstillingen centrerer sig stadig om de mest velkendte dele af korstogshistorien. F.eks. er de store korstog den sakrale imperialisme og det sakrale entreprenørskab under Knud VI fuldstændigt fraværende. Hvilket – som tidligere understreget – ellers indeholder potentielt populære narrativer om fordums storhed, konkrete monumenter derfra man kan se i dag, samt overraskelseselementet i disse forhold.

Kalundborgafdelingen af MVE skal have ros for at forsøge at etablere en lokal kulturarvsindustri omkring korstog (nærværende attribut) i fællesskab med egnens erhvervsliv. Dette er forbilledligt og den endnu begrænsede udfoldelse kunne bero på resurser (der er sjældent afsat mandetimer på et museum til den slags).

MVE har en skoletjeneste, hvis hovedprioritet er 'Kulturbussen'. Kulturbussen er et samarbejde mellem MVE, Museet for Samtidskunst og Sorø Kunstmuseum. Konceptet er at en bus henter skoleklasser og kører dem ud til attraktionerne, hvor skolerne forinden har bestilt et særligt forløb –

f.eks. ”Kalundborg i Middelalderen”⁷ Undervejs hører eleverne en lydmontage der opridser en fortælling der rummer regionens historie og attraktioner. På sigt er det hensigten at eleverne kan lytte til mere særskilte tematiske beretninger og forløb – bl.a. ude i kulturlandskabet fremfor inde på museerne. Kulturbussen har endnu eksisteret i for kort tid til, at en større effekt udi historiebevidsthed og identitetsskabelse kan observeres. Kulturbussens tilbud har hidtil været næsten fuldt booket. Det bør nævnes at det primært er blandt tilbuddene på Museum Vestsjællands afdelinger i Kalundborg, Sorø og, i mindre grad, Odsherred Annebjerggård, hvor der tilbydes et forløb med en stærk lokal profil⁸. Kulturbussen skal gebærde sig i de forskellige intuitioners identitet (<http://kulturbus.dk/undervisning/soro-kunstmuseum/undervisningsforloeb/>). Disse identiteter skal den korte lydmontage, som er det forberedende omdrejningspunkt for museumsbesøget, også kunne rumme. Alt sammen en udfordring, men også en øvelse i at binde mange tematikker sammen.

Kigger man detaljeret på MVEs besøgstal har de enkelte afdelinger en udmærket besøgstal i relation til den købstad de ligger i. Dog er Vestsjælland meget mere end disse og besøgstallet er i forhold til den generelle befolkning i museets ansvarsområde (ca. 300.000) for lille. Ydermere findes der i den nordlige del af Vestsjælland mange sommerhuse (ca. 40.000 med ca. en 1 mio. registrerede overnatninger – henvis). Der findes ligeledes mange sommerhuse i Hornsherred og langs Sjællands Vestkyst)⁹.

Der ligger altså her et turistbaseret besøgsgrundlag som ikke afspejler sig i MVEs besøgstal. Da man må formode at der er mange gengangere blandt sommerhusturister og at meget anden turisme baserer sig på privatudlejning, er koden at tiltrække til denne gruppe af besøgende, at sørge for at MVE bliver forbundet med en grundlæggende oplevelse af Vestsjælland og derved opbygge en tradition omkring lokale museumsbesøg hver gang man er ’på landet’. En sådan tradition er hvad der bl.a. har ført til Bohuslens Museums og Gotlands Läns museums store successer (Staaf 2015: Pers. komm.). Som nævnt i afhandlingens hoveddel **kapitel x**, kan man med fordel benytte forskellige med parallelle strategier i relation til henholdsvis lokale og turister. Mange sommerhusgæster, befinder sig imidlertid, ’midt i mellem’.

Museum Vestsjællands markedsføring består primært af en lille folder, udsendt en gang om året, som favner alle afdelingerne. Derudover findes en hjemmeside og sporadiske indslag i den lokale presse og turismemarkedsføring. Der findes ingen særskilt markedsføring om middelalderkulturarven i Vestsjælland fra MVEs hånd, ej heller anden transporterbar oplysning vedr. middelalderen ’in situ’ (udover det nævnte i Kalundborg).

⁷ <http://kulturbus.dk/undervisning/museum-vestsjælland/kalundborg-museum/>

⁸ Da jeg ikke har observeret samtlige formidlingsforløb på MVEs kulturhistoriske afdelinger udbudt via Kulturbussen, er kilden til denne påstand baseret på de beskrivelser der forefindes på Kulturbussens hjemmeside (<http://kulturbus.dk/>) samt min viden om museernes udstillinger og anden viden om formidlingsobjekter.

⁹ (Ca. 25.000 i Odsherred, ca. 8.000 i Kalundborg, ca. 4.500 i Slagelse, ca. 2.500 i Holbæk) (**henvs**).

Afslutningsvis skal det om MVE nævnes, at ingen afdelinger har mere end 18.000 besøgende (Kalundborg og nogle år Ringsted og Holbæk når disse tal) årligt og det er endda når de to festivaller som MVE er engageret i er talt med. Kunstnerhjemmet Malergården er den afdeling der pr. åbningstime har flest besøgende. Dette er imponerende set i perspektivet af at Swanefamilien som formidlingen centrerer sig omkring umiddelbart af undertegnede vurderes som relativt ukendt i den brede befolkning samt i perspektivet af at stedet er svært tilgængeligt (man skal have bil og god tid for at eksekvere et besøg på malergården). Hvad der gør Malergården interessant for dette projekt er, at det rummer nogle af 'super-attraktionens' elementer (se kap. 3.3) – særligt hvad beliggenhed som en del af attraktionen angår. Stedet har en meditativ atmosfære og tilbyder et lille traktement, hvilket har et velfungerende sammenspil med formidlingsoplevelsen. Det er et åbent spørgsmål hvorfor denne velkendte erfaring ikke er taget videre til andre af MVEs afdelinger.

Sagnlandet Lejre

Antal besøgende årligt ca. 55.000.

Sagnlandet Lejre (Sagnlandet) er blandt de mest dominerende kulturarvsattraktioner både når det gælder besøgstal, ikonografi og andre berømmelse, samt videnspædagogisk innovation, i Midt- og Vestsjælland.

Oplevelserne i Sagnlandet baserer sig på forskellige tidsrejseoplevelser og re-enactments centreret om rekonstruerede miljøer af henholdsvis en mesolitisk boplads, en Jernalder-landsby (yngre førromersk jernalder), en vikingemarkedsplads og et landbomiljø fra midten af 19. årh.

Sagnlandet er i dag et såkaldt videnspædagogisk aktivitetscenter, hvor levendegjort og dramatiseret formidling er i højsædet. Tidligere var der tale om et såkaldt arkæologisk og historisk forsøgscenter, hvor særligt mere eller mindre videnskabelige eksperimentalkæologiske projekter og miljøer udfoldedes for publikum. Denne dimension findes stadig, men er nedtonet i forhold til tidligere. Denne delvise ændring i formidlingsstil førte også til institutionens navneskifte fra Lejre Forsøgscenter til Sagnlandet Lejre i 2009. Ydermere tilbyder Sagnlandet også en audioguide, samt varierende formidlingsplancher. Ved sidstnævnte har man bl.a. gjort en oplysningsindsats omkring det omkringliggende kulturlandskab. Derved demonstreres det at Sagnlandets beliggenhed i det sagnomspundne Lejre, langt fra er en tilfældighed og et forhold der skaber legitimitet og narrativitet omkring institutionen.

Sagnlandets succeser udmønter sig i følgende fire forhold:

1. Sagnlandet er en 'moderinstitution'
 - Sagnlandet har været blandt pionererne indenfor den eksperimentalkæologi som oplevelse, der har været formende for mange friluft- og økomuseumsoplevelser som vi kender dem i dag.
2. Stort opland

- Sagnlandets egne undersøgelser viser at attraktionens besøgende kommer fra det meste af Sjælland, særligt hovedstadsområdet. Da denne forfatter selv voksede op på den Københavnske Vestegn var Lejre Forsøgscenter (nu Sagnlandet Lejre) den foretrukne – ofte eneste – kulturarvsattraktion i området i omgangskredsen.

3. Ikonografi

- Denne forfatter har observeret, at bl.a. jernalderlandsbyen Lethra er blevet ikonisk gennem omfattende brug i fremstillingen af det forhistoriske Norden i historiske dokumentarer og på andre museer. Tilmed har Sagnlandet generelt og Lethra i særdeleshed været genstand for omfattende kulturarvsstudier (se bl.a. Paderkøoper 2012; Holtorf 2014). Således er Sagnlandet i forskellige kontekster både blevet gjort til ikon for en bestemt epoke og for udlevelsen af den.

4. Fængende formidlingsarrangementer

- Sagnlandet har arrangeret noget af den mest fængende formidling undertegnede både har oplevet og observeret. Her skal særligt fremhæves 'Tinget' for et vikingetidigt retsopgør udspilles som en slags totalteater. Ved arrangementer som disse skabes en sjældent set fastholdelse (narrativt engagement) særligt blandt børnene. Ydermere introduceres et mere nuanceret persongalleri fra vikingetiden – med bl.a. syge og fattige vikinger som eller er komplet fraværende i vikingetidsformidlingen samlet set.

Med disse forhold in mente samt det faktum at Sagnlandet tidligere havde et besøgstal på ca. 90.000, kan det undre at besøgstallet trods alt ikke er højere. Dette skyldes grangiveligt en række svært definerbare faktorer. Jeg ønsker dog alligevel at give bud på hvorfor denne udvikling er opstået.

Som en dominerende faktor vil jeg udpege konkurrencen. Tilbuddene af levendegjorde og eksperimenterende oplevelser af forhistorien og tidlig historie, er mange både regionalt og i Skandinavien som helhed. Selvom sagnlandet fortsat videreudvikler sin type formidling, med gode kvalitative resultater, benytter man sig i tiltagende grad af vikingetid som varemærke, og tilbyder aktiviteter meget lig de som f.eks. foregår på Trelleborg (krigertræning), endda med de samme mennesker. Detaljerne i dette lægger den enkelte besøgende næppe mærke til, men sidder der f.ek. en sjællandsk familie, og planlægger en udendørs, aktivitetsrig kulturoplevelse, og har disse måske indenfor en overskuelig fortid været på Trelleborg eller måske endda på et middelaldermarked, kan produktet Sagnlandet muligvis være svært at adskille fra disse. Denne forfatter er klar over at der her er et dilemma i det vikingetiden både besidder en kendisfaktor og en stedslig kobling til Lejre. Derfor skal denne del nok også bevares som en del af tilbuddet. Udfordringen er her at det er jernalderlandsbyen Lethra som er af størst ikonisk værdi for Sagnlandet. Men jernalderen påkalder sig meget lidt genkendelse. Dette er Sagnlandet dog ved at rette op på ved at relatere Lethra til gallere og romere i højere grad end tidligere (<http://www.sagnlandet.dk/lethra/>)¹¹. Det kan i den forbindelse undre, at det er samme 'marxistiske' billede af jernalderen som fortsat gives i Lethra. I

¹⁰ Note om tidligere tiders referencer til romere

¹¹ Note om tidligere tiders referencer til romere

førromersk jernalder og romersk jernalder havde man prægtige kedler, flotte vogne, store våbenofre og romersk import. Dette endda i fund relativt tæt på som Ishøj, Stenlille og Lejre. Disse er fraværende i Sagnlandets formidling. Et fremtidigt tiltag kunne være at Lethra skulle bebos af en jernalderfyrste a' la Ishøj, Himlingeøje eller Hoby – en som måske ved visse arrangementer kunne dyste mod vikingerne. Alternativt kunne man måske indføre et lidt yngre jernaldermiljø der kunne danne narrativ bro mellem ældre jernalder og vikingetid. Der ville her også være en klar stedslig kobling til Gl. Lejre og meget aristokratisk effekt. Man kunne derudover lade sig inspirere af 'østdanske' fund som Tissø, Himlingeøje. Sorte Muld, Uppåkra, og Gudme. Spørgsmålet er om man med fordel kunne have inddraget tidens 'trends' mere a' la "en rejse fra virkelighedens 'Stenalderkost' til de ægte 'Vikings' og videre til det autentiske 'Bonderøven'".

Trelleborg (Nationalmuseet)

Antal besøgende årligt: ca. 40.000 – 55.000

Af det oprindelige monument findes en forvold, nogle synlige, en voldgrav og en hovedvold. Hovedvolden er restaureret og delvist genopbygget, ligesom man har restaureret indgangspartierne kraftigt og anlagt en bro over voldgraven. Med betonpiller af ca. 20 cm højde er borgens bygninger markeret.

Formidlingen af Trelleborg foregår dels via et mindre, traditionelt museum, hvor arkæologiske genstande m.v. fra stedet er udstillet, dels ved et rekonstrueret langhus foran borgen, dels en vikingetidslandsby ca. 200 meter fra borgen, rekonstrueret på løst forlæg, samt dels forskellige aktiviteter på hele området.

Løsriver man Trelleborg fra det nationale epos, og ser på den visuelle kultur som omgiver monumentet, har man først og fremmest haft held til, at skabe en association mellem de re-enactmentkrigere som har deres gang på Trelleborg, monumentet og billedet på en 'ægte' vikingekriger. I meget museumsformidling og markedsføring af vikingekulturarv, fremstår 'Trelleborgkrigerne' som samme arketyper på vikingekrigeren som Havhingsten på vikingeskibet. Her ser vi hvordan det spektakulære monument mest bliver en kulisse, for en æstetik og formidlingsaktiviteter, som kan opleves mange steder. Således hersker der egentlig meget lidt æstetisk historiekultur omkring Trelleborgs egentlige visuelle kvaliteter og den primære formidlingsaktivitet er meget lidt knyttet til stedets unika. Og på trods af at Trelleborg er blandt få, og blandt de mest velbevarede synlige monumenter og arkæologiske lokaliteter knyttet til vikingetidig militærhistorie, og et stykke arkæologisk faghistorie, blander Trelleborg sig mest blandt de mange andre levendegørelsesbaserede formidlingsinstitutioner tilknyttet et vikingetidsnarrativ.

Markedsføringen er varetaget fra Nationalmuseet i København. I denne har Trelleborgs ikoniske form fundet vej, om end det stadig er de aktivitetsbaserede og levendegjorte tilbud, som fylder. Trelleborgs kulturhistoriske attributter er ikke nævnt i markedsføringen anno 2015.

Yderligere detaljer om Trelleborg findes på side 42 og i afhandlingens hoveddels kapitel 7.

Festivalerne

På Midt- og Vestsjælland findes følgende markeder og festivaller knyttet til perioden:

- Vikingskibsmuseets vikingemarked
- Ulvsborg middelalder marked
- Holbæk middelalderdage (ca. 5.000 besøgende)
- Orø vikingemarked (ca. 2.000 besøgende)
- Kalundborg middelalderfestival – en del af Esbern Snares festuge (ca. 3.000 besøgende)
- Tissø Vikingemarked (ca. 4.000 besøgende)
- Trelleborg Vikingefestival (ca. 10.000 besøgende)
- Ringsted middelalderfestival (ca. 10.000)

Kilder til besøgstal: De involverede medarbejdere, primært Anette Månson, Anne-Christine Larsen og Martin Borring Olesen.

De to største er Ringsted middelalderfestival og Trelleborg Vikingefestival med hver 10.000 (Trelleborg vel at mærke over seks dage). Derudover er med sporadiske mellemrum marked på Dragsholm slot og TOGTET (arrangeret af Danmark Bliver Til). Sidstnævnte trak ved sin første afholdelse i 2013 ca. 40.000 besøgende i fem havne (ti dage).

En af udfordringerne med markederne i Midt- og Vestsjælland er at de ikke adskiller sig nævneværdigt fra så mange andre markeder og at de kun i begrænset grad bringer den tilstedeværende kulturarv i scene. Festivalerne på Trelleborg, i Ringsted og i Kalundborg er de som gør mest for at inddrage det lokale monument og narrativ. På Trelleborg er festivallens store højdepunkt 'slaget', som foregår foran borgen, med borgvolden som publikumstribune. Resten af festivalen foregår langt fra borgen. I Ringsted varierer brugen af kirken: Tidligere har man haft brugt kirken som en slags teatersal for hovedarrangementet – et skuespil over en specifik historisk hændelse – (bl.a. Dronning Dagmars død – eftersigende særdeles effektiv opførsel i kirkerummet), hvor man i 2014 i stedet opførte Slaget ved Lyndanisse foran kirken. I Kalundborg bruges kirken mere aktivt i forskellige arrangementer. Med andre ord så inddrages monumentet nok, men ofte blot som en kulisse. I Kalundborg afholdes markedet i Højbyen (eller rette på parkeringspladsen foran de centrale dele af Højbyen). De af festivallens bærende arrangementer som foregår i Kirken, er tilløbsstykker i en grad at det typisk udfordrer den relativt lille kirkes kapacitet. Kirkens udseende formidles ikke ved disse lejligheder. I Ringsted afholdes middelalderfestivalen hvert andet år, i og omkring Skt. Bendts kirke. I hvor høj grad kirke har været inddraget har varieret.

Andre ikke-museale, kulturarvsformidlende institutioner

Den mest besøgte enkeltstående kulturarvsattraktion i Vestsjælland, er Dragsholm Slot med sine ca. 70.000 besøgende. Dragsholm Slot er en middelalderborg anlagt af Peder Sunesen, men kraftigt ombygget og udvidet i renæssancen og barokken. Den har beholdt et minimum af middelalderligt præg med sine meget tykke mure og gennem en dyrkelse af diverse mystiske sagn og fortællinger.

Hovedattraktionen er her nok den gastronomiske service og slotshavens flotte rododendroner, men den historiske atmosfære er utvivlsomt et bidrag til oplevelsen. Dragsholm Slot har den fordel, at stedet om noget er center for ro og fordybelse, hvorved en mere langsommelig og ikke-forceret historieformidling er mulig. Det bærende her er den æstetiske publikation *Dragsholm Slot: Fra Jord til Bord* (Bøttger 2010) som er tilgængelig mange steder på slottet – bl.a. på slottets hotelværelser, hvori bl.a. Peder Sunesen for sin fortjente opmærksomhed.

Af andre kulturarvsformidlende aktører kan nævnes Fugledegård Formidlingscenter, som dels står for formidlingen af Åmosens natur og kultur, dels for formidlingen af Tissø-pladsen gennem det nært ved liggende formidlingscenter. Man har valgt at oprette et traditionelt musealt formidlingscenter, på trods af at der ingen originale genstande er¹². Stedets ca. 20.000 besøgende tiltrækkes da også primært grundet guidede ture, åbne udgravninger og marked. Fugledegård Formidlingscenter står for en række formidlingsplancher omkring Kongens Møller og Bromølle kro – et meget smukt kulturlandskab.

Relevant er det også at nævne, de to turistbureauer, Visit Vestsjælland og Visit Odsherred. Visit Vestsjælland var tidligere aktiv i branding af Vestsjælland som kulthistorisk destination. Deres fokus ligger nu på at markedsføre Sjællands vestkyst som et særdeles afslappende og meditativt sted, gennem bl.a. den populære (i hvert fald i pressen og på YouTube) *The world's most relaxing film*¹³. Hvad der er relevant at bemærke er, at kulturarven ikke har fundet vej til filmen og at de kulturarvsformidlende aktører ikke har taget strategien op.

Visit Odsherred udbyder selv en del kulturarvsformidling i kraft af diverse guidede ture. Disse centrerer sig om kulturlandskabet m.v. i Geopark Odsherred. De udvikles ved at lokale entusiaster ansøger Visit Odsherred om at tilbyde guidede ture med et givent tema, og via pilot-ture, bestemmes det hvad der skal udbydes sæsonvis. De guidede ture har ca. 3.000 brugere af både lokale og turister (Malmholt 2016: pers. komm.). Da alle pladser på disse ture synes at blive besat, er det vurderingen at der er grobund for yderligere – f.eks. tyske omvisninger (i høj sæsonen er ca. 60% af de kommercielt overnattende i Odsherred tyskere) (Malmholt 2016: pers. komm.). Visit Ringsted har på sin hjemmeside, nogen formidling af den lokale kulturarv, men har stort set ingen fysiske aktiviteter eller markedsføring.

Ydermere findes i Midt- og Vestsjælland *Danmark bliver til* (DBT) – tidligere *Da Danmark Blev Til – Fra vikinger til Valdermarer*. DBT er et midlertidigt sekretariat finansieret Kulturregion Midt- og Vestsjælland, der har formål af skabe netværk mellem vikingetids- og middelalderattraktionerne i regionen og at skabe bedre kobling mellem uddannelse og turisme, relateret til disse attraktioner. DBT er arrangørerne af TOGTET og dette overordnede narrativ. TOGTET er en omrejsende festival som i 2013 og 2016 rejste og rejser rundt til forskellige sjællandske havne med historiske skibe og forskellige aktiviteter. Aktivitetstilbuddene er typisk mere varieret end ved regionens øvrige kulturarvsfestivaler. Ca. 40.000 benyttede sig af TOGTET i 2013 (DBTs eget estimat). Det

¹² Med henvisning til Gilmore & Pines påvisninger af, at på trods af autenticitetens og originalitetens relativistiske karakter, er det hvad der skaber den store efterspørgsel (x).

¹³ <https://www.youtube.com/watch?v=r3fE6FQT82s>

er et åbent spørgsmål hvilken effekt TOGTET har haft på længere sigt. Ingen af 'havnene' (måske på nær Orø) kunne i de følgende sæsoner melde om øget interesse, som kan tilskrives TOGTET. Det er i den forbindelse værd at bemærke, at de lokale attraktioner (monumenter såvel som museer) fremstod anonyme og lidet, visuelt eksponeret i TOGTETs markedsføring. Det skal dog bemærkes, at Vor Frue kirke og Kalundborg Højby brugtes ret aktivt i arrangementerne i Kalundborg, og at lokale attraktioner var inviteret til at markedsføre sig selv ved stande og lign. Tilmed var TOGTET succesfulde når det gjaldt markedsføring til det regionale publikum. At dømme efter undertegnede observationer var publikum regionale/lokale og sommerhusturister, hvilke alt overvejende var kommet grundet averteringen i dagspressen. Ydermere var TOGTET en øvelse udi mobilisering af lokale interessenter.

Derudover arrangerer DBT udstillinger på Lejre Bibliotek, såkaldte salon-aftener, samt hjælper med markedsføring af regionens attraktioner – særligt på Facebook. DBT har også stået for enkelte formidlingstiltag på bl.a. Ringsted Middelalderfestival.

I alle de levendegjorte oplevelser der findes i Midt- og Vestsjælland, mangler en række karakterer, som kunne være relevante for historien.

- Handelsfolk fra fjerne egne, f.eks. Rusland eller Arabien.
- Frankisk eller ottonsk diplomat
- Engelsk kirkebygger
- Saksisk militærråd giver
- Læremester udi byzantinsk kirkekunst
- Slaviske handelsmænd og krigere
- Lombardisk kirkebygger
- Peder Sunesen
- Knud VI
- Peder Sunesen
- William af Modena eller lignende pavelig diplomat
- Johanniter, teutonsk ridder eller lignende
- Murere

Bilag 2 - Deltagerobservationer & Deltagende observationer

I dette bilag præsenteres feltnoter i deres helheder fra projektets deltagerobservationer på diverse attraktioner i Nordeuropa.

Medmindre andet er angivet, er alle observationer gjort af og billeder taget af Andreas Bonde Hansen.

Der er tale om feltnoter, som er forsøgt præsenteret i sine helheder, så ledes at sammenhængen for observationerne også formidles.

Feltnoter Trelleborg, sommeren 2013

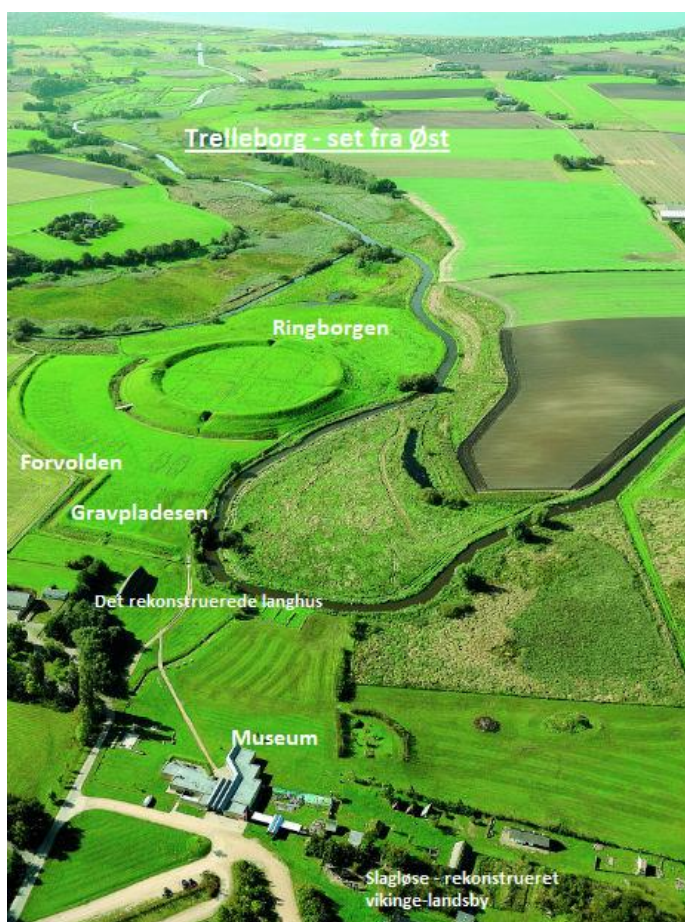

Foto: Den Korte Avis & Andreas Bonde Hansen

27-06-2013

Foretog i dag deltagerobservationer på Trelleborg. Antallet af besøgende syntes pænt, det ustadige vejr taget i betragtning. De besøgende var primært udlændinge over 35 år. Jeg havde først tænkt at jeg ville hvide besøgende til side til interviews efter deres ture på borgen. Men jeg besluttede at jeg hellere ville have et grundigt kig på, hvordan publikum gebærde sig omkring monumentet og institutionen.

Ved 'hund efter Hare'-spillet (selvbetjent spil/legeområde, udenfor museet): De fleste gæster går udenom. Kun et tysk ægtepar stopper. De skænker kun tavlen (hvor spillet er forklaret) få sekunders opmærksomhed – evt. fordi tavlen er beskidt og kun på dansk og engelsk.

Umiddelbart er det langhuset der drager publikum. En udbryder "Her må have boet mange mennesker". Der er ingen videre formidling ved huset. Indenfor bliver folk benovede over håndværket (mændene skal føle på øksesporerne på de udhuggede planker) og indretningen. De bruger dog kun 3-5 min i det aktivitetssløse hus. Dette underbygger min tese om, at der mangler en form for information eller anden fastholdende formidling.

Jeg befandt mig med tre forskellige grupper af besøgende i huset. De er familiestørrelse (plus bedsteforældre, vennepar og lignende) af forskellige nationaliteter (tysktalende, norsk, dansk). Kun en af dem finder vej over til området med plancher og model bag langhuset (bærende del af den statiske formidling). Denne gruppe studerer billederne nøje, men lader ikke til at bruge tid på teksten. Teksten er efter min mening for lille, og de spændende numeriske fakta (Storebæltsbro-anakronisme for resursebrug) – som jeg ved fra tidligere studier at publikum kan lide – bliver ikke fremhævet godt nok. Man burde smide netop disse op som en slags 'spiseseddel' fra en avis.

Ved monumentet: Borgens panoramiske karakter drager publikum. At stå og få overblikket og forsøge at fange det på billedet og evt. at diskutere angreb, landskab og lign., er populært. En svensk/norsk gruppe diskuterer historien om Harald Blåtand (eller Magnus Blåtand som de kalder ham, hvilket indikerer at stedets tekstuelle formidling ikke er konsumeret eller ikke erindres i detaljen). Særligt en mand i gruppen er meget vidende (eller spiller i hvert fald rollen som den vidende og fortællende i gruppen) og agerer en slags guide for de andre. Måske han er årsagen til at de andre måske ikke har ulejliget sig med at læse formidlingstekster. Broen og borgens hovedindgang ligger ikke ved hinanden – hvorfor ikke? For publikum gør det at de får gået endnu længere omkring anlægget. Indgangen betager meget – tror de den er autentisk? Ingen stopper ved pladen på gravpladsen.

Jeg følger en SFO fra Korsør, som har bestilt et privat forløb. Jeg bidder mærke i hvordan krigstræningen synes at foregå velorganiseret. Forløbet centrer sig derudover om det at rejse i vikingetiden. De får fortællingen om Thor og Hymer. Den fænger og børnene er stille. Dernæst smager de på tørret frugt og knækbrød – det imponerer dem ikke synderligt, det er for almindeligt. Flere gange sker det, at arrangementet virker for ordinært – jeg tror disse børn er vandt til denne type formidling og der skal således noget ekstraordinært til.

Generelt er der stort engagement omkring de fleste af forløbets dele, men de lærer stort set intet om Trelleborg. Mere en masse generelt om vikingetid, hvor mytologi, skønlitteratur og populærhistorie filtrer sig ind og ud af hinanden, i høj grad løsrevet fra monumentet.

En lille gruppe af børnene synes at have svært ved at koncentrere sig. De har været i gang ca. 1,5 time, da en af dem spørger: *Er det noget vi leger?* Koder for den historiske oplevelses fantasi og virkelighed er ikke givet for alle.

Tilbage i museumsbygningen: kun meget få ser udstillingen. Dette kan have noget at gøre med dagens segment (jo yngre jo mere opmærksomhed om udstillingen – de ældre føler sig allerede vidende). Sådan er det i hvert fald i dag). Museumsværtindens venlige gemyt og sprogkundskaber skaber god stemning og fastholder besøgende i museumsbutikken. Hun spørges til råds om mjøddudvalget som en anden sommelier.

Ingen besøger Slagløse (den rekonstruerede vikingelandsby red.).

02-07-2013

Deltagerobservationer. Jeg forsøger stadig at få et billede af det vante gænge på Trelleborg.

I dag var velbesøgt – særligt af danske børnefamilier.

I dag var der planlagt aktiviteter i Slagsløse. Aktiviteterne (bueskydning + fladbrødsbagning) er lette og kræver ikke så meget planlægning eller mandskab, hvilket var godt, idet det var en dag der kunne bringe lidt af hvert i forhold til besøgstal m.m. Både bueskydning og bagning fungerer godt. Der er egentlig ikke så meget vikingetid i det. Men det skaber en god stemning hos børnene, der får mod på at se resten af institutionen. Bagningen og aktiviteterne omkring bålet er fordybende og dagens børn synes rolige og dedikerede.

Selv jeg bliver en smule betaget af grubehusene indvendigt. De påkalder sig opmærksomhed blandt publikum, men der mangler formidling. Det er synd at der ikke er en oversigt der forklarer husene og hvorfor man har gjort de valg man har. Især de to hvide (uautentiske?) huse har muligheder og stemning.

Ved bålet synes der at være kvalitetstid mellem et par familier – jeg overvejer om man senere kan få etableret noget interview-situation der.

Inde i et af husene, hvor en (frivillig?) formidler laver diverse håndværksaktiviteter og taler med de besøgende om vikingetiden. En far spørger ind til vikingerne ved Volga. Formidleren svarer behændigt. Folk spørger tit om den slags ting, for også selv at illustrere sin viden.

Jeg undrer mig over, at man ikke inddrager monumentet i aktiviteterne. Man ville godt kunne have bueskydning fra volden (effektfuldt illustrerende) uden at ødelægge stedets panoramiske kvaliteter.

Inde i langhuset påkalder især den Bayeux-inspirerede udsmykning sig opmærksomhed. I mangel af bedre konstruerer børnene selv fortællinger. I den forbindelse er der en der udbryder 'se der går smeden' idet jeg kom ind.

Det er mærkbart (også tidligere observationer taget i betragtning), at børn 6 +, ofte synes at have en vis forudgående viden om vikingetid.

I dag var publikums gebærdelse rundt på institutionen mere spredt end ved sidste observationsdag. Men stadig ses det mønster, at formidlingstavlerne i hjørnet bag langhuset ikke påkalder sig meget opmærksomhed. Omvendt går folk målrettet efter langhuset og selve monumentet. Udstillingen var besøgt i dag. Men stort set ingen ser de to første montre (man kan også spørge sig selv hvad stenalder laver der?!). Det er den bagerste del med de mange metalgenstande og så udklædningstøjet der drager. Dette gælder både for børn og voksne.

Der er markant, hvordan det ofte er børnene der leder an til de mere 'kedelige ting' – f.eks. gravpladsen, hvor "fortæl hvad der står far" er en hyppig kommentar. Børnene er observante, nysgerrige og den største udfordring er nok forældrenes manglende evne til at imødekomme denne nysgerrighed og institutionens manglende evne til at hjælpe forældrene i dette.

Jeg var med på en omvisning, ved en anden formidler (F) end jeg har været med tidligere. Umiddelbart bestod gruppen af blandede folk, med overvægt af folk fra 60 årsalderen og ældre. F fortæller mig inden omvisningen, at den brogede gruppe som denne, plejer at være en formidlingsudfordring. Umiddelbart virkede gruppen mere end almindeligt engagerede: De havde dyrt foto-grej på stativer med, videofilmede HELE omvisningen og var utilfredse med, at omvisningen startede 4 min for sent. Men da omvisningen gik i gang virkede de ukoncentrerede og uimponerede. Dette kan måske skyldes at det var koldt og at en del af

gruppen bestod af kvinder med dårlige danskundskaber (umiddelbart udenlandske (østeuropæiske?) ægtefælder til mændene).

F startede med at præsentere kilderne. Dette blev gjort i et u-teknokratisk sprog, men uden at tale ned til publikum. Personligt manglede jeg måske lidt en prolog eller et klart anslag/topoi. I starten blev der lagt vægt på stilbilledet Trelleborg og senere på Harald Bs personalhistorie og hans nære relationer. Jeg lærte også noget og fik derved øjnene op for flere nye fortællinger om monumentet. Gravpladsen blev inddraget flot. F var god til at gøre tolkningerne gennemsigtige. Mod slutningen blev engagementet i dele af gruppen større og der blev fokuseret på dem i formidlingen ved spørgsmål og referencer til forhold, som formidleren formoder er nærværende for dem (nation, følelser af farer, m.v.). Efter min mening det rigtige valg.

Generelt var der en god stemning inde i museumsbygningen i dag. Dette må tilskrives den fantastiske museumsvært, som starter med at få folk indlevet i historien, idet de ankommer, og som ofte fastholder dem lidt i historien, med snak når de skal hjem. Jeg oplevede dog en anderledes brysk tone i Cafeen – dette fik hurtigt en ud af sin 'vikingen-zen'-oplevelse.

Umiddelbart lader det til, at udstillingen, Slagsløse og aktiviteterne, i høj grad formidler en 'Else Roesdahlsk' hverdagsviking, hvor stedets særpræg og personalhistorie, opleves på rundvisninger og ude ved langhuset/monumentet. Dette har visse fordele idet, der er noget for en hver smag. Spørgsmålet er dog, om det er særpræget nok til at folk gider, at komme langsvejs fra (de fleste synes at bo eller feriere lige i området), når man kan opleve lign aktiviteter i Lejre eller middelaldercentret.

03-07-2013

Pænt med mennesker på trods af regnvejr. Dette må delvist tilskrives et større SFO-hold + en spejdertrop. I alt ca. 60 mennesker.

Havde i dag Britt fra Ny Trelleborg med rundt – god sparring.

Vi startede i Slagsløse. Vi faldt i snak med en familie omkring bålet med fladbrødsbagning. Familien synes som resursestærke bedsteforældre fra Dragør med to børnebørn, som har haft sommerhus ved Skælskør i mange år. De var generelt hyppige museumsbesøgere og var vidende i Vestsjællands kulturarv. I den forbindelse fremhævedes kirkerne og det blev pointeret, hvor ærgeligt det var, at tilgængeligheden til dem og herrergårdene/borgruinerne ikke er bedre. De holdt sig normalt orienteret gennem den store brochure fra Visit Vestsjælland. De havde været på Trelleborg for 40 år siden. Da havde der kun været få plancher og 'stolpehullerne'. Det var skuffende. Børneaktiviteter høj prioritet. Dog i et miljø de (bedsteforældrene) "selv kan holde ud". Post- & Telegrafmuseet blev nævnt som det bedste børnemuseum i DK. Det blev understreget, at de søgte aktiviteter med fordybelse "det hele skal ikke være Disneyland".

Vi var på omvisning med en spejdergruppe fra Helsingør. Generelt vidende og koncentrerede børn. Formidleren (F) konstruerede en god beretter-model: Harald Blåtand (HB) byggede borgen, fordi han var uvenner med en tysk fyrste der hed Otto (!). At F var i vikingetøj var meget effektivt og det fik en af pigerne til at afbryde og sige "nøj hvor er du smuk" (koncentrationen var fastholdt). F er rigtig god til at tale det rette sprog, uden at tale ned til børnene. En stringent historie med maleriske beskrivelser, synes at virke. I Langhuset – hvis indretning der bliver beskrevet på næsten litterær vis – fortælles historien om Palnatoke og æblet. F laver en 'cliff hanger' – hvor hun lader slutningen med Harald Blåtand som bliver skudt i bagdelen – stå, til ude på borgen, hvor vi går hen efterfølgende. Som sædvanligt imponerer det

numeriske ('fun facts' – 8000 egestammer = flere Storebæltsbroer): "Der har boet 600 krigere på Trelleborg – og det var i en tid hvor kun hver 10. var prof soldat og hvor der ikke boede mange mennesker i Dk" – (jeg er ikke sikker på hvad dette konkret illustrer, men publikum synes at 'købe den'). "Der har stået 16 af disse kæmpe huse" – stor reaktion blandt alle. Børnene er meget interesseret i kilderne – de spørger hele tiden "hvordan ved man det?". Og rekonstruktionsautenticiteten interesserer også (generelt ligger der og lurder mange autenticitets-interesser blandt alle besøgende). Køns- og familieemner interesserer. Britt bemærker at det er noget de kan relatere til og jeg bemærker at køns- og familieforhold trods alt er rimeligt abstrakte, hvilket må være en indikator for, at aktualisering ikke nødvendigvis behøver at være alt for 'jordnært'. Jeg bemærker at man som spejder kan få et kulturmærke. De små anekdoter fra monumentets biografi – motorcrossbane og tyskeren der fandt et smykke – er uhyre populære (hvorfor kendte jeg ikke til sidstnævnte). De (muligvis) slaviske gravlagte præsenteres som tidens billige arbejdskraft. Der ligger måske en politisk ukorrekt aktualisering heri, men den er ikke helt så effektiv som lejesoldat-tolkningen. Generelt lægges der i omvisningen vægt på fortællingens flow og der byttes om på få enkelte historiske fakta. Ikke noget katastrofalt. HBs død relateres til moderne lægevidenskab "dengang var der ikke antibiotika til at klare hans betændelse i røven". Populært blandt publikum – griner og kommenterer.

Oppe på monumentet står enkelte turister med en meget interimistisk 'handout' (alm. A5-ark med kort og fakta, tydeligvis printet på en almindelig printer). Dette fungerer ikke i vind og regn og ved nærmere eftersyn er det ikke det bedste formidlingsdokument. Der må findes noget bedre.

F bemærker at der i et narrativ skal være overraskelser (ikke kun wow eller chok, men også 'grimme ord' (hun sagde røv) eller sjove hændelser) for at det lagres i hukommelsen.

Eftermiddagens senere aktiviteter for spejderne er kønsopdelte – det højner autenticiteten mener man (spejderlederne og formidleren).

I restauranten (som i øvrigt forlænger besøget for mange, men som der sagtens kunne gøres mere ud af) tales der blandt gæster om, at når nu man har set dette her, vil man også se Fyrkat. Samme gruppe nævner Hedeby som et godt museum, men siger at de godt kan lide dette steds fokus på monumentet. Det nævnes endda, at dette fokus ville kunne være endnu større og mere stringent.

Jeg falder i snak med spejderleder ved tin-støbningsaktivitet. Det var ham der henvendte sig for at høre hvad vi var for nogle (det intensive notatskriveri afslører). Vi lagde vores ærinde frem. Det hænder at folk føler behov for at udtrykke deres meninger, når ens funktion bliver kendt. Vi kom bl.a. til at berøre tivoliserings-problematikken. Han stillede spørgsmålet om, om man overhovedet har set eksempler på, om tivoliseringen var løbet løbsk på et museum? Det havde jeg svært ved at svare på. Han sagde at man bare skulle "give den gas" på den front. Jeg tror dog at det var den levende formidling han hentydede til, idet at han fremhævede det som det bedste ved deres besøg. Han sagde "Nogle gode modeller og en virkelig esse er altid hipt [som i tidsløst]". "Formidlerens personlige evner er måske det vigtigste". Han nævnte at digitale udstillinger er ufleksible, jf. at en live-formidler bedre kan greje gruppen og afveksle aktiviteterne – den levende formidling synes at have noget eksklusivt over sig. Han pointerede også, at de historier man vælger at fortælle, skal kunne ses. Det kan generelt være en udfordring på Trelleborg, og det var ikke lykket at give et visuelt indtryk, hvis ikke formidleren i dette tilfælde havde været så god. Han sagde yderligere "En hver idiot kan præsentere en kilde – det er historikernes opgave at binde kilderne sammen til en god fortælling". Derefter gik snakken om, hvad Trelleborg bør repræsentere. Han nævnte at han synes at den

brede vikingetid manglede i meget formidling og at det er Trelleborgs styrke. Han mente at et strengt militær fokus (vi havde ikke italesat et sådan for ham), ikke kunne aktualiseres for en besøgende for ham (her vekslede han tydeligt fra at tale som vidende om hvad spejderbørn kunne tænke sig og hvad han vil opleve som individuel museumsgænger) idet han mente at forhold som internationale perspektiver og religion, derved ville være fraværende. Jeg går lidt til ham i diskussionen, hvilket afslører at han ikke kender til ret mange af de andre steder som levendegør almindelig vikingetid. Denne dialog afslører også at de stærke internationale perspektiver i militærhistorien ikke er noget han kender til (på trods af at de var berørt – måske ikke så meget dog – i omvisningen).

Spejderlederen var en interessant besøgende. Han virkede vidende om hans spejderbørns behov. Han gik ofte på museum og havde en mening om det han så. Han gjorde ydermere forestillingen om den hyppige museumsgænger til skamme, idet han var en mand – sandsynligvis under 40 år. Omvendt, var det tydeligt at hans museums-kendskab primært var regionalt. Han mente at vikingetiden generelt var underprioriteret og – som sagt – at den brede vikingetid var ditto. Spejder-troppen var fra Helsingør og hans eneste reference til et museum udenfor Nordsjælland og nærmeste omegn, var Vikingeskibsmuseet. Også i forhold til den levende formidling, var det tydeligt at Lejre, Tissø, Fyrkat, Foteviken og lign. var ham ukendt.

04/7-2013

Ideelt vejr: sol, men ikke for varmt. Ikke langt tid efter åbning, var der kø v billetsalget. Men dette var ligesom dagens eneste ryk – så stedet var ikke helt så velbesøgt i dag, som i går. Publikum var meget blandede, men bestod – foruden en enkelt meget stor SFO – af forskellige familie-konstellationer. Udstillingen var igen kun sparsomt besøgt. Mange går derind, men kun meget hurtigt. Museumsbygningen rummer meget glas, hvilket ikke giver det bedste klima på en lun sommerdag. Dette har måske en betydning. Det er egentlig udenlandske turister der synes at bruge mest tid i udstillingen. Og de tager mange billeder der.

De første kunder i Slagløse er to drenge der kommer løbende, smider en mønt og siger: "Vi skal bage fladbrød". Ellers fungerer syslerne i Slagløse som de plejer.

Oppe ved modellen, forvirrer det en familie, at tavlerne og modellen vender i forskellige retninger. De har svært ved at relatere formidlingen til monumentet.

Jeg så i dag INGEN ved gravpladsens formidlingstavle. Det minder mig om, at det faktisk at man står og går på synlige, individuelle grave der, ikke er noget rigtig synes at opleve/være bevidste om.

De tyske besøgende (i dag 3-4 familier) virker meget som iagttagere. De deltager ikke i aktiviteterne og de prioriterer monumentet.

Frilægningen (græsset slås og der fjernes ukrudt m.v. helt op til betonpillerne som markerer stolpehullerne) af stolpehullerne fungerer godt. Det er utroligt så lidt der skal til og det går virkelig en forskel hos publikum. Man kunne egentlig godt gøre afmærkningerne større. Generelt virkede dagens publikum som om, at monumentet var noget der lidt skulle opleves – 'så har vi set det' – men at den større fordybelse udeblev. Altså lige på nær at der blev gestikuleret en del i relation til de nu mere synlige huse (jf. stolpehuller) – der blev peget, samtalt og konstateret "så har man haft et hus der – og et andet vendt den vej" etc. Folk brugte heller ikke lang tid derude.

Billeder: fritlægningen af de cementpiller som markerer langhusenes stolper, samt græsslåning, m.v. er kraftigt medvirkende til at monumentet træder tydeligere frem.

En bedstemor med barnedatter sidder på volden og snakker om, at hun havde regnet med, at der var nogle "værksteder og noget". Jeg nævner Slagløse, men hun siger at der har de været "og der kunne man bare lave bål". Der er kun en formidler på i dag og det er ikke helt nok til at opfylde aktivitetsbehovet.

Monumentet er derefter HELT mennesketomt.

Jeg støder tilfældigt til en omvisning. F præs kilderne. Der fokuseres på historien om Palnatoke. F fortæller at Svend Tveskæg satte krønike-skrivning i gang (hvilken konkret får vi ikke af vide). I denne er Harald Blåtands fald under et slag (jf. altså ikke på ydmygende vis med en pil i bagdelen, erhvervet ved en toilette i skoven). Han siger at dette slag har kunnet foregå på Trelleborg. Det er noget der gør indtryk (historien om Palnatoke er i forvejen populær). F fortæller hvordan Svends senere ambitioner gjorde Trelleborg overflødig og derfor fik det lov at syne hen. Dette forklaring virker og lader til at binde narrativet godt

sammen. I disse omvisninger bliver der fortalt eksklusive historier (eksklusive fordi kun formidlerne kender dem (indtryk mere end realitet) og dette kendskab er en vellidt service), som næsten er nødvendige for at opleve monumentet. Det er tydeligt at de der tager omvisningerne får mere ud af besøget. Monumentets biografi er virkelig populær. Én udbryder ”Tænk at det ikke er blevet pløjet væk eft. 1000 år” [jf. at det er godt bygningsværk].

Jeg får mig en samtale om vikingekamp med Formidleren Thomas (T). T fortæller hvordan kampgrupperne på mere videnskabelig vis søger den autentiske vikingekamp, kontra tidligere tiders mere performance-orienterede re-enactment. T fortæller at man opdager nye perspektiver i kampen herved, og vi taler om, at dette burde formidles i det ny museum. Jeg tænker 3D video-præsentation og live vidensgenerering gennem kampforsøg.

Palnatoke fylder meget i hele Trelleborg-narrativet. I dagens senere aktiviteter er det krigertræning og bueskydning der er hovedattraktionen. Pilen fylder meget på Trelleborg både gennem Palnatoke-fortællingen og udstillede, arkæologiske fund. Det må også have været den strategisk vigtigste del af et angreb. Dette er noget der ikke kan formidles live – her kan teknikken gøre en forskel. Der er en seriøsitet og koncentration omkring bueskydningsaktiviteten. Formidleren inddrager et æble (palnatoka-historie) som mål og da de fleste ved aktiviteten (voksne deltager ivrigt) også har været på omvisning, giver inddragelsen af æblet mening, uden yderligere præsentation. Formidlerens personlige bueskydningsevner er virkelig et forbillede. Han er helt æstetisk. Det er overraskende hvordan bueskydningen er en meget stabil popularitet. Man kunne godt gøre mere ud af bueskydningsområdet og –formidlingen, for at højne denne del endnu mere.

Det er tydeligt, at de familier der fra starten af deres besøg bliver indfanget til aktiviteter og omvisning også er dem der bliver længst tid.

Taler med museums værten Kristel om Trelleborg-fortællingen. Hun nævner ganske rigtigt, at anlæggelsen af dette kæmpe anlæg, må have lagt området guld og øde. Jeg tænker *Sauromans* vældige projekt i Ringenes Herrer. HB må af nogle, blive set som en meget trumfende fyrste, grådig på resurser, i hans mange indadvendte byggeprojekter. Der er et vist narrativ og en æstetik, at tage fat på her.

REFLEKSIONS-NOTE 05-07-2013

Det lader til at der er mange forskellige fortællinger om Harald Blåtand, ligeledes mange forskellige opfattelser af ham. Han er ikke entydigt en god figur. De fleste danske besøgende er med så langt at han er en art nations-samler og at han har noget relation til noget viking. I visse tilfælde havner han dog i en slags limbo mellem Gorm den Gamle – som officielt er den første konge og derfor er nationssamler (hvorfor det ikke forholder sig sådan er for komplekst at forstå for folk udenfor fagmiljøet) – og Svend Tveskæg som erobre England og som man derfor har en vis stolthed over. Så implicit bliver narrativet omkring Harald: Hvad gjorde han egentlig? – Ud over at kristne danerne, hvilket heller ikke synes positivt (om det er middelalderkatolicismen eller leflen for kejseren der er problemet kan jeg ikke gennemskue.). I de historier der fortælles på Trelleborg, bliver Harald Blåtands omverden beskrevet, hvilket synes godt. Synet på ham har måske været for meget hængt op på Rune-stenene fra Jelling, og folk har egentlig ikke det store forhold til ham, idet at de egentlig ikke kender til hans nærmere gøren og laden. Dette stemmer i god overens med det Morten [Teilmann-Jørgensen fra Kongernes Jelling red.] i Jelling fortalte, om at der ligger et stort overraskelsesmoment i Harald Blåtands entreprenørskab.

Palnatoke-fortællingen er yderst populær. Måske fordi at den foregiver at sige en del om Harald Blåtands personlighed. Personalfortællingen relation til monumentet virker også. Palnatokefortællingen synes at have den rette mængde genkendelighed (Wilhelm Tell og til dels pilen i bagdelen) og overraskelse.

Det er overraskende, at monumentets biografi er så populært – og det er alle facetterne.

I deltagerobservation-metode-litteratur beskrives det, at det ofte er 'de andres' kulturer der studeres i den traditionelle antropologiske metode. Det er ikke tilfældet her. For de museumsbesøgende og jeg selv er det vores egen kultur. Selv for udenlandske besøgende, som ikke nødvendigvis føler noget videre for vikinger, er det at gå på museum og lære om europæisk kultur, en del af en indlejret vestlig dannelses/oplysningskultur. Men 'de andre' er til stede, idet at der findes mange eksotiske elementer hos vikingerne (som også fremhæves i fortællingerne) og idet at jeg er en 'fremmet' i flere af observations-situationerne. Jeg er både fremmet overfor formidlerne som er en smule påvirkede af min tilstedeværelse og blandt publikum.

17-18/7

I disse dage er der vikingemarked/festival på Trelleborg. Ansatte, frivillige og camperende viking-entusiaster i en stor pærevælling, er alle med til at give publikum en ekstraordinær oplevelse. Festivalen er noget af et tilløbsstykke. Der er kø ude foran Trelleborg allerede tidligt på dagen.

Idet der er flere mennesker, er der også flere mennesker i udstillingen, end sædvanligt. Om end ikke prangende – det generelle antal besøgende taget i betragtning. En gæst kommer ud gennem et sort forhæng, hvor jeg troede der var adgang forbudt. På denne måde opdager jeg de udstillede grave. Det er meget sigende, at jeg – efter at have haft min gang herude i flere uger – endnu ikke havde opdaget denne del af udstillingen. Det er udstillingens bedste del – stemningsskabende og kontekstualiserende. Det er egentlig en god ide med forhænget m.m., men der skal være et skilt eller andet, der leder gæsten den vej.

Jeg bemærker at der ingen mennesker er i Cafeen. Cafeen har 'nej-hatten' på. Den er præget af forbudsskilte (f.eks at der ikke må nydes medbragt mad). Det skal der ikke være – jeg tror det er bedre hvis man åbner op og bliver en ubegrænset, integreret del af institutionen.

Festivalen er et ejendommeligt arrangement. I princippet ville det kunne fungere hvor som helst. Og dog, den kapacitet som institutionen besidder – rundvisninger, værksteder m.m. – gør en forskel for publikum. Der kommer uægtelig større opmærksomhed omkring institutionen, som ganske givet kan få folk til at komme igen på en 'almindelig' åbningsdag. Der er også flere folk ude på monumentet end sædvanligt, men måske ikke i forhold til hvor mange flere der er. Jeg spørger mig selv, om ikke monumentet drukner i 'tivoliet'?

For festival deltagerne selv, er illusionen om det autentiske vigtig. Der uddeles endda en autenticitetspris, for mest korrekte lejr.

Jeg taler med en af de lønnede formidlere. Hun omtaler arrangementet i meget positive vendinger, om end hun påpeger problematikken i, at lønnede formidlere, der besidder det faglige monopol, ikke er til at skille fra frivillige. Derved skal mange frivillige svare på historiske spørgsmål fra publikum, hvilket ikke alle er klædt på til.

Der er en række aktiviteter. Krigertræning er meget populært. Det minder publikum om, hvor vi er. Aktiviteten ledes af re-enactment-folkene. De har autoritet, humor og skuespilfærdigheder. Den æstetik de bevæger sig med drager børnene. De har overraskende stort held til at styre deltagerne (børn med våben), særligt i kampen. Lederne kæmper selv med og det gør en forskel for strukturen og oplevelsen af arrangementet. Deltagerne får først en træning og indføring i hvem vikingekrigeren er. Dernæst føres de på to rækker som på bedste Napoleon-krigsmaner går mod hinanden og slaget udkæmpes efter udstukne regler. Det vækker begejstring også blandt tilskuere. Jeg hæfter mig ved, at et sådan arrangement ikke kan genskabes digitalt.

Jeg går en tur ud på monumentet. Som set før, står publikum og diskuterer landskabs- og kulturhistorie i forbindelse med den udsigt voldene tilbyder. I sær vandvejene har betydning. Det maritime habitus om vikingetiden fylder meget. Jeg hæfter mig ved en kolossal forskel det har gjort, at få rydet omkring 'stolpehullerne'. Den visualitet virker og publikum synes nu også i højere grad, at forstå meningen med at komme ud på monumentet. Selv børn i indskolingsalderen kommer med udtryk der viser at de kan visualisere monumentets oprindelige storhed. Ved enkelte grupper er det dog tydeligt, at formidlingen inden man er kommet til monumentet har slået fejl. En moder udbryder "Var det en borg eller sådan noget der lå her?" imens hun står på volden og spejder indover monumentet. En anden omtaler volden som "den lille bakke der".

Jeg taler med en besøgende som ofte er involveret i arrangering af middelaldermarkeder. Hun oplyser, at disse er mere gøglede end vikingemarkederne – som om at cirkus og gøgl hører middelalderen til. Hun mener at vikingerne synes at opfatte sig mere seriøst.

Jeg går med på en omvisning. Der er stor tilslutning på en dag som i dag. Gruppen rummer danskere og nordmænd i alle aldre. Omviseren forklarer i introduktionen, at den landsbyidyl der kan opleves i Slagløse ikke har været til stede på Trelleborg, stedet har været alt andet end idyllisk. Temaer og struktur i omvisningen minder i høj grad om, hvad jeg har observeret tidligere. Dog fylder kejser Otto væsentligt mindre. Denne omviser inddrager publikum meget. Dels ved 'Cliffhangere' som 'ved I så hvad der skete?' og dels ved at illustrere f.eks. vikingernes højde, ved hjælp af publikums egen højde. Hun forsøger også at forklare statsdannelse ud fra en personlig vinkel ("hvis jeg nu var en stormand, som var presset udefra..."). Palnatoke-historien er igen meget populær. Formidleren vælger den gængse fortælling, men lægger frem, at det er en blandt flere mulige. Palnatoke synes virkeligt som Trelleborgs stjerne.

Svalerne i Trelleborghuset inddrages som en sidefortælling. Man kan godt fastholde publikum, selvom der kommer enkelte sidefortællinger.

Jeg bemærker mig, at den mere tekniske præsentation af monumentet, synes at fænge mindre en tidligere observeret. Jeg tror det er fordi, at de 'fede fakta' (hvor meget svarer 8000 egestammer til, i moderne økonomi) ikke præsenteres i dag.

Jeg bemærker at publikum deltager i tolkningen af tilstedeværet af flere etniciteter på Trelleborg, og vil have det til at betyde legesoldater fremfor et multikulturelt samfund. De dominerende skikkelser i gruppen synes at være præget af en vis nationalromantik.

Formidlerens mundtlige visualisering af borgen er vigtig for publikum. Hvor vi på de andre omvisninger jeg har observeret har stået mest på volden, bruger vi her også en del tid i porten. Dette synes at falde positivt ud. Selvom porten er genskabt, synes man her for alvor at kunne forstå monumentets bygnings-kunst.

Publikum spørger ind til detaljer omkring kampe på Trelleborg bl.a. "hvad betyder vindretningen for bueskytterne".

Senere overværer jeg 'Vikingefejden', hvor festivaldeltagerne og publikum, skal dyste i forskellige udfordringer. Det er dejligt at se aktiviteter ude på monumentet. Arrangementet tiltrækker også en del mennesker 60 – 80 stykker, men det er svært at få folk til at deltage. Denne aktivitet er anderledes eksponerende end dem i Slagløse. Ydermere skal den 'passive museumsgænger' også indtænkes her.

Jeg falder i snak med en lokal gæst. Han og hans familie er herude flere gange om året, selvom han siger at "der er jo ikke så meget herude når der ikke er marked". Han påpeger at markedet er et lokalt tilløbsstykke, men at han tager herud med familien også på andre tidspunkter. Han siger "de daglige aktiviteter er godt lige til at fordrive et par timer med børnene". Han benævner stemning og de åbne vider hvor børnene kan boltre sig, som stedets attributter.

Jeg falder i snak med en lokal mjød-producent. I præsentationen af sine produkter, veksler han mellem at antage rollen som sommelier med stor gourmet-viden, og så rollen som det autentiske mjøds vogter. Flere fænomenologiske betragtninger ligger til grund for hans betragtninger om, at netop han laver det autentiske mjød (uden brug af finsprit m.m.). Jeg går ham lidt på klingen og han indrømmer, at fortællingen om det autentiske, er det noget af det som hans kunder betaler for. Han mener dog, at denne skal underbygges af en vis æstetik og at den gængse mjød med sprit i farverige lerflasker, på en måde mangler seriøsitet. I sin fortælling om sit produkt, præsenterer han det som om, at han kom uden nogen erfaring med mjød og historiske levnedsmidler (han er finansrådgiver ved siden af sit hverv som mjød-producent – hvilket han selv påpeger på en måde, så han forventer en overraskelse fra mig) og så lyset da han smagte drikken. Dog har han i mange år været 'Asa-tro' og fører mjøden ind i fortællingen om "...da kristendommen vandt over os". Han er et godt eksempel på, hvordan festivallen er vikinge-romantik mere end noget andet. De speciale levnedsmidler er for mig en stor del af oplevelsen på markedet og måtte gerne være mere af den slags efter min mening. Smagssituationerne får mange ned i gear og de er gode til fordybelse i formidling af vikingetid og historisk diskussion.

Der er noget meditativt over det at være viking – siger nogle af festivaldeltagerne.

Der findes forskellige former for re-enactment-kamp, hvilket også formidles på tavler, omkring en 'kriger-træningsplads'. Vi overværer en meget æstetiske Hema-træning (Hema = en af tre kampformer). Træningspladsen ligger i et hjørne af området, hvor der ikke er så mange besøgende. Det er derfor svært at vurdere, hvor populært det er. De fleste forbigående stopper op. Voksne og større børn fastholdes, om end børn under 10 synes at finde den langsomme kampform for udramatisk (og måske uautentisk – den kræver alligevel en vis moden fantasi, at sætte ind i en historisk virkelighed).

Markedet er garant for mange fællesskaber. Pludselig er Trelleborg et topmøde for udøvere af Hema-kamp. Eller for mjød- og øl producenter etc. Jeg tænker at man burde lave mere målrettede og afgrænsede arrangementer i den retning. Mange spontane fællesskaber opstår også. Jeg observerer et par

teenagepiger (frivillige eller festivaldeltagere) som diskuterer deres visuelle udtryk i deres roller som trælle og vælger at smører kul i ansigtet.

Ovenstående billede er taget fra monumentet i retning mod museet m.v.. Situationen er symptomatisk for vikinge-festivallen på Trelleborg: Al aktivitet trækkes væk fra monumentet.

CREDO – Særdudstilling, Paderborn 17-18 oktober, 2013.

Udstillingen er delt op i tre forskellige afdelinger. Jeg fokuserer primært på de to af dem.

Lux Mundi i Diözensanmuseum

Jeg har ikke valgt en audioguide, modsat de fleste andre besøgende.

Udstillingen er holdt stilfuldt og lyst design. Men den er alligevel lidt dunkel og hyggelig. Den er meget tysk i sin præsentation: Primært genstande, i flot iscenesat i montre.

Man starter med antikke fund, i bunden af udstillingen. Så går man opad. En digital installation viser det antikke verdensbillede, i en horisontalt liggende glaskuppel. Der er så mange mennesker ved den, at jeg ikke kan komme til. Her er mange mennesker.

Det illustreres hvordan der i 6 årh. har været en stærk antik bevidsthed i det nuværende Tyskland.

Man går fysisk opad når man går frem i tid, ad trapper og plateauer som danner en spiral. Man går samtidig mod nord.

Næste punkt er Irland. I formidling af kelterne har man ikke lagt meget vægt på det førkristne.

9. Årh kristen kors fra Irland Tully Lough med skandinavisk dyremotiv. De æstetiske sammenfald med tidligmiddelalderlig kunst i Skandinavien og De Britiske Øer, synes jeg godt man kunne formidle mere i Danmark.

Man har forsøgt at genskabe et gravkammer fra en tidligkristen, angelsaksisk fyrste. Genstandene går flot ind i den diskrete genskabelse, bl.a. med små kors (originaler) placeret på den gravlgate fyrstes øjne.

Det fortælles at i den anden bølge af Angelsaksisk mission bruges dyrestil meget, i en utrolig smuk kunst, hvor den smelter sammen med antik inspiration.

Willibord indleder udstillingens nordiske del.

De nævner Tissø, lejre og Gudme-Lundeborg med og Ralswiek?

Willibrord møder bl.a. Harald Klark. De levner en del plads til Harald Klark. Han fremstilles nærmest som den første europæisk-sindede nordiske fyrste. Og det er ment positivt. Han fylder uendeligt lidt i Danmarkshistorien. Han er nærmest en sagnkonge, men her er han realhistorie.

Meget af den nordiske historie, befinder sig i hjørnerne af dette rum, hvor ikke mange trækker hen. Uppåkra har imidlertid fået meget plads og meget opmærksomhed fra de besøgende. Den fremstilles som arketyper på den hedenske Norden. Det finder folk eksotisk. Igen finder vi havde hvad jeg vil kalde en diskret genskabelse, hvor man har forsøgt at iscenesætte tempelrummet som det måske var, men hvor der stadig er montre med originalgenstande og lign.

Øverst finder vi udstillingens klimaks med korset fra Norge omgivet af porten fra en stavkirke. God situeret af originalgenstande.

Kejservalz – In Hoc Signo

Første del er om Karl den Stores kristning af sakserne. Det er nærmest en introduktion.

Dernæst står den på Otto den Stores kristning af ungarene.

Overalt i udstillingen står tro eller død (på latin). Det er stilen. Iscenesættelsen kører også meget på mørke og ild. Det er den voldelige kristning der er temaet. Denne har et mere øst-vestgående narrativ.

Her er to etager. Ottonerne fylder meget her på øverste etager, men hvert geografiske område her ligesom hver sin station. Vi kommer også omkring Kieve Rus og lign.

Der er et plateau ned til underetagen. Her får man en introduktion til De Baltiske Korstog. Den optager mange mennesker. Danmark er fuldkommen fraværende her. På trods af, at de har udstillet en middelalderlig afskrift af Saxo.

Underetagen koncentrerer sig om Den Tyske Orden (DTO). Selvom man har reserveret en hel etage til De Baltiske Korstog, er nævnelser af DTO og Sværdridderne, meget nedtonet, i forhold til f.eks. Karl den Store og Otto den Store. Narrativer er, at dette er topmålet af den dårlige, voldelige kristning, men at DTO også frembragte entreprenørskab. En lille film vises med deres store borg i Marienburg. Dette er en god måde at fremhæve bygningsværker udenfor museet og er mere effektivt end en planche.

Det er skolebørn inkl. gymnasieelever og pensionister i denne udstilling. P.t. har underetagen ikke tiltrukket mange. De fleste er ovenpå. Den kan være en tilfældighed.

Udover at hele byen hedder noget med Credo og restauranterne sælger Credo-menuer, så er der forbavsende lidt markedsføring på Credo. Her tænkes bl.a. på museums- og souvenirbutikkerne. Kataloget er slået vildt stort op men sælger det?

Dag 2

Diözensanmuseum: Audioguide i starter med et mysterium: Hvad var de tidlige kristne for nogle mennesker, hvad var de religiøse ideer førhen og hvad var missionsstrategien? Det er stærkt. Nu har man fået et formål med at konsumerer historien.

Kristianiseringprocessen nævnes som multikulturel (moderne buzz word).

Beskrivelserne af genstandende, centrer sig omkring genstandendes 'uvurderlige' natur.

Christendommen som kunst fylder meget. Især i bogform. En vidensproducerende kristendom, synes at drage. Jeg er overrasket over, at så mange dyrker at kigge på de udstillede bøger og tekster (måske fordi jeg personligt synes de er kedelige).

Med Wilibord fremstiller de en etnisk/patriotisk vinkel på missionshistorien.

I audioguiden kommer menneskerne bedre frem

Mission i Irland = 'multikulti'

Udover at byens identitet er den åndelige infrastruktur i udstillingen, er institutionernes det også: Diözensans er kirkekunstmuseum er derfor den naturlige eksponent for kunsthistorisk kosmopolitik, hvor Kaiserpfalz er autoritetsnarrativet og derfor garant for den påtvungne kristendom

Ansgar er stor

Harald Klark fylder meget - her regnes han for den første kristne skandinaviske regent.

Blandt de besøgende er polakker, hollændere, og svenskere

Skandinaverne og vikinger er ikke nødvendigvis det samme: Vikingerne er benævnt som der hærgede, hvilket ikke nødvendigvis har noget at gøre med dem der hjemme – eller storpolitken, i hvis spil, Hamborg bliver brændt ned.

Vikingerne bragte kristen kunst til Skandinavien idet de "havde en præference for at plyndre kirker".

Terslevskatten er her.

"These Scandinavian tribes" er en yndet brugt formulering (= ædle vilde?)

Uppåkra er valgt idet det er en langvarig hedensk tradition også fra før vikinger

"Best preserved pagan temple of the early medieval period", kaldes Uppåkra.

I Uppåkra: Loftet inddrages meget særligt, f.eks. ved et ovenlys (himlen) kaster lys over det centrale montre. Generelt er monterne godt kørt sammen med miljøerne.

Flotte fibler 11.-12. årh. fra Roskilde og Fyn.

Lund har sin egen afdeling, Jelling og Roskilde er stort set ikke nævnt. Lund har en kobling til Köln og Paderborn, som understreges.

I denne sydiskandinaviske del af udstillingen, er det igen mest Uppåkra, som fastholder folk. Derudover er det fortællingen om Harald Klak og Tamdruppladerne som fænger (sidstnævnte er også af guld).

Her er en del skolebørn, som løser nogle opgaver. De virker meget entusiastiske/underholdt. Det er meget analoge opgaver (spørgsmål skrevet på papir). Men mysteriet fænger. Jeg tror de er i skole og at dette er et kærkomment afbræk fra den daglige undervisning.

"Lunds katedral var startet under en biskop fra Paderborn".

"Paderborn, Lund og köln er det stærke europæiske netværk i 11. Årh.". Italesætte de historiske bånd. God argumentation i udstillingen – dette bånd var drivkraften i middelalderens nordeuropæiske udvikling.

I udstillingen påstås det, at det er fra Rhinlandet og Vestfalen at romanikken kommer til Skandinavien. Det ville de måske ikke hævde, hvis de kendte mere til Vestsjælland.

Her er særlige rundtture for unge mennesker, ledt af unge mennesker – det lader til at være en succes. Der grines og pjattes, men der er også stille på de rigtige tidspunkter. Derudover er der ikke rigtigt nogle unge (15 – 30 år), på egen hånd i udstillingen.

I BYEN

De har en god 'rundfart' afmærket med skilte som man får lyst til at følge. Skiltene tilstedevær vækker nysgerrigheden. Den tager en rundt til gode spots man ellers ikke ville have opdaget. Dette er meget effektivt i en middelalderby som er genopbygget og umiddelbart lidt kedelig og grim. Denne følges op af diverse formidlingstavler. Mange yngre mennesker tager rundturen. De virker som en almindelig spadseretur, men skiltene bliver læst (eller skimmet).

KAIZERPFALZ

Til at starte med lægges der vægt på, at rammerne rummer historien om Karls kristning af Saksen –

i den autentiske ramme (!)

Kivean Rus bliver symbolet på mødet mellem øst og vest og den deraf politiske kristning.

Audioguiden præsenterer en række sagn om kristninger. De prøves efter af facts (argumentatorisk narrativ).

Her er mange mennesker i dag i Kaiserpfalz. Igen er øvre etage bedst besøgt, men særligt den animerede film om Marienburg nedenunder, fænger også. DTO-delen er lavet som en dyb skov. Man fortæller en 'Heart of Darkness'-agtig historie, om de ellers så gode riddere, der mistede besindelsen dybt inde i de baltiske skove. Men konflikten og dramaet er egentligt lidt nedtonet. Derfor mangler man måske også lidt action – set i relation til 1) mange ved nok hvor blodigt det gik for sig i Baltikum og ønsker måske at få detaljerne om kendte slag m.v., 2) overetagens drabelige narrativ.

Nedenfor: Diverse billeder fra CREDO i Paderborn.

Lux Mundi: Starten går i Rom i senantikken (<http://www.medievalhistories.com/credo-in-paderborn/>).

Billede: *In Hoc Signo*-afdelingen af udstillingen (<http://westfalium.de/2013/09/25/exponate-zeigen-christianisierung-in-europa/>).

FELTNOTER TOGTET

ORØ 23/7-2013 Pilgrimstema grundet Orø-korset

Jeg noterer mig at der er et PR-banner for TOGTET allerede på hovedvejen ind til Holbæk. Det er godt – når man lægger arrangementer så afsides som på Orø, vil jeg personligt gerne tages i hånden hele vejen. Samme banner findes på Færgen, om end det er noget mere diskret. Færgen sejler med nedsatte billetpriser. Dette giver et indtryk af at man er velkommen og at arrangørerne er velforberedte.

Om bord på færgen: Et barn (3-4 år) sidder på sin mors arm og spørger: "Er vikingerne farlige?" (i fuld alvor). Man fornemmer at forældrene har opbygget en spænding omkring turen i form af et vikingenarrativ (den drabelige viking). Jeg snakker med færgemanden, som gør mig opmærksom på, at der er mange mennesker med, den tidlige afgang til trods (08:55).

Orø: Genkendelsen ved færgen er umiddelbar, da de besøgende ser TOGTETs flåde. En udbryder: "Se det var det skib vi var i Roskilde og se".

Umiddelbart synes det blandt de besøgende, ikke populært, at formidlingen ikke er oppe at køre når færgen kommer i havn. Ydermere bemærker jeg, at selve arrangementet er spredt udover et større område, og at der ingen vejvisning er. Skibet Agnete er endvidere gemt af vejen inde blandt de andre

lystbåde. Fra mine observationer på Trelleborg, kan jeg nu se, hvor givende det er, at publikum bliver mødt med levende formidling fra de ankommer. Man kunne med andre ord godt have haft en udklædt pilgrim til at tage imod folk ved færgen. Som en note må jeg her tilføje, at en levende/digital/talende velkomst ville fungere godt på Trelleborg eller ved en korstogsudstilling.

Kræmmerne er tidligt oppe og de interagerer godt med publikum. Én sælger kunsthåndværk udfærdiget med inspiration i gamle nordiske sagn. Han forklarer et interesseret publikum (6-8 pers; ret mange i forhold til det endnu begrænsede besøgstal og ikke fastholdte publikum) om en skulptur lavet ud fra sagnet om Loke og Odder. Han drager den moderne analogi at historien om Lokes lusk er historien om en moderne bankdirektør – til stor morskab for publikum.

Generelt fremstår markedet lidt småt, i forhold til hvad jeg har set på Trelleborg. Der er endog en del af de samme kræmmere. Publikum virker dog ikke skuffede og man kan måske tolke, at der ikke er så mange gengangere blandt publikum.

Velkomst/impro-rap med 'Fresco' (kendt hiphop-musiker): Børnene synes det er sjovt og enkelte voksne imponeres også af hans evner. Men det er svært at få publikum engageret (de bedes komme med stikord til hans impro-rap) – det har ikke meget med temaet at gøre og det er ikke derfor folk er kommet. Jeg hæfter mig ved, at flere kendisser jeg har set optræde i DDBT-regi har virket uforberedte (Fresco inklusiv).

I denne tidlige fase af arrangementet, er det mere lokalt 'entrepreneurship' der er i højsædet end kulturformidling/oplevelse.

Selv pilgrimstemaet har været fraværende, indtil reenactment begynder. Denne består i en munk, en konge og hans Marks/Jarl/Væbner som laver forskellige rollespilsseancer og interaktion med de besøgende. I starten spiller det ikke helt. Seancerne er måske ikke lange nok og de har en audiotiv udfordring (talen er ikke høj nok) og deres interaktion med publikum er ikke vedholden nok.

Kl. 11:30 (arrangement officielt åbent i en halv time): Re-enactment tager nu form og får tiltagende opmærksomhed.

Middelalderværkstedet Valdemars Værksted er populært. Selve værkstedet formidler ikke meget af selve historien, men fordrer at bruge autentiske materialer og udtryksformer. Jeg får forklaret hvad bl.a. malingen er lavet af og selv jeg føler mig oplyst. Ny viden er en oplevelsesmæssig kvalitet.

Der starter et børneindslag fra 'De Flyvende Kør'. I introduktionen kædes indslaget sammen med et re-enactment-indslag, hvor nu også en dronning (til Erik Ejegod) og en søn introduceres. De får ved en hurtig scene, egentlig illustreret historiens kernepunkter meget godt. Især børnene synes opmærksomme. Jeg bemærker, at jeg (dog som lægmand) finder rollespillernes tøj forkert – de ligner Hansa-Købmænd fra 14. årh. og Ejegod dør i 1104.

De Flyvende Kør (DFK) tiltrækker mange børn. Gennemsnitsalderen ligger omkring 6-7 år. De introducerer et ambitiøst rollespil, hvor børnene skal med ud på en pilgrimsrejse til den lokale kirke (ca. 2km væk). Det er et godt arrangement, og jeg undrer mig over, hvorfor der sjældent er ligeså eksklusive arrangementer for voksne. DFK er gode til at forklare, at dette er en leg (jf. tidligere observationer, hvor visse børn har svært ved at sætte sig ind i abstraktionsniveauet, når de ikke eksplicit har fået af vide at der leges). Derudover er

synes introduktionen for lang og børnene bliver urolige. Noget må der nu have sivet ind, fordi de synes at forstå konceptet og settingen.

'Munken' børnene skal følges med, skal forestille at være fra Sorø. Rollespillet præsenterer den regionale historie godt og flere af børnene har relationer til de anvendte stednavne. Det er måske overvejende børn fra regionen. Børnene er overraskende gode til historie (vi kunne også godt have med et resursestærkt segment at gøre: de fleste børn er normalvægtige, velklædte, etniske danskere) og det giver rollespillet perspektiv.

I rollespillet møder børnene forskellige 'forhindringer' på deres vej, som skal udfordre de pilgrimmes fromhed. Første forhindring er en kromutter der vil lokke de pilgrimme med øl og god mad. Hun får på spidsfindigvis fortalt om middelalderens madkultur og sanitære forhold. Dernæst møder de en gøgler, der fortæller om den mere 'frisindede' side af middelaldersamfundene. Jeg tænker om gøgleren, at karakteren er skabt ud fra et moderne middelalder-habitus og at en sådan er et 'must' i manges opfattelse af en middelalderfortælling. Børnene kan lide karakteren om end jeg finder den useriøs (særligt idet rollespillets setting er udstukket til noget tidlig-middelalderligt og jeg forbinder gøgleren med senmiddelalder/renæssance – hvis overhovedet noget historisk). Karakteren giver dog et billede på forestillingen om middelalderen, som måske rummer flere gøglere end korsriddere.

Rollespillet slutter i kirken, hvor børnene kan få bytte deres små udleverede træskors til muslingeskaller (jf. Orø-fundet). Narrativet har her fungeret lærende og det virker som om, at børnene er blevet klogere i løbet af 1,5 time. Rollespillet kunne godt have haft et mere potent klimaks og flere af børnene synes ikke at forstå meningen med, at det hele slutter med en muslingeskal.

Tilbage på markedet. Jeg har tidligere talt med en stand-holder – en forfatter til en historisk roman om Eskildsø Kloster. Han virker egentlig ret så seriøs omkring sit arbejde, om end hans synes at tiltrække de konspiratorikere, som er kendetegnet ved mange læsere af historiske romaner. Der bliver talt om, hvordan fagkundskaben bevist lyver og fortier. Dette er et symbol på historiens – og særligt middelalderens – mystik.

På vej ned til Havnen stopper jeg ved Agnete (rekonstruktion af middelalderskib red.). De få der finder vej derned, fastholdes af skipper, som er en dygtig fortæller. Han har overraskende held til, at glide ind og ud mellem rollen som middelalderskipper og historie-formidler. På den måde får han italesat Agnetes virke på en underholdende måde samtidig med at arkæologi og andre kilde præsenteres. Genstandsbiografien er uhyre populær.

På vej hjem er det kaos med færgerne, som synes at have taget flere passagerer til Orø end de kan hjem igen. Jeg venter i den bagende sol sammen med bl.a. spædbørn og ældre i halvanden time. Folk er meget utilfredse og fra køen ringes til lokalbladet. Overraskende nok, nævnes arrangørerne ikke. Spørgsmålet er om man ved hvem der arrangerer det?

Jeg taler med en ældre herre på færgen, der har sit barnebarn med (5-6 år). Barnebarnet har malet et skjold i Valdemars Værksted, som han tydeligvis er glad for. Bedstefaderen er fra Ringsted og var glad for at se museet repræsenteret i arrangementet (jeg hæfter mig ved at han har spenderet en del tid ved sit lokale museums aktivitet). Han er utilfreds med museums-sammenlægningen (af Museum Vestsjælland red.), som han er sikker på er 'dem oppe i forvaltningen [kommunale red.] der skal spare og har fået en fix ide'. Han er

bange for, hvad sammenlægningen kommer til at betyde for den lokalmuseale formidling. Her ligger en formidlingsopgave for Museum Vestsjælland. At dømme efter en snak om kulturaktiviteter i Ringsted og Sorø generelt, synes han ikke som den store kultur-konsumer. Men det er tydeligt, at han har haft sin gang på det lokale museum i årevis og at koblingen mellem Ringsteds lokale og nationale historie har betydning for ham.

RØRVIG 24/7

TINGSTEDSTEMA (Iseøre v Rørvig var tingsted for bl.a. kongevalg inden Ringsted. Kong Niels udnævnt her i 1104 som den sidste)

Rørvig-arrangementet er ikke slået så stort op, som Orø. Ingen bannere ved hovedvejen eller lign.

Det er et eftermiddags-arrangement, inden skibenes indsejling – hovedattraktionen – finder sted kl 19. Dette spørger folk meget om, og info om arrangementets forløb, kunne generelt godt være bedre.

Det er den varmeste dag i årevis og Rørvig er proppet. I den kontekst trækker TOGTET mange mennesker til idet de folk almindeligvis hellere vil være på stranden i et sådan vejr. Arrangementet forgår endda på en åben plads, uden skygge.

Der er i dag mere til smagssanserne – man kan lugte bålene på lange afstand, hvilket jeg altid har fundet stemningsgivende – bl.a. med pandekagebod. Pandekagebagerne er hverken særligt imødekomende eller formidlende. Ej heller sønderligt historiske. De er et udtryk for, at lidt udklædning og et lærredstelt ikke skaber historieformidling alene. På trods af de ekstremt lækkert udseende pandekager, og den mest centrale plads, er der heller ikke mange besøgende i pandekageboden. Jeg tænker om man overhovedet havde pandekager i den tidlige middelalder? – Diverse søde retter af stegt dej er noget jeg forbinder med landbokultur – måske tager jeg fejl. Ingen forklarer mig noget. Jeg opsøger det heller ikke selv. Jeg er den dovne museumsgænger – jeg tænker at de selv præsenterer det de serverer for mig, hvis de har noget at sige om det. Pandekager er selvfølgelig heller ikke det mest tiltalende i 30 graders varme. Pointen er imidlertid er der bruges meget plads og energi, på ikke-formidlende indslag.

Blandt de besøgende falder mange kommentarer om, at arrangementet minder meget om de andre middelaldermarkeder de har været på. Det er et talrigt og broget publikum, så middelaldermarkeder tiltrækker mange salgs mennesker. Det er også tydeligt at den håndfuld stande der er med, ikke har den store værdi i sig selv.

Ulvborg-standen [Ulvborg Historiske Værksted red.] har held til at skabe fordybelse og formidling i varmen. Den ene af formidlerne derfra, er også en god historiefortæller.

Sammen reanactment-gruppe som på Orø er til stede. I dag skal de spille 'Blodsgilde i Roskilde'. Jeg taler med en fra gruppen. Hun er meget i rolle og på overfor publikum – det skaber noget stemning. Vi taler om de fysiske og auditive udfordringer ved deres formidling.

Står i Museum Vestsjælland-boden og deler brochurer ud. Jeg hæfter mig ved, at nogle siger nej til brochurer fra vores museum, fordi de bor i Roskilde. Andre spørger "Hvad tidsperiode dækker I?" *

Ved siden af Museum Vestsjælland-boden formidles lokalhistorie ved Jan (museumsinspektør). Dette smitter også af på vores bod og en herre diskuterer vikingernes størrelse med Pernille (museumstekniker) og nægter at tro på, at de var mindre end jernalderfolket.

En ung mand i middelaldertøj giver sig til at spille på tromme. Dette giver stemning. Trommespillet er for at trække opmærksomhed til noget historiefortælling. Fortællingen er ikke høj nok. Man burde have brugt mikrofon eller valgt en med kraftigere stemmeføring. Publikummet består i høj grad af bedsteforældre med børn. Børnene er meget unge og kan ikke fastholdes i det fortællersproget er for svært og fortællingen for lav.

Nu spilles der middelalder-musik af et orkester. Efter min mening er det meste middelaldermusik, jam med lut og fløjte/pibe over en mol-skala. Det bliver meget musak-agtigt og skaber en stereotyp omkring middelalderens 'sound'. Dette orkester er bedre. Der er sunge tekster over folkeviser (omend vi igen mangler elektrisk forstærkning) og interaktion med publikum – klap, hop og syng med.

Re-enactment afbryder kortvarigt musikken med et 'Giv plads til kong Svend'. Der er ved at blive opbygget en stemning på pladsen og et par hundrede mennesker synes at fastholdes i den setting man agter at skabe.

Mellem numrene præsenteres fortællingerne i sangene.

Den manglende lydstyrke gør det svært at fastholde folk. Men 40-60 mennesker bliver stående og deltager i musik-arrangementet med dansk og fællessang. Særligt piger i 8-12 årsalderen er fascinerede. Dette skyldes måske den karismatiske sangerinde. Hun bærer en flot middelalderkjole, virker nærværende og selvsikker. En formidlers personlighed er vigtig.

En kvinde (ca. 60-70 år) udbryder da en ny sang begyndes: "Nej den lyder også meget vikingeagtig". En mindre deltalje er det, at der vel gøres et forsøg på at spille middelaldermusik. Jeg hæfter mig ved, at hun har en forestilling om vikingetidsmusik. Fra min tid som underviser (på en daghøjskole) har jeg erfaring med, at dét forhold, at der reelt set ikke kender til noget musik fra vikingetiden, er en svær erkendelse. Der findes helt klart et auditivt habitus omkring vikingetid.

Den lyriske del af middelaldermusikken er lidt spøj. Der omtales drager, skønjomfruer og magi i et væk. Jeg har indtil nu undervurderet, hvor meget den magiske eventyr-del af opfattelsen middelalderen fylder (en slags Kong Arthur-romantik). Grunden til at dette musik opfattes som havende en grad af noget middelalder-autenticitet, er i høj grad en litterær konstruktion. Genstandsbiografi (eller i dette tilfælde nok mere kultur-biografi/genealogi) og kunsthistorie er bestemt tunge spillere i dette felt.

Der er ikke nogen reel historisk viden, der opleves gennem musikken. Men underholdningen og 'fortids-oplevelsen' synes at smitte af på de mere seriøse indslag.

Skuespillet fra re-enactment-gruppen starter Det er *Blodgildet i Roskilde* som spilles. I dag går de ikke så meget rundt, som de gjorde på Orø. Der er mere tale om reelt teater. Det er godt – folk trækkes lettere til. Dog er det en udfordring, at få timet skuespillet og der må 'trædes meget vande' i startscenen, hvor Kong Knud er ved at dække op til besøg af Svend og Valdemar i Roskilde. Var det ikke for sin bryske fremfærd, havde Knud tabt publikums opmærksomhed. Som skuespillet skrider frem, er det klart at det kan

underholde både børn og voksne. En del af dialogen går på, at de tre tronebejlere fornærmer hinanden. Fornærmelserne rummer både eksotisme og noget velkendt: Der udråbes en skål for den døde biskop, hvilket ikke er lige populær alle vegne (god hentydning til historiske hændelser), "Knuds hirdmand er set have omgang med et får", "øllet er tyndt" (fornærmelseseksempler). Imens går jomfruerne og opsummere handlingen som et andet 'græsk kor'.

Så sker snigmordet med masser af teaterblod og skrig. Dette følges op af kamp, hvor sværdene svinges lige foran næserne på publikum. Folk rykker hastigt tilbage. Nogle børn bliver bange (nok også nogle mødre). Det er meget effektivt klimaks.

Derefter er der epilog med skuespillets kvinder. En relativ fin opmærksomhed omkring den (i forhold til klimaks) uddramatiske epilog der forklarer det politiske landskab i tiden (Heinrich der Löwe, Hvider m.fl.). Det er nok fordi publikums sanser er blevet skærpet af chokket. Scenen sluttet med, at der opfordres til at lede efter Valdemar (senere den Store) – "Det skulle jo gerne være ham der vandt"

Det effektfulde klimaks og opfordringen har sat sig i erindringen. Flere børn hiver fat i hirdmændene og forklarer at de har set Valdemar (samt andre detaljer fra skuespillet som blev fremført efter at visse af hirdmændene flygtede).

Jan fra Odsherred Museum har sit 'spørgehjørne'. Det er her ved 17-tiden, særdeles velbesøgt (6 personer får et lille privat foredrag) – og det synes at have været konstant besøgt hele dagen. Der forklares ikke alene om lokalhistorie, men også om historisk metode – det er populært. Dem der henvender sig er primært folk 50 +. Her er et eksklusivt voksentilbud. Indslaget ville også kunne nå ud til yngre (eller måske til alle), hvis det blev serveret anderledes.

KALUNDBORG 27/7 -13

KORSTOGSTEMA

Dagens arrangement er et aftenarrangement, hvor man kan komme og se TOGTETs skibe sejle ind, til speak, musik og fadøl på havnen.

Der er stor forventning til det at komme og se skibene. Allerede nu – lang tid inden skibene skal ankomme – bemærker jeg, at Havningstens tilstedevær er et attribut i sig selv.

Der er stor forvirring omkring datoerne for, hvornår tingene skal ske. Det er både folk fra kajen og oppe i byen, bl.a. på hotellet hvor jeg får mig en forfriskning. Hotelportieren mener i øvrigt at byfest/TOGTET har givet dem flere både spisende og overnattende. Jeg noterer mig, at jeg også selv har været ret så forvirret omkring, hvornår ting skal ske. Det handler om at nærlæse programmet. Men når man blot ser overskriften "Kalundborg KorsridderTOGTET 27.-29. juli" kunne man godt få forståelsen af, at det er 3 dage med fuldt program. Omvendt havde jeg først fået forståelsen af, at der kun foregik noget én dag – 28.

På vej ned mod havnen. Jeg noterer mig at Vesthavnen måske ikke giver det bedste udsyn til at se skibene på lang afstand. Museet holder en middag i haven som ligger højt – herfra har man god udsigt. Jeg spekulerer over potentialet i et VIP-arrangement i den gamle præstebolig, hvor man måske kan se endnu bedre.

Kl. 16:30: Nede på havnen er der stor utilfredshed med oplysningerne i programmet. Eftersigende skulle det officielle program og lokalpressen ikke stemme overens – men det officielle program har været delt ud sammen med lokalbladet (hvilket i øvrigt synes at have haft stor gennemslagskraft). I programmet er lagt en 'buffer' ind (det er trods alt sejlads vi har med at gøre) så der står at ankomsten bliver mellem 17 og 21. Man har også forsøgt at skabe lidt 'hype' omkring indsejlingen, så folk der er på stranden eller i museumshaven kan følge med. Der er lovet bål-tænding m.m., om end det ikke er blevet kommunikeret hvor og hvornår.

De der kommer tidligst for at se indsejlingen er primært folk 40 +, oplyste (selvom man måske har misforstået programmet) og lokale, eller lokalkendte – der er en del sommerhusgæster som kender området.

Kl. 17:10: Relativt stor mennesketilstrømning. Jeg står og deler programmer ud og forsøger at veksle et par ord med de forskellige der kommer til. Langt de fleste er sommerhusbeboere (faste sommerhusejere, som kender byen, men sjældent benytter den som kulturoplevelse) fra området, som har fået nys om arrangementet, gennem det husstandsomdelte program. Jeg taler med 25 – 30 mennesker. De fleste samme typer: sommerhusejere ældre end 50 år. Fire grupper forsøger jeg at tale mere med. Disse har fulgt skibene længe (fra stranden og andet). Ingen af dem havde ambitioner om, at dyrke de øvrige tilbud af Esbern Snarres Byfest. Hovedparten virker stadig som inkarnerede udi brug af historieformidling. Overvejende er de besøgende mere overbærende. Mange kommer ind og har været ude mod Røsnæs eller 'vingården' (Dyrehøj Vingaard?) og har fulgt indsejlingen hele eftermiddagen. Mange folk – der ikke synes at kende hinanden i forvejen – konstruerer fortællinger om sejlforløbet: "Så overhalede Aslak Havhingsten" osv...

Der er stor tilstrømning nu og mange spørger ind til programmet. Vi begynder at kunne ane skibene i horisonten og vi bliver nervøse for, om de nu skulle ankomme for tidligt, idet mange af de tidligt ankomne forlod havnen og ville komme tilbage. I forhold til programmet virker den maritime undskyldning godt: Der er ingen vind og skibene sejler for sejl og det kan vi desværre ikke styre. Det er dårlig kommunikation at forsvare programmet (det kommer til at lyde som om publikum ikke kan læse ordentligt) – så en undskyldende tone med henvisning sejladsens uransageligheder, synes næsten at være med til at højne oplevelsen. Det bidrager også til fortællingen idet folk så selv kommer med input og fortæller om, at skibene ganske rigtigt havde problemer med at fange vind, da man så dem tidligere ude ved stranden.

Der er 150-200 mennesker fordelt rundt om på havnen. Skibene ligger nu ude foran og manøvrerer rundt. Det at se dem er – for mig – en overraskende stor attraktion i sig selv.

Skibene går i havn. I hundredevis stimler folk sammen på kajen. Kaare Johannesen (historiker, underholder m.v.) er speaker (over PA-anlæg) og han gør det godt. Jeg har hørt ham før og han synes altid at kunne fastholde folk, selvom fakta glipper ind imellem. Han italesætter skibet, så det gør en forskel – det kan man se på publikum. Han siger bl.a. at der med Havhingsten, ikke er tale om et diplomatskib, men et stykke 'drabelig' militærteknologi. Besætningerne brøler og spiller med på Kaares – ofte humoristiske – speak.

Den auditive setting med Kaare, musik og besætningernes kommandoråb, giver stemning, men også et meget rodet udtryk. Mange koncentrerer sig kraftigt for at opfange Kaares speak. Men publikum synes ellers opmærksomme – for ikke at sige bjergtagede (de er meget stille) – og medspillende på vittigheder og

dramatiske ytringer. Man kan godt lide at høre om ”at lukke døtrene indenfor, for nu kommer vikingerne” og lign. ytringer fra Kaares side.

Havhingsten er attributtet – det er nogle gange størrelsen det kommer an på. Der er en tydelig opfattelse af, at den er svær at manøvrere rundt og kommandoråb (måske nødvendig grundet størrelsen) og besætningens uniformer giver publikum et indtryk af professionalisme.

Agnete får ikke så meget opmærksomhed. Hun sejler også for motor, hvilket bemærkes af flere blandt publikum (ikke positivt).

Agnete får mere opmærksomhed, da Kaare italesætter skibets attributter. Nogle gange skal der ikke så meget til, før end man kan se værdien i det der ikke er størst eller mest æstetisk.

Havhingsten er som et monument. Der er populært blandt publikum, blot at stå og beskue skibet og samtale omkring dets indretning og teknik. På nuværende tidspunkt er skibets utilgængelighed noget godt. Jeg tror det opbygger spænding.

Jeg bemærker at skibene findes interessant af alle aldre. Det at have set skibene i bevægelse giver en positiv oplevelse. Det er levende fortidsoplevelse når det er allerbedst. Jeg studser over, at det er en temmelig rendyrket form for funktionsvisning af fortiden, som er forholdsvis udramatisk, der er mest populær. Jeg tror det giver en stringent (og måske endda æstetisk) formidlingsoplevelse. Der er lidt a’la live vidensgenerering. Eller en oplevelse meget tæt på at prøve det selv, idet de simple fysiske principper er noget mange let kan forestille sig. Skibet er meget eksotisk i sin udformning (man kender det ikonografisk men ikke i funktion – der er en forskel) og derfor at det at se at det ’virker’ (nok også at de sejler så godt som de gør) en attraktion.

Der falder bemærkninger om flere af besætningsmedlemmernes udseende: ”De har også vigtigt vikingeskæg dem der”. Ville man sige det samme på strøget? – Man vil gerne se den ædle vilde, selvom vedkommende samtidig er velkendt på en eller anden måde.

KALUNDBORG 28/7

I dag er den store dag i Kalundborg. TOGTET er slået sammen med den lokale byfest og middelaldermarked. De to sidstnævnte bygger på en stærk lokalhistorisk identitet. Byfesten hedder også ’Esbern Snares Byfest’.

Det er ekstremt varmt. 30 grader, sol og dis. Lidt vind, men den køler ikke meget.

Dagens aktiviteter starter med optog fra havnen til højbyen (hvor markedet er) – ’de hjemvendte korsfarer fra 1219’. Der er rigtigt mange mennesker på havnen. Man kan hverken se eller høre spillet omkring korsfarerne – bortset fra en jamrende kvinde der har mistet sin mand i Estland. Jeg får kæmpet mig til en plads hvor jeg kan se. Blandt de ca. 80 stykker, ud af et par hundrede, der kan se og høre en smule, virker det som om, at den personlige historie der formidles og opfattes. Re-enactment-folkene fra Ringsted går rundt i karakter og kommenterer, hvilket giver en oplevelse, for den sluttede kreds af besøgende m.v. der står rundt om dem i menneskemylderet.

Billeder: Optog fra havnen til Højbyen som illustrer korsfarerne der hjemvender fra Estland med Dannebrog.

Skuespillerne overspiller, men det er nok det der skal til på denne dag. Særligt den jamrende kvinde påvirker børnene: "Damen er ked af det" siger flere.

Jeg bemærker at en masse spil er sat i gang af Gerlev (Legepark red.) – dette er populært allerede. Jeg funderer også over hvor meget læring om kulturarv/historie der egentlig er i det.

Optoget skal gå en tur (små 10 min) op til højbyen. Der er mange mennesker der går med. Undervejs hjælpes man lidt på vej af re-enacted skøger og en krofatter. Det er populært og får folk til at være vedholdende. Publikum er dog meget spredt og jeg tror der går lidt af fortællingen tabt, i det der flere steder re-enactes, men uden at det når ud til særligt mange.

Dannebrog er forrest i optoget. Jeg reflekterer over, om det holder at Dannebrog kom til Kalundborg i 1219 (og om det overhovedet kom hjem med Estlandsflåden)? Jeg taler med Martin Borring Olesen (Museumsinspektør, Museum Vestsjælland) om det, som mener at den er god nok – i så fald er den del af historien i hvert fald formidlet.

Jeg bemærker, at de udklædte middelalderfolk, langt fra er lige så gennemførte som de vikinger jeg har set bl.a. i Trelleborg.

[jeg bruger gennemførte i stedet for autentiske. Vikingerne har tydeligt et billede af dem selv som autentiske, men det er til genstand for debat. Men jeg overvejer om det giver et useriøst indtryk, at visse af middelalder-re-enacterne er iklædt noget man kan købe i 'Spøg og Skæmt'.

Jeg bemærker, at mange af dem jeg talte med på havnen i går, er tilbage i dag. Jeg mener at kunne genkende en ca. 15 stykker.

Optoget ender i kirken. De mindre karakterer i skuespillet (kan vi vidst godt kalde det) viser de mange mennesker på plads. Kongen, biskoppen, Ingeborg m.fl. kommer ind til sidst. Ingeborg er den altdominerende hovedperson i optoget (selvom hun ikke siger så meget) – det er lokal identitet. Jeg for desværre en plads, hvorfra det er umuligt at filme.

Live munkesang giver stemning og ro.

Sideløbende med hovedformidlingen ved altret, er små side-historier med krofatter der snorker (det er vel også en slags kirkehistorie) og en tysker (!) der stjæler. I den ellers udramatiske formidling, giver dette gode afbræk.

Det er præsten der siger det meste og hans prædiken fortæller historien. Esbern Snare og hans færd til Jerusalem og dettes betydning for kirken, introduceres.

Årsagen til at gå på Korstog forklares med: "Hvis man svigter sin herre, svigter man sit len og man mister sin arv". Herved formidles det også hvilken samfundsklasse der tog på korstog. Der er hvervning til korstog blandt publikum. Der er ikke så mange der melder sig (vi har her i segmentet nok en overvægt af 'den passive museumsgænger'), men de der gør, vække popularitet blandt publikum.

Det er de religiøse aspekter der formidles. Vi er godt nok i en kirke, men det er så meget at det ikke er uproblematisk. Der bruges efter min mening også meget problematiske ord som 'Fædrelandet'. [Problematikken er selvfølgelig forudsat, at folk tager skuespillet som formidling af historisk viden].

Det er et underholdende arrangement, men hvor meget lærer man egentlig af historien?

Den afsluttende munkesang er så stemningsskabende, at jeg fornemmer at det generer en lyst (blandt de andre besøgende) til at nyde mere af arrangementet (ment som marked og TOGTET).

Efter spillet i kirken holder Ingeborg tale på Strøget. Talen er så nationalromantisk, at jeg tænker på, om hele spillet bygger på Ingemann (har aldrig læst den). I så fald er det synd at det ikke er formidlet.

Ingeborg siger bl.a. "Vi danskere der heltmodigt har kæmpet for guld, kan nu kæmpe for troen".

Overvære samtaler ved en forfatter til tegnsierier om middelalderen Han har en narrehat på og skriver om gøglere i det tidlige 15. årh. Han forklarer hvorfor han har valgt netop middelalderen som emne for sine historier: "Middelalderen var bare en mindre kompliceret tid, end vore dage". Dette står i skærende kontrast til det billede jeg har, hvor middelalderens magtstrukturer og lign., var så forhandlende og komplekse, så selv jeg som fagmand har svært ved at forstå dem. Jeg hæfter mig ved at det ikke er et generelt billede af at fortiden var mindre kompleks end vore dage.

Man har hyre David Owe (DO) (kendt skuespiller som har medvirket i børnefilm om Tempelriddere red.) til at lave stunds og krigstræning for børn.

Han samler børn i en sluttet kreds uden forældre og skaber en vis eksklusivitet omkring sin aktivitet.

DO fortæller kort om korsridderens udstyr, kontra det der leges med. Derfra etablerer han et godt lille rollespil omkring sine stunds, som dog ikke er videre historie-formidlende.

Her er ekstremt varmt oppe på torvet. Og efter optoget er folk langsomt forduftet. Der er vel ca. 100 mennesker p.t.

Der er mange boder som en del af arrangementet. Det er en broget omgang – ikke alle er lige middelalderlige. Man kan for en rimelig penge, købe et velassorteret ostetrægement. Tilbehøret er fra lokale producenter, men ostene er alle almindelige supermarkedsoste, hvilket der ikke lægges skjul på. Dette bruges i stedet som en art formidling, i det de alle har historiske referencer som en del af deres 'brand'. Dette kan måske få folk til at reflekterer over historiekulturen i deres hverdagsfødevarer. Der formidles også historie om middelaldermunkenes ostetradition. Der er også risiko for at den historiske del virker useriøs og søgt. Traktementet er overraskende populært, varmen taget i betragtning. Måske fordi traktementer generelt er begrænsede her.

Jeg taler med en kvinde fra en lokal vinproducent. Hun sælger vinproducentens produkter ved en bod blandt de andre boder på pladsen i højbyen. Hun har forsøgt at iklæde sig noget middelalderlignende tøj (en lærredssæk med huller i, bundet med en snor om livet) og tager arrangementet som en kærkommen lejlighed, til at få solgt sit (udemærkede) lokale produkt. Hun sælger sit produkt som havende middelalderislæt – bl.a. en korstogsbitter. Det overrasker mig, hvor langt den historiske kobling strækkes – bitteren er bl.a. et destilleret produkt, hvilket ikke har været kendt i Europa på tidspunktet. Jeg går hende lidt 'på

klingen' omkring det. Hun synes at vide, at destillationen er opfundet tidligt i Mellemøsten [om end Persien og ikke Levanten, hvor korstogene foregik] – det er, for hende, information nok til at give produktet en historie. De forskellige drikke er krydret med urter "man rent faktisk havde på den tid". Nærmere information får jeg ikke – jeg tænker det er for at skabe en eksklusivitet og fortidig mystik omkring produktet? Vinproducenten har hele tiden ville udnytte disse dages arrangement, til fulde. De ville bl.a. have haft tændt bål, da skibene kom sejlene ind. Hun er svært utilfreds med, at de gjorde deres indgang i fjorden kl 14. Hun havde opfattet at det skulle være kl. 19. Forvirringen omkring tidspunkterne har været total. Det er tydeligt, at vinproducentens engagement i arrangementet, handler mest om lokalt entreprenørskab, fremfor branding via historien. Samme tendens gør sig gældende hos nabo-boden, som rummer en lokal pølse-producent. Der ankommer en gruppe besøgende, som også spørger ind til hendes produkter. En ældre herrer synes næsten fornærmet over, at hun hævder at destillatet er middelalderligt. De andre i gruppen synes at lade sig underholde over dette optrin.

Jeg går tilbage til DO: "Det er vigtigt at I har en god historie, når I skal fremføre stunds". Legen med svær, kriger, ridder synes evigt populær (selv blandt piger). Jeg tænker at man sagtens kan udnytte det endnu bedre [rent faktisk fremføre historiske begivenheder: Slag, mord og lign.].

Kl. 13:45 – Kalundborg Vesthavn: Her er virkeligt mange mennesker. Her blæser også en let brise og er mere behageligt end oppe i højbyen. Gerlev legepark har gang i mange aktiviteter. Her er baltisk musik (sådan lidt smart Balkan-agtigt og moderne a'la Gogol Bordello) og fadøl.

Jeg snakker med et besætningsmedlem fra Havhingsten. Han fortæller om, at det at manøvrerer rundt med skibet, har været underholdning i sig selv på hele turen, og at publikum i f.eks. Rørvig – hvor der ikke var speak m.m. – klappede da de "fik vendt skuden".

Gerlev og besætningsmedlemmerne etablerer en omgang spontant tovtrækning. Jeg er overrasket over, at de får publikum med på den så hurtigt. Her er der ikke tale om 'det dovne museums-publikum'. Det er godt set, at folk er her for at 'være i stemningen', drikke fadøl og interagere. Publikum er i et andeledes 'mode' end når de er inde på institutionerne. Det tilstedeværende publikum er en broget skare (i hvert fald hvis man skal tro Kulturstyrelsens undersøgelser af hvem der går på museum) om end ikke umiddelbart mere broget end hvad der har været til vikingefestivalen og 'Da Far Fik Bil' (udstilling på Museum Vestsjælland red.). Når der etableres sådanne arrangementer lokalt, kommer der mange mennesker tror jeg. Men man synes at opføre sig anderledes end på f.eks. Trelleborg. Omgangen med 'genstandene' og formidlingen synes at bliver anderledes når man hiver dem ud af kontekst – så virker de i sagens natur heller ikke så skrøbelige. Når de har flyttet sig fra deres vanlige, højtidelige scene, understreges deres brugsværdi.

Et publikum, som står på kajen ved Havhingsten og retter sig i retning mod Agnete, siger: "Nu har vi været i vikingetid, nu skal vi længere op i tid". Skibenes placering på kajen fordrer altså en kronologisk forståelse.

Havhingsten har samme foto-værdi som et monument. Mange vil have billeder af den.

Alle skibene er flydende museer. Det er populært at komme om bord og klæde sig ud eller udspørge besætningerne. Det at mærke vægten af en hjelm og en brynje har stor virkning for de som prøver det. Det lader til at være sansningen af vægten og stofligheden der er vigtigere end den hele æstetik. Det er særligt børnene for hvem dette gælder.

Ved Agnete: Skipper om skibets attributter og militære egenskaber. Numeriske mængder er altid populært. Udsagnet om, at Agnete har kunnet laste 20 levende køer, vækker opsigt. [Mængdernes popularitet vækker altid opsigt, når de udfordrer ideen om det nordiske fortidsmenneskes materielle formåen, hvor det entreprenante stadium kun sjældent er erkendt. Publikums opfattelse af mennesker fra vikingetid og tidlig middelalder, er at de ædle vilde, som har nogle gode 'glemte' kundskaber (kunne bygge disse utroligt gode forvoksede kanoer og kunne navigerer efter stjerner – noget naturmenneske-agtigt), men som ikke var integrerede europæere med samme kunnen som nede på kontinentet. Der er en tydeligt 'selv-eksotisering' idet man føler et eksklusivt fællesskab med denne ædle vilde. Men dette udelukker ikke andre forståelser og midt i selv-eksotiseringen, bliver kendskabet til den egentlige tekniske kunnen også fremmet/overraskende på en positiv måde].

I formidlingen af Agnete, veksler skipperen mellem kendte historiske elementer, som folk selv kan snakke med om – f.eks. handel med sild og salt – og så ukendte fakta som overrasker. Publikum vil meget ofte gerne oplyses, men også føle sig oplyste. Skipperen nævner, at Kaare fejlagtigt nævnte, at Agnetes planker var savet ud, da han præsenterede hende i går. Dette er åbenbart en fejl. Fejlen er populær [jf observationer på Trelleborg]. At videnskaben ikke er ufejlbarlig er et godt 'clue' til interaktion.

Ligesom jeg så det i *Viking*-udstillingen på Nationalmuseet, er de afbræk som en-til-en-formidling giver, populære. F.eks. hvis man kan stå og holde et våben, imens man får dets fakta forklaret.

Har en samtale med Arthur fra Gerlev. Legeparkens spil er mest fra renæssance og nyere tid. Så de er egentlig lidt malplacerede, men er måske med til at give en grad af underholdning, der får folk til at blive lidt længere. De har ét spil, som er nævnt i sagaerne. Det er populært og finder det også selv interessant, at det eksisterer.

Arthur er meget interesseret i Stiklestad [Nasjonale Kulturcenter red.] i Norge. Han benævner at stedet er et trækplaster for politikere og kendisser, i det at det historisk har en særligt betydning, og derfor en oplagt setting for taler og højtidss-arrangementer.

Arthur mener at lege er universelle og at man derfor kan overføre de basale moderne lege (f.eks. fangeleg), til fortidsmennesket. Som postmoderne opdraget forsker, må jeg være skeptisk overfor denne påstand.

I Kalundborg har man produceret en korstogsfilm, med lokale skuespillere m.m.

Kathrine (formidler Kalundborg/Museum Vestsjælland) introducerer filmen. Filmen er en kunstfilm, baseret på et kalkmaleri i Gørlev Kirke, som eftersigende forestiller Ingeborg. Handlingen er, at danskerne ankommer til Estland. De fester med lokale, som derefter falder dem i ryggen.

Filmen er en halv tegnefilm, hvor kalkmalerier, der er kommet 'udenpå de rigtige skuespillere' spiller rollerne, til lyden af munkesang. Filmen har et meget melankolsk udtryk. Jeg bemærker den generelle forståelse af tidlig middelalder, som noget dystert (den mørke middelalder). Den auditive setting bidrager også dertil – gregoriansk sang synes næsten altid i mol. Hvordan er kilderne egentlig til gregoriansk musik? Publikum (som der er rigtigt mange af) er stille og opmærksomme. Det lykkes at skabe en melankolsk stemning. Kirkens atmosfære virker som en scene for dette, som det ville være svært at gøre efter andre steder. Filmen formidler, at korstog ikke var for sjov [evt. kontra vikingetog?]. I filmen fremstilles esterne som små, blege og forhutlede, som alligevel er luskede og feje. Det er modsat mit billede, som nok er mere

'ædle vilde'-agtigt. Selvom en enkelt af filmens karakterer tænker på personlig rigdom idet han drager på korstog, er filmens tema igen meget religiøst.

Efterfilmen er der munkesang i kirken. Det fungerer godt. Gennemsnitsalderen i kirken er høj og koncerten er et fordybelselement, midt i de mange unge aktiviteter.

Middelalderen har en vis melakolsk æstetik over sig. Dette står selvfølgelig i kontrast til den gøglede middelalder, som også vises på disse markeder. Er der tale om en mørk tidlig middelalder og en spraglet sen-middelalder (hvor man er overgået til renæssance i Italien og farverige Hansesteder i Tyskland)? Det mørke synes også at markerer en overgang fra forståelsen af vikingetid (mjød, fest, kvinder, festlig voldsforherligelse – først i middelalderen begynder volden at gøre ondt). Måske publikum i kirken bevidst forventer middelalder-melankoli.

Selvfølgelig sender munkekoret en kommentar til Monty Python ved munkesangen og 'klasken-på-hovedet' fra *The Holy Grail*. *The Holy Grail* er også en kommentar til billedet af den mørke middelalder.

Jeg søger at få en kommentar fra en lokal tilskuer. Jeg finder en lokal kvinde, vel i midten af 50'erne. Det viser sig at jeg kender hendes datter perifært fra studiet. Datteren kommer til og deltager også sparsomt i det spontane interview. Det viser sig at kvinden hvis kommentarer jeg har bedt om, er en smule engageret i projektet. Hun har udført renskrivnings- og sekretær-opgaver for film-projektet. Til at starte med, nævner hun at filmen "jo er en del af det der TOGTET" – en afstandstagen. Hun fremhæver at introduktionen fra Kathrine var god og nødvendig. Hun mener at filmen ikke havde og heller ikke burde have et budskab, idet der var tale om et rent æstetisk projekt, der skulle formidle et kalkmaleri. Jeg havde også selv undret mig over, hvor lidt historieformidling, filmen egentlig indeholdt. Jeg spørger ind til den dystre stemning i arrangementet. Hun nævner, at "det jo også var en dystre brydningstid. Striden mellem det hedenske og kristne og alt det der". Jeg spørger ind til den lokale historie-identitet, som jeg opfatter som stærk. Det bliver fortalt, at der jo selvfølgelig med brugen af Esbern Snare m.m. i den lokale branding er en identitet, men at den egentlige stærke lokalhistorie er dyrket af få. Samtidig nævnes det, at den entydige satsning på korsriddere rummer noget konservatisme og nogle farer (hvad med resten af fortiden?) og det lyder for mig som om, at det egentlig optager mange mennesker i byen. Datteren nævner, at der er sket meget med byen (i forhold til historie events red.) siden hun flyttede derfra. Begge informanter, deltog i et spisearrangement dagen forinden, på museet. Herfra kunne man se skibene sejle ind, fra lang afstand. "Havhingsten er toppen – det at stå ved museet og se den sejle ind, giver en lyst til at se mere".

Jeg taler kort med en lokal museumsinspektør, om den mørke og den spraglede middelalder. Han kommer med den del-forklaring, at man i den romanske kirkearkitektur også har små vinduer, lidt lys og religiøse aktiviteter der var afskårede fra menigheden. Med Gotikken åbnes der op, man får lys og kigger opad. Tidligt har man også en sejrende dominerende kristus, der senere bliver ydmyg og folkelig.

Kl. 16:30 er der dødt i byen, boderne pakkes sammen og jeg går mod havnen.

Ved Havhingsten står en gæst (g) og samtaler med en formidler (f). G er en familiefar (ca. 40 år) sammen med kone og børn og det er ham der fører ordet. At dømme efter hans dialekt er han lokal. Han har en fadøl i hånden – jeg tror at denne kobling mellem kultur og hygge tiltaler ham. Han virker i hvert fald smilende og veltilpas. G: "Navigerer i på gammeldages maner med sekskant [!] og det hele – eller hvad det nu hedder?" F: "nej vi bruger GPS og den slags". G: "Nå [lidt skuffet], jeg troede sgu da i gjorde det rigtigt".

G er tydeligvis interesseret om end ikke så vidende om netop historiske navigationsmetoder. F samler ikke op på den og benytter således ikke opmærksomheden til at fortælle om vikingetidens navigationsformer, kontra senere tiders brug af sekstant (hvilket vi må formode G hentyder til med "sekskant"). Det kan være fordi det er sent og det har været en varm dag. Det kan også være fordi at mange besætningsmedlemmer på Havhingsten er frivillige sejlere og ikke vidende professionelle.

Besætning og publikum diskuterer historie om bord på Aslak. Det er virkeligt noget der føder en historisk diskussion, denne form, men jeg hæfter mig ved, at alle i diskussionen er lægmænd. Jeg hæfter mig ved fordybelsen. Her er stadig mange mennesker, men der er mere 'ro på' nu. Eftermiddagssolen bager og folk tager tingene i deres eget tempo. Nogle vil helst tage en øl og kigge på skibene, andre sætter sig ned i dem og diskuterer, får historier m.v. Fælles er at tempoet er lavt (der er også skruret ned for leg og musik) og tidskonsumtionen høj. Langt de fleste af de flere hundreder på havnen, har p.t. en kvalitetsoplevelse i denne stund.

[Først var jeg af det indtryk at man hele tiden skulle have haft søgt efter, at få folk ned i tempo. Mindre larm, musik, leg og gøgl. Det er nok ikke en ringe iagttagelse. Men måske er fordybelsen er skabt i relation til dagens tidligere myldrende tempo. Det at vi er post-event gør det eksklusivt på en måde. Det er under alle omstændigheder en utroligt vigtig fase.]

Vikingskibsmuseets lille værkstedsstand er populær. Ikke kun for de deltagende. Forbipasserende siger bl.a.: "Det er det der vikingskibsmuseum – det er der vi har talt om at tage hen".

Jeg laver et lille spontant interview med en børnefamilie. Familien tager efter eget udsagn ofte på museum – særligt dem i området (de bor i Kalundborg). De har dog en tendens til at lade børnene blive hjemme. Dette er et rigtigt godt arrangement, for hele familien. Moderen siger at der skal være interaktivitet for børnene og det er der her. Hun nævner også, at historiske fortællinger generelt findes underholdende hos hendes børn, men at der ofte skal noget berøring og deltagelse til for at fastholde dem. Den ene datter (skolestartsalderen) siger, at "de rigtige skibe er sjovere end på en computer" (jeg spurgte hende ret direkte). Familien opsøger selv kulturarvsoplevelserne aktivt. Dagen forinden var de sejlet ud i deres båd, for at følge de historiske skibes indsejling.

Besætningsmedlemmerne spørges meget ind til den personlige oplevelse af at sejle skibet. Enkelte besætningsmedlemmer har personlige 'sømands-historier' fra flere togter og det er populært.

Jeg taler med vikingskibsmuseets formidlere, af deres opfattelse af publikum. Det fortælles, at næsten alle har noget identitet forbundet med vikingetiden. Og den geografiske udbredelse og det nordiske fællesskab, fylder meget hos publikum. Men den faktuelle viden er meget lille. Hvornår var vikingetiden, hvordan opstod samfundet, hvad er skibenes oprindelse osv er de spørgsmål der bliver stillet. I sidste ende er det dog sejloplevelserne folk spørger allermost ind til. En formidler mener endda at det historiske er sekundært – dog uden at forholde sig til hvad det maritime betyder for identiteten omkring vikinger og den skandinaviske selvforståelse.

REFLEKTIONS-NOTE 30/7 2013

Jeg må erkende, at jeg hidtil har haft undervurderet Havhingstens gennemslagskraft. Den er ikke blot et eksperimentalarkæologisk formidlingsobjekt, men et monument og nærmest et nationalsymbol. Bare det

at se den har uhyre stor værdi. Den opfattes i øvrigt som værende meget autentisk – dette udfordrer min skepsis overfor eksperimentalarkæologien.

Hvad ville det ikke kunne blive til, at Museum Vestsjælland eller Trelleborg kunne finde deres Havhingst (sidstnævnte kunne være opførsel nedrivning af en genskabelse af volden – omrejsende). Det at der er tilknyttet autenticitetsfølelse og det at det bygger på et unikt, dansk fund er stort. Det overrasker mig, at det ikke er skuespil og gøgleri folk vil have, men den stringente visning af funktion. Det højner derfor oplevelsen, at der ikke er udklædning og andet der tager opmærksomheden væk fra skibets vigør.

Jeg hæfter mig ved, at publikum meget ofte gerne vil have en sand/falsk-diskussion af historien. Denne er meget fremhærskende indenfor den rendyrkede historievidenskab, men sjældent indenfor de mere kulturhistoriske grene. Heri ligger en formidlingsudfordring.

I forhold til tankerne vedr. de forskellige forståelser af middelalder, har jeg haft en tendens til, at ville dele den mørke og spraglede den forestilling op i noget tidligt og senmiddelalderligt. Men i mange litterære fremstillinger af den tidlige middelalder er der også gøglere (f.eks. sangeren Allan i Robin Hood) og troldmænd (f.eks. Kong Arthur). Måske repræsenterer særligt sidstnævnte lyset, fremdriften mode den spirende renæssance?

Jeg hæfter mig ved, at mine observationer af publikums opfattelse af historie, autenticitet, identitet og videnskabsforståelse, kun kan foretages med en vist kulturhistorisk og kulturvidenskabeligt kendskab. De 'historieløse' fag (f.eks. sociologisk, markedsorienteret eller æstetisk funderede) vil derfor ikke kunne drage samme viden ud af disse observationer.

KORSØR 30/7 -2013

I Korsør skal der være vikingetema. I dag er der – ligesom i Kalundborg – en lille event når skibene går i land, hvor Kaare Johannesen speaker.

For en ti års tid siden, sejlede jeg selv en del fra Korsør qua at være leder for en søspejdertrop. Jeg har ikke været her i mellemtiden. Ved min ankomst hæfter jeg mig ved, at det synes at være gået ned ad bakke for byen. Gaderne er mennesketomme, hver anden butik står tom og byen efterlader sig generelt et faldefærdigt indtryk. Jeg spekulerer over, hvad det kan have af betydning for en event som TOGTET. Korsør har en lidt ejendommelig infrastruktur og der er rimeligt langt fra motorvej og særligt togstationen, ned til havnen. Jeg spadserer fra stationen. Jeg hæfter mig ved, at der ingen reklame er ved stationen er motorvejsafkørslen. Jeg ved ikke hvad ambitionerne fra de lokale arrangører er, om at tiltrække udefrakommende. Men byens leben taget i betragtning, burde der måske være ambitioner i den retning. I den forbindelse finder jeg det svært at finde den direkte vej til fæstningen, hvor TOGTET bliver afholdt, og mere reklame eller vejvisning burde være til stede. Ved dette er både det rent lavpraktiske problem, en udfordring i at man ikke føler sig velkommen som udefrakommende, og i det hele taget den intensitet hvormed man som sted tager arrangementets univers til sig.

Ankomsten til fæstningen (efter næsten 1 times gåtur for at finde det). Der er ikke mange mennesker på kajen i inderhavnen, hvor eventen bliver holdt. Der er lidt mennesker ved en restaurant i nærheden og mange mennesker, på den anden side af fæstningen, hvor der afholdes et andet lokalt arrangement. Jeg undrer mig over, at man ikke har slået TOGTET sammen med en af delene.

Kaare J. får adgang til mikrofonen hos nabo-arrangementet og det gør en forskel. Han laver en kort reklame for TOGTET, netop som Havhingsten (HH) kommer ind med to hjemmeværns-kutter der laver springvand – en underholdende højtidelig og en iscenesættelse som måske skal understrege skibenes præstation i dagen hårde vejr (eller Havhingsten som nationalikon).

Jeg falder i snak med nogle lokale. De har perifært hørt om TOGTET. Da de ser HH, siger de: "Nå det var det der, der også var her sidste år". Sidste års vikingearrangement har været en god oplevelse. De fortæller om HH-besætningens ageren som værende nærmest akrobatisk. En siger: "hvor må det være fedt at være om bord på den der lige nu".

Kaare siger at skibet er bygget i Dublin (– forstår folk så godt at der er tale om originalen og det de ser, er en kopi?).

Alt taget i betragtning (vejret er ikke så godt) bliver der trukket mange mennesker til. Mit bud er 300 – 400 i skrivende stund, men det er svært at afgøre. Det er mest familier der er her. Det aldrende sommerhussegment er ikke her.

DDBT fortæller mig, at man har været bange for, at skibene ville blæse inde. Jeg undrer mig over hvorfor man ikke formidler den historie (jf. observationerne i Kalundborg).

Publikum reagerer umiddelbart ikke så eksplicit på Kaares speak, som i Kalundborg. Der har heller ikke været samme forventnings-opbygning som i Kalundborg – måske en sådan opbygning får folk til at være mere på? Rammerne er også sværere i det havnen her er langt større. Kaares talestrøm fremkommer i dag også mere monoton.

Kaare tier under manøvre-kommandoerne på HH – det er godt. At man kan høre dem, det skaber maritim stemning og folk er meget opmærksomme.

Derudover synes HH at tiltrække sig samme opmærksomhed som i Kalundborg.

Det er tydeligt at se på besætningen, at det har været en hård sejlads. Det skaber ærefrygt blandt publikum – mange nævner det eksplicit.

Bifald da HH lægger til.

Kaare siger: "HH er en teknologisk landvinding, som skabte chokbølger ned gennem Europa". Folk er ved at leve lidt op og ord som teknologisk landvinding og Europa, synes at skabe opmærksomhed.

Kaare siger: "Vikingerne var hedninge...". Er forlægget for HH ikke fra 1040'erne? Da var man kristne. Man skal måske passe på, at man ikke fremfører vikingerne for stereotyp.

Flere publikum nævner nu, at de har set at de andre skibe er på vej ind (de er mere spredt end ved de sejlads).

Folk bliver overraskende yderligere opmærksomme ved Agnete. Kaares speak gør en forskel og skibet er eksotisk. Han giver masser af ny 'trivia' omkring hvad skibet er rundet af: Ny handel i middelalderen og deraf anderledes last, billigere produktion etc. Dette bliver holdt op mod HH. Den komparative formidling er populær – folk reagerer ved anerkendende nik, samtaler, løftede øjenbryn etc.

Godt halvdelen af publikum siver over til nabo-arrangementet, da det starter. Men der er stadig – alt taget i betragtning – pænt med mennesker her (200-400 est.).

Da Kaare benævner at Vestsjælland besidder en unik mængde kulturarv, giver det mange anerkendende nik og samtaler om det. Det er som om mange godt vidste det, men måske havde glemt det.

Jeg reflekterer over, hvor dristigt det egentlig er at lave et sådan arrangement i Danmark og hvor godt skibenes ankomst, trods alt times.

Aslak kan også skabe underholdning ved sine havnemanøvre, men motorlyden giver mange negative kommentarer. Uden autenticitetsfølelse – ingen værdi.

Kaare præsenterer ladbygraven og slutter ”Dovne var vikinger i hvert fald ikke”. Ved en stor gruppe hvor jeg står, falder den sætning overraskende positivt – det ideen om den arbejdsomme Nordeuropæer?

Kaare fortæller vittigheder og folk griner højlydt. Det virker som om, at publikum ikke har haft opbygget forventning til arrangementet (de fleste er sikkert også tiltrukket fra nabo-arrangementet) og derfor lige har skulle ’ind i det’.

Vi er ved at være i slutningen af Kaares foredrag. Han spørger: ”Hvorfor forsvandt vikingerne?” – åbenbart et spørgsmål han får tit. Han siger at de aldrig forsvandt, men blot udviklede sig – igen en kommentar hvortil der falder positive reaktioner. Ærgerligt at han ikke stillede det på spidsen og sagde at de aldrig havde været der – at de var en illusion skabt i 1800-tallet.

[Jeg taler senere med ham om, at dette spørgsmål er klichéen om amerikanernes tro på vikingerne som en slags nordiske indianere. Men han nævner at overraskende mange danskere også spørger om det – vi taler i den forbindelse og den ædle vilde viking og selv-orientalisme].

Både hjemmeværnsfolkene og styrmanden på HH, fortæller sømandshistorier, til publikum. Det tiltrækker og fastholder.

Billede: Mange besøgende på Havhingsten i Korsør Havn

KORSØR 31/7

Anden dag i vikingetogtet i Korsør.

Kl. 10:30 er der pænt med mennesker. En klar overvægt af institutioner – gennemsnitsalderen er derfor væsentligt lavere, end i de andre havne.

Vikingemarkedet er overraskende flot og aktivt, trods det lille omfang.

Vikingekrigere og munke, går rundt blandt publikum og skaber stemning.

Der er gang i aktiviteterne ved Gerlevs og Trelleborgs indslag. Det lader til at være et aktivt publikum.

Vejret er ideelt: Ca. 20 gr., kølig brise og sol.

Der kører to større aktiviteter samtidig – er det meningen?

Trelleborgs krigertræning giver stor opmærksomhed. Det er – som observeret ved lignende aktiviteter – mere teknik og rollespil, end det er formidling af realhistorisk viden. Der formidles igen med manglende forstærket lyd. Deltagerne i krigertrænings-aktiviteten er ca. 6-10 år. En håndfuld drenge som er lidt ældre, ser ud til at de gerne vil være med, men det synes ikke at turde, måske fordi der andre er 'for små'.

Der mangler lidt speak på krigertræningen.

Børnene bliver 'kørt op'. Aktiviteten er godt organiseret – det er erfaringen fra Trelleborg der spiller ind.

Der forsøges at give et indtryk af vikingetidens velorganiserede militær.

Nede på Havnen: Der spørges meget ind til fakta om skibene. Og der tales en del om gårsdagens sejlhistorik: Hvordan var de personlige oplevelser af det hårde vejr.

Aktiviteterne trækker mange folk væk fra Havhingsten (HH).

Jeg snakker med familie fra Slagelse. De havde hørt om arrangementet fra lokalpressen, som de fleste andre. Børnene er dem fra familien, som bruger kulturinstitutionerne mest – grundet skolernes brug af samme.

Området fungerer godt til arrangementet. Der er ligesom flere zoner, men tæt på hinanden, så man kan lave mange aktiviteter, på et lille område, der ikke forstyrrer hinanden. Jeg taler med en anden familie samme sted ca. 10 minutter senere, og får præcis samme svar.

Som sædvanligt er der god tid til fordybelse omkring skibene.

Inde i en af havnens historiske bygninger vises en HH-film: Film om HHs tur til Dublin bliver vist (kører i ring). Permanent synes en 10-12 mennesker at se den. Den er flot og stemningsskabende. Der er håndværks- og sysselsætnings-scenerne der skaber flest kommentarer. Er det fortidens entreprenørskab der imponerer?

Kl. 11:20: Mange mennesker venter på at se vikingekamp. Selvom man kan betvivle den historiske korrekthed i detaljerne, gør seancen et hæderligt forsøg på, at formidle mere kulturhistorie end blot kamp, gennem eksplicitte narrativer.

Kampen er meget hård og larmende. Det overrasker, fastholder og opildner publikum. Kampen er lidt karikeret, men det virker formidlingsmæssigt. Særligt kamp-æstetikken med økse har en god effekt. Som en del af kampen skæmmes skjolde offentligt. Dette er formidling af datidens symbolik-praksis.

Der er generelt et højt aktivitetsniveau på området. Det er godt timet – det unge publikum kan ikke fastholdes så længe og skal gerne have en del aktiviteter at vælge imellem. Jeg spørger DDBT om det er estimeret. Der svares at det var et sats, men at det har været med i overvejelserne da man planlagde.

Blandt publikum tales der om, at der endelig sker noget lokalt.

Jeg taler med 'ølsmiden', en standholder som hævder at lave den mest historiske korrekte vikingeøl, hvilken han lever af at sælge. Han mener at produktets autenticitet er et og alt.

Folk her, synes væsentligt mere indstillet på deltagelse, end på Trelleborg.

Jeg mødte et ungt par (under 30), udefrakommende, uden børn – et segment der her ikke er synderligt velrepræsenterede. Baseret i København, havde de i den seneste tid været til TOGTET også i Kalundborg og besøgt flere af Museum Vestsjællands afdelinger.

Der spørges en del efter Peter Madsen (forfatter og tegner af Valhalla-tegneserien), som har en stand, hvor han maler m.m. Hans stand er gemt lidt væk og han er ikke den store formidler af sine ting. Det er mest damer 40+ der er interesseret i hans arbejde – det overrasker mig. Han er i sig selv et stykke (kunst)historie, mere end formidler af den. Dog er hans stand et udtryk for en vis eksklusivitet og hans lille publikum er entusiastiske – entusiasterne er de mest stabile, dem skal der også være noget for.

Til Fortælling. En historiefortæller underholder af flere omgange. Aktiviteten er populær. Jeg overværer fortællingen om Jomsvikingerne. Fortælleren formår at underholde et meget blandet publikum. Her er mange børn i alderen ca. 5-12. Der fortælles vittigheder og 'nutidigheder' – folk griner højlydt. Personspillet i historien formidler godt kulturhistorien – særligt de gamle sikke m.m., men vi skal huske at der er tale prosa og at de eksotiske elementer, som findes populære, kan være det pureste opspind. Fortællingen rummer nogle skibsteknologiske elementer. Blod, snot, mandschauvinisme, etc. Er populært. Fortællingen introducerer forskellige personligheder som er historisk gode repræsentanter – f.eks. den snarrådige købmand. Vigtig observation er, at det for børnene synes som en god oplevelse, at blive sat ned og få en god historie. Måske også fordi de gør det med deres forældre – min fordom er at det er der ikke tid til i dagligdagen.

Jeg spekulerer over, hvorfor Museum Vestsjælland ingen formidling har.

Ud på eftermiddagen har det været dårligt vejr, hvilket har taget toppen af publikum. Men over halvdelen, så vidt jeg kan se mange af dem der allerede var her i morges, fastholdes.

Tempoet blandt publikum er gået en del ned, og folk fordyber sig mere.

Musikken tiltrækker begrænset med tilskuere (ca. 80). Stilen er måske også lidt musak-agtig. Musikken er ellers gode til at præsentere historien omkring sangene – om det virker som historieformidling for publikum er ikke til at sige. Musikken synes at skabe stemning. Orkester nr. 2 skaber mere tilslutning. Nu har folk nok også set hvad der er af andre tilbud og Trelleborgs aktiviteter er slut. Men man vil åbenbart gerne have lidt musik med. At der er gode forplejningsmuligheder (bl.a. mikrobryg på fad) er også meget populært.

Nogle af re-enactment-folkene, forsøger – i karakter – at gejle publikum op.

Billede: Krigeropvisning og –træning i Korsør Havn. Krigerne var gode til at styre børnene. Det var mere teater end vidensformidling og dets syntes effektivt.

REFLEKSIONSNOTE 7/8-13

Det er tydeligt at politisk ukorrekte og eksotiske elementer, er gode i fortællingen (så længe det ikke bliver for komplekst). Der findes masser af disse elementer i den 'virkelige' fortid. Det bør derfor være lige til, at bruge disse forhold, i mere reel historieformidling (kontra teater-agtigt re-enactment). I forhold kompleksiteten, bør man måske også udnytte, at folk er globalt bevidste, herigennem kan der drages analogier til nutidige komplekse forhold, som folk udmærket forstår.

FELTNOTER SOMMEREN 2014

REFLEKSIONSKOMMENTAR TIL PRAKTIKANTERNES OBSERVATIONER VED DIVERSE MARKEDER/FESTIVALER

Man kan undres over, at de forskellige middelaldermarkeder og lign., er så ensartede. Typisk er staderne besat af semiprofessionelle eller aktører lig den lokale spejdertrup, som primært er der for at tjene på et produkt, som i sin æstetik eller narrativ kan passe på noget middelalderligt. Man er aldrig i karakter, ens produkt spiller sjældent en plads i en større rolle/fortælling og formidlingen derom skal man aktivt selv søge, ligesom den historiske 'kvalitetskontrol' er meget lille.

Man kan generelt undre sig over, hvorfor ikke flere forsøger sig med en mere stringent og særegen æstetik. Derudover, og endnu vigtigere, ville man også gennem sit kommercielle forehavende kunne udleve historiske karakterer mere, som både ville give produktet mere kant og som ville give publikum en lærerig oplevelse. Dette sker i det en tydeligere karakter og en mere eksplicit formidling (altså at publikum bliver mere direkte påvirket f.eks. ved aktiv henvendelse fra historiske karakterer – jf. Ismanden Skansen (se observationer på Skansen) vil bidrage til produktets eksotisme og dermed eksklusivitet, og det vil være forbundet med en specifik oplevelse i oplevelsen, ligesom der vil blive tilknyttet sjov 'trivia' som altid giver et køb en værdi.

I den optik savner til diverse middelaldermarkeder f.eks. at møde (in character)

En Lübsk købmand som sælger salt, øl – evt. sild.

En frankisk eller flamsk våbensmed.

Munke fra specifikke munkeordene som sælger øl (disse findes, men de sælger Whiskey og er ikke i rolle)

Jyske studeopdressere (velhængt oksekød)

Pelshandler fra Novgorod

Tekstilhandler fra Flandern.

I samme ombæring kunne særligt maden også være mere stringent. Hvem frembragte gastronomien i middelalderen? Få dem på banen og lad være med at servere pandekager med roesukker, som det ofte er tilfældet.

I forhold til voldsformidlingen, synes publikum tydeligvis mere betagede af ridderturneringer end af Trelleborg-slaget. Dels er iscenesættelsen nok mere indtagende i førstnævnte. Men kontrollen over hest og udstyr viser en kløgt som imponerer. Nogen videre ekseptionel kløgt, har Trelleborgkrigerne ikke. Indenfor vikingeregion, opleves den i højere grad ved skibene. Den meget teatraliske kamp som bl.a. blev vist i Korsør, kunne også imponere idet den var så 'ekstrem'. Generelt kan det siges om historisk formidling, at historien skal kunne imponere. Dette gør den typisk ud fra følgende forhold:

1. **Teknologiske færdigheder:** Det at fortidige mennesker har kunnet frembringe genstande eller betjene visse ting, som ligger langt fra moderne forhold (f.eks. et vikingskib som er noget komplekst at få til at føre en ud i verden end moderne befordring – som den almene og ikke professionelle oplever det). Håndværk er også en vigtig del af dette – da det står i skærende kontrast til det masseproducerede og imponerer gennem sin autenticitet og eksklusivitet.
2. **Størrelse:** En basal historieforståelse er, at det er let at bygge stort i dag og det var sværere i en før-industriell tid. Derfor er store bygningsværker og lign. forbundet med et resursebrug – næsten opofrelse – som vi ikke kender til i dag.
3. **Æstetik:** Det at fortidens mennesker har kunne frembringe ting som man i dag finder smukke (ofte qua deres velbevarethed og alder) men særligt også detaljerige, naturalistiske eller lign., er også forbundet med benovelse og ofte forventet overraskelse.

I en note fra Trelleborg beskrives det hvordan publikum finder det uautentisk at der optræder kvinder i Slaget. De irttesættes af en 'viking' som siger at der fandtes masser af skjoldmøer. Dette er der så vidt jeg ved INGEN arkæologiske beviser for (og de historiske er upålidelige). Den myte er skabt af de middelalderlige skribenter, for hvem kvindelige krigere er meget eksotisk (sjovt nok også orientalsk) for ikke at sige barbarisk. Den moderne viking tager de af kilderne opfattet som barbariske elementer til sig og dyrker dem, næsten i en slags trods. Her spiller arkæologien virkelig ind som kildekritiker og autenticitetsgenerator.

JELLING 12/6-14

Vejret er smukt – solrigt men ikke for varmt.

Der er langt flere mennesker end sidst – overraskende mange i betragtning af, at vi stadig er udenfor sæsonen. Dog stadig ikke overfyldt. Pensionister, lidt udlændinge af meget forskellige slags, samt skoleklasser.

Jeg taler med en tjener på kroen. De markedsfører sig på at de ligger ved monumenterne. Monumenterne er grundlaget for omsætningen i frokosten og 'kafferykket' siger hun. Aftenerne er mere blandet. Jeg undrer mig over hvorfor kroen ikke har flere produkter der relaterer sig til lokalområdet og dets kulturarv.

Refleksion: Danske monumenter er i grundet meget lidt 'krejlede'. Det har sine fordele, men også ulemper. Museumsbutikkerne kunne godt bryde lidt af sine rammer, både i outreach og sortiment. Ingen tænker egentlig museumsbutikken ind som en del af oplevelsen. Det skulle da lige være Abomey

Ude på monumentet med en folder i hånden. Man er ikke længere så beskeden i sine formuleringer – der står bl.a. at vi er ved 'Verdens største skibssætning'.

Ud over folderen, får man ikke meget at underholde sig med ude på monumenterne. Jeg mangler generelt noget mere i oplevelsen af monumenterne.

I Museumsbutikken: De har lidt verdensarvs-merchandise i butikken, hvilket er kærdokument, bare synd at det holder en ringe og forældet standart – de sælger bl.a. 2012-2013-kalenderen (!!!).

Udstillingen er tilsyneladende lukket. Det fik jeg ikke indtrykket af da jeg besøgte hjemmesiden og man har ikke forsøgt at kompensere for dette faktum i formidlingen af monumenterne. Endnu mere grund til at gøre mere ud af museumsbutik og det materiale man får med ud på området. Det er trods alt en verdensarvslokalitet.

Tilbage på monumentet: Det lader til at de grupper som er her godt kan lade sig underholde, men de som er her på egen hånd (primært udenlandske turister) virker rådvilde over hvad de egentlig skal se.

Palisadeafmærkningen fungerer godt – skibssætningen mindre godt. Den ligner installationskunst og den utrænede vil ikke vide hvad det er. Generelt er jeg personligt skeptisk overfor genskabelser. Har man ingen af de oprindelige sten fra skibssætningen bevaret som man kan vise in situ?

Jeg vil gerne videre ud i området og se på kulturarv. Men i Jelling findes ingen henvisninger til hvor man kan tage hen. Ikke engang Ravning Enge.

Jeg finder dog til Ravning Enge alligevel.

Rivning er fin, men mangler facilitering. Gode nye skilte og mulighed for E-formidling. Men app'en kræver wifi at downloade – eklatant fejltagelse!!! Dette ville kunne forbedres hvis man ved Jelling og vejlemuseerne kunne forberede sig bedre på sit besøg og derved informeres om at app'en skal downloades 'hjemmefra'. Eller at der blot findes mere fysisk materiale.

LEJRE 7. Juli

Velassorteret 'bonderøvsromantisk' museumsbutik – dvs bøger om/af 'Bonderøven'¹⁴, andre gør-det-selv-

¹⁴ TV-program på Danmarks Radio om en livsstil hvor man dyrker historiske håndværk og anden 'øko-romantik'. Programmet indeholder et væld af historiske, praktiske aktiviteter og er meget populært. Programmet er komplet ukritisk overfor den invalidering en livstid med disse historiske arbejdsmetoder påkalder sig, og kalder livsstilen for 'det simple liv'.

bøger, samt garn og andet materiale. Alt sammen præsenteret i denne øko-tilbage-til-rødderne-æstetik.

Går ind og ser film.

Her er ingen mennesker, men infrastrukturen lokker heller ikke én ind.

Ser film om området og sagnlandet i området. I forhold til resten af stilen er den overraskende museal.

Man køber argumentationen om, hvorfor Sagnlandet (SL) ligger hvor det ligger. Dermed nedtoner man den rekonstruerede virkelighed, som SL er.

Filmen romantiser over lokalt ejerskab og det at 'føle' fortiden. Vikingene er 'vi' og 'vores forfædre'. Tydelig New Age-universalisme.

Filmen er flot og underholdende på trods af sin meget traditionelle undervisningsfilmsagtige karakter.

En interviewperson i filmen er skolelærer i historie og religion og meget vikingeinteresseret. Han har 'vikingetatoos'. Han er tydelig pko 1/entusiast.

Selvfølgelig vises billeder af Havhingsten (HH) som vikingeskibsprototype.

Beuwulf og andet skønlitteratur blandes med arkæologi som kilder i filmen – jeg finder det uprofessionelt.

Måske det ikke betyder så meget for den enkelte besøgende. Men hvis alle ukritisk bruger skønlitteratur og folkløse som valide historiske kilder, kan kulturarvsbrug/opfattelse få en farlig karakter. I B-wulfs konkrete

I filmen er nogle meget Effektfulde flybilletter af den rekonstruerede sætning sammen med uddrag af myter. Filmen kører i sin ideologi en del på socialt og kulturelt engagement. Institutionen fremstår derved som meget andet en kulturformidling, omvendt bliver det også lidt for romantisk for undertegnede smag.

Lars Holten fortæller i filmen godt om områdets historie. Det virker troværdigt. Trelleborgkrigerne vises som eks på vikingekrigeren. Der er for denne karakter hvad HH er for skibet.

De siger at Tom fandt Odinfiguren, men det var da Laurine (!!!). Flot markering af lejrehallerne i landskabet - det må jeg se i virkeligheden.

Af de engagerede i etableringen af skibssætningen er også pko 2 & 3 (nationalfølelse og flygtig interesse i konstruktion fra fortiden)

Svend interviewes og omtaler sin gerning som spansksproget guide. Han nævner at sine kunders vikingeforståelse er 'plastic fantastic' og at Lejre er 'den ægte vare'. Det er nok en illusion som Lejre formår at opretholde endnu – spøjst i det alle ved det er rekonstrueret.

I filmen nævner LH selv den kontraakademiske ideologi – typisk for re-enactment-miljøet og des lige (er den farlig?).

Tre seniorer kommer til i biografen samt en børnefamilie. Førstnævnte fascineres af filmen

Et ritual med Jutta vises i filmen. Hun er god til at engagerer og til at være eksotisk og velkendt på samme tid. Processen omkring rekonstruktionerne er vigtige at få formidlet - det bidrager ned seriøsitet og legitimitet – i den optik er det meget synd, at ikke flere får filmen at se.

Jeg tænker over, hvor ikonisk flere af SL-monumenterne egentlig er. Bl.a. er Jernalderlandsbyen over det meste af Europa regnet for at være et 'autentisk' billede på hedensk-nordeuropæisk livsform – og jeg har set den afbildet talrige steder, særligt i Tyskland. Det er egentligt utroligt at man ikke har flere besøgende til en så eksponeret attraktion. Dette leder til diskussionen om 'omdøbningen' af institutionen, som ikke medregnede den populærvidenskabelige tendens, men omvendt – momentvis – lykkes det SL at skabe gode tidsrejser.

Ud på området igen.

Der holdt mange biler v indgang, men her virker lidt tomt.

Stor aktivitet ved vikingene. Og pænt m mennesker. Mange boder - det er private entusiaster.

Folk er troppet op i god tid til 'Tinget' (T).

Jutta italesætter fortidens flygtige tidsbegreb, ved at kigge mod himlen og sige: arg, det er ikke ehtl tid endnu. Hun har en eminent evne til at gå ind og ud af karakter, virke tryk, eksotisk og tilnærmelig på samme tid. Hun holder folk hen, med denne evne.

Ting.

Asta tager noter jeg filmer.

Intro til T er meget lang - folk forstår konceptet hurtigere end som så.

T er en udemærket tidsrejse. De velspillede humoristiske karakterer underholder. Med lidt god vilje får man tidsrejseforfølelse – det er næsten som en antropologisk oplevelse af et 'andet folk'.

Man for sans for begreber som gældstræl, rapseri og ærlighed i fortiden. Men lærer man noget om vikingetidens betydning? Og skal man overhovedet det?

Tinget har en ro og fordybelse i sig som virker. Det er imponerende hvordan den store mængde børn fastholdes i en formidlingsform der er så envejskommunikativ (denne forfatter er ikke overrasket over envejskommunikationens appel i historisk formidling, men det går imod det dominerende paradigme).

Den anklagede fortæller sin tragedie - dejligt også at se syge og fattige vikinger (vikingen er ellers altid rask og stærkt).

God ide – som det er tilfældet her – at lade børnene eksekvere dommen selv til sidst.

Ting slut.

Næsten ingen mennesker i jernalderen. Trækker T virkeligt det hele? – så mange mennesker var der da heller ikke...

Jeg taler med jernalderfolket. Boformen optager jernalderfolket - det er først og fremmest friluftslivet der trækker. Gælder det også publikum?

Typiske spørgsmål i jernalderen. Bo I her? Der spørges ind til højde mm – grundet de lave indgange.

Orker I det? – spørges der også. Det konstateres fra nogle at der er tale om en levende film. Det er positivt ment. En beboer siger at Jernalderen er lidt diffus - vikingetiden huskes vi for. Jeg tænker om der relateres nok til romere? Ravnebjergs teatraliske stil står i modsætning til den daglige rumle i jernalderen. Det giver en god adsprædelse i oplevelsen. Man får fornemmelsen af, at det ene er teater og det andet er 'rigtigt' (selvom der er en grad af sandhed i det, er det hele jo egentlig teater når det kommer til stykket).

SL er blevet bedre til at være en del af det kulturlandskab de befinder sig i - vikinger fylder det meste. Man kunne godt blive endnu bedre. Flere skilte, hvor man kan se det beskrevne - f.eks gårdene.

Ingen mennesker i offermosen. Man kunne godt lave mere her.

Ingen mennesker rundt på området. Kun en enkelt familie v stensæt. De kommenterer landskabet.

Man får en rekreativ oplevelse herude, men som historieinteresseret individ, er jeg understimuleret.

Mange i landbo - men det regner og her kan man søge ly. Her er også lidt formidling i modsætning til stenalderen.

En familie diskuterer deres videre færd. Der er for langt til det de ikke har set, hvor de også skønner at der ikke sker så meget.

En anden familie finder landbo tematisk malplaceret.

Når man kommer rundt i området virker det meget kontrastfyldt med utroligt højt aktivitetsniveau visse steder og tomrum kun med små trad tavler andre. Måske audioguiden ændrer på dette?

Taler med 'skuespillerne' fra Tinget. Hende som var fortæller og ordstyrer er mest snaksagelig. Hun er forfatter af forskellige fortællende kulturarvstiltag: hun har lavet Magtens spor – vi kalder hende (AU) – det var Nyborg, Jelling, Kolinguus som hyrede hende. Faktion er et ledende ord for hende. Hun føler egentlig at hun trækker mest på jernalder i sin inspiration - hun træt af vikingetidsmyter.

Kig på marskens hemmelig!

AU: Vikingetidsmyter er for brugte. Brud er godt det eksotiske er godt - meeen med en vis form for genkendelse.

AU taler om at gamle lovtekster er hendes inspiration. Hun mener at kunne føre dele af de middelalderlige lovtekster tilbage i tid - Man kan se lagene i lovteksternes redaktioner.

Det vigtigste er at folk forstår hvad der foregår og at de tænker over det anderledes og velkendte.

Lærer Asta har interviewet: aktiviteten i slutningen af tinget gør at børnene kan huske tinget.

DANMARKS BORGCENTER 15/7 2014

Formidlingsløsningen er meget teknisk. Næsten alt foregår via Ipad og den indeholder mange valg, og et mærkeligt kode-system. Flere af de øvrige gæster, synes at have lidt problemer med teknikken.

Her er en smule udlændinge et tysk par, et engelsk og et amerikansk.

Flere gange nævnes at det er "rigets mægtigste borg". Det er altså lodret løgn. Såfremt at man med riget mener Nationen Danmark med 1920-grænserne, må Hammershus og Kalundborg også medregnes. Menes datidens besiddelser er der flere andre at medregne. Konsekvensen af denne fejlagtige påstand, er nok ikke den store på kort sigt. Men på lang sigt, vil den generelle folkeforståelse måske blive forkert eller det kan blive opfattet som falsk markedsføring.

Man mangler MEGET noget visuelt i introduktionen. Generelt synes de fleste at være forvirrede over hvad 'meningen med det hele' er i det første rum. Konklusion: et umiddelbart formål med et museumsrum skal være gennemskueligt. Publikum bruger mest det første rum til at være forvirrede over teknikken.

Publikum driver lidt rundt i udstillingen før end de begynder at indtaste koder. Der er p.t. 9 andre foruden mig.

En Aquamanile er godt præsenteret – der er stedbundenhed, internationale forbindelser, etc. Den påkalder sig dog ingen opmærksomhed blandt de øvrige besøgende, eftersom Ipad'en først tages i brug længere inde i udstillingen. Det synes som om at de lige skal se rummet an og erkende at man ikke kan meget uden Ipad, før end de tager den i brug.

I en montre findes nogle kranier fra Slaget ved Visby. De er formidlet gennem en meget nøgtern populærvideenskabelig præsentation, hvor huler fra armbrystbolte m.v. i kranierne, er illustreret ved animationer vist på Ipad. Hidtil har det meste af det der har været præsenteret på Ipaden, med direkte relation til monternes indhold, være auditivt – altså nøjagtigt som en audioguide. Den mere detaljerede præsentation giver noget: Her er et sammenspil mellem ting man kun kan se her og den digitale formidling. Det er også ubetinget denne del af udstillingen som fastholder folk mest.

Jyske lov er gemt af vejen i et hjørne af udstillingen og – som den eneste genstand – findes ingen Ipad-præsentation af den (eller jeg kan i hvert fald ikke få det til at virke).

Et enkelt ud af de fire par der er i udstillingen, har helt opgivet Ipads. De bruger kun 10 min. i udstillingen.

Udstillingen har den udfordring, at den rummer forholdsvis få genstande, som er præsenteret ved oftest ved meget lange auditive præsentationer. Men rummet er derudover et stort set tomt betonrum. Således har vi genstande, som ofte er små og/eller enkle og som i sig selv altså ikke kan bære særlig høj tidskonsumtion. Der er intet andet at se på end nogle 'visual arts'-installationer, som hverken kan fastholde eller engagerer mig selv eller de øvrige besøgende. Da de auditive præsentationer på Ipadsne – der oftest er eneste anden formidling, hvis man ønsker at centrere sin oplevelse omkring genstandene – som sagt er ret lange, har man intet andet valg end at stå ret op og ned og stirre ud i luften, hvis man

ønsker at høre dem færdigt, eller at sætte sig ned, på det sparsomme udvalg af stole der findes i lokalet. Der er i sagens natur rift om disse blandt de besøgende.

Billeder: Omtalte kombination af genstande og visuelle installationer.

På Ipad'en er også en række små interviews og dokumentarfilmslignende indslag. En sektion af disse forklarer middelalderkongernes gøren og laden, ud fra (søgte) reaktualiserende anakronismer – f.eks. at kongerne var rejsekonger, for at opnå det offentlige tilstedevær, politikere søger at opnå gennem medierne i dag. Man præsenteres for Pia Kjærsgårdss EU-skepsis samt andres floskler om, at magten før var lokal og i dag international (decideret historisk ukorrekt – og et forældet evolutionistisk narrativ). Det er forkert at folkevandringstidens germanske stammer er imod et fælles Europa og for nationalstater, hvilket hævdes i en af præsentationerne. Hvad med frankere og ottonere? Hvordan kan noget så nyt som nationalstaten påduttet folkevandringstiden? Det minder nærmest om tysk identitetsopbygning i 19. årh. (for ikke at sige 30erne). Generelt præges denne del af formidlingen af letvægtere og pseudo-intellektuelle typer.

Med førnævnte udsagn om lokal versus international magt, underkendes middelalderens internationalisme.

Jeg prøver i stedet børnesporet. Her kommer en fin lille børnehistorie, hvor teglstenen formidles. Ambitiøst – det er vigtigt at børneformidling ikke taler ned til børn; det fungerer hér. Her viser Ipad'en hvor fleksibelt et medie den er. Jeg får via dens valgmuligheder, oplevelsen af en personligt skræddersyet oplevelse.

Der er nu kun en familie på med to voksne 35-45 og to piger i 10-12-årsalderen. De er meget fordybede. Sætter sig ned og dyrker dele af ekstramaterialet. Pigerne dyrker 'børnesporet'. De virker også som typerne der kan fordybe sig.

De har Marienburg i formidlingen. Bl.a. via teglstenshistorien, hvis tilstedevær jeg også må applaudere, om end de kan have en perifær plads i udstillingen opbygning. De skulle have projekteret Marienburg op i stedet for 'visual arts'-Installationerne. Det er tydeligt at de ikke fænger nogen og intet pædagogisk formål tjener. Teglstene tiltrækker/engagerer ikke folk. De fremstår kedelige når ikke man sætter dem i kontekst i rummets formidling – F.eks. med projektering af monumenter.

Børnesporet: Det er en skønlitterær middelalderfortælling om to børn. Jeg tænker at de middelalderlige

børn er lidt vel rigeligt som moderne børn.

Ros til at børnehistorierne er langsommelige og fordybede. De fastholder børnene i historien og dermed også til institutionen.

De to omtalte piger er underholdt - forældrene, som synes underhold indtil nu – lader til at begynde at kede sig. De gider kun sidde ned at se 2-3 uddybende præsentationer. Derefter bliver rummet kedsommeligt.

En ældre herre er kommet til og virker interesseret i genstande såvel som præsentationer, men shopper rundt og hører/ ser ikke tingene til ende.

Vi har med et nedslag i det brede fænomen der hedder middelalder at gøre. Det er sådan det som oftest er når middelalderen formidles. Den er en historisk tilstand, mere end en serie hændelser og udviklinger. Efterhånden vil et lineært kronologisk narrativ være det nye. Det er tydeligt at publikum ikke tager turen i rækkefølge. Nok mest fordi Præsentationerne (ipads) har den længde de har – de er saglige og på mange måder gode, men når montrene er så simple og når rummet ikke har andet at byde på, fastholdes man ikke ved præsentationen af den enkelte genstand og publikum begynder at 'shoppe'. Heri tror jeg de mister det kulturhistoriske overblik, hvorigennem attributter synes bedst at formidles.

Pigerne har ikke lært noget om borgen gennem børnepræsentationen. Nu skal de videre og mor må fortælle 'the essentials'. Hvorfor handler børnepræs ikke mere om stedet? Det er symptomatisk at børnepræsentation er bred kulturhistorie forankret i narrative cases – næsten altid med høj grad af fiktion. Det undrer mig. De skønlitterære elementer som synes at fænge børn mener jeg godt kan findes i realhistorie eller i hvert fald med mere inspiration deri.

Oppe i museumsbutikken: Der kommet en del flere gæster til, her en time senere. Mange skipper både iPad og udstilling.

På omvisning: meget om hvordan man har oplevet borgens æstetik.

De som er taget med på omvisning, lader til at være turister. De er 25-70 år. Overvejende ældre.

Aktiviteter for børn. Simple spil selvbetjent - virker umiddelbart en smule tarvelige når man tager ekstra for det, men i nærheden er stillet små velformulerede Præsentationer som gør legene interessante for voksne. Aktiviteterne fanger børn som er for små eller ukoncentrerede til de langsommelige ipadpræsentationer.

Forbavsende mange mennesker på området frem for udstillingen. Stort set Ingen har ipads. Computerspillet dermed ikke brugt.

Interview med familie fra Gørløse på sommerferie i Marienlyst. Det er den samme familie som jeg har observeret nede i udstillingen.

Taler med faderen N.

Jeg observerede N og hans familie i udstillingen (se familie omtalt i samme dokument om udstil.).

Den yngste datter var meget fanget af børnesporets gode historier - hun elsker at høre

N er fra Hillerød-området og på ferie i Marienlyst.

De har været der (Marienlyst) nogle gange og dyrker som regel attraktionerne når de er der. De 40 min kørsel dertil er ingenting.

De er også kulturkonsumerende i det daglige i sær på foranledning af konen, som er skolelære, hvilket N lidt humoristisk bemærker, er sådan nogle som ser meget kultur.

Ns søster bor i området og har hørt om det derigennem. Selve oplevelsens fysiske karakter var tiltrækkende, men dominerende er en interesse for middelalderens magtspil, fødet gennem 'game of thrones'. Han siger: *Min kone ser meget det der Game of Thrones. Vi synes det der med magtpillet i middelalderen er meget spændende. ..altså nu ved jeg godt at dette her ikke er Game of Thrones, men det ligner alligevel lidt hinanden . Det har sådan lidt en middelalderstil over sig.*

Det at man selv styre hastighed og fordybe er meget positivt for N.

Børnene fordybede sig meget. Den yngste (8) elsker at få læst historier, så hun var meget fanget af børnesporet. Den ældste (10) shoppede lidt mellem de forskellige spor.

Konger og kongerækker og de fortidige samfund er spændende. En anderledes tid!

Kronologien er svær at forholde sig til - men det at man havde et anderledes magtspil er spændende og noget man kan forholde sig til.

NOTE til interview

Familien var dem jeg havde observeret i udstillingen.

De var et meget attraktivt segment: sommerhusbeboere, som godt gider at køre 40 min i solskin for en kulturoplevelse. Tre gode pointer at bide mærke i på trods af den massive markedsføring i Kbh, kender de til stedet og dets aktiviteter gennem lokal relation. På trods af al Reaktualiseringen, er det middelalderens eksotiske magtspil det mest fængende narrativ og de lod ikke til at have skænket de reaktualiserende præsentationer videre opmærksomhed.

Mange børn - måske særligt piger - fænger stadig gennem en godt fortalt historie. Det at blive sat ned, blive udsat for envejskommunikation gør, at indlevelse og fantasi, kan løbe løbsk indenbors, uden at man skal stå til ansvar for det.

Oppe i informationen er der kommet en del mennesker til. To ældre herrer diskuterer med museumsværterne om det 'frivillige' formidlingstilbud med iPaden. Den ene af de ældre herrer udbryder højlydt *Jamen vi er jo bare kommet for at se Jyske Lov*. Museumsværten forklarer, at 'man' ikke får noget ud af museumsoplevelsen, hvis man ikke har iPad'en. Det lader ikke til, at de to herrer forstår det, fordi det, at se den 'ægte' Jyske Lov og de konsekvenser/erfaringer, den repræsenterer, er en oplevelse i sig selv.

Kommentar: Det er synd hvis man ikke vil udnytte dette trofaste segment. De overvejende udfordringer i forhold til er, at ipad-pakken bliver fremstillet som et valg. Måske man bare ikke burde kunne slippe for ipaden. Derudover er systemet med koderne meget svært forståeligt for de fleste ældres habitus. Det er også for mig svært at forstå, hvorfor man ikke bare har et nummer. Det andet virker dum-smart. De fortællinger man præsenterer, passer ellers godt på segmentet, med den tydelige PKO 3-karakter.

SLUTNOTE

Endnu en gang havde jeg en overvejende positiv oplevelse. Man har beholdt en høj grad af faglig integritet, i en moderne digital formidlingsform. På den måde synes man også at kunne favne det attraktive segment (turister af børnefamilier) for hvem aktiviteterne karakterer er vigtige og dem som kommer af historisk interesse (og alle dem midt imellem).

Det er i den forbindelse synd at man ikke har sørget for at man er historisk korrekt i alle detaljer - stedet kan risikere at miste legitimitet som besøgsmaal - og at man har valgt et kodesystem og et indgangsrum, som i bedste fald synes at irritere publikum.

Det er dejligt at se en formidlingsform, som har masser af lir, men som samtidigt har respekt for og endog på fornem vis, føder det gode narrativ, om de eksotiske gamle dage.

Jeg bemærker lige som sidst jeg var her, at noget af det jeg nyder mest, er at sidde udenfor i skyggen på bænkene, med en forfriskning og se nogle af de uddybende film om stedet som findes på iad'en. Her går man, faciliteter (traktørsted) og ipad op i en højere enhed. Men egentlig kan jeg se samme film hjemme. Selve udstillingen er egentlig i sin grundsubstans ikke nævneværdigt anderledes end traditionelle monter-museer med audioguides som det bærende formidlingsmedium. Så de dyre detaljer i denne formidlingsoplevelse er egentlig ikke særligt eksklusive. Det der er alligevel giver oplevelsen noget, er at der nu er noget formidling omkring dette tema og på et sted med relevans. Det er synd at man ikke har valgt at holde fokus mere på det lokale – Borgen er for impotent til at være hele Danmarks borgcenter. Hammerhus er stadig middelalderborgenes dronning i Danmark – det ændrer en ipad ikke på.

17/7-2014 Trelleborg

Vi (Andreas Bonde Hansen, Maja Hald Mortensen og Asta Mønsted) er her for at observere Vikingefestivallens højdepunkt, Slaget! Slaget er en re-enactet kamp, mellem ca. 200 vikingekrigere.

NB: En del af festivalen er at der bor 800 fritidsvikinger, i lejre med boder og stader. De benævnes herfra blot som vikinger.

Folk venter i stort antal på monumentet tidligt – volden udgør gode tilskuerpladser med et godt overblik.

Vi 'Dropper' ind forbi langhuset hvor der er historier. Historiefortællingen Roar & Helge fanger umiddelbart en del børn. De er bundet grundet brug af begreber som er fremmede. Jeg ved ikke om historien i sig selv lærer dem noget. Men atmosfæren er en god oplevelse om de får lyst til at være her. Fortællingen er måske lige langsommelig eller uforståelig nok i længden. For gruppen drenge 8-13 er fortællingen særlig fastholdende - den er også meget blodig. Ikke meget humor. Der er dog nogle – særligt de lidt yngre som ikke fastholdes af fortælleren. Han er måske heller ikke den mest kompetente fortæller – han mangler kontakt til sit publikum, og kører myterne mest på 'automatpilot'. Det er som om han i

situationen mangler en smule menneskekendskab, såvel som kulturhistorisk og litterær viden.

Mange mennesker har taget opstilling til slaget vel knapt en 1.000 stykker.

Stor opmærksomhed da re-enactmentkrigerne kommer marcherende i samlet flok – imponerende syn. De slår mig dog som en spraglet flok, med meget pynt og 'tingel-tangel' – ikke standardiserede elitetropper, hvilke man må forvente har beboet Trelleborg og som de man f.eks. ser på Bayeux-tapetet.

Godt vejr – endsige ret varmt og sol fra en skyfri himmel. Her er overvejende familier med børn under 12 og en del tysktalende gæster. Børnene synes krigerne er sjove.

De forsøger med en dramaturgisk optakt, hvor en 'vølv' råber historien som danner baggrund for slaget. Denne fænger ikke, da man ikke kan høre noget på volden, hvor de fleste sidder. Nogle virker endda som om, at de ikke har opdaget at arrangementet er gået i gang. Jeg fanger dog så meget, som at vi ikke tager udgangspunkt i historien om en delvist religiøs konflikt mellem Harald og Svend – og man fortsætter altså med at formidle Trelleborg gennem et skønlitterært spor (Saxo/Adam af Bremen). Og en historie som er forældet i forhold til hvad man ellers er begyndt at formidle på Trelleborg (konflikt mellem Otto II og Harald B.). Alt overvejende fungerer denne optakt til slaget ret dårligt. Krigerne står foran borgen og man bruger borgvolden som tribune. Her er bagende varmt og ingen skygge at få. Publikum og krigere er langt fra hinanden.

Opmærksomheden begynder at stige, når de begynder at slås.

Forbavsende få danner egne narrativer undervejs – i betragtning af, at det er svært at følge med i, hvad der sker. Der virker lidt tilfældigt det hele. Der er slet og ret brug for mere dramatur eller information. Der mangler et klart narrativ som folk kan høre og en kommentering af hvad der sker under kampen. Folk fastholdes ikke og nogle børn mener ikke det er gennemført nok: De kommenterer på at de krigere som er døde ikke ligger stille m.v.

Med tiden bliver kampene vildere – det fænger en smule mere.

Til sidst bliver dramaet tydeligere. En enkelt fanges som sidste overlevende fra den tabende hær. Klart iver-taber narrativ. Applaus.

Man forsøger med en epilog som handler om noget religionskrig. Det er s. om sagt svært at høre.

2. Halvleg. Det er meget voldsommere, folk går - der er for lidt handling synes det som om. Men den lange tålmodighed har publikum ikke.

Det har nu varet en halv time! Der er mange små slag i slaget - hvorfor ikke et stort med en klar handling.

Varmen influerer på folks tålmodighed og mange søger i skygge. Slaget er endnu ikke færdigt, men folk valfarter derfra.

Den grundlæggende udfordring med slaget er, at den måde der kæmpes på, hverken er tilfældig eller aftalt. Det er en slags sport hvor der er regler. Reglerne er ikke formidlet og det hele virker lidt rodet, i det man får opfattelsen af at det hele er teater (qua introduktion m.v.), men kampene er meget lidt teatraliske og virker bare som at krigerne render tilfældigt rundt og stikker til hinanden. Den manglende fastholdelse blandt publikum har givetvis også noget med vejret at gøre. Der var imidlertid en del mumlen på 'tribunen'

allerede tidligt i arrangementet. Jeg kan ikke se mig fri for selv at være en smule skuffet, i det man fra Nationalmuseets side 'hyper' slaget meget. Jeg havde forventet mig noget der var mere stringent – endsige professionelt. Især fordi jeg i andre henseender har observeret, at de ledende re-enactere kan leverer mere fængende oplevelser.

Billeder: Slaget er et tilløbsstykke. Men der er vejret er varmt, og slaget måske ikke så stringent formidlet, så folk går inden det er færdigt.

Efter slaget -

Jeg taler med ung mand fra en ungdomskole-stand, som sælger og udøver service på sværd. Han understreger at de bygger på fund. Han præsenterer lidt historie om Novgorod for mig. Han er vidende men reciterende. Vi snakker om autenticitetskonkurrencen. Han siger at deres varer kan få dem ind i kampen, men at de ikke har en fuldt hjemmelavet lejr.

I slagløse - stort set de samme aktiviteter som altid. Her er en del folk, men de fleste lader til at være her for at søge skygge.

Interview m familie - to børn. Alder: 30-40 og 6-10. Fra området

De har været her før. De kender vikingefestivallen. Et af familiemedlemmerne tog op og så slaget – de andre ville benytte sig af andre aktiviteter.

Valget er faldet på Trelleborg fordi Børnene er underholdt. "Nu var vi jo i sommerland i går og så blev det Trelleborg i dag". Familien vil gerne have mange varierede oplevelser og tager derfor til meget forskellige institutioner. De vælger så at sige Trelleborg fordi det IKKE er et sommerland. Familien er Ikke så snaksaglige ej heller så reflekterede. Det er en god dag i sommerferien – det er hvad det handler om for dem. Jeg tænker at det historiske for dem, mest er adspredelse. Dog er det tydeligt at netop Trelleborg har et tema som de forbinder med en bestemt slags adspredelse.

Ingen bevæger sig bagom fra Slagløse, hvor der er et stort område med mange boder og vikingelejre. Boderne er forbavsende lidt besøgt. Boderne har et meget homogent udvalg - var der ingen det solgte æbler og rent vand i vikingetid? Solgte alle kun drikkehorn og smykker?

Stadeholderne henvender sig ikke til publikum. De er faktisk generelt ikke særligt kommunikerende. De er der for deres egen skyld. Jeg bider mærke i at alle boderne og lejrene ser ens ud: Alle i hvidt lærred med samme karakteristiske skelet i lyst træ. Vikingerne var åbenbart lidet kreative udi produktion af telte m.v.

De centrale boder, beliggende ved stien mellem museet og borgen, har mange besøgende. Men her er man også lidt mere udadvendt. Nok grundet at man her også har de mere kommercielle boder her. Der er næsten barstemning omkring mjødmanden jeg interviewede sidste år.

At dømme efter samtaler blandt publikum, har mange været til festival før.

Der fortælles røverhistorier om at aflive dyr m.m. ved våbenboderne - interaktion mellem publikum og stadeholder.

Nogle af festivallens vikinger fremfører et fjollet skuespil om Tors tur til udgår. Det virker meget spontant. Børn og voksne er dog underholdt - jeg synes det er lidt uopfindsomt. Boderne stadeholdere spiller med. Her er en god dynamik på dette centrale sted af Trelleborg.

Ingen mennesker på monumentet efter slaget.

Roskilde 16/7-14

Jeg er taget til Roskilde som turist. Det er midt i højsæsonen og jeg er her dels for at se hvorledes kulturturismen trives i byen og mellem dens kulturarvsattraktioner. Dette grundet er Roskilde på mange måder er et center i Midt- og Vestsjælland, som potentielt kan smitte af på resten af regionen.

Solskin uden at være alt for varmt. Rigtigt godt museumsvejr.

Byen vrimler med særligt oversøiske turister. Jeg er overrasket. De var der allerede i toget.

Domkirken: Allerede mange besøgende og udlændinge fra morgenstunden. Overhører museumsværternes udfordringer med en russisk gruppe, som forventer guidet tur på Russisk, uden forudbestilling.

Der er mange yngre mennesker blandt udlændinge. Der findes yngre mennesker opdraget med at 'UNESCO-oplevelser er godt'. Måske er yngre mennesker i Danmark, globalt set, anderledes i deres kulturarvskonsumtion – blot en tanke.

Der er ingen tvivl om, at der er en vis benovelse når folk træder ind i kirken (igen; de fleste er turister, som måske ikke forventer så meget af dansk kirkearkitektur). Lang de fleste reagerer meget eksplícit.

Langt de fleste har valgt et guidehæfte. Mange sætter sig ned og læser guiden, inden de går inde i kirken. Af de som taler et sprog jeg kan forstå og som jeg evner at overhøre, virke det som om at de danner sig et overblik over indledende fakta og konverserer. Mange synes at kommentere på det der står – enkelte (som jeg overhører) relaterer årstal og begivenheder til noget de kender i forvejen. Derudover synes de fleste meget autoritetstro overfor guiden: De tager den slaviske vej rundt, de bemærker meget af det guiden beskriver omkring kapellerne – hvilket næsten udelukkende er relateret til de royale gravlagte – og 'overser' således en lang række andre attributter. Bortset fra når de undervejs træder ind i midten af rummet, for at tage billeder af de vældige kirkerum. Jeg har en ide om at kirkens attribut for mange er det på en gang meget imponerende, gotiske rum, som samtidigt er meget enkelt. Det er i hvert fald rummet som sådan der er det mest yndede fotoobjekt og ikke så meget detaljerne (hvilket jeg synes det ofte er når jeg besøger katolske katedraler i f.eks. Sydeuropa, hvor helgener, andre m.v., betyder en del).

Man viser DRs dokumentar med Liv Thomsen om Roskilde Domkirke. Mange stopper her og får et afbræk. Jeg synes godt man kunne have gjort mere ud af dette hjørne. Der er kun et lille dårligt TV og et par fletstole.

Jeg bemærker en guided tur på engelsk: Dens deltagere er aldersmæssigt langt mere broget end hvad jeg har set på f.eks. Borgcentret.

De fleste danskere som er her er børneinstitutioner.

Domkirkemuseet overraskende velbesøgt af alle slags mennesker – Jf. at jeg ved tidligere besøg ikke har mødt så mange mennesker her.

Et Ur/klokkespil er en stor attraktion. Det skaber måske også lidt dynamik i oplevelsen.

Jeg synes at de mere teknologiske detaljer omkring bygningsværket, fortjener mere opmærksomhed. Det er ikke fordi det er helt fraværende, man får det bare ikke 'smidt i hovedet'. Det vil jeg gerne have. Jeg er måske en doven museumsgænger.

Roskilde museum (ROMU): Museums værten melder om mange besøgende, 251 dagen forinden - mange udlændinge.

Det har altid undret mig, at lokalmuseet i denne by, med så stærke kulturinstitutioner, med relativt mange turister og med mange resursestærke indbyggere og en stærk lokalidentitet, kun har typisk ca. 30.000 besøgende.

Hvad "mange udlændinge" dækker over, ved jeg ikke.

Godt frontpersonale. Jeg bliver lynhurtigt præsenteret for udstillingens roskildeattributter. Tages man imod med en kort, men oprigtig og informativ velkomst, føler man sig velkommen og godt påklædt til den videre oplevelse.

Der er ikke mange mennesker i udstillingen. Måske vejret er for godt.

Oldtidsudstillingen er pæn, uden at være prangende. Eneste gæster er et engelsk par. Aktiviteterne udendørs i museets gård, trækker mere.

I udstillingen findes en fin lille film om Roskildes historie og gratis kaffe – en simpel, men god service, som gør at man gider sætte sig ned og se filmen! Filmens ankermand er Frank Birkebæk. Han har overraskende meget skærmtække. Filmene er korte, lette, men saglige. Igen bruges Havhingsten som symbol på vikingernes maritime færd. Man tør givet et godt bud på Harald og Roskildes grundlæggelse: Jelling lå i udkanten af det nye rige. Roskilde lå centralt placeret og blev derved det et nyt center i den kristne europæiske kulturkreds. Man Præsenterer verdensarven og kalder Absalon for den måske mest betydningsfulde person i Danmarkss historie. Jeg synes det er opløftende at se lokalhistorisk formidling, med narrativer og påstande af format. De nævner hans intelligens, tæft og ekstremt gode pavelige forbindelse - man konkluderer at Roskildebispens har været ualmindeligt magtfuld. Frank B fortæller om kirkens arkitektur og taler om den franske inspiration, kommet til med bispemagtens gode relationer til Paris. Filmene er meget lokale, men ikke provinsielle.

Oldtidsudstillingen er meget hængt op på tredelingen og har ikke mange lokale attributter.

Derudover satser man naturligt nok, meget på det kirkelige narrativ. Alt fra perlekædeting for børn, til byvandring der handler derom.

Udenfor kan man lave smykker, ligesom man har forsøgt at lave en art arkæologisk aktivitet med en sandkasse og noget soldning, hvor man kan finde dyreknoget m.v. De der er, aktiveres og fordybes. Men spørgsmålet er, om disse aktiviteter ikke er lidt letkøbte og de kan tydeligvis ikke tiltrække de store horder af turister, som p.t. befinder sig i byen.

[Kommentar, februar 2016: Senere har man på ROMU gjort en række tiltag: Restaurant, ny og bedre beliggende indgang, og mange mindre særarrangementer med stor fokus på lokale borgere. Besøgstallet er steget betragteligt (ca. 47.000 i 2015) og arrangementdeltagelsen er meget dedikeret og høj. Det er bemærkelsesværdigt at museet har en vis succes med ikke at satse på turister. Denne forfatters samleverske er i skrivende stund formidlingsinspektør på ROMU].

Rundt i byen: Jeg spadserer rundt i byen, efter en lille folder jeg selv erhverver mig på turistkontoret. Jeg kommer således til Skt. Ibs kirke. Dette er den mest fantastiske lille romanske kirke (præ teglsten – meget gammel). Bevaret er kun den rå skal og lidt kalkmalerier. Således oplever man det næsten nøgne romanske rum og forfaldet bidrager således til, at man får en langt mere intens oplevelse af romansk kirkearkitektur. Det er en meget eksklusiv oplevelse for nørder som jeg. Der er uendelige muligheder med dette rum. 'Slow-food dinners', historiefortælling, koncerter m.v. Jeg går også op til Skt. Jørgensbjerg. Her er det mest idylliske miljø med historiske huse, kirken¹⁵ og en meget spektakulær udsigt over fjorden. Det slår mig, at ingen turister – over hovedet! – synes at have fundet vej til Skt. Ibs eller Skt. Jørgensbjerg, på trods af at det

¹⁵ Skt. Jørgens Kirke er en gotificering af Danmarks måske ældste stenkirke – Skt. Clemens.

Billede: Sct. Ibs Kirke. Det er som om at det romanske udtryk træder bedre frem, grundet forfaldet.

Sct Jørgensbjerg: Idyllisk miljø og alternativ udsigt til Roskilde Domkirke er oplagte 'detours' på aksen mellem domkirken og vikingeskibsmuseet.

Der er meget lang kø ved vikingeskibsmuseet. Jeg vurderer at det er for meget spildtid og gemmer mit besøg der, til en anden dag.

Jeg gør via Provstemarken et bevaret stykke jord bag domkirken der er henlagt som det blev kultiveret af middelalderen munke (der er formidlingsskilte m.v.), op i byen igen. Heller ikke i klostermarken er der nogle turister. De kulturhistoriske attributter, som kan relaterer sig aksen domkirken – Vikingeskibsmuseet er ringe iscenesat med henblik på konsumption.

Skt Laurentikirkeruin: Sted med stort potentiale. Der udbydes en skattejagt med udgangspunkt i en lille

folder. Tilslutningen er ikke stor. Det er børnenes engagement heller ikke. Jeg finder også skattejagten præget af resurseknaphed. Grundlæggende tre udfordringer: 1. Skattejagten er ikke slået stort nok op udenfor. 2. Der er ikke et klart narrativ eller formål at følge. 3. Skattejagten rummer ikke elementer nok til fastholdelse af børnene.

Overværer et bedsteforældrepar m barnebarn. Ved et skelet udstillet i kirkeruinen siger kvinden: "Se der ligger nok en rigtig vikingehøvding". Barn: "vikinger er fede". Kvinde (henvendt til sin mand): men Jan det nu være... De var jo ikke kristne... Jo de første var jo kristne".

Der er fuld af turister på Stændertorvet. Inde på turistkontoret, spørger en amerikansk kvinde efter om der udbydes byvandring ("guided tours of the historical city"). Ekspedienten virker meget overrasket over spørgsmålet. Turisten spørger derefter om de ikke har en "printed guide" – hvilket ekspedienten siger at de ikke har (hvilket ikke er helt rigtigt – om end den jeg har benyttet mig af, ikke på nogen måde har været fyldestgørende). Turisten virker misfornøjet. Jeg synes heller ikke hun har fået den korrekte imødekommenhed: Særligt de notorisk høflige amerikanere bør (efter min mening) mødes med større imødekommenhed end den mutte og forsagte ekspedient. Noget andet jeg bemærker, er at turistkontoret mest fungerer som opbevaring og passiv præsentation af diverse brochurer m.v. Ekspedienten benytter ikke turistens opmærksomhed til selv at foreslå steder at besøge, eller aktivt præsentere noget oplevelsesmateriale af en art. Her er ellers masser af brochurer om gåture ved fjorden, Sagnlandet Lejre, m.v. Her er imidlertid ingen souvenirs, bøger om byens historie, lokale fødevarer m.v.

Der er her kl. 14 allerede fyldt med turister i toget på vej tilbage til København.

Min umiddelbare konklusion er, at Roskilde lever højt på endagsturister fra København, som kun oplever de to hovedattraktioner og måske gør et hurtigt holdt på Stændertorvet. De fleste af de mindre attraktioner i byen, såvel som dem udenfor byen mærker således ikke meget til Roskildes turisme. Der er heller ikke meget der indgyder til at lede turismen videre fra Roskilde eller højne tidskonsumtionen i byen – f.eks. via rekreative eller smagsorienterede oplevelser. Særligt turistkontoret og ROMU burde gøre mere for at udnytte byens rum og omgivelser.

VADSTENA 20/7 – 2014

Vadstena er umiddelbart en god oplevelse. Vi ankommer på en smuk sommeraften. Her er et vidtløftigt men roligt leben. Byen er meget idyllisk. Man opdager straks al kulturarven. Man er i den – byen er i sig selv en kulturoplevelse.

Næste dag – rundt i byen: Der er ingen tvivl om, at Den Hellige Birgitta af Vadstena samt Vasa-slottet er fundamentet til byens berømmelse.

Men det at være der handler ligeså meget om sø og sommeridyl. At besøge attraktionerne er en 'fluebensoplevelse' når nu man er der. Dog inddrages kulturarven kraftigt af gæstgiverier og andet næringsliv. Middelalderen bliver her sat i forbindelse med en oplevelse af noget rekreativt. Ro og idyl. Jeg tænker at man i et svensk habitus sætter lighedstegn mellem kulturoplevelse og så det blotte tilstedevær i Vadstena.

Billede: Flag tilhørende butik der sælger genbrugstøj i centrale Vadstena.

Birgitta er uomtvisteligt et navn der fænger blandt turisterne. Hun bruges også meget i erhvervslivet. Det kan derfor undre, at hendes personlige historie ikke er formidlet mere.

Generelt er formidlingen meget traditionel og en smule skrabet. Dog findes et væld af guidede ture og byvandring m.m. Det synes populært og stedets sæsonkarakter er nok årsagen til at man har satset på dette fremfor noget permanent. Byen har i øvrigt ret mange forskellige små museer.

Hvis næringslivet tog sig lidt sammen og hvis turismen, kommunen og museet snakkede mere sammen, ville Sorø kunne meget af det samme som Vadstena – jeg synes de to byer har en lang række fællestræk: En kirkelig personlighed af stor national betydning, kirkearkitektur (også i oplandet), naturen/sø/vand.

Nu da jeg har set Vadstena, Jeg ville gerne selv betale hvad det koster at få en fuld Vadstena-oplevelse på klosterhotellet – noget jeg ellers vægrede mig for da jeg skulle vælge indkvartering. Hotellet er i øvrigt ellers nærmest en art kulturoplevelse.

Jeg går en tur på klostermuseet. Området omkring det gamle klosterruinen, museet og kirken er et meget atmosfærefyldt område. Klostermuseet er i samme stil som Marinmuseet i Karlskrona, Vasa-museet m.fl., hvor man benytter sig meget af miljøer i fuld størrelse med påklædte voksdukker. Museet fortæller godt om klosterliv i middelalderen – alle dets facetter, også ingeniørskab m.v. Her er også en meget informativ sektion om korstog. Den tyske orden får meget plads – sjovt nok mere plads end svenske korstog i Finland. De fleste større ordener er forklaret. Det er meget informativt. Museet nævner kun Birgitta med ganske få ord. Byens Birgitta-dyrkelse stammer altså ikke herfra. Jeg er en smule skuffet over museet. Det virker gammelt – både lidt bedaget og slidt. Foruden rekonstruerede celler er de middelalderlige rum ikke særligt udnyttede. Man har proppet en stil ind i nogle historiske rum, som kunne fungerer alle steder. Jeg er her for at lære alt om Birgitta og jeg er ikke meget klogere på det punkt da jeg kommer ud. Der er kun fire andre personer i udstillingen foruden mig selv. Det er få, byens mange turister taget i betragtning. Det er en meget varm dag og på museet er der svalt. Det er nok få der drager den kobling, men skarpe museumsfolk havde sørget for at det blev formidlet til den varmelidende befolkning. De andre besøgende 'shopper' sig også igennem. Måske de også mangler Birgitta. Et par rum – bl.a. det med ordener og korstog fastholder

dem – hvor munkeceller og lignende, blot er noget de skænker et par sekunders opmærksomhed. Måske skal de heller ikke mere end det.

Bagefter besøger vi kirken og klosterruinen. Sidstnævnte må have været en formidlingsudfordring: Ruinen er bevaret til skulderhøjde og man kan se alle rummene. Her er altså nok til at få en lærerig oplevelse. Der er imidlertid en pseudooplevelse i ruiner der er for lave. Der findes dog en lille platform hvor man får godt overblik og nogle gode formidlingsskilte. Det giver noget. Kan det ikke være atmosfærisk, kan det i det mindste være informativt.

Billede: Formidling af diverse monastiske ordener på Vadstena Klostermuseum.

Billede: Ruinen af Vadstena Kloster med Vätteren i Baggrunden.

Skansen 21/7 - 2014

Skansen er ganske vidst perifer i forhold til projektets tidlige fokus. Jeg må dog opleve det alligevel. 1) Jeg må se hvad Skandinaviens mest besøgte museum kan. 2) Frilandsmuseerne har nogle fællestræk med oplevelser af vikingetid/middelalder: udklædt formidling, øko-romantik, nationalromantik m.v.

Det første man møder er noget tivoli og terrarier-værk. Det virker ufrivilligt arkaisk. Jeg kan tage fejl. Her er egentlig mange mennesker – selvom man skulle mene at den slags kan opleves bedre andet steds. Dog går strømmen fra indgangen op mod frilandsmuseet. Jeg tolker det som om at denne del er noget man tager på hjemvejen, efter museet. Det er i hvert fald dyrt at betale 160 kr. for kun at komme i slidt tivoli. Her er skidt stemning: candyfloss, larm, beskidt.

Tivoliet ødelægger i første omgang 'Sverigesrejse-oplevelsen', hvilken det er tydeligt allerede, med de udleverede kort ved billetlugen, at man forsøger at give en forestilling om. Det at man slippe væk fra tivoliet og hen til haver/landbohuse, skaber imidlertid et vist skift/rejse-oplevelse.

Selve de huse som har åben, er en god oplevelse. I en 1700tals gården er levende musik fra perioden. Der er lagt op til fordybelse. Alle de åbne huse har udklædt og uddannet personale som er utroligt vidende. de tjener både som kustoder, formidlere og turistfoto. De er ikke in character, om end de kan tale arkaisk m.v. Vi får en god oplevelse ved at høre den levende klassiske musik, dels inde fra gården, dels fra haven omme bag gården. Det samler en del mennesker, men tempoet er lavt, folk er tålmodige – det fungerer. Der udover er det en oplevelse ikke mange andre har set, at gå tur i haven og få musikken derfra.

Ved en gård har de træhuse helt tilbage fra 1325. Det lader ikke til at gøre synderligt indtryk på publikum, men det fremhæves heller ikke. Det er ret unikt at have dette. Jeg synes ikke de ellers så gode formidlere kan tilfredsstille min nysgerrighed. Når det er sagt, er denne gård generelt lidt ældre end de andre. Det faktum at mange af de besøgende hér både er nået til en anden egn af Sverige og er trådt tilbage i tid, giver et grundlag for en nysgerrighed: Det giver oplagte spørgsmål at stille – man vil gerne have denne faglige service at kunne stille spørgsmål, men det kræver også et udgangspunkt at kunne spørge ud fra.

Tivoliseringen gør måske at mange forskellige mennesker får oplevet museet – besøgs sammensætningen er i hvert fald meget broget. Jeg mener at se alle typer fra det svenske samfund her plus udenlandske turister.

I betragtning af at stedet modtager 1,4 mio om året er service i iskiosk og lign træg og uprofessionel.

Her er mange udenlandske turister. Men hvor Birka var domineret af amerikanere, er Skansen domineret af tyskere. Her får de deres Astrid Lindgrenromantik.

En udklædt formidler går rundt med en isblok på ryggen – den ligger på et skind og holdes med en stor tang. De fleste – særligt børn – spærrer øjnene op når de ser dette. Mange tør ikke spørge. Formidleren har stor flair for dette. Han kan se når der vægges nysgerrighed og han tager selv kontakt. In character (delvist) fortæller han om sin profession og sit grej. Det hvad han laver – går rundt og søger nysgerrige børn. Det er noget af det bedste børneformidling jeg nogensinde har set. Jeg følger ham lidt rundt. Børn og forældre lader til at føle at de får en eksklusiv service, i det han bevæger sig for at give netop dem en seance, og i det at de ikke selv skal ulejlige sig med at tage kontakt. Det lyder simpelt, men jeg har ikke set det på samme organiserede måde før.

Vi går videre op mod 'Hälsingand' (Skansen er opdelt efter egne). Jeg spørger ind til verdensarvens dekorerede gårde fra Hälsingland. Formidleren siger at interessen mod skansens eksemplar af slagsen, har været så stor, at hun regner med at der har været flere besøgende at se denne, efter optaget på verdensarvslisten, end de rigtige in situ. Jeg tror hun siger det i spøg – om end det kan være rigtigt nok.

Vi går videre til Lapland. Denne del har jeg glædet mig til at se – jeg har aldrig været i Lapland og kommer der nok ikke foreløbigt. Selvom her også er dyr, er området langt fra ligeså gennemført som de 'sydligere' gårde. Jeg får ikke fornemmelsen af at være i Lapland. Kun en gård (compound) er åben. Her er ingen formidlere.

[Jeg finder senere ud af, at dette skyldes etiske overvejelser, da man ikke vil 'udstille' samere – da det påkalder sig referencer til 30ernes udstillinger af eksotiske mennesker i bl.a. Zoo. Jeg kan ikke se hvorfor man ikke skulle kunne formidle samisk kultur levende på en ordentlig måde og hvorfor det så ikke også er uetisk at udstille en skåning]

Jeg kan se at Skansen har noget særligt med dyr, tivoli, alsang og placering midt i Stockholm. Frilandsmuseets *[i København red.]* modsatrettede forhold kan jeg – bl.a. den ekstremt rekreative beliggenhed – burde også kunne give noget som Skansen ikke kan. Det kræver nok for mange resurser. Skansen har lidt problemer med for mange ting på for lidt plads. Men rejseoplevelsen er der og formidlingen er klar over de eksotiske elementer ved de enkelte dele – de bruger det aktivt og det virker. Skansen er på mange måder et refugium og kuriositet. Og det er godt.

BIRKA 22/7 – 2014

Varmt og solrigt. Jeg har valgt den store turistpakke, hvor man bliver sejlet fra Rådhusbroen i centrale Stockholm, ud til Birka

En båd tur til Birka eller Drottningholm virker som et must for mange turister. Rigtigt mange udlændinge -

især oversøiske.

Allerede på båden findes udklædte folk. Der lægges op til PKO 3 + PKO 1/den rejsende, hvilket også er oplagt.

Der er tale om en guidede bådtur, hvor man stopper undervejs. Smart at det er den man præsenteres for først på hjemmesiden. Det gør at man føler at man får mere for de mange penge man bruger (det koster over 300 svenske kroner for at opleve Birka på denne måde).

De udklædte folk er vidst glade reenactere - de nørder lidt sværd når de ved tilfældet mødes i cafeteriet.

En af de udklædte fungerer som guide. Han fortæller vikingebaggrundshistorie, og om de ting vi ser på vejen. Ideen er rigtigt god, han virker dog ikke videre entusiastisk. Det første attribut han fremhæver, er at vikingetiden er gammel. Jeg overvejer om det store tilstedevær af amerikanere, er årsagen til dette narrativ. Han tager udgangspunkt i det ældste Stockholm, men siger at Birka "faktisk er endnu ældre".

Det er næsten umuligt at høre hvad guiden siger er for motorstøj. Han taler over et dårligt PA-anlæg, som kun er tændt nedenunder. Guidens uengagerede monotone tale gør det ikke bedre. Han spinder en historie over transport over is til Birka og arkæologiske fund af skøjter af ben. Det er tydeligt at skøjterne skal være et omdrejningspunkt for en sjov/overraskende historie (find på begreb), men det skal serveres bedre. Her ses at formidlingen selvfølgelig betyder noget - at fortællingens attribut skal brænde igennem, ellers er det lige meget. Og at guidens egen entusiasme og karisma skal brænde igennem. De burde have lavet en omgang guide-X Factor inden de ansatte guider for denne sæson.

To primære segmenter: udenlandske turister - særligt amerikanere, og yngre (under 45) svenske (stockholmske) børnefamilier. Ungerne elsker at sejle og få frisk luft.

190 gæster med i dag fra Stockholm - flere samles op undervejs. Og der er fire afgang dagligt fra centrale Stockholm.

Når man er tvunget til at spendere en hel dag, er man også nød til at give sig hen til arrangementet og mange gør da også hvad de kan, for at følge med i, hvad guiden siger. Det undrer mig at han står under dæk. Hvorfor har han ikke en scene ude? Her kan man også se hvad han fortæller om. Nedenunder er der larm nok i forvejen og de som opholder sig her, er børnefamilier der vil i skygge.

Ekeø: Guiden fortæller om en Jarl som boede her og som kom hjem fra Korstog. Det virker ikke som om de svenske korsfarer er en dyb del af den svenske folkehistorie, men man har hverken berøringsangst eller folklorist forhold til dem. Jarlen blev slået ihjel den dag han kom hjem. Man lægger op til en fortælling om et voldeligt fortidigt Skandinavien - sådan i en humoristisk eller i hvert fald eksotisk optik.

Det er HELT TYDELIGT at man her i Sverige er bedre til at samarbejde på tværs af aktører. Ikke nok med at museer, turisterhverv og kommuner taler bedre sammen, de er også mere enige om narrativer og attributter. Hele Birka-oplevelsen er forvaltet af Strömma Turism.

Her i på Birka-turen, fortælles historie fra mange perioder, men man kalder ikke noget vikingetid som ikke ER vikingetid. Jeg tænker på bl.a. Visit Østdanmark som erklærer at de ikke vil gå så meget op i historiske definitioner. Hvis man overføre dette på Birka, ville man opleve hvordan attributtet - og turens klimaks - ville blive fuldstændigt udvandet. Fagkundskaben skal vise vejen til attributterne. Pko 1 ved at vise fremme folks levevis, pko 2 ved at være myteknuser og pko 3 ved at vise hvad der er størst og først.

Helgeøs centralplads fremhæves af guiden som yderst international med fund helt fra Indien. Der bruges international kronologi og tales indforstået om Folkevandringstid. De oversøiske turister kender næppe til denne periode. De europæiske måske – selvom det langt fra er noget man kan tage for givet.

Vi er kort inden ankomst. Guiden anbefaler at man tager guidede ture - man er på det rene med, at det skal til for at kunne forstå stedets monumentalitet. En sådan er inkluderet i prisen. Anbefalingen er således en god service.

Det understreges at stedet er verdensarv (indforstået hvad det er) og at man derfor skal omgås området med yderst forsigtighed. Reservattanken er instinkt. Stedet – øen – er sig sagens natur også meget reservataktivt, men her er det altså et verdensarvsreservat. Det er sjovt at dette bruges i forhold til at kontrollerer folks opførsel, eftersom man ved mangt en kulturarvsattraktion, vil håndhæve en vis forsigtighed i omgangen med monumentet.

Ankommet til Birka

Frokost: udemærket buffet i stedets eneste restaurant – en alpint udseende bjælkehytte. Hverken synderligt svensk eller vikinge-inspireret. Jeg er skuffet. Jeg ville gerne have haft en mere integreret oplevelse mellem mit frokosttraktament og det at være på Birka (selveste Birka!). Sur betjening, der (som sædvanligt her i Stockholm-området) taler engelsk til mig, selvom de ved jeg er dansk - Kristel fra Trelleborgs værdi sættes virkeligt i perspektiv. Havde håbet på at vikingeoplevelsen fik et nyk opad når man gik fra borde. Det er ikke tilfældet. Tværtimod.

Birka har en meget kedelig start. Der går lang tid inden man kommer til noget som helst kulturhistorie. Det gør man nede ved museet, hvor man har etableret et noget forkølet forsøg på en form for historierelateret performance: En jonglør findes også samler turisterne med sin optræden. Det lykkedes, ha er såment underholdende nok, men vikinge-relationen er til at overse.

Jeg tænker at besøgstallet egentlig er ok, når man tænker på pris og omstændighed det kræver at opleve Birka. Jeg forundres over at jeg reelt set endnu ikke har været udsat for nogen form for formidling.

Når man går videre møder man et rekonstrueret miljøer . De er langt fra andre steders størrelse og pragt. Her er en del formidlere i dragt. De er optaget af deres egne sysler og hverken videre udadvendte eller 'in character'. Nogle af huse ne synes at være huse til 'fortidsfamilier' a'la Sagnlandet Lejre, andre er deciderede butikker. De oversøiske turister synes at være engageret, og spørger meget ind til det de ser. De få svenskere her er, er mere passive – endsige uimponerede. De fleste andre svenskere synes dog at være drevet ud på området.

Billeder: De rekonstruerede miljøer på Birka

Slavere og vikinger italesættes som to sider af samme sag her (tilbage hos jongløren, som nu fortæller

historier).

Jeg venter på guidede tur. At dømme efter de oversøiske turisternes samtale, er kombinationen af prædikaterne viking og World heritage et attribut - måske 'reason to go'. Stor entusiasme da guiden kommer. Man har ventet på lidt action.

Guided tur: Guide (G) starter med lidt om landskabet. Hun siger "wiking" og "waided" istedet for "viking" og "raided". Hun taler for lavt. Hun siger at vikingtiden starter i 880. G: "kun 3-5% var vikinger - det var en profession". Det kan man da ikke sige (tænker jeg). Hun gør meget ud af ikke alle var vikinger. Hun påpeger de østlige kontakter. Hun snakker om begravelsestradition - i "Skandinavien for meget lang tid siden". Påpeger den enormt store koncentration af gravhøje. Folk er godt med. En stor del af deltagerne har forberedt sig - har de været på Høstoria(?). Nogle har deres viden fra "Vikings" (HBO-serie).

Indtil videre hører vi kun om hedensk Birka – det er selvfølgelig også det mest eksotiske.

Billede: På omvisning ved gravhøjene.

G: "The christians took the word 'hell' from the norse mythology" - hvad skete der med det omvendte, eller ordet "inferno". De mediterrane turister ser forundrede og mistroiske ud kristne er her åbenbart kun engelsk-/tysktalende kristne.

G bruger meget tid på at forklare hedenske ritualer. Det er sjovt for publikum men kun sporadisk relateret til stedet. Hun udpeger ikke eksempler på hvor det foregik her på Birka.

G præsenterer de ofte brugte 'røver-historier' fra de sædvanlige kilder om renhed, engelsk kvinders præferencer for vikinger etc. Igen det eksotiske billede. De påkalder sig en reaktion. Opmærksomheden er stor: Der tages kun få billeder, blikkene fastholdes på guiden, der nikkes anerkendende, m.v.

G: "Der fandtes kun fire handelsbyer i Skandinavien: Birka, Hedeby, Ribe og Kaupang".

G er klædt ud i vikingetøj og hun bruger sit gear til at fortælle om forbindelser til Indien og Arabien.

Kontinentet er her også her usexet (tænker jeg i spøg). Hun påpeger at de (vikingerne) 'faktisk' ikke var barbariske. Narrativet hvor stereotyper til en vis grad må opretholdes, for at kunne 'myteknuse'. Jeg har svært ved at aflæse publikums reaktion.

Hun har ikke helt styr på tysk-romersk og frankisk. Hun maler en konflikt op mellem hedensk (ægte skandinavisk) og hævder at Ansgar kristner hele Sverige. Og dog... hun reflekterer faktisk over, at det er romantik. Deri romantiserer hun selv over det hedenske som det oprindelige og romantikken som en fejltolkende periode. Nu har man fundet den rette hedenske sandhed – lyder det som om.

Publikum er begyndt at blive ukoncentrerede. Det er også meget varmt. G mangler måske den fleksibilitet der gør, at hun har en underholdende historie i ærmet, til når folk 'går lidt døde'. Her er også det problem at her ikke er meget at se – eller at kulturlandskabet er svært at læse. Ingen dimensioner eller anden benovelse. Jeg forstår ikke hvorfor man ikke har slået græsset. Vegetationen assimilerer kulturlandskabet for meget – selvom det måske også bevarer en reservat-illusion. Det er en balancegang. Vi kommer op til et 'hillfort'. Vi får frisk luft. G bliver også mere eksplicit og gestikulerende og fortæller en krigsanekdote. Folk lever lidt op igen. Vold fænger altid. Der tages ligeledes billeder.

Det udgravede område, vi befinder os på, var en garnison - det bliver italesat som et maskulint område. Hvorfor er det relevant?

G omtaler Harald Blåtand som en "hugh viking king". Han synes egentlig som den mest kendte vikingekonge i Nordeuropa.

Billede: Omvisningen sluttede ved dette, smukt beliggende forsvarsanlæg.

Færdig med omvisning

Egentlig en god omvisning. G havde godt flair for det eksotiske og unikke, som det udenlandske publikum ville have. Omvisningen var meget lidt national. Den var fællesskandinavisk, men logisk nok med fremhævelse af de svenske fund. G var dog ikke så omstillingsparat alt efter situationens karakter. Hun virkede bundet til et manus hun havde lært sig. Det giver en indtryk af et eksklusivt møde med en person med en eksklusiv viden. Måske derfor virkede publikum heller ikke som om de havde fået andet end en

middelmådig oplevelse. Der manglede klart en fysisk/æstetisk dimension eller en formidler der kunne fremmane den. Overraskende nok har omvisningen ikke budt på fortællinger, som viser en svensk vikingetid der er markant anderledes end den danske. En østlig orientering fylder måske lidt mere, men England, frankere, m.v. fylder endnu mere og myte-universet er det samme.

Jeg svinger kortvarigt ind forbi en svensk-sproget omvisning. Mange koncentrerede mennesker er med. God guide som taler højt og energisk og gestikulerer meget. Han stiller sig konsekvent meget højere end publikum og han virker som en anden prædikker. Umiddelbart kredser den om de samme temaer som den anden omvisning jeg observerede. Den smule jeg overhørte (ca 10 min), havde dog en anderledes vinkling, der handlede mere om klasseskel og asatroens fjerne forbindelser, end den engelske omvisning jeg var med på. Der gives meget konkrete bud på asatroens oprindelser som jeg ikke kendte (Kaukasus og Italien).

Tre krigere slås og laver gøgler ved museumsindgangen. Det underholder de forbipasserende som det er et uorganiseret og forkølet forsøg på en re-enactment-oplevelse. De er mest til for turistfotos skyld.

Ser børnefilm på museet. Virkelig god. Publikum er dog mest voksne, men vejret er godt, så museet tiltrækker generelt ikke børn. Handling: To børn 12 års alderen er på tur på Birka alene. I roadmovie-stil render de rundt på øen og møder forskellige fagfolk. De ser ofte også glimt af to vikingebørn som løber hemmelighedsfuldt rundt som et andet par nisser. Dette giver filmen et mystisk præg. Børnene forfølger efter vikingebørnene, men mister konstant sporet og bliver i tvivl, om deres fantasi spiller dem et pus. Det er sådan de kommer rundt til fagfolkene på øen. Mysteriet akkompagneres af *Peer Gynt*. Mysteriet afbrydes af nødet med fagfolk, som på fagligt, men simpelt vis, fortæller om og viser Birkas kulturhistoriske skatte.

Kontakten til asien fyldt også en del i filmen. ...og så de kæmpe mængder af fund. Også lidt arkæologisk metode. I museets ånd, som er meget arkæologisk videnskabshistorisk.

Jeg ser udstillingen i museet. En meget fin udstilling. De slipper godt fra at hovedgenstandene ligger på Historiska. De har vægt på enkelte hverdagsgenstande og der vises nogle fine modeller, som er lidt større end normalt. Hovedfokus er på arkæologi og dets metoder. Det er langt fra alle der besøger museet - men de der gør fænges af denne del af udstillingen. Her er vel ca. 25 mennesker, som alle bruger minimum en halv time i udstillingen (flere ser også filmen) – det er ganske pænt, det relativt beskedne museum taget i betragtning. Der er ingen af dem (stort set) der taler sammen og således er deres nationalitet svær at gisne op. Det er sjovt at de ikke gør dette. De driver meget rundt enkeltvis og par skilles ad. Det er helt sikkert en udstilling hvor nogle detaljer fanger nogle, andre nogle andre. I udstillingen viser man flere af de remedier hvormed de arkæologiske data er frembragt – bl.a. en ATV (firhjulet motorcykel), som har trukket noget magnetometre-/georadar-udstyr. Film viser hvad dette har frembragt og hvordan, ligesom en anden film viser brugen af luftarkæologi. Det er synd at disse film ikke er 'blæst' større op. De giver god forståelse for kulturlandskabet. Jeg tænker hvad man ville kunne gøre med disse data og så fremtidens 'smartbriller' eller 3D projekteringer.

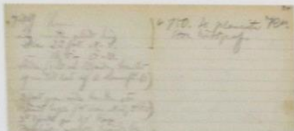
Billede: Formidling af arkæologien og dens udstyr, udstillingen på Birka-museet.

Vår tids frågor

När man undersökte gravar på 1800-talet var arkeologerna oftast bara intresserade av fynden. Man grävde helt enkelt bara en stor grop i gravens mitt och plockade upp föremålen. I bästa fall gjordes en ritning av själva gravläggningen. Hjalmar Stolpe gjorde utöver detta dagboksanteckningar men noterade inte sånt som dagens arkeologer lägger stor vikt vid.

Vad högen i övrigt bestod av, hur man gått tillväga när man byggde den och så vidare är väsentligt för att få större kunskap om vikingatidens seder och bruk.

Stora gravhögar som Bj 750 var monument i landskapet och viktiga i sin samtid. Kring dem utspelades ofta olika slags ritualer och religiösa dramer av de efterlevande. Undersökningar av andra liknande högar har visat att ceremonierna ibland har pågått under flera månaders tid.

Der er en halv time til at båden afgår. Jeg er egentlig overrasket over, at jeg har fået al tiden til at gå.

Refleksion over Birka

Hvad der måske ikke fremgår i tilstrækkelig grad af feltnoterne, er at jeg på mange måder var forundret over, hvor meget Birka lignede de vikingetidsoplevelser jeg kender fra Danmark og Skåne. Dette særligt i de rekonstruerede udtryk. Jeg havde troet at denne nordlige og østligt orienterede vikingetid havde resulteret i anderledes dragter og huse. Men måske er kilderne ikke til det.

En anden undren knytter sig til den populærvideenskabelige formidling. Den har en vis gennemslagskraft blandt det svenske publikum. Senere har jeg bl.a. erfaret at man med nogen succes har re-enactet Hjalmar Stolpes udgravninger af Birka, på Birka, og at arrangementer med åbne arkæologiske udgravninger m.v., er sædeles velbesøgt og berømte. Således undrer det mig, at denne dimension, i højsæsonen er begrænset til museet og en mindre del af den guidede tur. Jeg tænker ligeledes hvordan vikingetiden på mange måder bliver gjort til Skandinaviens antik. Antikkens store fund er ofte behæftet med næsten mytiske fortællinger om selve videnskaben bag. Man ser en flig af denne kobling i Birka – og så alligevel ikke udfoldet til fulde.

Gamla Uppsala 23/7 – 2014

Gamla Uppsala er interessant. Dels selvfølgelig ud fra et tidsligt spørgsmål, men over fordi vi har at gøre med et monument knyttet til nationen Sveriges skabelse. Det er et præstigeprojekt fra Riksantikvarämbetet og de har af flere omgange højnet formidlingen. Alligevel har museet meget få besøgende. Det vides ikke hvor mange der besøger højene og kirken. Den almene opfattelse er at det er mange flere – stedet er et yndet picnic-mål for folk fra de nærliggende storbyer.

Det er meget lummert i dag. Langt fra oplagt museumsvejr.

Man ledes godt herhen med skilte fra motorvejen. Hele området rumme højene, en middelalderkirke, et traktørsted (umiddelbart velbesøgt – det er en alpin bjælkehytte, som ligner noget slut 1800-tals historicisme af en art). Hele dette kan ikke ses fra parkeringspladsen, så der er en vis oplevelse bare i at nærme sig området. Højene er store – jeg er overrasket.

Umiddelbart er her mange mennesker (hele området tilsammen). Lille overvægt af folk over 60 år, men også helt unge (på egen hånd) og børnefamilier. En smule udlændinge.

Inde på museet spørger jeg museumsværten ind til, om de folk der kommer til højene overvejende også ser museet. Museumsværten siger at det er "almindeligt" at se museet først og så gå ud på højene. Spørgsmålet er om hun ved at se mig som kunde ikke tør svare præcist. Pænt med mennesker på museet, dog uden at være i nærheden af dets kapacitet.

Udstillingen starter med en tidslinje med monumenternes biografi. Det er tydeligt at biografien er med til at gøre monumentet nationalt. Her fremhæves vikinge- og vasatid mere end vendetid. Ved siden af findes et legeområde som fanger en gruppe børn. Legeområdet er ikke prangende, men den meget detaljerede og relativt teksttunge (eller i hvert fald med små tekster som skal nærlæses) er ikke så børnevenlig. Derfor er det ikke så underligt, at et legeområde, i et svalt rum (jf. vejret) har en vis appel.

Man går op ad en snoet trappe, når man skal op til hovedudstillingen. Undervejs er der en repos, med nogle sæderækker og et stort panoramavindue, hvor man kan skue ud over de store høje. Jeg er selv meget begejstret for dette. Arkitekturens sammenspil med monumentet er godt tænkt her. Jeg tænker at dette både kan genere en lyst til at komme ud på monumentet, men også at man kan få en monumental oplevelse indendørs, hvis det er dårligt vejr. Eneste udfordring er, at de andre besøgende synes at dele min begejstring og at en omvisning også gør holdt her. Således opstår her en 'trafikprop'. Hvorom alting er, synes det som et af de få steder i udstillingen, hvor alle ligesom stopper op, og nyder synes. Et par minutter som minimum. Jeg overvejer om dette skaber motivation for at fordybe sig yderligere.

Ovenpå mødes man med en tidslinje hvor Verdens, Europas og Centralsveriges historie vises. Den er meget detaljeret og egentlig flot udført. Jeg kan godt lide disse simple, visuelle perspektiveringer. Jeg må dog sige, at jeg synes at denne er unødigt tidskonsumerende i forhold til, at jeg gerne vil videre til 'vendetids-highlights'. Var man mindre målrettet ville dette måske ikke gøre så meget. Jeg synes nu alligevel at det er

lidt 'støj på linjen'. Det er ej heller særligt mange mennesker i denne del.

En æstetisk og informativ film viser områdets historie fra bronzealder til 1400-tallet.

Udstillingen er holdt i et klart design: lyst træ, plexiglas, indslag af blankt metal. Det fungerer ok som en 'nordisk stil'. Jeg er glad for at det er en lys udstilling – positiv atmosfære og grangiveligt behageligt rum, havde det ikke været for varmen. De besøgende fordyber sig. Mere end jeg selv ville gøre – de nærlæser udstillingstekster og studerer detaljerne, særligt i hjelmene. Her er ingen børn. P.t. er i rummet ca. 25 mennesker i alderen ca. 25 – 55 år.

Hovednarrativ: religion. Mærkeligt at jeg først opdager det nu. Jeg synes der er få referencer til merovingerne og Sutton Hoo. Endnu færre til arkæologihistorie.

Udfordringer: for små tekster, for få originale genstande og et lidt for 'hjemmelavet' udtryk (ved nærmere eftersyn ligner træarbejdet noget fra den lokale 'gør-det-selv-mand').

Der kommer også et indslag om jernudvinding. Det har vidst en vis national betydning i Sverige.

Langt det meste historie i Sverige relateres til Vasa. Der er et før og et efter i det svenske master-narrativ.

Vendeltidsfundene er uhyggeligt flotte - dem havde man godt kunnet fremhævet mere. Projekteringer, forstørrelsesglas, ekstra flotte montre med særligt lys etc. Det synes som om, at man ikke tør virkeligt at gøre dem til highlights.

Hvert montre rummer en række fund som hører sammen - typisk periodisk eller i fundkontekst. Bag hvert montre findes en lystavle med forklaringer af de enkelte genstande og deres historiske relationer, sammen med en fin lille tegneserie som illustrer myter og ritualer. Udover at det er for småt, fungerer det godt. Jeg synes at mediesammensætningen er vel tænkt. Problemet med størrelsen er bl.a., at f.eks. børn, som måske instinktivt ville have opmærksomheden på tegneserierne, måske vil have svært ved at genkende genstande m.v. fra montrene og således forstå den dybere mening. Danmark er meget tilstedeværende.

Vendeltidsfundene det klare attribut. Man forsøger imidlertid flere steder – allerede fra museumsbutikken når man kommer ind – at relaterer Gamla Uppsala til vikinger. Man mener vel der er noget kommercielt deri. Man kunne godt italesætte et slægtskab med feks Sutton Hoo, gotere og merovingere bedre. Førstnævnte kender mange måske fra British Museum. Det er klart at vikinger måske har en vis genkendelsesfaktor, men det andet er mere unikt og ældre end vikinger – vikingernes fædre. Således skal man heller ikke være videre kulturhistorisk velbevandret, før man evner at se, at se smukke vendeltidsfund er meget langt fra vikinger (det stereotype billede i hvert fald).

Lille computer har et spil med en "vikingerejse" tager dig med ud på dette og andre sites i norden. Det er egentligt informativt nok (rummer bl.a. Jelling og Lindholm Høje), men måske lidt ude af vendeltidskontekst.

Narrativet i udstillingen forsøger generelt at udvise et nordisk fællesskab. Jeg synes på mange måder det virker henvendt til ikke-nordiske turister.

Jeg overhører en omvisning som er kommet ind i udstillingen. Der fortælles detaljeret om folkevandringstid. Således får man noget her man ikke får i udstillingsteksterne. Guiden nævner Beuwulf som kilde. Det vækker genkendelse. Jf. at jeg har haft diskussioner med bl.a. Da Danmark Blev Til om at bruge denne almeneuropæiske (og af Grundtvig gendigtede) myte som kilde, forstår jeg ikke hvorfor – når man partout vil bruge den – man ikke gør det kritisk. Og på den måde måske viser de besøgende til historiker-håndværk. Hedningene omtales af guiden som meget uciviliserede. Jeg ser ikke den store reaktion hos publikum

Går ud på området. Højene er imponerende. De er store. Meget større end i Jelling. Knap så store som Kernavé (hvorfor har de tre ikke et formidlingssamarbejde). Man kan se helt ind til Uppsala. På en mindre varm dag må det være en skøn friluftsoplevelse. Her findes nogle formidlingstavler. Kun de udenlandske turister læser dem. Svenskerne søger skygge imens de udenlandske turister bruger en del tid på billeder af udsigten fra højene. Jeg har en lille formidlingsbrochure med inde fra museet. Den er ikke helt fyldestgørende – måske havde det her været godt med noget digitalt? En smartbrille med røgentsyn så man kunne se ind i højene, eller få illustreret tilblivelsesprocessen.

Kirken har en smule udemærket formidling på flere sprog - deriblandt tysk. Den er en rimelig speciel oplevelse. Den er ikke italesat og symbolsk central på samme måde som i Jelling. Den er mørk lille og med nogle specielle kalkmalerier. Jeg har svært ved at sætte ord på det, men den er en god oplevelse. Jeg er glad for at jeg tog dette med.

Ude på højene og i kirken er det fortrinsvis udenlandske turistet af alle slags som er dominerende. På højene trodser en håndfuld 10-20 mennesker spredt den stegende sol, for billeder og udsigt. De ellers udemærkede formidlingstavler fænger nu (kl. 14) ingen, men står også meget eksponerede for solen.

I betragtning af at man nærmest kun kan komme hertil med bil og at det er så varmt er her overraskende mange - særligt udenlandske - turister (af disse, slag på tasken, 60-100 ved monumenter og museum alt i alt). Der til kommer en del grupper af unge og børnefamilier, som med cykler og vogne er draget ud i landskabet. Måske er byen endnu mere ulidelig og er et sommerhus ved vandet ikke en mulighed er dette måske et godt refugium.

I forhold til udlændingene, slår det mig, at man ikke tager helt herud, uden at have en nogenlunde ide om, hvad de skal se. Hvorfra sker den formidling?

Tager mad og kaffe på restaurant Odinsborg (førnævnte traktørsted i bjælkehytte), som synes som en attraktion i sig selv. Traktementet tiltrækker både unge og gamle. Stedet henfører en til romantikken og Gamla Uppsalas barndom som udflugtsmål. Det er en bjælkehytte med historicistiske elementer. Indenfor er der svalt, mørkt og med en duft af skysovs og anden kalorierholdig madlavning – det er en atmosfære jeg mest kender fra Tyskland. Stedet er en oplevelse – det er der ingen tvivl om. Her er en del mennesker. Det lader til at en turistbus med pensionister er kommet kun for at besøge dette sted. Det er en stor del af Gamla Uppsala-oplevelsen – der kunne godt være mere samarbejde med museet.

Stockholms Medeltidsmuseum 25/7-2014

Stedet ligger på en lille holm på vej over mod Gamla Stan.

Efter museumsbutikken går en lang stegang ned mod selve udstillingen. Der kører en film eller anden visuel installation for enden. Jeg ser tættere på at det er en animation af middelalderbyen. Gangen hvor man går ned under jorden, i sten og med lyset fra animationen er virkeligt effektiv. Man får

fornemmelsen af at her skal vi ned et sted man ikke kan opleve andre steder.

Billede: Indgangen til udstillingen.

Her er ligesom en slags indgangsscene med en byport og nogle montre med et genstandsmiljø (originaler?) og de i Sverige næsten obligatoriske voksfigurer (1990-stil). Figurerne er dystre og kommer først frem da lyset i montren via en sensor, ændrer sig. Jeg bliver helt forskrækket. Jeg tænker det er fjollet, men jeg kan ikke komme udenom, at det er effektivt.

Hovedudstillingen er i et stort rum, med både ruiner, fund in situ, fund i montre og genskabte miljøer. Jeg kan lide afvekslingen og det er tilpasset rummet og de originale ruiner m.v. det er bygget op omkring. Det er virkelig noget unikt. Her er mørkt og med primært rødt lys. Vi er selvfølgelig på en måde under jorden, men jeg kan ikke lade være at tænke på, om der ikke er en mørkmiddelalder-klishe gemt i al dette.

Generelt fortæller udstillingen om middelalder-hverdagsliv og narrativet minder meget om et købstadsmuseum i DK. Man kunne godt mangle lidt arkitektur og magt. Her er en 10-15 stykker mere i udstillingen end jeg. Mændene fascineres af våben og håndværk, ældre damer af religion og børn af de genskabte miljøer.

Alt det genskabte er nøje overvejet. Det meste er med til at skabe setting for originalgenstande, som når gotiske vinduer fungerer som montre.

Billeder: 'Gotisk montre'.

De steder hvor genskabte ting er i fokus, har de et meget pædagogisk formål, som når en byggeplads af en gotisk kirke, bruges til at fortælle om håndværk og bygningskunst. Jeg er ret tosset med den halvfærdige kirke. Den er lavet i et pædagogisk målestoksforhold: lille nok til at være i rummet, stor nok til at gå ind i. Det er en teglstenskirke med kalkmalerier. Man får alle håndværk, plus stillads m.v., med. Der er tre børn i udstillingen. De kan godt lide de genskabte miljøer – nok mest fordi de her kan løbe, klatre m.v. Når de stoppe op og skal have pusten, studerer de de 'inkorporerede' montre og deres indhold.

Billede: Model af kirke-byggeplads, som beskrevet ovenfor.

Rundt om er mange små film. De er til for at fordybe sig – de er ikke det bærende for forståelsen.

Det er en stor del af stedets identitet, at man ligger oven på en arkæologisk site. Arkæologi fylder en del i formidlingen. Jeg finder det den mest dragende del af udstillingen, at der her ligger skeletter og ruiner in situ (eller det i hvert fald det man tror man ser). De andre besøgende konsumerer udstillingen mere demokratisk.

I en montre med arkæologiske fund, kan der vises en film-projektering midt i montren – på bedste Star Wars-maner – hvor en arkæolog kommer frem, og fortæller om genstandene. Det er ubetinget udstillingens hit: Det er det eneste sted, hvor samtlige at de besøgende der er samtidig med mig, hver og en stopper op og ser præsentationen til ende.

Billede: Jf. beskrivelse ovenfor.

Det generelle narrativ har meget fokus på det eksotiske ved middelalderen - krydderier, religion mv. Der er også en del 'middelalderen var i virkeligheden slet ikke så mørk'-fortælling, hvilket selvfølgelig er let når nu hele scenen er så mørk.

Setteingen/scenen er eksklusiv, men jeg savner lidt Stockholm og noget mere international perspektivering. De basale informationer og fortællinger, kunne man i princippet få mange steder.

Billede: Iscenesættelse hvor man har blandet originale ruiner og moderne 'kunstige' scenerier.

Billede ovenfor: Iscenesat in situ-arkæologi, som en integreret del af udstillingen.

Ekomuseum Bergslagen (EMB) 25/7 – 2014

Ekomuseum Bergslagen er slet ikke et museum i traditionel forstand. Det er et stort område (ca. 60 x 100 km.) i Västmannland og sydlige Dalarna, med store mængder kulturarv, hvilket man har gjort til et såkaldt kulturreseervat. Ekomuseet er så at sige faciliteringen og den fælles indirekte formidling af mange større og mindre attraktioner. Jeg er her af nysgerrighed overfor en sådan oplevelse og for at se hvordan man binder det hele sammen narrativt.

Sidstnævnte har jeg en vis ide om, fra den rigtigt gode hjemmeside, hvor jeg har planlagt mit besøg. Her er det tydeligt, at man forsøger at holde alt op på råstoffer og deres udvinding og dets betydning for Sveriges historie. Det er så at sige Sveriges blod og hjerte der brydes her, centralt i landet. Dette narrativ gælder både industri-sites, herregårde, kanaler, jernalder sites, eksperimentalkæologisk formidling af middelalder etc. Middelalderen bindes altså sammen med andre perioder og har en vis betydning for fortællingen, som grundlaget for industriel jernproduktion.

Noget slog mig på hjemmesiden var at rubrikken "bo och äta" er prioriteret lige så højt som museale og praktiske oplysninger. Det har således været vigtigt, at bo et af de steder Ekomuseum Bergslagen (EMB) anbefaler, for at få den fulde oplevelse. Jeg har inden ankomst et positivt billede af en meget integreret oplevelse [*Denne rubrik blev imidlertid fjernet fra hjemmesiden i løbet af 2015*]. Her var forskellige gæstgiverier præsenteret – alle med en historie og relation til Ekomuseum Bergslagen].

Ekomuseum Bergslagen har mellem 600.000 og 650.000 besøgende årligt. Jeg har svært ved at finde ud af om dette er meget. Der er mange sites at besøge, over et stort område, men det er også 'Udkantssverige' og de mange turister går vidst typisk til Dalarna, Stockholm eller Vättern.

Karmannsbo

Herregård og gæstgiveri hvor vi er indlogeret. Herregård og tilstødende 'bruksmiljø' har middelalderlige oprindelser, men det vi ser i dag i nyklassicisme og frem. Det er eftersigende et af de bedst bevarede eksempler på sammenhængende bruksmiljø og herregård. Her er selvfølgelig utroligt idyllisk. Da vi ankommer er her mange mennesker. Vi finder hurtigt ud af, at der er tale om stedets berømte 'fika'-bord folk er kommet for. Det lader imidlertid til, at mange spadserer en tur på området og ser hvad der er at se, for at forbrænde deres kage-indtag.

Jeg udspørger en af de ansatte. Hun fortæller mig at man får nogle kunder som kommer eksklusivt grundet Ekomuseet - og rigtigt mange hvor det er noget af årsagen. Det er dog mest stedets berømte traktament de overlever på.

I receptionen har man stor viden om områdets historie og dets attributter. De afslører for mig, at det er noget man lærer op i. De anbefaler Engelsberg og området omkring Norberg – bl.a. med Sveriges ældste konditori (der er åbenbart ikke mange kulturoplevelser heromkring, som ikke går gennem maven).

Der mangler infomateriale om Bergslagen som sådan og Ekomuseum, på Karmannsbo. Den smule materiale som findes er hængt op på lenet eller kommunen. Men det er tydeligt at man deri også henviser til andre lokaliteter i nabo-enhederne, som sjovt nok har et sammenfald med Ekomuseum. EMB er tydeligvis et blandt flere markedsføringstiltag. Man har utvivlsomt et Grand Narrative i Västmanland og omegn om industriel kulturarv, hvilket så igen omsættes til "The essence of Sweden".

Rundt på EMB 26/7 – 2014

EMB har gode infotavler på resteplasserne og fantastisk materiale ved turistinfo. Derudover kunne man godt tænke sig lidt mere EMB-skiltning. Et lækkert magasin og fin lille folder hvor mad og bolig fylder lige så meget som den museale oplevelse. I narrativet prøver man virkelig at tage patent på det uberørte,

oprindelige Sverige. Man satser benhårdt på PKO1/ Den Rejsende. Noget rekreativt, råt, men unikt.

Ved Västanfors Bruksmiljö

Spøjt område med en blanding af museum, turistinfo, butik med lokalt kunsthåndværk, antikviteter og fødevarer (lokale specialiteter). To formål tjenes her. Turister - fortrinsvis kvinder 40år og derover – går og mærker lidt svensk-idyllisk atmosfære. Og folk som vil sejle, fiske eller lign, får den nødvendige info her. Denne info er meget museal – frontpersonalet er gode til at få lidt historie ind, når bådlejere eller lystfiskere, spørger ind til 'gode steder'. Der er en god service og meget anderledes end et dansk lokalmuseum. Området er også hyggeligt og rekreativt, men det er ikke en særligt informativ museal oplevelse. Jeg lærer ingenting af at være der.

Billede: Blandet museum, turistinformation, butik, m.v. i Västanfors Bruksmiljö

Norberg

Umiddelbart et mærkeligt sted. De slår sig op på at være middelalderby. Men der er ikke andet end kirken bevaret og så nogle historiske træhuse - men utvivlsomt ikke middelalderlige. Lidt tam affære ved siden af Vadstena. Udover de meget idyliske sommerhuse, synes området i forfald, hvilket nærmest er en del af attraktionen. Byens klare attraktion, er Sveriges ældste konditori. Byen er meget lille og provinsiel – nærmest så det bliver en kuriositet. Kommunen (ca. 5.000 indbyggere) har pænt med turisme [ca. 133.000 endagsbesøgende og ca. 100.000: <http://vkl.se/wp-content/uploads/2013/09/TEM-2011-Norberg.pdf>] – jeg tænker at det er sommerhusene på landet og ikke byen. Byen markedsfører sig på middelalderoplevelser. Jeg konstaterer at den de facto ikke er tilstede og tager videre.

Bergslagens medeltidsmuseum/Nya Laphyttan.

Her er et fint besøgscentrum. Meget fin lille udstilling, hvor man ikke har brugt krudtet på rekonstruktioner, men på atmosfære og flotte billeder/plancher (har man ikke originalen kan et unikt billede være det næst bedste). Man italesætter sit sted godt. Kalder fundet for sensationelt for europæisk industrihistorie og Nordens Silicon Valley i middelalderen. Jeg kan lide det. Her er få andre mennesker (5 – 8 andre). Der er

også ulideligt varmt og tørt. Udstillingen er holdt i en halvåben hytte i en rustik træ-finish – friluftsoplevelsen er intakt. En række plancher i en homogen stil med flotte, simple tegninger, fortæller om middelalderhistorien på stedet. Jeg føler mig oplyst.

Man går igennem et tæt skovområde, på vej op til det eksperimentelarkæologiske område – her er også skilte (bl.a med dyr – jeg ved ikke helt hvorfor).

Når man kommer op til selve hoved-sitet får man indtrykket af et svensk middelalderligt Lejre [*Sagnlandet Lejre red.*]. Men husene er mere brugt som kulisse for formidling. Husene rummer nogle gode små udstillinger, som formår at være krydsningen mellem egentlig museum og eksperimentarium.

Stedets center er møllen og værket. Her er ingen levende formidling og oplevelsen af et dødt museum er total. Man formår ikke at ramme nogle af PKO'erne. PKO1 ville vitalt kræve levende formidling. Det er tydeligvis også det man har bygget stedet op omkring og ved fraværet får man kun en halv oplevelse. Også PKO 2 ville kræve at se dette tema i funktion. PKO 3 ville have det fint med en mere statisk oplevelse, men ville evt. så gerne have mere info på skrift og en visning af "Gamla Laphyttan" – hvilken der ikke vises til på trods af besøgscenterets påståen om det modsatte. I markedsføringen får man indtrykket af at her er diverse aktiviteter. Stedet her illustrer virkeligt, hvordan rekonstruerede miljøer er bedst i funktion.

Det er mit umiddelbare bud, at EMB lever på romantik og idyl. Koblingen mellem PKO 1 og 3. Man favner selvfølgelig også noget PKO 2 i jern-narrativet, men fylder denne dag ikke meget i oplevelsen. Museet er meget synligt ved lokaliteterne og man bliver konstant mindet om, at der er andre steder at tage hen. Måske der deri ligger en erkendelse af ens begrænsede formåen som oplevelse.

28/7 - Olsbenning

Det står mere og mere klart, at Ekomuseum betyder live frilandsmuseum. Olsbenning er en smuk gammel "bergmannsby", med nogle tilvoksede middelalderruiner. Man præsenterer byen ok på skilte, men synd der ikke er lavet sti til ruinerne. Særligt i betragtning af, at det klart er stedets attribut, at det er gammelt. Dette er en gemt skat, man ikke ville komme til, hvis det ikke var for Ekomuseum Bergslagen. Der er nok ikke så mange der dyrker EMB så intensivt som jeg, men jeg tænker at manges nygerrighed kan vækkes med tilstedeværet i det offentlige rum, hvorved man måske søger efter disse små skatte.

Billeder: Jf. Beskrivelse ovenfor.

Kører videre mod Lapphyttan.

Både Osbenning og Lapphyttan fylder arkæologihistorien meget. Man synes stolte over noget af det ældst kendte industrielle jernproduktion i verden. Det er hvad man kalder dem. Det er også fantastisk - helt Kasana-agtigt - at opleve denne uberørthed in situ. Det er meget eksotisk – næsten utrygt fjerntbeliggende.

Dybt inde i en skov ligger Lapphyttan (den gamle, oprindelige). Området er blot blevet ryddet for træer – den resterende vegetation er svært fremkommelig) Lapphyttan er på grænsen af EBM's formåen. Små fine formidlingsskilte med gode billeder af hvordan anlæggene har set ud, skaber en god oplevelse. Nya Lapphyttan bidrager her med rigtige billeder og denne formidling er god. Men det ligger meget afsides. Jeg er helt alene og overvejer hvornår her sidst har været mennesker. Her er kort og skilte altså ikke nok. Gad vide om der er guidede ture herud? Det ekstreme i oplevelsen vil kunne tiltale nogen. Jeg forstår ikke hvorfor man ikke strukturerer oplevelsen efter det.

Engelsberg Industrikompleks.

Ekstremt velbevaret. Stort set ingen formidling. Man kan få audioguides mm i besøgscentret, men det ligger over 1 km væk og det nævnes hverken i guidebog eller EMB-brochure.

Flere besøgende end dagens tidligere steder, men få i betragtning af at det er verdensarv og kendt i det meste af Sverige. Her er en stor formidlingstavler, som ridser 'the essentials' op. Verdensarvsnarrativet fylder en del. Det fylder mest er dog, at man har udvundet jern i stor skal her, siden ca. 1300 - på trods af at det vi kan se er et 1600-tals monument. Generelt er det oprindelige og gamle i det middelalderlige jernindustri et stort attribut. Og Bergmændene omtales ofte og synes er nærmest mytiske.

Ved sitet er en del udenlandske nummerplader (særligt Holland og Belgien) - noget man ikke ser så meget af her. Hidtil har jeg kun set tyske, norske og finske. Det er et lækkert område. Det store industrianlægs imponerende udtryk i forbindelse med det brusende vand, betager de folk som er her. De kigger op, tager billeder, peger på detaljerne og kommer med positive udbrud. Men de er også hurtigt videre: De driver rundt og ser området uden at gøre længere, og så tager de videre. Det er også lidt en pseudooplevelse idet alt er lukket, ingen formidling udover nævnte tavle ved indgangen, ingen åbne bygninger, ingen ansatte, intet traktament, etc.

Ængelsberg (by nær Engelsberg Industri-kompleks) virker væsentligt mere eksklusiv end resten af Bergslagen - en slags områdets Tisvilde. Besøgscentrum, cafe og antikviteter/loppemarked, smelter sammen i et og samme kompleks.

I besøgscenteret sælges omvisninger m.m. Til Engelsberg. Der er åbenbart forskellige tematiske omvisninger: teknik, arkitektur, personhistorie m.v.

I Ængelsberg og omegn findes en summende kulturturisme. Mange folk kommer kørende/ gående med spejlreflekskamera over skulderen. Der bestilles omvisninger i besøgscentret og stedets landskab nydes på cafeen. Tilmed er det mange forskellige typer, som ikke alle er i bil - nogle er på cykel eller gåben. Der er nok tre årsager: dels stedets karakter, dels at afstandene mellem en række attraktioner er små, dels at temperaturen er væsentlig mere behagelig end i de foregående dage. Dette er et centrum hvor jeg tror at der kommer mange mennesker. De syner bare ikke af meget når de spreder sig ud på de mange sites rundt om i landskabet. Jeg tolker at de folk som er her er meget dedikerede. Mange sidder og læser i EMBs guidebog og lign. materiale. Her er mange vandrer med EMB-kort og der er gang i salg af billetter til

omvisninger til Engelsberg. Her er en 30 – 40 mennesker man med sikkerhed kan sige er her i forbindelse med kulturarvskonsumption af en art.

Karmannsbo Bruksmiljø 28/7

Et gammelt industrikompleks hører til herregården. Det har eftersigende middelalderlige aner, men det man kan se er vidst tidlig 20. årh. Her er egentlig rimeligt mange mennesker. Det er et lille sted. Det har også et lille traktørsted og et historisk indrettet hjem/museumshus.

Jeg går ind i den gamle maskinhal. Her er mørkt og snavset – det virke på den måde skræmmende autentisk. Man har imidlertid tænkt det som en museumsoplevelse fordi der står et par gamle dukker. De er også meget beskidte, de står halvt inde i mørket og ser lidt uhyggelige ud. En spontan omvisning er gået i gang. Her er ca. 100 mennesker – en ca. 20 er med på omvisningen (de er vidst et selskab mange af dem). Børn leger og særligt ældre mænd er fænget i hallen. Selvom jeg måske ikke finder den så appellerende, er der meget nørdepotentiale for teknikhistorisk interesserede og en anderledes verden for børn. Her formidles dog ikke noget om middelalderen (udover at omviseren igen nævner den mytiske Bergmann), så jeg går igen.

Jeg tænker at Bergslagens attribut ikke er sådan et sted i sig selv, men at de har så mange af dem.

Ekomuseum Bergslagen releksion

På mange måder var EBM ved første, faglige øjekast en skuffelse, fordi jeg havde regnet med at jeg kunne observere mere formidling af forskellig art. Men at der ikke var så meget af dette at observer er også et resultat. Jeg må konkludere at EMB er meget tilstede i det offentlige rum med tavler, skilte, brochurer m.v. Altid med sit karakteristiske udtryk – logo, konsekvent farvevalg, etc. Jeg tror det betyder noget. Ikke mindst for lokal identitetsdannelse. Min faglighed gjorde mig i visse situationer også blind for oplevelser. Jeg kunne ikke rigtigt hengive mig til den kulturelle oplevelse i at bo på en herregård eller være på konditori, fordi det ikke var informativt. Men for rigtigt mange er dette oplevelsen. Og blot udseendet på herregården er måske informativt.

Såfremt man kan stole på besøgstallet ([link](#)) er det ret så imponerende. Der er ingen massivt besøgte steder her, men her er så øde, så bare det at få et par tusinde ud til de sparsomme rester af en gammel smdje eller lignende, er imponerende.

EMB er et fascinerende sted. Lykkes med at skabe en sammenhængende og positiv fortælling om noget der for en københavner virker som en nordisk 'Heart of Darkness' (jf roman af J. Konrad) af nåleskov, vand og jern.

Praktikanternes feltnoter – sommeren 2014

Asta Mønsted (AM)

Ringsted, 25. juni 2014, kl 16, Byvandring (AM)

Dagen er solrig, men dog med lidt grå skyer i horisonten. De fremmødte har primært 'sommertøj' på som shorts og sandaler, men dertil har de næsten alle også en sweater/varmere bluse over skulderen og en paraply under armen, så de er forberedte på at pakke sig lidt ind, skulle der komme en skyll. Cirka 15-20 personer er mødt op ved tingstenene på Torvet, og alle synes de at være pensionister. Samvittighedsfuldt får alle lagt en forberedt 20'er i hånden på Lene, så byvandringen kan begynde. (Det fremgår af bymuseets hjemmeside, turen koster de 20 kr)

Temaet for denne vandring er byens highlights, der starter med rådhuset og Sct. Bendts kirke.

Formen for formidlingen er som forventet, en stimlen sammen rundt om fortæller, der efter bedste evne taler højt og tydeligt. Jeg savner en officiel jakke eller lignende, der synligt bekendtgjorde fortæller som repræsentant for museet – især da denne byvandring er museets turistvandring.

Det fortalte bliver til tider meget indforstået *"...og stoppede først helt nede ved Sølvgade"*, hvilket gør det vanskeligt for en ikke-lokal (turist) at følge med; især når der ikke på noget tidspunkt fremvises et kort. Man kunne eventuelt starte byvandringen med at spørge, hvor mange blandt publikum, der er bekendte med byen, siden der åbenbart er så mange lokale – og om nogle talte engelsk?

Pludselig støder en mand til gruppen med eget billede i en ramme, og fortæller lidt om det hus, vi netop står foran. Flere i gruppen genkender ham og råber efter ham, da han igen går: *"Pas nu på bilerne, Morten!"* Rundviser fejer hændelsen lidt til side og fortæller, han (Morten) altid gør dette.

Da vi står ved den gamle bymur- og grænse bliver fortællingen meget malerisk, så det vækker alle sanserne og man kan se sig selv stå der 'dengang'. Tilbage på hovedgaden udpeges de to ældste boliger i byen, og det lader til tilhørerne er ganske interesserede i at se disse, da der spørges til hvor mange der boede deri og om man da havde købmandsbutik i stueetagen og lignende.

Fortæller påpeger, at hovedvej 1 gik på samme vej, hvor vi står, og at der er en udstilling på museet om selv samme emne, ligesom der tidligere på vandringen blev gjort reklame for Ringsted middelalderfestival, så det er godt, folk nu ved (eller bliver påmindet om), hvad der ellers sker i byen.

Jeg noterer mig, fortæller flere gange henviser til 'kongen' uden navn eller fx periode, og der bliver

også sagt *"...nu er vi altså langt efter Valdemar'erne..."* Det kan (efter min mening) både være godt og skidt; hvis man blot nævner fx Frederik den 3. regner man med, alle har styr på kongerækken og hvornår han levede, men man kunne blot sige fx *"i begyndelsen af 1500-tallet"* eller lignende.

Foran den Kongelige Postgård appellerer fortæller til Ringstedborgeren med sætningen *"Her har I måske været til bal..."* og én svarer kækt *"Ork ja, op til flere gange!"* ligesom enkelte andre bekræftende nikker. Byvandringen er tydeligvis ikke længere den gængse turistvandring, men erderimod nærmere blevet en tur a la *"Kender du din historie, Ringstedborger?"*, og flere gange supplerer de lokale fortæller med egen viden eller egne erindringer om byen.

Der spørges til hvorfor det hedder Ringsted, hvilket der desværre ikke kommer nogen forklaring eller bud på, hvilket under omstændighederne synes særlig ærgerligt. En anden spørger om det er

muligt at se rester af den gamle bymur, hvilket vidner om interesse for arkæologien (og igen: dét at kunne se 'det ældste').

Stemningen er let og positiv og folk lytter intenst (både fordi de er interesserede, men også pga. larmen på gaden). En tilhørende tysser ligefrem på et par højtgrinende unge piger, der sidder på en bænk nær ved.

Det undrer mig, hvordan publikum får vished om, hvornår der foretages en byvandring, da museets hjemmeside, efter personlig mening, er vanskelig at overskue og navigere rundt i. Rundviser mener selv, det formentlig er via museets side på Facebook. Dertil formoder jeg, ordet har spredt sig blandt Ringsteds borgere, fx fortæller rundviser, at hun de følgende 3 onsdage står for byvandringerne.

Selvom denne byvandring såvidt vides burde være en turistvandring, da er det imponerende, hvor stor støtte, der lader til at være blandt byens borgere til diverse byvandring. Fx fortæller rundviser, der ligeledes tilbydes byvandring specifikt for mødre med barnevogne, og med mange forskellige temaer afhængigt af, om der fx er jubilæum, specifikke forespørgelser eller årstiden.

Refleksion

Jeg har svært ved at vurdere, hvad jeg skal skrive, så observationerne ikke bliver en anmeldelse af rundvisningen. Jeg må sætte min lid til, at øvelse gør mester.

Trelleborg, 26. juni 2014 (AM)

En rundvisning på Trelleborg af Slagelse kommune

Fra busstoppestedet på landevejen ses kun et kommunalt skilt til Trelleborg, men man kunne fx have et skilt der pegede ned ad den sidste del af landevejen med runer og "vikingestil" ligesom man har gjort det ved toiletterne?

Gruppen, der skal omvises, består af 30-40 personer med hovedsageligt kvinder (faktisk er der kun 6 mænd!) og de fleste er i slut 20'erne eller i 30'erne, mens kun enkelte er ældre. De kender alle mere eller mindre hinanden og skal rystes (bedre) sammen.

Omviser er ikklædt vikingetøj. Vejret holder endnu tørt og solrigt, mens en stor mørk sky truer i horisonten. Da vi er kommet ned til langhuset, begynder den mørke sky at buldre og brage, hvortil én siger "*Det er Thor, der kommer*" – folk lader til at komme i den rette stemning og lader sig suge ind i vikingeuniverset.

Da vi står foran en model af Trelleborg, slår det mig, hvor stille gruppen er. Der hviskes og fnises lidt til hinanden engang imellem, så det lader til gruppen mest af alt ser frem til 5-kampen, som de skal ud i senere. Ved det næste stop på ruten, lader folk til at vågne op og især da rundviser påpeger, stedet var en gravplads (én blandt publikum udbryder: "*Hvor? Her? *griner*"), mens en anden tager mod til sig og spørger "*Hvor er vi tidsmæssigt med vikingetiden?*" – dette manglede altså i introduktionen.

I forbindelse med gravpladsen stilles der også spørgsmål til, hvor høj gennemsnitsalderen var i perioden og "*hvor ligger ligene/knoglerne nu?*" Det kunne tyde på, at disse fagfolk normalt arbejder med mennesker og derfor har lettere ved at forholde sig hertil end fx husbyggeri – eller også er det bare mere interessant at tale om døde mennesker og massegrave. Publikum liver gevaldigt op, da der malerisk fortælles historier om, at Svend Tveskæg skulle være skudt i ballen med en pil. Det synes at være lettere for gruppen at forholde sig til den lille (sjove) historie om Svend end det er at følge med, når fortæller siger "*Vi kender jo alle Jellingstenen*". De fleste i gruppen kender måske i virkeligheden bedst Jellingstenen pga. det graffiti den fik for nogle år tilbage? Derfor skal man nok ikke regne med, at alle kender 'historien om Jellingstenen' eller i hvert fald ikke nødvendigvis den historie om Jellingstenen, som fortæller tænker på, og det kan man jo ellers hurtigt formulere som indledning til ens fortælling.

Én spørger (nærmest insisterende) til arkæologiske fund "*Har nogle af gravene ikke kunne relatere til noget kongeligt? Heller ikke i husene?*" Rundviser fortæller ud fra de sparsomme grave, at man ikke nødvendigvis havde så blodige kampe, som det ellers ofte vises i Hollywood-film, men at man i stedet kunne vælge hurtigt at trække sig i et slag. Da gruppen senere får tid til selv at gå op på voldene overhører jeg én sige

"Det var sgu nogle dovne soldater. Nå, du har et stort sværd, ja okay, det er godt nok lidt større end mit, såeh..." Fortolkningen strider tydeligvis imod opfattelsen af vikingen som en voldelig og blodtørstig kriger. Publikum bliver altså ligefrem skuffede?

Efter rundvisningen skal publikum ud i 5-kamp, og til informationen om, at de bl.a. skal ud i tvekamp med skjold og sværd, udbrydes der et begejstret *"Uuuuh..."* blandt flere af de tilhørende, og én siger til sidemakkeren *"Hvor meget 'viking' er der mon i dig"*. Gruppen har tydeligvis stadig en idé om vikingen som 'den ædle vilde', der er værd at se op til. Gruppen kommer ud i spydkast, trætræk, tvekamp, knoglekast og bueskydning, og til bueskydningen spørger én en fyr, der havde nogle gode skud på skydeskiven, om han har prøvet det før, hvortil han svarer *"Jaeh, en hjemmelavet [bue], jeg selv snittede"*. Fyren kan fx have været spejder og det har ikke nødvendigvis meget med vikingetiden (eller andre forhistoriske perioder for den sags skyld) at gøre, at han i sin tid snittede den bue.

På trods af, at det er en samlet gruppe, der kender hinanden, bliver jeg ikke spurgt, hvem jeg er, selvom jeg ganske tydeligt følger efter og tager noter – det finder jeg besynderligt.

Refleksion

Har jeg set og lyttet efter det rigtige? Det spørgsmål fylder meget i mit hoved. Dertil kan jeg godt mærke, jeg er farvet af selv at være omviser, da jeg flere gange sammenligner med egne metoder. Det undrer mig fx at publikum ikke spørges undervejs på en omvisning, så deres fantasi og baggrundsviden og/eller fordomme om emnet aktiveres og udfordres. Det bider jeg især mærke i, da Thomas inden omvisningen fortalte mig, han kan lide sit arbejde netop fordi fortællingerne kan udfordre folks fordomme eller stereotype syn på vikingerne – alligevel er hans mission tydeligvis lykkedes med nogle myter og især den om, at vikingerne skulle være meget brutale i krig.

Danmarks borgcenter, 1. juli 2014 (AM)

Der ses bannere på tværs af gågaden på vej til Borgcentret, men jeg lægger mærke til, der ikke er nogen direkte skiltning, der pejler én i retningen til centret – selvom ruinen jo har ligget der længe, er centret ganske nyt (åbnet 11. april 2014) og skal vel relanceres. Fremme ved Stortorvet kan jeg se Gåsetårnet, men jeg er stadig i tvivl om, hvor indgangen er, da der står en stor container og overskygger de to små skilte, der antyder, jeg går ind det rette sted.

Billede: Formidlingscontainere: tematisk inddelte, formidler detaljerne til de som ønsker det, in situ. De giver et afbræk i forhold til den digitale formidling. (Foto: AM).

Vejret er solrigt og da skolernes sommerferie er startet undrer det mig, der kun er få mennesker. Med iPad'en udleveret tvinges man til at udforske hele borgens område, og personligt synes jeg den visuelle rekonstruktion (*augmented reality technology*) af den indre borgmur er fin, selvom de knap så teknologiske lodretstående metalstænger (der angiver borgmurens placeringer) stadig giver mig en bedre forståelse af ringborgens størrelse. De andre besøgende tuller ligeledes rundt med en iPad om halsen, og det lader til, det især er borgens yngste gæster (folkeskolealderen), der glædeligt udforsker iPad'ens mange funktioner, mens deres medbragte bedsteforældre hellere nyder udsigten af ruinerne. iPad'en bliver derfor hurtigt en privat tour, der gør oplevelsen af centret mindre social. Til gengæld kan man opleve centret i eget tempo og niveau af fordybelse.

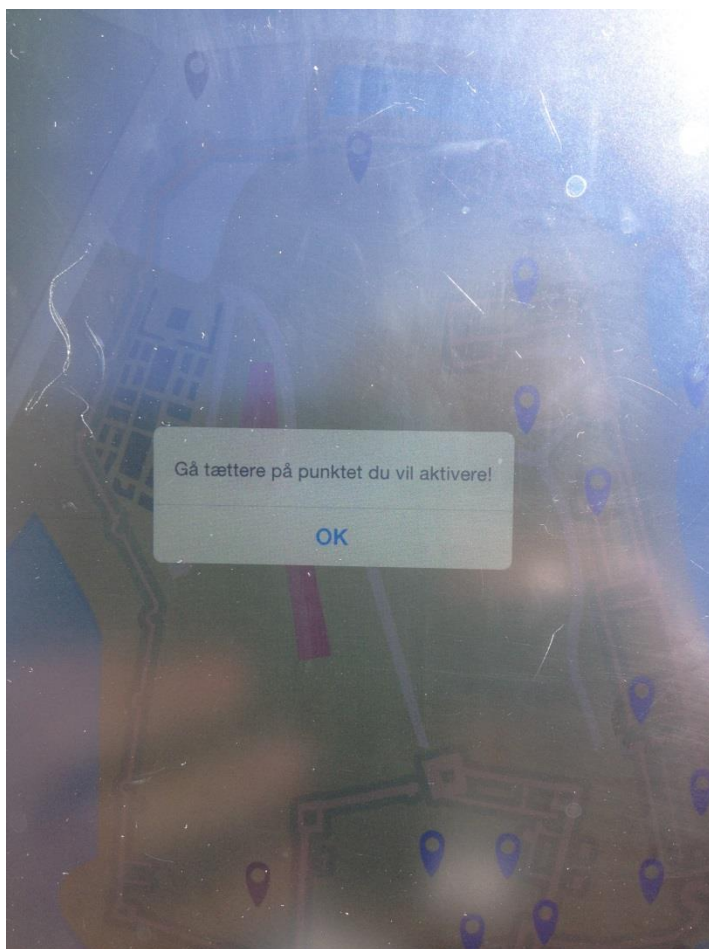
Når først man har gennemskuet, at de brune metalkasser på området markerer tidligere bygninger, fungerer de ligesom de lodrette metalstænger fint til visualisering. Derimod kan man undre sig over, hvorfor man har valgt, at den moderne udstillingsbygning er i samme materiale, når den ikke på samme måde markerer ruiner. Skal den gennemgående rustne farve markere, hvad der er opført sammen med

borgcentrets tilbliven? Desværre er det svært at gennemskue, at det faktisk er en udstillingsbygning, da skiltningen af den ikke er særlig tydelig – hverken udenfor på bygningen eller inde i receptionen. Inde i udstillingen mødes man af en meget moderne installation, hvis kunstneriske udfoldelser med bakker og skygger jeg formoder skal illustrere det svundne fra fortiden, der bringes til live igen i form af skygger?

Billede: jf. ovenstående beskrivelse af markeringen af tidligere bygninger (foto: AM).

Men jeg savner et kort, der underbygger, at det ved selvsamme illustration i forhallen fortælles, at Danmark har mange borge... hvor ligger de så i landet? Det kunne meget vel være jeg og andre turister ville valfarte dertil, hvis der var mere information og reklame for dem – forhallen er en oplagt ramme herfor, og dertil ligger den tæt ved receptionen, hvor der passende kunne ligge brochurer. Baggrundsmusikken i høretelefonerne er meget elektroniske/futuristisk uden spor af middelalder – så det handler om at opleve middelalderen på en ny måde. Lyssætningen i udstillingen er holdt mørk, så det er ligesom at træde ind i en hule og vandre rundt der alene (med iPad'en) – der lægges altså vægt på sanseoplevelsen og spørgsmålet er nu blot, om dét gør oplevelsen bedre? Til gengæld kræver denne form for formidling at gæsten kan betjene en iPad og det er næppe et problem med børn, unge og de fleste voksne, mens ældre derimod formodentlig vil have vanskeligheder hermed. Her skal man huske, flere af gæsterne faktisk er bedsteforældre, der er kommet med deres børnebørn, så det er selvfølgelig godt, der tilbydes en rundvisning om dagen, men dét kan ikke erstatte iPad'en for de ældre – og slet ikke nede i udstillingen. Og så er det ikke længere 'Blåt blod til alle', som sloganet lover. På iPad'en er det muligt at gå på spørgelsesjagt, men hvorfor har man ikke udnyttet historier fra Gåsetårnet i denne forbindelse? Fx hører vi i udstillingen (i Gåsetårnet) om mordet på en sadistisk godsejer, så hvorfor ikke udnytte han kunne 'gå igen' på området frem for elverpiger og varulve?

Billede: Brug af iPad i solskin ude på borgområdet (foto: AM).

Rundvisning på Borgcentret

Ca. 20 personer er dukket op for at følge rundvisningen kl 13, mens solen skinner højt. Fortæller lægger ud med at sige, hun er arkæolog og rundvisningen dermed vil bære præg heraf. Som arkæolog er det da også let at forstå hendes arkæologiske sprog, men jeg er bange for, at publikum ikke føler sig fænget, når 'Ertebøllekulturen', 'kulturlag' og 'strukturer' bruges uden nærmere forklaring. Det gør fortællingen unødigt tung.

Mens vi går rundt siger en ældre herre til en ældre dame *"Var der noget, du ikke vidste?"* (som om han er skuffet over ikke at få tilstrækkelig med ny viden), hvortil damen svarer *"Ja, at her lå en tidligere gravplads – dét vidste jeg ikke"*. En pige på omtrent 10-11 år kommenterer derimod omvisningen på følgende måde til sin bedstemor *"Gaab, det er kedeligt"*.

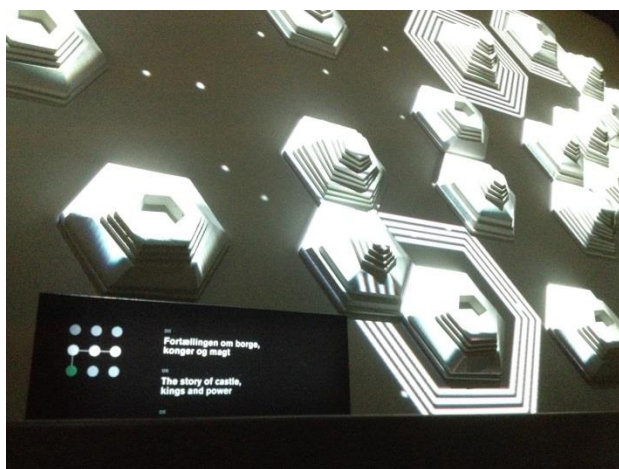
Det er glædeligt, rundvisningen fortæller andet om borgen og områdets historie end hvad iPad'en gjorde – omend fortællingen virker rodet, da der hoppes meget rundt imellem ufærdige historier og kronologien. Det er dejligt rundviser bruger området og fx påpeger "byggesjusk" og forsvarsmæssige finesser.

Hen mod slutningen af rundvisningen begynder folk at spørge mere ind til, hvad der er fundet i

området og hvad omviser har været med til at udgrave – her bliver fortællingen om arkæologen som fagperson altså interessant.

Refleksion

Noget jeg som tilhørende godt kan lide ved en omvisning er, at fortæller påpeger hvorfor vi stopper op ved netop dét sted, og at der er en tydelig rød tråd – det har jeg savnet i dag. Personligt synes jeg, man mister lidt af sin faglige troværdighed, når man fx siger 'jeg har en idé om, at det er foregået på denne måde...'. Og så er det vigtigt at omviser finder et fortællerniveau, der møder tilhørerne. På den måde lærer jeg jo lidt om mig selv og min måde at omvise på, og hvordan jeg kan blive bedre. Det skyldes de fysiske rammer jeg har at arbejde med, men jeg har aldrig to omvisninger, der er de samme pga. publikums sammensætning, deres forventninger og engagement.

Billeder: Den symbolske installation, som starter Borgcentrets udstilling. Hverken publikum eller projektets involverede syntes at kunne få videre mening ud af den (foto: AM). Læg mærke til på øverste billede, i venstre hjørne nederst: koden som ABH i sine observationer på Borgcentret, havde svært ved at finde ud af.

Billeder nedenfor: Øvrige dele af udstillingen.

Sagnlandet Lejre, 7. juli 2014 (AM)

Vejret er overskyet med nogen sol. Rundt om bålet på Ravnebjerg sidder en flok børn og hører en fortælling fra en kvinde iklædt vikingetøj. Det er især børn fra Sommercamp 2014 og dertil enkelte børnefamilie iklædt almindeligt tøj, mens enkelte er børnefamilier, der er indlogerede i Sagnlandet.

Også ved bålpladsen og kanoerne ved søen sidder mange iklædt en grøn Sommercamp-T-shirt, og disse får instrukser af en Sagnlandet-ansat. Her minder billedet mest af alt om en spejderlejr og børnene virker meget ivrige efter at komme i gang og prøve det på egen krop.

Et skilt ved søen opfordrer besøgende på følgende måde: *"En stammebåd er ikke helt så let at styre. Prøv selv."* I det hele taget giver skiltet mange gode ideer til, hvad man kan lave ved bålpladsen, der har noget med fortiden at gøre. Så stammebåden var fortidens transportmiddel, men man kunne måske lægge op til, at gæster prøvede at sejle fra A til B, så man havde et lille formål (ligesom man ville have haft i

stenalderen), for ellersror man bare lidt rundt på må og få i søen? Jeg må indrømme, jeg ikke selv har prøvet stammebådene (endnu), og ifølge en mor til to børn er den lille sø da også rigelige at padle rundt i.

Kl 12 kaldes der til tinge af en mand af høj byrd og dennes væbner (iført vikingetøj), hvorefter folk stimler sammen om tingstenene på Ravnebjerg. En historiefortæller præsenterer sig selv og de andre udklædte vikinger, der i fællesskab opfører en "retssag" fra år 920. Omtrent 40-50 mennesker er nu samlet, og publikum består af folk både i almindeligt tøj og fortidens klæder. Sproget er gammelt "vikingetale", hvilket gør det til en udfordring for de mindste at følge med, men heldigvis oversætter fortælleren løbende de vigtigste ord, når hun fryser historien, ligesom hun kort refererer handlingsforløbet. Tilrejste, udklædte håndværkere spiller med ved, blandt publikum, at komme med tilråb og derved intensivere stemningen. Bag mig siger en: "*Lad os gå, vi kan ikke høre det alligevel*", da fortælleren primært holder sig til publikum i den ene side af scenen, hvorefter ca. 4-5 mennesker går. Ellers bliver mange mennesker til trods for det kringlede sprog og den lange dialog uden den større 'action'. Senere er fortæller dog bedre til at henvende sig til alle sider af publikum, ligesom hun også går rundt blandt publikum under scenerne og fx siger "*Han er vist en skidt karl*" – for at få publikum i stemning.

Trods den lange dialog, de vanskelige ord og den vekslende styrke hvormed der tales, formår den lille scene altså at fastholde publikums fokus i en halv times tid indtil publikum bliver bedt om at hjælpe med at straffe den skyldige, der skal løbe spidsrod. Denne sidste aktive del af scenen har publikum ikke forventet, og de deltager med stor entusiasme store som små. Jeg formoder, den sidste aktivering af publikum gør, de har lettere ved at huske hændelsen, da de kan trevle historien op bagfra: fordi de bedst husker, den dømte skulle løbe spidsrod, da kan de bedre huske, at der inden da blev opført en faktisk tingssag.

Billede: Eksekvering af straffen med 'at løbe spidsrod'. Et godt afbræk i strukturen med det meget 'passive' teateragtige Tinget (foto: AM).

Interview af to skolelærere fra Sommercamp 2014 i Sagnlandet Lejre

Skolelærer A: *"Fortællingen (på tinget) var god, normalt er børnene ikke så stille. Historien var livlig og godt fortalt. Det var svært for børnene at forstå de svære ord, så de skulle have dem forklaret, men de forstod det overordnede i fortællingen. Det var rart historiefortælleren holdt os i hånden undervejs. Nogle af børnene har taget ord fra det gamle danske sprog til sig, fx når de hilser."*

Skolelærer B: *"Sagnlandet er en forbedring fra sidste år pga. udklædningen og dermed en bedre levendegørelse af fortiden. Det er dejligt med faktuel viden om tinget og at fortællingen tager udgangspunkt i faktiske stridigheder. Det er jo nogle væsentlige tidsperioder, så det er godt for børnene og os andre at opleve historien på nye og andre måder. Børnene var meget glade for at blive aktiverede til straffen, men på den måde fik de jo lov at lege, de var en del af historien. Børnene har svært ved at adskille fortællingernes frivillige "skuespillere" fra de betalende beboere."*

Det er vigtigt børnene stiller spørgsmålet 'hvem er vi?', uden at det bliver en national overfortolkning, for det er jo en vekselvirkning af påvirkninger mellem indland og udland. Sagnlandet kan blive en platform med fine huse, men vi skal bruge tidsperioderne aktivt sammen med børnene. Det er også vigtigt at værne om Lejres kulturarv. Det er første dag herude med børnene, så de har ikke så mange spørgsmål endnu, men de skal nok komme."

Kvinde fortæller sine forældre om oplevelsen af at bo i en jernalderlandsby: *"Det er hårdt at sidde i 35 graders varme og spise sammenkogte retter, selvom det altså smager godt, når det endelig er færdigt – og så er det jo økologisk!"*

Far: *"Tror du, at de (børnene) lærer noget af det?"*

Kvinde: *"Det er jeg sikker på, de gør. Det er da noget andet end en tur til Kreta, så de vil forhåbentlig forbinde dagene her med glade minder senere. Jeg lærer da også selv noget – hvornår laver jeg ellers mad over åben ild?!"*

Det lyder som om kvinden er tiltrukket af tanken om friluftsliv og det økologiske, men at det ikke er noget hun har dyrket særlig meget med familien før, siden hun åbenbart sjældent kokkerer over åben ild og heller ikke lader til at vide, hvor mange steder man faktisk kan leve "som i fortiden" og netop lave "ægte paleo-mad".

Sagnlandet Lejre, 8. juli 2014 (AM)

Vejret er meget varmt (minimum 27 grader) og luften er tung, så de besøgende søger flere gange tilbage til Videsøhus efter is og skygge.

Ligesom i går sidder en masse folk samlet til tinge på Ravnebjerg. "Forestillingen" varer kun ca. 20 minutter, men det er også fint, for i dag bliver sagen afgjort uden direkte aktivering af publikum, som tilfældet var i går (med spidsrod). Der bliver stadig interageret med publikum og de bliver så at sige "hørt" i handlingen af historiefortælleren, ligesom denne oversætter vanskelige ord til moderne begreber, fx *"det var den måde de gamle kom på plejehjem"*. På den måde har publikum de bedste forudsætninger for at få noget ud af historien.

Jeg møder den samme gruppe fra Sommercamp 2014 og deres lærer fortæller, at børnene i dag blev skuffede over ikke at skulle hjælpe til med at straffe den dømte

Det er overraskende hvor få mennesker, der trækker ind i biografens skygge, men de få der sætter sig, er alle pensionister, der flygter fra varmen og kan holde interessen på det fortalte igennem flere af biografens korte film. Det er synd biografen ikke er mere synlig, da den kan være (og sikkert er tiltænkt som) en god introduktion til Sagnlandet, dens historie og kræfter bag.

Sagnlandets nye audioguide har tre spor, man kan vælge at følge: et for børn (fra 6 år), et for voksne og et for teenagere. Lydsporene har forskellige poster rundt omkring i området, men desværre får man ikke at vide, at der er en bestemt rækkefølge, før man er nået hen til en post. Talen er klar og tydelig, og der lægges en hvis dramaturgi i fortællingen. Historierne passer fint til de lokaliteter, man bliver ført rundt til, selvom det ikke er nogen kronologisk rækkefølge. Det er kun enkelte steder, at lyd-sticken ikke virker, så sporet ikke kunne afspilles, men tilbage i souvenirshoppen tager personalet denne bemærkning seriøst og med beklagelse.

Billede: Lydspor jf. beskrivelse ovenfor.

Roskilde, 10. juli 2014 (AM) Omvisning i Sct. Laurentii kirke (AM)

Jeg skal med på guided tur.

Publikum og omviser står indenfor den gamle kirkeruin og taler om menneskers levevilkår og hvordan gravlæggelsen foregik og ændrede sig.

Publikum består af børn ca. i alderen 5-10 og deres forældre, og i alt er vi 15 personer. Omviser er en god fortæller, der malerisk og med humor viser os rundt, ligesom omviser samtidig bruger udstillingen og ruinerne under fortællingerne. Børnene lytter interesserede og kigger på genstandene i montrene, når der peges. Omvisningen er målrettet børn og det mærker man i sproget og fortællingens lette form, ligesom omviser næsten udelukkende henvender sig til børnene, har øjenkontakt med dem og stiller dem spørgsmål, der har med omvisningen at gøre. Fx *"Hvor mange af jer har husket at børste tænder? Det var der nemlig ikke mange, der fik gjort i middelalderen og det kan vi se her..."*

Der er et godt flow i omvisningen, hvor omviser har overgange fra den ene fortælling til den næste og fra montre til montre – man kan mærke hun har gjort det mange gange før, og dog uden omvisningen føles som "på autopilot". Da vi står indenfor den gamle kirkeruin og omviser siger "kan I se derovre ved alteret?" kunne man måske have brugt en laserpointer/lommelygte til at pege, da de

mindste formentlig blot nikker, uden at vide, hvad hun egentlig taler om. Det er glædeligt omviser også pointerer sikkerhedsforanstaltninger, som da vi skal passe på hovedet og at vi ikke falder på den stejle trappe op til tårnet. Omviser opfordrer også børnene (og deres forældre) til at røre ved enkelte genstande, fx kirkeklokken.

Billede: omvisning i Skt. Lauranti Kirke (foto: AM).

Den lille souvenirbutik er af yderst beskeden størrelse, men formår til gengæld at holde sig til relevante salgsgenstande.

Trelleborg Vikingefestival, 17. juli 2014 (AM)

Ved ankomsten er der en 3 meter lang kø ved receptionen.

I udstillingen står i alt 6 personer, hvor en mor til tre læser op foran de montre, som børnene (ca. 4-8 år) finder interessante, dvs. klædedragterne, skjoldet, sværdene og spydene. En anden mor dirigerer sine to børn (ca. 5-7 år) med ind i udstillingen med ordene *"Se, vi går lige herind, mens vi venter på far"*. Det lyder altså ikke, som om de går derind for udstillingens skyld, men mere for at have noget at fordrive ventetiden med.

Flere savner en oversigt i form af et kort på opslagstavlen med programmet. Jeg noterer desuden, at oplægget til slaget om Trelleborg, der skal fungere som trækplaster til festivalen, står på bagsiden af

opslagstavlen – hvor mange ser det mon? Derimod er parternes stridighed kort beskrevet i programmet også, men her er det uden de flotte billeder, som man jo har brugt tid på at tage.

Kl 12:30 begynder en fortælling om myter og sagn i langhuset, men det første fortælleren annoncerer er, at hans fortælling varer ca. 50 minutter, hvorfor dem, der gerne vil se slaget kl 13 lige så godt kan gå med det samme, for (som han selv siger) *"der er ikke noget ved en halvfortalt historie"*. Det er selvfølgelig dårlig planlægning, men jeg gad vide, om fejlen rettes op den følgende dag? Hans fortælling er (ifølge ham selv) *"ucensureret og ikke for sarte sjæle"*, hvorefter nogle går, mens flere i alle aldre bliver og lytter til fortællingen, der nærmest er teatralisk fremstillet og til tider med blanding af det eksotiske "vikingesprog". Fortællingen foregår, som var han landsbyens fortæller, og hvor historien var overbragt mundtligt gennem generationer, hvorfor både de rummelige rammer (siddende og liggende på sovebrikse i langhusets røgede mørke) og fortællerstilen er passende og lader til at være fængende (på dem, der altså beslutter sig for at blive).

Da de to grupper af re-enactere kommer ind på "scenen" lige ud for voldgraven, da virker de opildnede krigere, der slår med deres våben eller knytnæver på deres skjolde, meget intimiderende på tilskuerne. En tilskuer kommenterer endda familiens hunds ophidsede adfærd. De to parter forhandling er med en høj og klar tale. Indledningen til slaget er i 3. person, mens selve forhandlingen er i 1. person, og det virker godt nok, da folk ikke undrer sig over skiftet. Da krigerne tørner sammen, bliver man lidt skuffet, da de lader til at holde lidt igen, både med forsigtige/planlagte slag og uden flere råb og larm. Måske havde man forventet mere brutalitet fra de vilde vikinger? Måske man har set for mange Hollywood-film? Selvom det måske virker voldsomt og realistisk nok for børnene, så er jeg ikke ene om min skuffelse, da en blandt publikum siger *"Årh, de er ikke helt så vilde som sidste år – der var det ellers fedt"*. Desuden synes det at være synd, ringborgen ikke benyttes i slaget. Mens slaget står på, forklarer og kommenterer flere forældre handlingen til deres børn, mens nogle voksne spørger udklædte håndværks-vikinger om de våben, der ses i brug. En kvinde peger og siger *"Kan du se far, han står lige der"*. Da vinderne er fundet, rejser de døde sig og der gøres klar til endnu et slag – hvilket virker ganske forvirrende uden nogen forklaring, og flere tilskuere går da også i denne forbindelse.

Efter endnu to slag, kæmper alle mod alle og publikum opfordres til at finde deres favorit at heppe på. Det virker meget underholdende, men man kunne nok adskille det første "rigtige" slag og de efterfølgende bedre? Selvom krigernes kampgejst i sig selv og i denne hede fortjener skulderklap. Da jeg taler med en ældre dame efter slaget, fortæller hun mig, hun er på pensionist-tur med 11 andre, hvor ingen af dem vidste, der var festival i denne uge, ligesom flere af dem troede, de skulle til Trelleborg i Sverige. Hun er imponeret over de mange "krigere og håndværkere", der interesserer sig for perioden og *"gider gøre så meget ud af det"*. Til gengæld glæder hun sig over, at der er plads i udstillingen, så de i ro og mag kan læse plancherne. To unge piger er derimod kommet pga. deres forbindelser til re-enactment-miljøet, hvoraf den ene læser historie på universitetet. På markedspladsen underholdes en stor gruppe mennesker, især småbørn, af historiefortællinger.

Trelleborg Vikingefestival, 18. juli 2014 (AM)

Ved museets åbning kommer ca. 15-20 mennesker ind, men jeg kan allerede se nogle personbiler begynde at parkere langs alléen. Da jeg falder i snak med en familie, viser det sig, de er fra Slagelse, men at de ikke kendte til vikingefestivalen(!) De ville bare ud og opleve lidt med børnene, og havde valgt Trelleborg fordi den yngste (dreng) havde lært om vikingerne i skolen lige op til sommerferien. Receptionisten fortæller mig, der var ca. 1.400 gæster dagen før, hvilket for mig lyder som et pænt antal?

Inde på pladsen taler jeg med en gruppe af 5-6 italienske turister, der er kommet fordi de havde spurgte turistinformationen i København, hvor de kunne opleve vikinger. Det var ikke gået op for dem,

her var en festival, før de ankom – miskommunikation ved turistinformationen? Én af italienerne var særligt interesseret i vikingers bygningskonstruktioner, da han arbejder som ingeniør. Jeg kan ikke lade være med at mistænke gruppen for at tro, vikingerne er et nulevende folk, der holdes i reservater, men dette opklares ikke. Og det må være en succes for håndværkerne, at gæsterne fik indtryk af, at de udklædte levede sådan 365 dage om året?

En anden familie bor i sommerhus i nærheden og har været på Trelleborg flere gange, da de godt kan lide atmosfæren *"uden selv at føle behov for at gå rundt i vikingetøj"*, og en anden fortsætter *"Vi er så at sige bare turister i vikingetiden"*, mens faren afslutter *"Men jeg kan nu godt lide deres mjød"*.

Da jeg spørger nærmere ind til dem, begynder de at tale om det naturskønne område og at de godt kan lide at forestille sig, hvordan her har været, da fæstningen blev opført og brugt. Jeg finder ud af, at familien over et par gange har fået opbygget deres helt egen historie om en viking ved navn 'Asvard'(?), der har været med til opførelsen. *"Hvis en af børnene så fx spørger, om Asvard har en kat, så prøver vi at finde ud af, hvornår katten kom til Danmark"*. Da jeg spørger, hvor figuren Asvard kommer fra, om han er en litterær figur eller andet, svarer moren det er et navn drengen kom op med. Det er altså en form for levende historiefortælling internt i familien – ganske uventet og interessant. Gad vide, om børnene så med tiden får lyst til at prøve vikingetøj, ligesom denne Asvard.

En anden lille flok pensionister er kommet specifikt for at se ringborgen, da de har set Trelleborg i Sverige og *"ville se den herhjemme til sammenligning"*. Da de opdagede, der var vikingefestival i denne uge med slaget om Trelleborg, ville de have det med, når nu de kom hele vejen fra Helsingør. En siger *"Vi har jo Kronborg, så vi vil gerne se, hvad stedet her har at byde på"*. Der lader til at være en form for konkurrence for dem, i at kende områdets seværdigheder og selv kunne anmelde dem og sammenligne dem med hinanden og med Kronborg, deres egen perle.

Kl 11:30 begynder den almindelige rundvisning på Trelleborg. Vi er ca. 22 mennesker til at starte med og i alle aldre, men primært børn og deres forældre/bedsteforældre, og så er der sågar en lille flok tyskere iblandt. Man kan mærke rundviser er erfaren, da hun kommer rundt omkring i sin fortælling, hvori hun har inkorporeret de oftest stillede spørgsmål, som fx hvad ordet 'viking' kommer af, hvornår perioden startede og hvorfor perioden findes. Da vi går igennem markedet knytter hun kommentarer til, hvad vi ser, fx hvordan man kan se en persons status ud fra beklædningen – og derudfra kan vi se, der er mange rige på markedet, også flere end der i virkeligheden nok ville være. Samtidig fortæller hun om de håndværkere, der fik afslag om at være på markedet pga. deres uautentiske varer og/eller telte. Men burde flere så ikke også rende rundt i mere *"almindeligt vikingetøj"*, hvis det store billede skal være mere korrekt? Da rundviser fortæller om fund af 40 pilespidser skudt ind i volden, høres en blandt tilhørende sige *"Så er det nok det slag, vi skal se opført"*, hvilket desværre nok bliver en skuffelse for ham. Det er interessant, at rundviser skiftevis fortæller i 1. og 3. person, og på denne måde bruger hun fordelene ved begge fortælleformer; hun fortæller faktuel og man kan stille hende spørgsmål, mens hun andre gange fortæller historier som om hun selv var tilstede, og hvor udvalgte tilhørere iblandes fortællingen, men virker det efter hensigten? Personligt synes jeg det fungerer, da både skiftene og deres historier er planlagte, veludførte og velvalgte.

Inden slaget om Trelleborg begynder, er oplægget og forklaringen af de efterfølgende slag klar og tydelig, så forvirringen fra i går undgås. Men ligesom i går, går de fleste folk efter det første slag. Da jeg taler med folk bagefter, er det med begrundelser i, at deres børn eller dem selv havde svært ved at holde fokus i længere tid: for de voksne jeg taler med lader det til, de ikke gider se en kamp bare for kampens skyld, når de enten ikke ved, hvad grunden til kampen er (de mangler en historie!) – og de derfor ikke har nogen at holde med – og når de ikke sidder tættere på. Dertil havde varmen også en betydning, så folk ikke kunne holde ud at sidde på volden i for lang tid.

Rundt omkring i Slagløse er der næsten udelukkende aktivitet ved de poster, hvor folk kan sidde i skygge, fx males der ivrigt skjolde, mens der ikke er nogen, der bager fladbrød over den åbne ild. Folk er dvaske allerede kl 15:30 kan man mærke, flere er taget hjem. Indenfor i skygge er der dog kun ca. 10 mennesker i udstillingen – det kan have noget at gøre med, at der ikke er nogen blæser/aircondition her, hvilket måske kunne lokke folk derind i denne hede.

I museumsbutikken kommenterer en kvinde til to vikinger, at de er med til at levendegøre historien, og at de er grunden til, der kommer så mange mennesker.

Billeder: Diverse billeder fra 17. og 18. juli på Trelleborg Vikingefestival (foto: AM).

Ulvborg Ridderfestival, 19. juli 2014 (AM)

Da jeg ankommer (i bil) bliver jeg anvist en plads af hjemmeværnsfolk, hvor der er godt med plads på de afmærkede parkeringspladser – de håber tydeligvis på mange besøgende, og her kl 11:30 er her ca. halvt fyldt, men der kommer nok ikke mange flere inden ridderturneringen kl 13.

Ved indgangen spørger jeg efter en oversigt, men dette har de ikke, og det kan man næsten godt forstå, for stedet er så lille, at man ikke går rundt længe, før om man kender sin vej rundt. Der sker ikke meget inden turneringen, så folk sidder rundt omkring og får en bid mad – middelalder-”burger” eller hjemmebragt mad.

Da ridderturneringen skal til at begynde, går tre udklædte musikanter igennem håndværksboderne og spiller musik og reklamerer vi skal følge efter dem, så vi bliver et lille følge. De fleste sidder faktisk allerede klar på sidelinjen, hvor alle kæmper efter en plads i skyggen på denne varme dag (tilsyneladende) uden vind. Her sidder næsten udelukkende børnefamilier og deres bedsteforældre, men også enkelte turister (spansk og tysk). Der er to konferencierer, der er udklædte og taler henholdsvis

dansk og tysk – hvor den tyske er bedst til at skabe stemning og få publikum med. Dette skyldes måske, at han er kommet sammen med ridderne (der også taler tysk) fra Tyskland til arrangementet? Inden turneringen for alvor begynder, skal ridderne hilse på 'Erik den Røde' blandt publikum (?!). Dette skaber en mindre forvirring blandt de publikum, der sidder omkring mig, og en kommenterer da også *"Sagde han virkelig Erik den Røde? Mente han ikke et andet navn?"* Det er en ærgerlig og unødvendig forvirring, der alene tager fokus fra præsentationen af ridderne. Præsentationen er ridderne er lidt speciel, da hver ridder bliver præsenteret med en kort melodi spillet af de middelalderlige musikanter, hvor det særlige ligger i, at den korte melodi er en velkendt børnesang, fx kendingsmelodien til Pippi Langstrømpe. Dette gør det sjovt for børnene, at de genkender dette element i fortællingen, omend ridderne giver udtryk for, at de synes det tager noget af charmen ved den seriøse, ædle ridder. En af ridderne ryster sin knyttede hånd af musikanten, da han bliver tilegnet melodien 'Se min kjole' – det er selvfølgelig for sjov, og publikum griner med.

I det hele taget er publikum meget med, hvor der hujes, hejes og klappes efter den tyske konferenciers tegn. I en pause kommer gøglerne ind på pladsen og gør grin med de seriøse riddere til stor morskab for publikum. Og en far forklarer sine børn, at *"Det var hvad gøglerne gjorde i middelalderen"*, så lidt lærer børnene også undervejs, omend det ikke er på så dybt et niveau. Ridderne selv giver sig til fulde, trods den enorme hede de må opleve, da de både snakker og griner indbyrdes inden deres tur. Og at de ikke sparer på kræfterne ser vi især, da en lanse splintres og publikum vist også bliver lidt forskrækkede – det er alligevel lidt virkeligt. Samme far forklarer sine børn *"Det er grunden til, de har al det udstyr på"*. Her aner man fortællingen om den ædle ridder og hans farlige 'quest', hvor det førhen har været "barnlige drengelige" vi har været med på – og klientellet er klart til det sidste. I heden kunne flere godt bruge, at der gik én rundt og solgte vand eller fx kandiserede æbler – det gjorde man jo også i middelalderen.

Efter turneringen bliver der fortalt en historie om Yduns æbler, hvor flere igen sætter sig i skyggen og hører fortællingen. Kvinden er iklædt lang, varm kappe og sort paryk, så hun må sandelig have glædet sig til at få sit middelaldertøj på, og så er hun ivrig efter at give publikum en "eksotisk" fortæller. En udklædt fortæller sin (ikke udklædte) veninde, at der sidste år var en tigger, der blev skubbet i åen, til stor forargelse blandt børnene, der måtte have forklaret, at det var skuespil og at man kunne have gjort sådan med netop tiggere i middelalderen. På den måde vil folk helst have "den gode historie" med de gode, inkluderende værdier fra middelalderen, selvom de nogle gange også må høre det beskidte fra perioden. (Kan antimobningskampagnerne bære en del af æren?) Udover fortællingen er en større gruppe med på 'rundvisning i naturens spisekammer', hvor det især er voksne med større børn og bedsteforældrene, der følger med rundt. Der spørges også ivrigt til rundviseren om diverse fif til deres egen have, ligesom rundviser deler ud af små historier fra middelalderen og deres syn på sundhed og lægevidenskaben. Fortællingen her er tungere og tydeligvis henvendt til de voksne.

Kl ca. 15 er der ikke mange biler tilbage på parkeringspladsen, men hjemmeværnet står der stadig.

Billeder: Ridderfestival Ulvsborg (foto: AM)

Arkæologisk værksted på Roskilde museum, 22. juli 2014 (AM)

Dagen er meget varm inde i gården, hvor aktiviteterne er stillet op. Aktiviteterne er: udgravning af fund i to store sandkasser med graveske og metaldetektor, slå en middelaldermønt, udskær din egen amulet eller rist runer i fedtsten, lav din egen rosenkrans i perler, vaffelbagning, skyd med armbrøst, sold fund og lav "magisk kunst" i ler. Først da en SFO på ca. 15 børn kigger forbi, kommer der gang i aktiviteterne, hvor stort set alle boder besøges på skift – selvfølgelig udgravningen først! Her leger børnene arkæologer, men deres instruktør er så ivrig, at han gør flere ting for dem – måske han synes børnene er for små til så at sige 'at forstå' aktiviteten? Når børnene kommer til en aktivitet bliver det praktiske forklaret af en voksen (museumsmedarbejder), og undervejs mens børnene sidder der fortælles der så nærmere om det historiske i aktiviteten. Børnene spørger ikke ind til noget, men leger mest af alt. Det lader til, de bare er optagede af at lege – måske den arkæologiske instruktør havde ret?

Refleksionen kommer formentlig senere, fx når de sidder ned sammen og snakker om deres oplevelser. Lige nu erfarer de ubevidst.

Kalundborg Korsridderfestival, 27. juli 2014 (AM)

Når man søger festivalen på Google dukker programmet for 2013 også op, hvilket man lige skal være opmærksom på. Klokken 10 er der allerede godt med liv i Højbyen, hvor de sidste boder åbnes. I Fru Ingeborgs skriverstue sælger alt, hvad der har med middelalderen at gøre, fra Jan Guillou's serie til Nationalmuseets Danske kalkmalerier og diverse børnebøger. Ved nogle borde (stadig i Ingeborgs stue) sidder børn og skriver med fjer og blæk, maler riddere og tegner deres forestilling af middelalderen, dvs. prinsesser og riddere, der nedlægger drager (kommer det af højtlesning derhjemme og/eller Disneyfilm?). Overfor har en gartner slået en bod op med alverdens urter og krydderier, både friske planter såvel som tørrede og i olier, og alt sammen er tydeligt Ø-mærket, som det nu er moderne at tiltrække folk med. De gange jeg går forbi, er folk dog ved at udfritte sig råd til deres egen havedyrkning, og det lader ikke til salget går lige så godt som rådene.

På markedspladsen er bl.a. gammeldags spil linet op og her står allerede børn ved dem, der lærer deres regler og formål at kende – både til morskab og frustration. Spillene er klart anderledes end deres velkendte iPad, fx irriterer det tydeligvis en pige, at man hele tiden manuelt skal stille alle keglene op, når man har væltet dem. I dag er børnene vant til et andet tempo, og de skal lige geare ned først. Børnene og/eller deres forældre genkender da også nogle af spillene. Foran kirken står en håndfuld udklædte musikanter, der spiller, synger og danser. De opfordrer de nærmeste tilskuere til at deltage i dansen, hvis koreografi kan få selv de allermindste med, og de bliver da også hurtigt ca. 10 personer i kædedansen. Musikken skaber stemning, og er et sanseligt element, der virker (måske også bedre/stærkere end man tror?). Der går også en troubadour rundt mellem markedspladsen, teltlejren og museumsgården.

Nedenfor ruinen står et par æsler, en ko og nogle geder bundet fast, hvor folk kan komme og klappe dem – det virker lidt søgt og nærmest som en lille dyreskue, når dyrene ikke skal bruges til noget konkret og de står så afsides. På teltlejren ovenpå ruinen er der bl.a. stillet en "vinstue" op, udover telte med våben, brynjer og skind, hvor de voksne gerne spørger til både deres fremstilling, brug og deres popularitet/beskaffenhed i samtiden. Her kan man godt mærke, det er frivillige kræfter, der står bag, for selvom de med stor begejstring beretter om deres passion, da er én af fortællernes reference fx en "*professionel amatørmedje på Facebook*". En frivillig sidder klædt ud som en spedalsk og fremstiller en ringbrynje – min forstand rækker ikke til at vide, om det er autentisk. Han fortæller mig, hans interesse for re-enactment begyndte efter at have set flere film om middelalderen, hvorefter han ønskede indsigt i hvor vanskelig og tidskrævende fremstilling af brynjer og lignende var, hvorfor han selv ville have det i hænderne. Han tilføjer, at det "*jo er en drengedrøm at have lov at slås med skjold og sværd. Og så er det bare federe, selv at have lavet brynjen*".

Kl 11, da Peder Strangesen skal gøre korsfarerne klar til afgang fra teltlejren og op til kirken, er det en flad forestilling, da der ikke er noget show over det, men de blot går op til kirken (på 5 minutter) – hvorfor så have det som et punkt i programmet, der endda fylder 30 minutter? Det virker uorganiseret. Inde i kirken har re-enacterne ikke fået reserveret pladser til dem selv længst fremme, så de må flytte på nogle af de tilhørende, der ellers er kommet i god tid – dårlig stil. Da de begynder, synger re-enacterne med på præstens messe oppe ved altret. Da han prædiker for kristendommens lys og imod de hedenske estere er det med megen dramaturgi. To voksne kvinder ved min side gør grin med præsten og den ene siger "*Tænk, hvis præsten til vores konfirmation havde været SÅ livlig!*" – det virker altså dramatisk på en morsom måde på moderne danskere, der formentlig kun går i kirke til jul og familiære begivenheder i en almindelig dansk folkekirke? I præstens skuespil indflettes lidt historie om Esbern Snare, hvilket virker som om han går lidt ud af karakter og bliver en halv præst og halv historiefortæller – ville præsten dengang da have talt om dette? Da præsten velsigner de tapre mænd,

der går til kamp imod hedenskaben lever en lille dreng sig så meget ind i historien, at han rejser sig i sit moderne tøj og stiller sig foran præsten, klar til at modtage velsignelse for sit mod, hvilket folk synes er både bedårende og sjovt, så de smilende griner. Men er det planlagt? Er drengen sammen med andre reenactere i kirken? I så fald er det formentlig for at bryde alvoren og gøre forestillingen memorabel? Det lader mest af alt til, at festivalen er en fortsættelse af byfesten, der var forinden. Folk kender hinanden, når de går rundt, og nogle af de udklædte har ure og moderne sandaler på og på den måde virker det som en lokal fest.

Da jeg spørger nogle forskellige lokale, om de kan fortælle mig, hvem Esbern Snare er, kommer svaret da også prompte, at han er byens grundlægger. Dertil hjælper det nok, at byfesten hed 'Esbern Snares byfest'. Hønseskidningskonkurrencen er uhyre populær og tiltrækker næsten alle hver gang, hvor der ivrigt heppes. Konceptet med lotteri og præmier (og især i en sjov form) går nok aldrig af mode.

PROGRAM

Markedspladsen:

Kl. 10: Musik og dans på scenen

Kl. 10-15: Fru Ingeborgs skriverstue tilbyder hyggelige aktiviteter

Kl. 10-12: Familiedyst i gamle spil

Kl. 10.30, 12.30 og 14.30: Hønseskidningskonkurrence

Kl. 11.30: Korsfarerne hylides i kirken

Kl. 13: Munkekoret synger i kirken

Kl. 13-15: Familiedyst i gamle spil

Kl. 15: Munkekoret synger i kirken

Korsfarernes lejr:

Kl. 10-11: Børneaktiviteter på Peders træningsbane

Kl. 11: Peder Strangesen gør korsfarerhæren klar til afgang

Kl. 11-14: Køb suppe og brød i lejr køkkenet

Kl. 13: Musik og dans i lejren

Kl. 14-15: Børneaktiviteter på Peders træningsbane

Kl. 14: Foredrag om korsriddere i teltlejren

Billeder: Diverse aktiviteter Kalundborg korsridderfestival (foto: AM). Korsridderfestivalen 2014, syntes mere rolig end året forinden, hvor TOGTET slog sig sammen med korsridderfestivalen:

Holbæk middelalderdage, 1. august 2014 (AM)

Ved indgangen får jeg at vide, de havde ca. 550 gæster i går og at det samme antal er kommet i dag (kl 15). Det er ikke mange, når man tager i betragtning, at de (ifølge deres hjemmeside) håber at komme op på i alt 5.000 besøgende i løbet af de 4 dage. Og det selvom lørdag og søndag formentlig trækker flere til. Til gengæld er hele pladsen ikke særlig stor eller fyldt ud med boder (i forhold til sidste år, hører jeg), så besøgstallet afspejles velsagtens i arrangementets størrelse. Selvom større boder og kamppladsen er placeret strategisk, virker placeringen af mindre boder på pladsen rodet. Midt på markedspladsen opføres et gøglershow, der tilsyneladende underholder alle tilbageværende gæster. Ildspydningen virker særligt tiltrækkende på tilskuerne med sit eksotiske element. Efter showet trækker folk hver til sit og børnene sætter straks i gang med at lege med de fremlagte redskaber, såsom stylder, en vippe og kongespil. De fleste voksne trækker derimod mod salgsboderne og i skygge med en vand. Det er endnu en varm dag, og de fleste har allerede været her nogle timer og er kogte i solen. Folk laver derfor så lidt som muligt, mens de venter på ridderkampen kl 17. En familie prøver middelaldertøj og tager straks billeder af hinanden i det, hvorefter den ene siger, *"Billederne må straks på Facebook"* – venner og familie skal jo se, hvor eksotisk en ferie de har haft sammen, og at de har *"lavet andet end at ligge på stranden og dase"*.

Ved den ene bod sælges der pandekager bagt på en jernplade over åben ild, og her spørger en kvinde, hvilket slags jern det er, hvortil pandekagepigen svarer, *"Det ved jeg ikke, jeg bager bare pandekager"*. Heldigvis kan en mand i den nærliggende bod besvare dette spørgsmål, så han springer straks til og forklarer den nysgerrige kvinde det. De besøgende forventer altså til en hvis grad, at de frivillige ved hvad de laver og er interesserede i at formidle deres kundskab og passion. Testede hun deres viden/autenticitet? Samtidig er der tydeligvis grader af de frivilliges engagement i den middelalderlige periode, hvor pandekagepigen havde almindelige ballerina-sko og ur på, mens manden

selv fremstillede hjelme og brynjer (en blanding af 'entusiasten' og 'protektoren'). Manden viser sig senere at tilhøre en gruppe af re-enactere, der ivrigt fortæller vidt og bredt om deres medvirken i diverse slag og deres private sværd.

Selve pladsen er en mismask af vikingetid og middelalder, så det undrer faktisk, der ikke er flere boder, når den repræsenterede periode er så åben – men det er måske problemet? Da jeg taler med en kvinde, der sælger hjemmefiltet og farvet uld fortæller hun, hun blev grebet af tanken om at farve uld og garn efter et besøg på et museum, hvor teknikken og planterne var forklaret ud fra arkæologiske fund (hun er 'protektoren').

Da kampen kl 17 omsider skal begynde sidder folk på volden og venter et kvarter inden en reenacter annoncerer, at vi venter på modstanderen til hans kæreste, der er den ene ridder, der skal slås. Ventetiden har gjort folk utålmodige og flere bliver tydeligvis skuffede, da kampen mellem de to parter er både planlagt, kortvarig og umådelig useriøst udført. "Kampen" minder mest af alt om klovneri og børne-TV, og det er synd, da parterne ellers er vel udstyrede fra top til tå. Det er ikke, hvad folk har ventet på hele dagen, og en chance for rigtig god formidling til et forventningsfuldt og lydhørt publikum er forspildt.

Billede: Kampe til Holbæk Middelalderdage (foto: AM).

Observationer sommeren 2014 v. Maja Hald Mortensen (MHM)

1/7 Danmarks Borgcenter (MHM)

Jeg går fra stationen til borgcentret. Der er ikke nogen skilte der fortæller mig retningen, men ned gennem gågaden hænger der bannere og reklamere for stedet. Jeg undrer mig over sloganet blå blod til alle, for kan ikke helt blive klog på betydning (mener Andreas [Bonde Hansen, red.] har snakket noget om en henvisning til en sang, men for mig giver det ikke mening). Da jeg nærmer mig borgen kan jeg se

gåsetårnet, men fra den side jeg kommer fra har jeg svært ved at se hvor jeg skal gå hen. Der ligger ellers en stor plads, hvor man godt kunne have sat et velkomstskilt eller lignende.

Vi vil først danne os et indtryk af stedet og dens formidling og får derfor udleveret ipads med dertilhørende høretelefoner som skal guide os rundt på borgen og i udstillingen. Vi får forklaret hvordan det virker, så vi føler os rustet til turen rundt.

Det falder mig hurtigt ind at det er en meget individuel oplevelse, hvor man går i sin egen verden. Kan se der er flere grupper rundt omkring på borgen, der går sammen, men ingen snakker. Enkelte besøgende, især bedsteforældre med deres børnebørn, kan jeg se har fravalgt ipad'en til sig selv og de prøver, mest uden held, at følge med på børnenes. Tidligere i billetsalget hørte jeg da også en bedstemor frabede sig ipad'en, men hun blev kraftigt opfordret til at tage den med alligevel, hvilket man godt forstår efter man selv har gået lidt rundt på pladsen, for 90 % af formidlingen er bygget op omkring den.

Ipad'en fungerer rigtig godt til at visualisere borgens opbygning, hvilket andre gange godt kan være svært. For mig fungerer det formidlingsmæssigt rigtig godt med de tre dimensioner der er i at man får fortalt fakta samtidig med at man kan se både resterne af borgen og den rekonstruerede borg på ipad'en. Dog virker det ikke helt når man skal holde ipad'en op for at se hvordan borgen har set ud (augmented reality).

Historierne der fortælles på ipad'en på udendørs arealet fungerer dog ikke rigtig for mig. Jeg kan godt se de er oplysende, men jeg har svært ved at huske dem og det at der ikke rigtig er nogen kronologi i fortællingerne (da man jo selv vælger rækkefølgen) gør det en anelse forvirrende. Her mangler lidt de små og sjove fortællinger og anekdoter som vi har kunnet fornemme de andre steder folk reagerer på.

Da vi er færdig med vores rundtur udendørs er vi lidt forvirrede. Da vi blev præsenteret for ipad'en fik vi nemlig vist en måde hvorpå vi kunne bruge den når vi så bestemte skilte ved genstandene, men de eneste genstande vi har stødt på var i en lille arkæologisk udstillingsvogn, hvor der ikke var nogle skilte. Vi diskuterer lidt om der ikke er en udstilling et sted og der ligger, da også en tilbygning i forbindelse med billetsalget, vi har bare ikke lagt mærke til nogle skilte. Jeg går ind for at undersøge sagen. Kan stadig ikke se nogen skilte, men går forsigtigt hen mod døren til bygningen. Den åbner sig og jo der er en udstilling!

Vi kommer først ind i et stort mørkt rum, hvor der er en model, der viser nogle sekskantede pyramider i forskellige størrelser. Mens man ser på den kan man høre en introduktion på ipad'en der MEGET kort fortæller om borge i Dk. For mig giver det absolut ingen mening. Jeg forstår slet ikke meningen med modellen.

Resten af udstillingen giver meget mere mening. Her er genstande i glasmonter, men i stedet for den klassiske tekst kan man i stedet høre en fortælling om genstanden på ipad'en. Jeg hører nogle stykker og synes alt i alt de fungerer meget godt og ved flere af dem får man sat genstanden ind i en større sammenhæng. Jeg er dog lidt i tvivl om kriteriet for genstandene? Hvorfor er netop disse blevet valgt til udstillingen? Umiddelbart har ikke alle genstande nogen relation til borge som ville være mit udgangspunkt på Dk's borgcenter.

Men folk synes at finde udstillingen interessant. Flere af dem, der er her, ser ud til at gå meget systematisk til værks og faktisk høre om hver eneste genstand. Synes det er interessant, da min umiddelbare fornemmelse er, at det sker meget sjældent på en mere traditionel udstilling med skreven tekst. Her har folk en større tendens til kun at kigge overskrifter eller læse meget sporadisk. Der er til gengæld ingen

interaktion mellem folk og igen bliver det en meget individuel oplevelse. Ingen siger ”kom lige og se her” hvis de finder noget interessant.

Der er flere aktiviteter ud på borgpladsen for børn. En af dem er en spøgelsesjagt som foregår på ipad'en. Man kan fornemme at mange af børnene bruger denne og især drengene i 10-12 års alderen synes det er sjovt. Selvom det foregår på ipad'en virker det som om at denne oplevelse er mere social og børnene kalder stolte på de andre når de har fundet et spøgelse. Det er umiddelbart ikke noget historieformidling i det, men hvis man har tænkt sig at borgcentret skal være en heldagsudflugt, er det helt sikkert et godt afbræk fra resten, når man trænger til lidt sjov.

Det samme gælder for de forskellige lege og spil man også kan prøve på pladsen. De har alle sammen middelalderpræg, så passer lidt mere ind i sammenhængen, men er derudover også mest et afbræk fra resten. Det er et afbræk rigtig mange benytter sig af. Her handler det, i modsætning til resten af turen, også om at være social.

Refleksioner

Jeg tager fra borgcentret med en følelse af at jeg har prøvet noget nyt og spændende, men jeg har meget svært ved at blive enig med mig selv og det har været en positiv eller negativ oplevelse.

Jeg er i det hele taget lidt forvirret. Jeg har meget svært ved helt at blive klog på hvad det er borgcentret vil mig. For ud fra navnet ”Danmarks Borgcenter” havde jeg nok forventet et bredere perspektiv på Dk's borge, selvfølgelig med Vordingborg i centrum. Men jeg har meget svært ved at se navnet reflekteret i formidlingen, hvilket gør mig skuffet, da jeg synes det kunne være enormt interessant med et formidlingscenter, der formidlede hele Dk's borghistorie. Det kunne være interessant at finde ud af hvilke forventninger folk havde når de tog hertil?

15/7 Rundvisning (MHM)

Vi er ca. 20 personer med på rundvisning hvoraf størstedelen er 50 år eller derover, men der er da enkelte unge mennesker ifølge med dem.

Guiden (G) starter med at fortælle om borgens opbygning og det fungerer rigtig godt, at hun starter med at præsenterer den som en pragtborg, for derefter at præsentere de forskellige elementer der bekræfter dette. Det giver en ekstra dimensionen i forhold til bare at få at vide at her stod et tårn og her en mur. Hun er samtidig rigtig god til at tale i billeder, hvilket lader til at give en større forståelse og underholdningsværdi for deltagerne.

Da G forklarer om den omvæltning det var, når kongen, især Atterdag, kom på besøg drager hun flere paralleller til dronningen i dag og folk synes det er sjovt at høre at dronningen f.eks. har sine egne tallerkener med til Marselisborg.

To ting går igennem G's rundvisning og det er hendes brug af især personlige anekdoter, som udgravningshistorier og hendes enorme viden, der især kommer frem når der bliver stillet spørgsmål om badstuer, drikkevandsforsyning og navnet Valdemar. Dette er med til at opbygge en enorm troværdighed og autoritet og jeg føler næsten hun kan bilde mig hvad som helst ind.

Rundvisningen er nogenlunde emneopdelt, hvilket fungerer godt. Emnerne breder sig dog godt ud og da hun fortæller om Valdemar Atterdag kommer vi da også både på besøg hos en tysk munkeorden, hos paven og til Jerusalem. Men det bliver aldrig forvirrende og det virker som om folk synes det er rart med et lidt bredere perspektiv, der sætter borgen ind i en større sammenhæng.

Da vi står ved pillerne der skal illustrere den indre borggård snakker G lidt om, hvorfor man ikke vælger at genopbygge borgen som den så ud. Hun nævner økonomien og at man i DK ikke har tradition for at gøre dette. Hun henviser dog også til at man i Nyborg har gang i et projekt, hvor en del af den gamle borg skal opføres.

Udstillingen

I dag er der væsentlig flere børnefamilier, der har fundet ned i udstillingen. Det er dog meget forskelligt, hvordan de gennemgår den. En far og hans søn går meget systematisk efter væbnene og hører ikke rigtig om de andre ting. Der er en stor del af familierne, hvor forældrene er færdige før børnene. Dette skyldes nok at børnehistorierne er ret lange, men de er så interessante nok til at fastholde børnene.

En ældre dame er meget opmærksom på at alle i hendes gruppe får set jyske lov .

Et midaldrende par viser hinanden undervejs, hvad de synes den anden skal høre.

Står med et ungt par oppe i udstillingens introrum og de spørger hinanden om den anden ved hvad det er der foregår, men ingen af dem kan komme med en god forklaring. Den ene siger direkte ” Hvad er det de prøver at fortælle os?”

Den helt klare tendens i udstillingen er, at det er folk over 60 år og børnene, der bruger længst tid.

Refleksioner

Jeg synes helt klart min forståelse af Vordingborg er blevet meget bedre af at være med på rundvisningen. Den kronologi og de fortællinger jeg manglede sidst bliver fortalt og på en måde som kan forstås, på trods af at man nok skal vide en smule i forvejen. Jeg synes bare ikke det er godt nok, når man nu får stillet den nye teknologi til rådighed, at man ikke formår ved brug af den at fortælle den overordnede historie. For ingen tvivl om at det fungerer rigtig godt til at fortælle de små historier, men man burde kunne finde en løsning, hvor det store billede også kom med.

Derudover tænker jeg meget over hvem jeg ville anbefale at komme herved. Ingen tvivl om at, hvis man interesserer sig for formidling og museumsopbygning, så er det et kig værd og en kæmpe inspirationskilde. Men jeg synes stadig det er for individuel en oplevelse til at jeg ville sende en familie herved. Man må kunne udvikle en formidlingsform, hvor man med den nyeste teknologi stadig kan skabe en fælles oplevelse.

Anmeldelse af borgcentret:

<http://politiken.dk/kultur/ECE2362183/danmarks-borgcenter-er-meget-meget-mere-end-det-du-ser/>

5/7 Danehof – middelalder festival i Nyborg (MHM)

Jeg kommer til Nyborg en lille times tid før Danehoffet officielt starter. Der skal være fødevaremarked foran kirken og de ved at sætte det sidste op. I gaderne mellem kirken og slottet hænger der forskellige våbenskjold hele vejen gennem gaden (så også til sankt hans at der allerede var sat bannere op ved indfaldsvejene til byen). Min umiddelbare tanke er at det er en skide god ide de også har lagt et marked(fødevarer) oppe foran kirken. på den måde får man folk ned gennem byen, så de lokale butikker også bliver en del af begivenhederne.

Ved slottet er de fleste boder allerede åbnet inde den officielle start. Det er godt, så folk har noget at kigge på mens de venter. Det er her det deciderede Danehof finder sted. Der er et kæmpe middelaldermarked med boder, der sælger alt mellem himmel og jord. Jeg forestiller mig at det især er PKO 1 entusiasten, der står ved disse boder, især dem der sælger en form for kunsthåndværk. De er alle udklædte og teltene giver også en stemning af at være tilbage i tiden. Blandt boderne er der også telte, der kun er beboelse, hvilket giver ekstra autentisk stemning, da man får indtryk af at de folk der står i boden ikke bare har sat sin bod op og så sovet på hotel, men at de faktisk lever sådan (i hvert fald i denne weekend).

Billede: Diverse boder til Danehof. Læg mærke til hvordan de er påfaldende ens med de fra markeder som skal formidle tidligere periode (se tidloger i dette dokument) (foto: MHM).

Synes det er fint at boderne er fordelt rundt på voldanlægget, så man kommer rundt og ser området. Synes dog det er ærgerligt, der ikke er en decideret rute rundt. Kan godt blive en smule irriteret over jeg skal se de samme boder både når jeg går frem og tilbage. Derudover tror jeg heller ikke alle får set det hele, da

især en gruppe boder oppe bag volden ved vandtårnet ligger godt skjult og der er ikke rigtig noget der leder en hen til dem.

Jeg overhører borgmesteren kommenterer på at en af de ansatte kommer trækkeende med en cykel og ikke en kærre. Hun svarer dog igen med at de jo også har mobilpay.

Jeg mangler lidt et program, så jeg kan få planlagt min dag. Kan ikke se der hænger noget nogen steder.

Som officiel åbning af Danehof er der et optog igennem byen, hvor Dronning Margrethe 1. sammen med hendes søn Kong Oluf ridder i spidsen for deres kæmpe følge. Folk er stimlet sammen omkring starten for at se det gå i gang. Jeg er ret imponeret over, hvor stort det egentlig er. Helt forrest går en flok musikanter, der rigtig spiller op til vores ide om middelalder stemning. Der efter kommer Margrethe og Oluf og ca. 10-15 riddere + en hofdame til hest. Der udover består om toget af alle mulige andre middelalder personligheder til fods. Der deltagere vel en 50-70 mennesker i optaget.

Folk virker meget imponerede over det, især de store heste tiltrækker meget opmærksomhed og mange kommentarer. Der er til gengæld ikke så mange, der taler om hvem der er i følget.

Det er ikke alle hestene der er lige godt styr på. Det tager lidt af det imponerende af optaget, da man forestille sig det har været meget disciplineret i middelalderen. Til gengæld hjælper det på autenciteten at de skider hele vejen rundt i byen. "Desværre" bliver deres efterladenskaber hurtigt ryddet væk. Det kunne eller have været med til at skabe lidt duftstemning.

Da jeg skal over broen til slottet er de nu begyndt at opkræve markedsgæld. Det er frivilligt, hvor meget man vil betale, hvis overhovedet noget. Hvis man giver lidt får man et klistermærke på tøjet og hvis man giver en 20er eller mere får man et træskilt til at hænge om halsen.

Jeg synes det er en sjov gimmick, som samtidig formidler noget mange besøgende sikkert ikke vidste.. Kan dog også se folk er lidt forvirrede over det og nogen vender lige frem om, da de tror de skal betale. Der er lige nu så mange mennesker at dem der står på broen har svært ved at få formidlet til alle hvad det går ud på og at pengene går til afholdelse af Danehof 15.

Det skaber da også en del kø over broen, da folk faktisk er meget interesseret i at støtte, men det er vel også meget autentisk.

Borgmesteren i Nyborg er også klædt ud (som middelalder borgmester) og står og hjælper med at opkræve markedsgæld.

Snakker kort med en jeg kender, der står og tager i mod markedsgæld. Han er også omviser på Ladby og fortæller lidt om hvordan det at Kertinge Mark der ligger i nærheden af museet er på listen over mulige lagre til atom affald, har haft indflydelse på museet. De har nemlig fået en del opmærksomhed på den baggrund og tager også selv del i den lokale modstand.

En gruppe middelalderfolk begynder at synge og danse kædedans foran slottet. Folk ved ikke helt hvordan de skal reagere i starten og ser mest undrende til, men efterhånden begynder folk at stoppe op og kigge. Jeg synes det er dejligt uspoleret at de bare går i gang uden at præsentere sig eller noget.

Optaget er nu nået hele vejen rundt i byen (snakker senere med nogle venner, der var med i optoget. De fortalte at de til sidst var gået fra det, da de blev ved med at gå i ring. Der er også afsat en time til rundturen og selvom de åbenbart er gået i ring er de ved slottet et godt stykke tid før planlagt.)

Nu hvor jeg ser nogle af deltagere tæt på undrer jeg mig meget over at flere af dem har et tykt lag teatermake-up på og det slet ikke på den gode måde. Jeg forestiller mig at de måske ikke hører til gruppen af PKO1 entusiaster, men mere tager det som en form for skuespil.

Janus Møller Jensen byder velkommer foran krudttårnet og forklare lidt omkring set-uppet med Margrethe d. 1 og om den politiske situation i DK på det tidspunkt. Det er kort og præcist og folk virker interesserede. Han er også en god taler.

Da talen er slut begynder de syngende/dansende folk fra før og musikerne fra optoget at byde de omkringstående folk og især børn op til dans og de fleste der bliver hevet ind deltager aktivt i dansen. Folk synes det er sjovt og der er stor applaus, da de stopper.

Går mig endnu en tur på markedet nu, hvor der er flere mennesker. Kommer til at tænke på, hvor blandet middelalder her egentlig er. det kan godt være temaet hedder Margrethe 1. men her er reenactorer fra hele middelalderen og fra flere forskellige lande som giver markedet et mærkeligt præg. Jeg tror dog ikke det er noget det almindelige publikum ligger mærke til, men jeg synes netop, når man har valgt at give det et tema, og ikke bare kaldt det et middelaldermarked, det giver et forkert billede og så handler det ikke længere så meget om formidling.

Det samme gælder det der bliver solgt på markedet. Noget af det er det er bundet op på en blanding af PKO 1 og 3, der er her for at formidle deres håndværk, samtidig med de forsøger at sælge lidt. Men man fornemmer det ikke er salget der er deres primære formål. Andre er her for at tjene penge og sælger ting, der ikke lige frem er autentiske, såsom træsværd og andet legetøj til børn. Der bliver dog solgt rigtig meget af det og næsten alle børn jeg møder går rundt med en form for våben, skjold eller hjelm. Jeg tænker at det er børnenes måde at føle sig som en del af oplevelsen og jeg kan se og hører på flere at de nu lever sig ind i en rolle og føler sig som en del af det narrativ der ellers bliver fortalt. Den oplevelse synes jeg ikke man skal tage fra dem i forhold til at gøre boderne mere autentiske.

Det giver en god stemning til markedet, at der er mange udklædte, der også bare går rundt blandt publikum og kigger på ting som os andre. Jeg kan dog ikke helt finde ud af om jeg synes det er godt eller skidt de ikke er i en rolle. Selvfølgelig er svært at fastholde det og mange af de udklædte er her også for at få en oplevelse selv. Jeg har bare meget svært ved at se set-uppet omkring Margrethe 1. (der har ingen formidling været omkring det siden starten) og den tidsrejse vi som publikum egentlig burde være på. Det føles i stedet som en form for tematiseret kræmmermarked.

Der er dog små undtagelser og der er f.eks. en brygmester i en af boderne som man kan mærke kun er der for at formidle hans viden om øl. Han har korn og urter stående og uddeler også smagsprøver på hans bryg (som han ellers ikke forsøger at sælge). Rigtig mange stopper op for at høre ham fortælle og han formår også at få sat det ind i en historisk kontekst.

Overhører en mor omtale det som riddertiden til sine børn. Et udtryk for at en stor del af "underholdningen" på Danehof har fokus på riddere og måske et mere fængende og romantiserende udtryk i forhold til børnene.

Der er bueskydning for børnene (det er åbenbart obligatorisk, hvad enten det er vikingetid eller middelalder) og det er meget populært. Kapaciteten er dog ikke rigtig stor nok og der er meget lang kø. Jeg undres over at jeg for tredje gang i mine feltobservationer ser bueskydning, men ingen af gangene har der været noget formidlingsaspekt med det. Heller ingen af deltagerne har stillet nogen spørgsmål omkring det og det virker som om, at bueskydning er det naturligste i verden når vi har med vikingetid og middelalder og gøre.

Riddere dyster til fods foran krudttårnet og det har tiltrukket rigtig mange mennesker, så det er svært at se noget. Folk ved jo det er skuespil, men jeg kan se og høre, at de alligevel er overrasket over, hvor voldsomt det er. Lyden af sværd mod rustning har en enorm effekt på publikum.

Billeder: Ridderoptog og ridderturning (foto: MHM).

Der foregår en form for skuespil mellem dem der kæmper, men jeg kan ikke rigtig høre noget af det, men folk hujer, griner og klapper, så det virker til at publikum lever sig ind i det. Det er bare synd ikke flere kan få den oplevelse.

Jeg hører senere, mens jeg går rundt på pladsen, en dreng fortælle om kampen og at Morten fra Nyborg vandt. Kampen er altså blevet en fortælling drengen har taget med sig.

Så er der melée (køllekamp til hest) og der har samlet sig rigtig mange mennesker rundt om pladsen, så selvom de har sat plateauer op er det svært at finde et sted, hvor man kan se (der er stadig 15-20 min. til start). Vi møder igen Margrethe og Oluf, der også skal overvære kampen fra deres hæderspladser. Det skaber stemning og der bliver talt meget om prinser og prinsesser der hvor jeg står, selvom det mest er fædre med deres børn.

Borgmesteren holder sin officielle tale og sætter den historiske ramme og dens betydning for byen. Folk begynder at blive utålmodige. Som en far udtrykker det, da talen er slut "Nu vil vi gerne ha' noget fight." Han må dog vente, da en speaker på heste begynder at fortælle om meléens historie og betydning. Børnene omkring mig begynder at sukke utålmodigt. Ridderne skal dog også lige præsenteres inden vi kan komme i gang. Selvom folk er utålmodige er det med til at sætte stemning og jeg fornemmer man gerne vil have folk til at udvælge sig en favorit. Jeg fornemmer dog også at folk er ret ligeglade med hvad de hedder og hvor de kommer fra. De har udvalgt deres favorit ud fra hvem der ser sejest ud eller hvem der kæmper bedst i første runde. Da de går i gang virker folk imponerede. Mest over den kontrol rytterne har over hestene og den iver de faktisk kæmper med. Speakeren prøver at gejle folk op, men der et eller andet akavet i hans timing, der gør at det ikke helt virker, for folk virker ellers engagerede nok.

Da jeg spiser frokost sidder jeg i nærheden af et par midaldrende mænd, som er meget glade for arrangementet. For deres skyld måtte det gerne vare en måned.

Der er gøglershow med en enkelt nar og han er på ingen måder autentisk, men er dog klædt ud. Han har sine ting i en postsæk og hælder sprit op fra en plastikflaske. Han gør dog selv lidt nar med det. Han er hamrende plat, men det fungerer på trods af alt virkelig godt. Man kan mærke folk er med ham og det giver noget markedsstemning og selvom jeg ingen ide har om gøgl i middelalderen forestiller jeg mig alligevel det har været lige præcis en type som ham her. Han lever op til alle de klassiske forestillinger om en nar.

6/7 (MHM)

Jeg får i dag en plads, så jeg har mulighed for at se kampshowet til fods. Det er virkelig voldsomt og de går virkelig til den og flere gange virker det som om at det er lige ved at gå galt. En lille dreng synes endda det er for voldsomt og vil ikke se det. De spiller på en gengivelse af den brutale ridder frem for den ædle ridder som ellers er den man hører om når folk romantiserer middelalderen.

Ridderne og deres pager, der er med i ringen er rigtig gode til at få folk med. Det hjælper især, da de introducerer ridder Morten fra Nyborg. Da gå der helt lokalpatriotisme og hooliganstemning i folk og de klapper og råber på Morten.

Samtidig med at ridderne kæmper får de også formidlet en fortælling om hierarki i middelalderen og om riddernes forskellige stand. Ikke ved en fortæller, men ved deres indbyrdes samtale. Det er i det små, men det fungerer og virker ikke akavet midten i al kampen.

Jeg bliver opmærksom på at der på middelaldermarkedet er flere der sælger mjød. Jeg har ingen ide om, hvorvidt man drak mjød i middelalderen, men det er alligevel noget man forbinder med vikinger og en af boderne hedder også Asgaard Mjød, og det passer i hvert fald slet ikke ind i settingen.

Ser melée igen og folk lever sig lidt mere ind i det end i går. Tror også flere er gengangere, så de kender nu deres favorit og ved hvem de vil heppe på.

Der er en af ridderne der falder af hesten, men folk lever sig fuldstændig ind i det og jeg hører ingen snakke om om han er okay.

Der bliver kommenteret på at en af ridderne er en kvinde da de tager hjelmen af til sidst.

Refleksioner

Jeg ved godt at det er normalt til middelaldermarkeder at sprede sig ud over en længere tidsperiode, da de forskellige grupper, der deltagere har forskellige perspektiver på middelalderen. Men når man nu har valgt at ligge en helt specifik tidsramme omkring Danehof og derudover fokusere på at det er det det er og ikke et marked synes jeg det giver et grumset billede af tiden, at flere hundrede år er repræsenteret.

Det kommer selvfølgelig også helt an på hvad det er man vil med Danehof, for største del af publikum tænker sikkert ikke over det. Men hvis man ser Danehof som historieformidling er en del af det vel også at vise folk hvordan folk så ud på det tidspunkt vi nu forestiller os at skulle være i.

Jeg er kommet lidt i tvivl omkring det at inddrage byen. For selvfølgelig er det fedt for de handlende at Danehoffet ikke er begrænset omkring slottet. Men det skaber også en stemning af byfest, som jeg ved man ikke vil stemples som. Det er dog stadig det en indtryk jeg tager med mig hjem. Jeg har været til en rigtig god byfest med middelaldertema. Det er på ingen måde kun negativt, for jeg tror der kommer utroligt mange mennesker på grund af den stemning og fordi man ved der sker noget i byen. Disse får så forhåbentlig en oplevelse af middelalder, de måske ikke lige havde regnet med, med hjem, og interessen kan derved vokse sig større i fremtiden.

Jeg taler senere med min søster og svoger, der også har været til Danehof. De har været der netop fordi de gerne vil bakke op omkring når der sker noget i byen. De ser det som en oplevelse og kun i lille grad som formidling.

31/7 Holbæk middelalderdage (MHM)

Info jeg har kunnet finde inden ankomsten har været begrænset. På HMD's egen hjemmeside ligger der kun noget de kalder et foreløbigt program og hos visit holbæk er der slet ikke noget. Her står til gengæld at der koster 50 kr, hvilket ikke står på deres egen hjemmeside.

Jeg tager bussen fra Slagelse og der hænger plakater for HMD i flere af de byer vi kører igennem på vej til Holbæk.

Jeg mødes kort med formanden for HMD inden jeg går ind på pladsen og han fortæller torsdag er en af de mere stille dage.

Pladsen er officielt åbent da jeg kommer, men ikke er helt klart endnu. Der kører stadig biler rundt på pladsen og der sættes borde og bænke op. Værst for mig er dog, at toiletvognene ikke er klar endnu.

Der er en pæn strøm af tilkomne mennesker, men kan høre ved indgangen at flere er overraskede over det koster penge. Der er dog ingen der vender sig om og går deres vej igen.

Hører en mand i 40'erne, der er sammen med en flok unge mennesker refererer til "Bonderøven" da han prøver at forklare, hvad en form for gammeldags skrutvinge til snedker arbejde bruges til. Tænkte det var en sjov referenceramme når vi her taler middelalder, men for mange er "gamle dage" nok bare et vidt begreb. Og uden at fornærme nogen var der flok unge mennesker han havde med nok ikke dem med den største kulturelle kapital og så er det jo fantastisk hvis man kan finde nogle referencer, der gør det nemmere at forstå.

En mor udbryder begejstret til sin datter " Se! De laver mad over bål." Man kan mærke det er noget hun rigtig gerne vil vise sin datter og det er tydeligt at det er en af grundene til at de er kommet i dag. Hun er nok en pko1 som søger det romantiske og på sin vis også det simple i fortiden. Synes måske lidt der mangler en underkategori til dem som flygtigt søger tidrejseromantik. Ikke fordi at man synes det er eksotisk eller specielt, men fordi man finder det simple dejligt og f.eks. gerne vil vise det til sine børn/børnebørn.

Der er nogen der kommenterer på, at det er som om, at her mangler noget. Jeg har også selv haft samme tanke, da der er flere tomme områder på pladsen. Jeg forestiller mig det måske bliver fyldt ud de kommende dage, da det her jo er den stille dag. Det er dog alligevel ærgerligt at folk, hvis folk der er her den første dag ikke føler de får det hele med. Så skulle man måske hellere vente med at åbne til alle aktører var til stede.

Her er et område hvor der er samlet en masse forskellige aktiviteter for børnene og for en gang skyld synes jeg faktisk de fleste af dem hører hjemme på et middelaldermarked. Børnene virker også meget tilfredse og der er gang i den. Samtidig er her en nar som er med til at sætte gang i nogle af legene. Det gør også at børn, der umiddelbart ikke kender hinanden får leget sammen.

Hvis man ikke har børn med sker her dog ikke meget. Der er et par boder, men de er hurtigt gennemgået og når man er kommet kl. 10 er der lang tid til kl. 12, hvor det første programpunkt er. Det gør kun problematikken om at man ikke har kunnet finde det endelige program på nettet større. For tror ikke man får en hel dag til at gå her, hvilket jeg heller ikke tror er intentionen, men så er det ærgerligt man på forhånd ikke har kunnet vælge hvad man gerne vil opleve. Det kan også være det kun er min holdning og at folk der kommer her egentlig er ligeglade med aktiviteterne og egentlig er her for at komme tilbage i tiden og opleve markedet.

Overværer en historiefortælling. Det er den samme som vi nåede at høre en smule af på Trelleborg og han tager denne gang fat i nogle fortællinger om de nordiske guder. Min første tanke er at vi altså er på et middelaldermarked og det kan godt være her ikke er sat årstal på, men tror ikke de nordiske guder havde meget at gøre i det meste af middelalderen.

Det kan godt være sproget fører en tilbage i tiden, men det er på ingen måde børnevenligt og oveni synes jeg der er meget man bør vide i forvejen for at kunne føle med. Der er da også mange der går undervejs. Da han er færdig hører jeg en dreng sige til sin far, at det var meget forvirrende, selvom han godt kendte nogle af historierne i forvejen.

Historiefortællingen har efterladt mig med en følelse af, at jeg burde blive historiefortæller, for man må kunne finde en anden måde at gøre det på, hvor man fører folk tilbage i tiden, men så de stadig kan følge med. Samtidig føler jeg der ligger en masse gode historier i middelalderen som kun venter på at bliver fortalt for et publikum, der tydeligvis gerne vil høre dem og det er rigtig ærgerligt der så ikke er nogen, der tager rundt og fortæller dem.

Overværer et gøglershow: Han prøver fra start at sætte stemningen til middelalderen og fortæller f.eks. om at han lige har optrådt til kongens kroning. Han varierer godt i både at henvende sig til børn og voksne. Han er sjofel på den rigtige måde, som man forestiller sig de også var i middelalderen og joker f.eks. med en kvinde om at hun ikke er jomfru, men et fruentimmer. Det er ikke fordi der er meget gøgl over at gå på glasskår og ligge på sømbrædder, men det er egentlig heller ikke det showet handler om, men højere grad det han siger, og folk er virkelig godt underholdt.

Jeg snakker med mor og datter imens datterens to små drenge leger i aktivitetsområdet. Det har været mormorens ide at tage herud og datteren er meget glad for den beslutning for det havde hun aldrig selv fundet på. Mormoren bor i lokalområdet og hun syntes det kunne være fint at vise sine børnebørn noget andet i deres ferie end det de normalt ser. Det er ikke fordi hun er specielt middelalderinteresseret. De synes det er en kvalitet at markedet er så stille og roligt som det er, og de nyder bare at sidde og se på, at drengene leger med de andre børn. De tror bestemt det har noget at gøre med at de er tilbage i middelalderen for moren mener bestemt ikke at drengene havde fundet de samme lege interessant på samme måde et andet sted.

Refleksioner

Jeg har i højere grad til det her marked end de andre markeder vi har været på fornemmet en søgen efter romantik, det simple og det at komme ned i gear. Den har sikkert også været til stede de andre steder, men der har det simpelthen været for hektisk og for mange mennesker til at man har kunnet opnå det som publikum. Det er ikke fordi der ikke er mennesker her, men her er i hvert fald ikke overfyldt og man får en fornemmelse af, hvad det er de folk som er her som aktører søger og helt sikkert også får når publikum er gået hjem.

Stemningen synes jeg efterhånden også jeg kan afspejle i hvad hensigten egentlig er med arrangementet og derved også hvilke aktører der er til stede. En del HMD er bygget op omkring at der er en officiel turnering inden for middelalderkampsport og derfor er det helt korrekt ikke bare at kalde det for Holbæk middelaldermarked. For man fornemmer når man går rundt på pladsen, at det egentlig ikke er boderne der er det væsentlige, men at de selvfølgelig er her for at skabe en større oplevelse for publikum og brede formidlingen ud på andet end riddere.

Jeg har kommenteret ved et par af de andre ting vi har været til at jeg synes det var mærkeligt der ikke var nogen velkomst/åbning. Det har jeg slet ikke tænkt over her. Jeg er overbevidst om at det skyldes her er en engang, hvor man skal betale, så bliver det mentalt noget helt andet der foregår. Du forventer jo heller ikke at høre en tale når du kommer ind i et sommerland.

27/7 Korsridderfestival i Kalundborg (MHM)

Jeg synes ikke har kunnet finde meget information om festivalen inden jeg kom herop. Jeg fandt et program på Museum Vestsjællands hjemmeside, men ingen anden vejledning. På visit Vestsjælland var der et link til et program, men det virkede ikke.

Jeg kommer lidt før den officielle start kl. 10 og der er gang i den for at få ordnet det sidste. Jeg sidder og venter ved broen over til borgen. Her overhører jeg to tale om at det er synd at de har fældet træerne på "Den Grønne." Den ene siger der har været stor diskussion og han mener også godt kunne have ladet 3-4 træer stå.

Ikke alle boder er helt klar kl. 10 og der er ikke nogen officiel velkomst til ligesom at sige at nu er vi i gang. Man kunne ellers bruge en til at sætte stemningen og rammen om det der nu skal foregå. For mig virker det i hvert fald som om at jeg er på marked og ikke korsridderfestival, for hvor kommer de overhovedet ind i billedet?

Festivalen er delt op i forskellige zoner, hvor man foran kirken har markedspladsen med små boder, madtelt og forskellige spil man kan prøve. I museumsgården står en pilefletter, en keramiker og en væverske og viser deres håndværk, som der så også er mulighed for at købe. Neden på borgen er der lejrplads, hvor, hvor der også sælges lidt forskelligt og hvor der er armbrøstskydning og korsriddertræning for børnene.

På markedspladsen har det lokale bibliotek, hvor der foregår lidt forskellige børneaktiviteter. Samtidig har taget hele bibliotekets samling af middelalderrelaterede bøger med, både skøn- og faglitteratur. Samtidig afholdes der i løbet af dagen to foredrag om litteratur omhandlende middelalderen. Et om korstog, kirkebyggeri og krimier og et om dronninger. Jeg når desværre ikke til nogen af dem, men jeg synes initiativet er rigtig godt. En festival, som den vi er til i dag, skal jo være med til at vække en interesse og så er bøger en rigtig god måde at fastholde den interesse og oveni forlænge oplevelsen, så den bliver mere end en dag. Vi har snakket en del om at litteratur og tv-serier er med til at vække en interesse, der får folk til at komme, men det kan vel i lige så høj grad gå den anden vej, og jeg synes det er godt der er nogen der aktivt prøver at fortælle folk at litteratur også er en mulighed for en oplevelse.

Neden for borgen har man en ged, en ko og et æsel til at stå. Hvorfor? Ja der fandtes dyr i middelalderen, men det er vel ikke noget specielt for den tid? Forestiller mig heller ikke at der er mange mennesker i Kalundborg, der ikke har set disse dyr før, så det er jo heller ikke specielt eksotisk. Måske igen bare en reminder om forestillingen af det simple liv, samt en ekstra lille ting til børnene.

Jeg går 10.45 ned mod teltpladsen for at se korsfarerne gå i optog mod kirken. Først nu er man i gang med at sætte faner op langs vejen til kirken. Nede på teltpladsen er det ikke helt til at blive klog på, hvad der skal

foregå. Der er ikke rigtig nogen præsentation og de udklædte begynder bare at gå. De er en lille flok og på den anden side af broen kommer fire ryttere på heste til. Det er tydeligt at se det må være den lokale rideskole, for det eneste korsridderagtige ved de 4 piger er at de har fået trukket en hvid kjortel med det røde kors over hovedet. Alt i alt ikke noget imponerende optog, men folk følger da spændt med i hvad der skal foregå.

Da vi kommer op til markedspladsen bliver det hele lidt kaotisk, for her har nogle af de andre aktører gang i et rollespil omkring en mand der har stjålet og skal ligges i gabestok, så de løber ud og ind mellem hinanden, imens optoget forsøger at komme forbi. Nu har jeg ikke levet i middelalderen, men min forestilling er bare at når nogle af byens rigeste mænd kom gående i optog på vej til korstog var der en vis andægtighed blandt deres undersåtter. Lige meget hvad fungerer det i hvert fald meget dårligt til så lille et arrangement når for meget sker oveni hinanden og det skulle have været planlagt bedre.

Kaosset fortsætter inde i kirken. Aktørerne går i gang med at synge og det er egentlig enormt smukt og stemningsfuldt. Men folk vader rundt for at finde en plads og andre skal flytte sig fordi der skal sidde aktører på deres pladser. Folk larmer helt vildt. Da folk er nogenlunde på plads kan vi ellers bare vente. Der har været sat en halv time af til at gå herop, men det har taget 5 min. Undrer mig over, hvorfor de ikke ventede med at synge til nu, hvor de fleste har fundet deres plads. Nu kan folk ellers bare sidde og vente i stilhed.

Så begynder den egentlige ceremoni for korsridderne. Der er igen sang og en der siger en latinsk velkomstbøn, inden en præst træder op på prædikestolen. Han er rigtig godt og hans tale får virkelig sat scenen. Han fortæller at ridderne skal med Valdemar til Estland. Samtidig formår han også at fortælle om tidligere korstog og om kirkens opførelse mens han er i rollen som middelalder præst. Det fungerer enormt godt og endelig oplever vi noget hardcore historieformidling pakket ind i en fantastisk ramme.

Efter hans egentlig tale begynder et decideret skuespil, hvor præsten beder tilhørerne om at melde sig til korstoget, ærkebiskoppen har jo lovet et syndsforladelse for et år på korstog. Unge drenge (aktører) melder sig mens deres mødre og fædre jamrer og klager. En lille dreng med kasket, som ikke ligner en aktør melder sig også og folk synes det er hylende morsomt og siger ting som "Det havde de i hvert fald ikke regnet med." Det tror jeg nu nok de havde, da den lille dreng inden ceremonien gik i gang stod og ventede hos sin far, der spiller en af ridderne. Det skal dog ikke tage noget fra at det er et sjovt træk, som kun er med til at man husker oplevelsen endnu bedre.

Bagefter tager de forskellige familier afsked på en lille platform ude foran kirken. Det virker ikke helt efter hensigten, da folk ikke rigtig er kommet ud endnu og derudover heller ikke er klar over der sker mere.

Jeg går ned i teltlejren, da der på programmet står der skal være et foredrag om korstog. Mens jeg venter er der en gruppe, der er i gang med at synge forskellige folkeviser. Da de er færdige snakker de indbyrdes, selvfølgelig så vi andre kan høre det, om Dronning Dagmar som de savner og hylder. Derudover snakker de om andre ting, der foregår i tiden f.eks. den nye dronning fra Portugal, nye krydderier og om det at man kan få syndsforladelse, hvis man tager på korstog 1 år i Estland. De joker også lidt omkring at der er forskel

på korstog og krydstogt. Det fungerer enormt godt når formidlingen opstår, hvor man ikke venter det. Folk omkring er enormt opmærksomme og vil gerne høre hvad de har af sige, mere af det tak.

Jeg venter et kvarter på at der skal starte foredrag, men der sker ikke noget, så jeg beslutter mig for at løbe til stationen og nå et tog en time tidligere.

Refleksioner

Jeg kan godt mærke jeg i dag har været på et marked som i stor grad er bundet op på lokale kræfter. Det er ikke kun pko1 entusiaster, der er klædt ud, for sådan en ville aldrig vise sig i middelalderroben og fodformede sandaler. Jeg tror i højere grad vi har at gøre med protektorer som ved de har en unik historie i Kalundborg, som skal formidles og holdes fast i. Så gør det knap så meget med autenticiteten i det ydre, så længe der bliver holdt fast i det indre. Og jeg synes formidlingsmæssigt de har fat i den lange ende i Kalundborg. De har fundet nogle små elementer som er anderledes og som jeg synes fungerer lang hen af vejen. Rollespillet i kirken og inspiration til videre læsning. Så kan det godt være det er rideklubben der er korsriddere og munke og riddere har sandaler på, men det er ikke det jeg kommer hjem med

3/7 Vikingemuseet Ladby (MHM)

Mine forventninger er ikke ret høje inden jeg skal til Ladby, men jeg bliver positivt overrasket da jeg ankommer og parkeringspladsen foran museet næsten er fuld. Især da vejret er gråt og blæsende, hvilket er godt museumsvejr, men jeg har en forventning om at mange af dem der er her også er kommet for at deltage i de udendørs børneaktiviteter. Der er både danske og udenlandske biler her. Mens jeg er her spotter jeg svenskere, hollændere og tyskere.

Jeg starter med at gå en tur i udstillingen. Her er som forventet mange børnefamilier, men det er ellers med både bedsteforældre med børnebørn og folk uden børn i alle aldre. Det er en fin lille udstilling der både fortæller om Ladbyskibet, vikingernes hverdag og lokale arkæologiske fund. En ca. 10 årig dreng kan huske han har set en lille damefigur, der er fundet for nylig, i tv, så den vækker ekstra interesse. Det samme gælder for mange af de andre danske besøgende, der for en stor dels vedkommende kan huske at have hørt om den. Det hjælper altså på interessen at få skabt et vis sensationspræg.

De sidste to rum i udstillingen er dedikeret "Brodøserne" der er et frivilligt initiativ, hvor man er i gang med at brodere "Ladby- tapetet", der skal fortælle Ladbys historie helt frem til i dag. Det første rum fortæller om andre lignende tæpper, f.eks. Bayeux-tapetet, og om fremstillingen af både tekstil og garn. I det andet rum hænger det tapetet, der stadig er under bearbejdning smat skitser og prøver til det nye tapet. Det ser i det hele taget ud til at interessere folk og de fleste bruger meget tid i de to rum og læser grundigt de tilhørende tekster.

I kælderen på museet er en model af hvordan skibet kunne have set ud umiddelbart inden begravelsen. Her ser man de døde heste og den døde "vikingekonge" ligge på deres respektive pladser i skibet. Det gør det meget illustrativt og det gør det helt sikkert nemmere at forestille sig skibet når man kommer hen til de rigtige rester.

Jeg bevæger mig ned mod skibshøjen, der ligger ca. 400 meter fra museet. Du kan låne en trækvogn (se billede), der er udformet som et vikingskib til at transportere børn og madpakker derned, hvilket jeg synes er en meget sjov gimmick. Jeg synes egentlig godt man kunne lave noget formidling på stien mellem museet og skibshøjen (Se billede). Så ville turen ikke kun føles som transport, hvilket den især gør for mig, der er alene.

Man ankommer til højens "bagside" og jeg mangler et eller andet der fortæller mig hvad jeg nu skal. Jeg finder dog alligevel let indgangen på den modsatte side. Mit første indtryk er at indgangen får hele højen til at ligne en bunker (se billede). Jeg tænker i hvert fald ikke gravhøj. Hører et par kommentere præcis det samme senere på dagen.

Skibshøjen ligger til gengæld utroligt smukt ned til fjorden og der er da også sat borde op til madpakkespisning (Se billede), men man kunne helt sikkert udnytte området til andre aktiviteter også.

Inde i højen ligger skibet på sin oprindelige plads og hvilket er enestående, hvilket museet også gør meget ud af at fortælle. Her er meget mørkt og ens øjne skal lige vænne sig til det før man kan se hvad her egentlig er. Dette er også et af de store samtale emne når folk kommer ind og rigtig mange leder efter kontakten til lyset. Flere små børn er meget bange når de kommer ind og en bedstefar må helt opgive at få sine to børnebørn med herind. Jeg er ikke 100 % sikker på hvorfor her er mørkt, om det kun er stemningssættende eller om det har noget gøre med skibets bevaring. Hvis det er det sidste ville det give rigtig god mening at forklare det på et skilt lige inden man kom ind. Så var man forberedt og jeg tror især det ville være en distraktion for børnene at de faktisk fik af vide at det var nødvendigt her er mørkt, hvis det altså er det. Ellers synes jeg man burde skruer en anelse op for styrken.

Derudover reagerer folk meget positivt på skibet. En ca. 10 årig dreng og hans lidt yngre søster udbryder begge to sejt!, da de kommer ind af døren. Derudover er folk meget fascinerede af, at man kan se hesteskeletterne ligge i den ene ende. Det har dog gjort en far lidt forvirret, at han har set "kongen" ligge oppe i modellen, da han og børnene bruger tid på at finde ham i det rigtige skib, hvor han ikke længere er bevaret.

Foran museet er man i gang med at lave en rekonstruktion af Ladbyskibet og 5-6 mænd arbejder i dag på skibet. Det er et enormt spændende projekt, men jeg føler ikke formidlingspotentialitet i at have et så kæmpeprojekt udnyttet godt nok. Hvis man vil vide noget om byggeriet kan man selvfølgelig spørge en af arbejderne, men de arbejder jo og jeg føler lidt jeg forstyrrer dem i deres arbejde, hvis jeg gør det. Det hjælper heller ikke de hører radio og i det hele taget føles lidt som en lukket gruppe jeg bare skal betragte. Andre folk ved skibet går også bare lidt rundt og kigger og ender i stedet hurtigt henne ved den aktivitet der også er på pladsen.

Det jeg ellers fornemmer når jeg går rundt blandt publikum er meget positivt. Folk dvæler ved de få genstande der og folk samtaler meget mens de går rundt. Det virker dog som om at det mest er Ladbyskibet og de lokale fund der italesættes og det for publikum ikke breder sig ud som en større vikingefortælling, der skal illustrere en periode. For mig gør det dog ikke noget, da jeg synes Ladbyskibet og de fund der er udstillet egentlig har kvalitet nok i sig selv.

Aktiviteterne:

I dag er der flere forskellige børneaktiviteter pga. sommerferien. Jeg er ved bueskydningen, da den åbner og ca. 10 børn står allerede klar. Børnene stiller sig hurtigt op i kø og en mor kommentere på, at det da er meget bedre end Legoland, hvor man skal stå i kø en halv dag. Manden der styrer aktiviteten er klædt ud som viking, men derudover er der ingen formidling ved aktiviteten. På hjemmesiden lægges det ellers op til at man kan skyde Frejas gris, Hildesvinet, og jeg havde derfor en forventning om at der ved aktiviteten ville blive formidlet noget nordisk mytologi. Jeg må dog se skuffet til mens børnene "bare" sender 3 pile af sted og går om bag i køen. Det ser dog ud til at børnene mere sig og forældre og bedsteforældre er også et meget ivrigt publikum, der f.eks. lige skal have et foto.

En anden aktivitet er at man kan riste sit navn med runer. Det foregår på pladsen, hvor de er ved at bygge en rekonstruktion af Ladbyskibet. Børnene bliver bedt om at finde et stykke af det afhuggede træ fra skibet, hvorpå de kan riste. Kan mærke på børnene de synes det er sejt de må få et stykke af skibet og flere bruger meget tid på at finde det helt rigtige stykke. Der sidder to kvinder klædt i vikingetøj ved aktiviteten og de er et stort aktiv. De hjælper børnene med at finde bogstaverne til deres navn i runealfabetet og samtidig fortæller de om, hvordan man brugte runer, at der er flere alfabeter og at det ikke er lige til at "oversætte" alle navne, da runer egentlig er lyde. Børnene lytter meget interesserede når de fortæller og det samme gør de voksne, der er med. Det er en aktivitet der fanger alle aldersgrupper og begge køn. Samme sted kan man også lave en dukke af hør, men det ser ikke ud til at interessere så mange.

Derudover er der på museet, ved skibshøjen og ved byggepladsen en skattejagt kaldet "Følg livets tråd." På hver post er der et spørgsmål som mest holder sig til emnet uld og hør, men ellers også refererer til nogle af de genstande eller fortællinger, der er i dets nærhed. Alle børn jeg ser på museet deltager i skattejagten og det ser ud til at de er oprigtigt interesserede. Især det at man på hver post får et stykke tråd man skal binde sammen til en lang tråd for at kunne måle ens livslængde falder i god jord.

Billeder: En dag med Ladbyskibet (foto: MHM).

Refleksion

Det værste og det bedste ved museet er i virkeligheden dets beliggenhed. Hvis du ikke har bil er det meget besværligt at komme herud og jeg tror du taber rigtig mange potentielle endagsturister fra f.eks. Odense på, at de skal finde ud af hvordan de enten får en cykel med i bussen eller bestiller en teletaxa. Her kunne museets hjemmeside være meget mere behjælpelig end den er på nuværende tidspunkt, hvor der kun er et link til fynbus' hjemmeside. Men stedet er i virkeligheden også det der gør museet helt særligt. For det første er det jo unikt at skibet ligger på sin oprindelige plads, men isolation gør også at man bliver hensat til en anden verden allerede på vej herud. Man kunne dog godt udnytte området til endnu flere udendørs aktiviteter, når man nu har pladsen.

Jeg synes det er synd der ikke er nogen publikumsaktiviteter omhandlende det skib de er ved at rekonstruere. Jeg siger ikke vi skal være med til at bygge skibet, men man kunne godt lave nogen aktiviteter, hvor man kunne prøve kræfter med noget af det håndværk, der bruges under udførelsen. Det ville helt sikkert tiltale nogle af de mænd som museerne tit har svært ved at fange

17/7 – 14 Trelleborg Vikingemarked (MHM)

Da vi ankommer blive vi nød til at parkere langt væk, da der ikke er lavet deciderede parkeringsforhold, så folk må holde i vejkanten. Det tyder dog på her er mange mennesker. Blandt bilerne er der også flere udlændinge som tyskere, schweizere og italienere.

Da vi kommer ned til indgangen er der kø for at komme ind. Endnu et tegn på mange mennesker.

Dette afspejler sig dog ikke i udstillingen hvor vi starter. Her er et par familier af gangen, og de gennemgår udstillingen meget overfladisk og er hurtigt ude igen. Ved en af familierne er det meget tydeligt det er børnene, der styrer gennemgangen og udpeger de genstande, som de synes er interessante. Moren, der er med, virker dog også meget vidende da hun forklarer drengen på ca. 7, hvornår vikingetiden var, efter han meget imponeret har udpeget noget han mener er over 100 år gammelt.

Vi går derefter op til langhuset, hvor der skal fortælles sagn og myter. Her er samlet en del folk, hvilket tyder på at folk ser det som en væsentlig del af vikingetiden. Mange går dog igen, da de får af vide at det er en lang historie og den kommer til at vare ind over "Slaget om Trelleborg." Det er virkelig dårligt planlagt, men vi bliver og hører lidt velvidende at vi ikke får afslutningen.

Fortælleren starter med at præsentere historien ved at fortælle at vikingerne ikke gjorde forskel i deres historier til børn og voksne, så det gør han heller ikke og den her historie er ikke for børn. Han spiller på forestillingen om de brutale vilde.

Han bruger flere ord som ikke indgår i et normalt ordforråd. Det er fint nok når det ikke er meningsforstyrende og er med til at fastholde os i en anden tid.

Vi går uden at få hele historien med, da vi skal nå slaget.

Da vi kommer op mod borgen er der meget forvirring blandt publikum om, hvor de må opholde sig. Der står dog en del folk klar til at hjælpe og det lykkedes at få folk gelejdet den rigtige vej.

Slaget starter med en forhandling mellem en af Harald Blåtands mænd og Svend Tveskægs kone. Det er svært at høre og vi er endda nogen af dem der sidder tættest på. Tror slet ikke dem der sidder over på volden kan høre noget. Jeg tænker også lidt om de folk der så kan høre overhovedet forstår sammenhængen. Hvorfor er der krig mellem Harald og Svend, og hvad har det med Trelleborg af gøre? Det kan da også være folk er fuldstændig ligeglade, men hvis man ser markedet som en form for formidling ville det være oplagt, f.eks. at få en med en god fortælleevne, at introducere slaget og baggrunden – meget gerne gennem et højtaleranlæg.

Selve kampene går i gang, men det er lidt et antiklimaks. Stemningen er blevet kørt op af kampråb og slag på skjoldene, men da kampen starter går grupperne stille mod hinanden. Det er lidt derudover lidt svært at holde fokus når så mange slås på en gang, for hvor skal man kigge hen og går man nu glip af noget spændende. Da Svends gruppe vinder er der spredte klapsalver, men man kan godt mærke på publikum, de måske ikke helt ved hvad der er foregået. Da hærene stilles op igen er der igen lidt interaktion mellem de to ledere. De får det til at lyde som om det er en religionskrig mellem kristne og hedninge, hvilket jeg synes er et lige i overkanten, når det står så alene.

Mange folk begynder at gå, da anden omgang begynder. Det er jo også "bare" mere af det samme. En kommenterer at det ikke er særligt autentisk at der er kvinder med, men en af "vikingerne" der holder øje med publikum svarer igen med at der var masser af skjoldmøder i vikingetiden. En anden mener ikke der er så meget show på og at det ikke er så brutalt som hun har set tidligere. Her skal man helt sikkert tage begge dele som positive ting, for man kan høre hun er skuffet. Det hjælper lidt, da tredje omgang begynder, for her løber grupperne mod hinanden og man mærker straks, at det giver en større reaktion blandt publikum.

Jeg synes der er mere aktion i det, da de som en sidste runde kæmper alle mod alle. De ´, der holder øje med publikum, vil gerne have os til at heppe, men ingen ved rigtigt hvad de skal sige eller hvem de skal holde med. Her fungerede det faktisk bedre på Danehof, hvor der nærmest blev valgt en favorit for os og så blev der ellers heppet på vedkommende.

Jeg synes ikke rigtig kampen kan bære at være hovedattraktion og slet ikke hvis man har tænkt sig at det skal formidle noget til publikum. En hovedattraktion, hvor folk går inden den er halvvejs er ikke en succes.

Samtidig er det lidt en hæmsko, at det ikke er en showkamp, men en form for turneringskamp eller i hvert fald er det ærgerligt at det ikke bliver formidlet. Jeg tror ikke størstedelen af publikum er klar over, at det der foregår foran dem er en sport på linje med fodbold og at resultatet dermed ikke er givet på forhånd. Jeg synes det er rigtig synd at aktørerne (en blanding af pko1 entusiastene) ikke ser det som en mulighed for at fortælle om deres sport. Jeg tror indlevelsen og forståelsen for publikum havde været meget større.

Billede: Slaget om Trelleborg (foto: MHM).

Jeg synes personligt man burde dele det helt op, så man brugt showkampe, hvor det meste er planlagt til at formidle kulturhistorie og til at underholde. Og så brugte man de andre former her til at formidle sporten og kampteknikerne. Jeg synes i hvert fald publikum fortjener at få at vide hvad det er der foregår, helst så de også kan høre det.

Jeg kommer senere forbi en lille kampplads, hvor de øver forskellige kampteknikker, men det eneste formidling, der foregår, er 3 små skilte.

Efter slaget er der "levende fotælling" hvor en teatertrup med meget få rekvisitter opfører myten og Thor og Hymers fisketur. Det fungerer virkelig godt og de får samlet et stort publikum omkring sig og folk morer sig hele vejen igennem. Jeg tænker at man burde prøve at se om man ikke kunne gøre det samme med noget "Virkelig historie." Tror tit man vælger den mytologiske vej når vikingetiden skal formidles gennem teater, hvilket er helt forståeligt, da der ligger nogle fantastiske historier. Det kunne bare være fedt, hvis man kunne bruge den samme humor og fortællemetode til at formidle kulturhistorie, især for børn, der reagere rigtig godt på denne form.

Snakker med en mor og hendes to små drenge. De er på vej hjem, men de kunne godt have brugt mere tid. Det har været en varm dag og de har holdt mange pauser i skyggen for børnene og den medbragte hunds skyld. Hun fortæller at det dog heller ikke hjalp, at de allerede var trætte da de kom herved, efter en lang gåtur fra bilen.

Hun fortæller de elsker alt vikingetid og den ældste af drengene istemmer med at han elsker vikinger riddere og våben. Så for ham havde den nok ikke gjort den store forskel hvis de var taget på middelaldermarked.

Billede: De karakteristiske telte, som synes ens ved både vikinge- og middelaldermarkeder (foto: MHM).

Jeg spørger, hvor interessen stammer fra, men det ved hun faktisk ikke helt, men det er ikke noget der først er opstået med børnene, f.eks. hedder den ene dreng Valdemar og hunden Balder.

Jeg har svært ved at sætte familien ind i en boks, for på moren virker det meget som om at de har søgt oplevelsen fordi det er vikingetid. Samtidig kan jeg jo mærke på nogle af hendes svar og kommentarer, f.eks. at Valdemar skulle have noget at gøre med vikingetiden, at hun ikke helt er sat ind i hvad et egentlig drejer sig om og tror måske i nærmere grad de "bare" søger den eksotiske oplevelse. Som nævnt kunne det i hvert fald være det samme for den ældste dreng så længe der var kamp og våben.

Jeg har tidligere på dagen fået fortalt at der kører en shuttlebus, fra Slagelse og herud, hvilket vi tidligere har ledt efter, men ikke har kunnet finde. Jeg går lidt rundt oppe omkring receptionen for at se om man ikke kan finde lidt info, men her er ikke noget at komme efter og damerne i disken har lige nu travlt. Jeg

søger i stedet på min telefon, men hverken på Trelleborg eller visit slagelses hjemmeside kan jeg umiddelbart se noget når jeg trykker rundt. Det dukker først frem, da jeg bruger søgefeltet. Finder ud af der går en kl. 17, men man skal bestille plads. Det forsøger jeg så, men det virker ikke. Går ind og hører damerne i receptionen. Man kan se hvordan de bare kigger på hinanden og sukker, inden de fortæller mig at de godt ved der går en, men ellers ingenting aner, men jeg kan prøve at ringe til turistbureauet. Det gør jeg så og manden kan informere mig om at man ikke kan bestille plads efter kl. 16, men at jeg bare kan gå ud, for der har ikke været fyldt op nogen af de andre dage.

Det gør jeg så og der er da også plads til mig, men hold op, hvor er det dårlig kommunikation og planlægning, at stedet der afholder et event intet ved om transporten. Men kunne jo tydeligt mærke, hvor frustrerede de selv var over det, så hvorfor har de ikke i løbet af ugen gjort et eller andet for at forbedre det, det er trods alt torsdag.

Synes desuden busserne kører på nogle fjollede tidspunkter og man kan igen fornemme der ikke har været nogen kommunikation mellem Markedet og turistbureauet, der har arrangeret busserne. Der er to busser herud i løbet af dagen kl. 10 og kl 13.00 og to busser hjem kl. 12.30 og 17. det vil sige at du enten kan vælge at være her i 2,5 time eller 7 timer. Oveni ligger den første bus hjem og anden ud, så du ikke kan se slaget, som ellers skulle være hovedattraktionen.

Refleksioner

Mit generelle indtryk efter den første dag er at jeg har været på sommerlejr for vikinger. Det skal ikke forstås negativt men man kan godt mærke at her er samlet en masse pko1 entusiaster og og de er her for at hygge sig med hinanden, øve deres sport og snakke om deres håndværk. Ikke at man på nogen måde føler sig uvelkommen som gæst, men tror ikke det for dem gjorde nogen forskel om vi var her.

Tror på den anden side også det har en positiv effekt på publikum, at de kan mærke at aktørerne ikke er her for at prakke dem noget på og jeg tror mange finder det enormt fascinerende at nogle vælger at holde deres sommerferie sådan her. Det er i det hele taget også det markedet mest formår at formidle, for synes egentlig ikke der er noget større vikingenarrativ i gang eller noget specifikt de ønsker at publikum får med hjem. Det kunne man måske godt prøve at dyrke noget mere.

18/7 (MHM)

Jeg tager middagsbussen ud til Trelleborg, der er to andre familier med.

Jeg kan lige nå at se det sidste det sidste af slaget. Folk er, ligesom i går, begyndt at gå inden det er slut.

En teenage pige spørger sin bedstemor om det er teater, men ingen ved det rigtigt.

En ca. 6 årig dreng siger til sin bedstemor, at det er kedeligt og de går deres vej. Han burde ellers være den helt sikre målgruppe.

Ellers er der ikke noget der er anderledes i forhold til i går af det jeg når at se.

Der spilles igen teater og i dag er det myten om Thors brudfærd, der tages op. Det er igen meget populært og både børn og voksne morer sig.

Jeg tager et kig på programmet, der hænger når du kommer ind på pladsen for at se om de har ændret det i forhold til i går, men det er stadig det samme. De burde ellers have ændret i det så sagn og mytefortællingen ikke lå oveni slaget. Så meget er der heller ikke på programmet.

Det er rigtig varmt i dag og det kan mærkes på publikum. Folk samler sig skyggen og bruger ikke aktiviteterne i samme opfang som i går. Forståeligt nok, ser jeg ikke en eneste bage fladbrød over bålet i dag.

Jeg står lidt ved bueskydningen. Her bruges nogle buer, som sikkert er meget autentiske, men derved også er meget svære at skyde med. En pige i 13 års alderen kan slet ikke finde ud af det og det ender næsten i et skænderi mellem hende og hendes far, der prøver at hjælpe, samt hendes mor der mener hun skal opføre sig ordentligt. De lidt mindre børn der også er her har også meget svært ved det, men er dog bedre til at skjule deres frustration.

Jeg møder en jeg kender fra arkæologistudiet, som er herover som viking, en typisk pko1 entusiast. De er en lille flok fra Moesgård som er her både i påsken og sommeren og som er knyttet til Trelleborg og ikke til en gruppe som mange af de andre deltagere er. Han har også været her ugen op til for at gøre klar. Han gør det rigtig meget på grund af det sociale, men også fordi han synes det tilføjer noget til hans opfattelse af tiden som han kan bruge i sit studie.

Jeg er også selv ramt af varmen og går lidt ud foran, selvom der er en time til bussen går hjem. Jeg er ikke den eneste. Flere familier har samlet sig her i håb om at bussen kommer tidligere. De har fået nok af varmen og kan ikke holde til mere.

Snakker med en familie på vej hjem i bussen. De har været her hele dagen og det kan mærkes på de to små drenge som sover det meste af turen. De kommer egentlig fra Odense, men de er på sejltur og ligger i Korsør. Sommerferien er ikke direkte bygget op omkring at de skulle på Trelleborg marked, men de plejer og tage til et eller andet vikinge-noget i deres sommerferie, da hele familien interessere sig for perioden. Sidste år var de i Hedeby og i år havde de overvejet at tage til Trelleborg eller Moesgård vikingemarked (pko2?). Heller ikke de ved hvor interessen egentlig er opstået, men de går meget for at vedligeholde den og læser for eksempel vikingemyter højt for deres børn. De synes markedet har været rigtig godt også slaget.

Refleksioner

Vi vil gerne underholdes

26/6 Trelleborg – rundvisning (MHM)

Vi skal med på en booket rundvisning på Trelleborg kl. 13. Det er meget varmt og sorte skyer truer og det tordner.

Jeg går lidt rundt i udstillingen og museumsbutikken inden. Først er der kun en ældre mand med to børn (dreng ca. 9. pige ca. 12). De sidder ude i ”børneafdelingen og tegner. Et ældre ægtepar kommer ind af døren og henvender sig skranken. De bliver venligt modtaget og der bliver spurgt ind til om de har været her før og forklaret lidt om huse og borgen. Ægteparret bliver glade og forundrede da de finder ud af det er gratis.

Vi mødes med gruppen, der hovedsagelig består af kvinder ml. 30 og 50 år, der er dog enkelte mænd. De er ca. 30 i alt. Ingen synes at reagere på at guiden(G) er klædt i vikingetøj og han bruger det heller ikke aktivt i sin formidling. Mens vi går op til langhuset tales der i gruppen mest om at de skal have femkamp senere og om vejret.

Da vi kommer ind i langhuset ligger der en masse soveposer på reposerne, men den manglende autencitet ser ikke ud til at genere gruppen. Det er måske i stedet med til at illustrere det G fortæller omkring den måde huset også bliver brugt eksperimenterende og gruppen synes det er interessant, at der gider at bo folk her februar måned for at de kan fortælle forskere at det er koldt.

En gruppe mænd diskuterer G's info omkring at langhuset muligvis har haft loft på vej ud. Der lyder en kommentar om at vikingerne nok har været små, da vi går ud gennem en lille dør.

G sætter scenen omkring Trelleborg. Han har en forforståelse af at alle kender historien bag Jellingstenen og ingen synes at protestere. Til gengæld bruger han meget tid på at forklarer den politiske situation i Dk omkring borgens opførelse. Som fagperson synes jeg det er fedt, da jeg tit synes det bliver glemt, men jeg ved ikke om det fanger andre på samme måde. Gruppen virker dog meget fokuseret.

G laver undervejs flere sammenligninger for at forklare, hvor stort et projekt Trelleborg har været og de fungerer ret godt. Ringborg = storebæltbro og græstørv i fodboldbaner.

På vej til næste spot diskuterer to kvinder, hvornår vikingetiden egentlig var og de spørger G, der nogenlunde bekræfter deres bud. En anden kvinde spørger til vikingernes gennemsnitsalder på baggrund af G's fortælling om krigere.

Man kan se det er overraskende for gruppen, da det fortælles at mange af borgens beboere har været slaviske. Selv med denne info handler det dog stadig om os som folk og da en kvinde er træt siger mændene kærligt at hun skal tage sig sammen og høre efter, da det jo hendes forfædre det handler om. Mændene synes stadig uimponerede og den ene joker med, hvorfor de ikke bare bestilte det hele i Silvan. Det er måske svært for folk at visualisere borgen når de står der? Måske skal opbygningen først forklares når man når selve borgen, for det lader lidt til at nogle allerede har glemt det.

Kvinden, der spurgte til levealder, diskuterer med en anden og hvorfor de døde så tidligt. Skyldtes det røg eller måske druk? Fastholdelse af vikingen i en bestemt ramme.

Jeg står meget afventende da G begynder at fortælle om Saxos version af Harald Blåtands død, men reaktionen er ikke så stor som jeg havde ventet. Til gengæld er den det, da han fortæller Adam er Bremens udgave, der er en tand voldeligere og det er måske en del af forklaringen. Gruppen har et billede af vikinger som voldelige krigere og gruppen reagere også anerkendende, da G i en anden sammenhæng bruger ordet voldspsykopater.

Folk synes det er sjovt at man i starten af 1900-tallet spurgte om man måtte bruge voldene til at køre motorcykel. De kan godt se en værdi i anlægget og man mærker at folk synes det er helt skørt, at nogen kunne finde på det.

En spørger til fund af gravgaver og man kan mærke på folk at de bliver lidt skuffede da G forklarer at der ikke rigtig er fundet noget af værdi, heller ikke på selve anlægget. Måske en forestilling om at arkæologi kun går ud på at finde guld, smykker og våben.

En har viden om at man har kunnet sejle herud.

3 mænd + den trætte kvinde går allerede under spørgsmålene, men de fleste andre bliver og går en tur op på volden og der bliver livligt diskuteret hvad de har fået fortalt. To snakker om at storebæltsbroen var en god sammenligning, for de synes egentlig ikke at det virker imponerende som det ser ud nu.

5 kampen skal til at begynde og folk bliver begejstrede, da de hører de skal lege med sværd og skjold. Femkampen der består af spydkast, pind i øje, tvekamp, knoglekast og bueskydning er på ingen måder formidlende og er mere en form for teambuilding. Under aktiviteterne nævnes ordet viking en enkelt gang af en deltager, da hun under tvekampen opfordrer en anden til at svinge sværdet som en rigtig

Generelt om festivaler og markeder

Mange af landets vikinge- og middelalderlokationer afholder markeder, festivaler eller deslige, og snakker du med folkene bag vil mange af dem sige at det er en del af deres formidling. Men efter at have været rundt på de forskellige festivaler er jeg lidt i tvivl om hvorvidt jeg vil lade det formidling. Størstedelen af gangene er jeg kommet hjem med en følelse af jeg har været til byfest eller på spejderlejr. Kulturhistorien har i hvert fald ikke været det bærende element.

I Nyborg og Kalundborg forsøger de ellers at opretholde et gennemgående narrativ, som er helt specielt for netop deres by. Det drukner bare lidt i alt det andet gøgl der sker og findes kun frem i små frekvenser i løbet af arrangementet og du skal gerne opsoge det selv.

Jeg synes det er rigtig ærgerligt man ikke udnytter sin chance, når nu publikum er kommet inden for døren. Folk stimler jo gerne sammen når du siger vikingetid eller middelalder, fordi de gerne vil opleve det eksotiske og det anderledes. Og man kan altså sagtens have formidling under sådanne arrangementer uden folk føler det bliver tvunget ned over dem. Der er selvfølgelig altid et segment som er kommet for byfestens skyld, men de kan måske også blive overrasket og få lidt ekstra med hjem.

Navnet på arrangementet

Hvilken betydning har det om man kalder det festival, marked eller noget tredje? For publikum tror jeg egentlig ikke det har den store betydning, men jeg tror der fra arrangørernes side ligger en enorm selvbevidsthed i hvilket navn de har valgt.

Der er da heller ingen af de ting vi har været til der har valgt at beskrive sig som marked, selvom et marked faktisk har været det man har bygget eventet op omkring alle stederne. Markedet er åbenbart bare det man bruger til at bygge en større fortælling op omkring og til at underholde publikum når der ikke sker andet. Tror også markedet er blevet en fast del af vikinge- og middelalderarrangementer fordi en stor del af miljøet omkring disse udspringer af en interesse for håndværk. Når man har en stor interesse for at farve garn eller stof, arbejde med læder, lave smedearbejde eller hvad det nu kan være kan jeg godt forstå man har lyst til at komme ud og vise det til andre og samtidig sælge lidt, så man får plads og penge til at lave noget mere.

Nu har alle de arrangementer vi har været til også været mere end et marked med begivenheder der gik udover, og det mest naturlige er så åbenbart at kalde det en festival (Trelleborg, Kalundborg, Ringsted) også selvom det kun varer en dag. At bruge netop den betegnelse er i høj grad noget som også foregår i alle andre kulturelle sammenhænge og man kan være bange for at markedet snart drukner i festivaler. Man skiller sig i hvert fald ikke ud fra mængden.

Kalundborg prøver så alligevel lidt ved i stedet for at kalde det middelalderfestival, kalder det korsridderfestival. En ting er at jeg ikke synes man kan kalde noget der kun varer en dag for en festival, men man får med brugen af ordet korsridder skabt en nysgerrighed og en forventning om at her sker noget andet end på de andre festivaler.

Holbæk middelalderdage har taget en helt anden position og er ikke hoppet med på bølgen, men har i stedet valgt at kalde det, det det i virkeligheden er, nogle dage, der handler om middelalder. Kedeligt ville nogen måske mene, men jeg synes de på den måde skiller sig ud fra mængden.

Danehof i Nyborg er nok det der i denne sammenhæng skiller sig mest ud. Men det er i denne sammenhæng ikke kun godt, da ikke alle kender ordets egentlig betydning. Danehof har tidligere heddet Danehof marked, men man har ment at det har vokset sig til mere end et marked og har derfor valgt at sløjfe marked som betegnelse. Problemet med Danehof er at det i Nyborg og omegn skaber nogle helt andre associationer end dem der er hensigten. Selvfølgelig er ordets oprindelige betydning det den samme som den man igen prøver at give det. Man glemmer bare at det i de sidste mange år, før man tog det op igen, er blevet brugt i andre sammenhænge. Når jeg nævner ordet Danehof i Nyborg er det første mange tænker, Danehofgarden, som er den lokale pigegarde. Derudover tror mange når jeg begynder at tale marked i forbindelse med Danehof, at jeg snakker om det meget populære loppemarked pigegarden holder flere gange om året. Jeg kan godt forstå at man i Nyborg har valgt at kalde deres store middelalderbegivenhed for Danehof. Man skal så bare være klar over at det tager tid at ændre folks bevidsthed om, hvad ordet egentlig betyder og man burde måske gøre mere ud af dette i sin formidling under Danehof.

Noter Aachen & Berlin september 2014

Aachen

Jeg er taget til Aachen grundet en stor særudstilling, i anledning af Karl den Stores 1200-års dødsdag.

Inde på mit hotel fortæller frontpersonalet, at her i disse dage er mange turister som er her udelukkende, p.g.a Karl. Her er Karl den Store alle vejene i gadebilledet, så de får hvad de kommer efter. Hotellet har en Karl-mærkning, som garanterer en vis kvalitet. Situationen er således, at Aachen i forvejen har hængt hele sin identitet og kulturturisme op på Karl de Store, og at dette får ekstra føde når der er jubilæer som dette.

Udstillingen er delt op på tre udstillingshuse, som hver repræsenterer jubilæets tre temaer: Magt, kunst og skatte.

Jeg starter i kunstudstillingen i Centre Charlemagne. Jeg må ikke have foto eller ipad med ind i udstillingerne. Jeg kan derfor ikke tage billeder

Med kunst menes kunsten fra Karls samtid – eller i hvert fald middelalderen.

Her er voldsomt mange mennesker. Det er næste ikke til at komme til. En installation i loftshøjde, viser forskellige afbildninger af historien om Karl. Det er en kronologi

Her er stort set kun folk over 60. Til gengæld i imponerende mængder. Der er en sektion, hvor en række manuskripter er udstillet. Der er så mange mennesker, at jeg må opgive at komme derind.

Ud over de populære manus er her bl.a. fokus på smykker og sakral kunst. Også mønter. Man har været kreativ i forhold til forskellige forstørrelsesmuligheder (forstørrelsesglas, kasser, m.v.) for at se detaljerne i disse.

Der findes en række små skærme med tilknyttet enmandssæder. Ræsonnementet er her at man skal fordybe sig i filmen – alene.

Derudover er det en forholdsvis statisk udstilling. Mange smukke genstande, men ingen spektakulær iscenesættelse og ingen fortællinger som bryder med den Karl-fortælling jeg kender i forvejen: Europas fader, integrator og kirkelig bannerfører (i en positiv optik).

Jeg går videre til magt-udstillingen i 'Alte Rathaus'.

En flot 3D animation af Karls kiste, møder en i begyndelsen. Dens udtryk for magt giver næsten sig selv.

Derefter ser man en figur med en fremstilling af ham og en større figur der skal forestille at se ud som han gjorde i virkeligheden. Det er meget illustrativt, men fagligt måske lidt tyndt.

De er gode til at have diverse animationer, særligt med kort, kørende. Jeg synes forskellig brug af kort, er fantastisk formidlingsmateriale. Denne fælles abstrakte forståelse for illustreret geografi, kan på så simpel og dynamisk vis, illustrerer kontakter, krige og på anden vis historiens gang.

De besøgende her er meget mere blandede end i Centre Charlemagne. Her er børn ned til ti års alderen og op til oldinge. Folk driver ikke så slavisk rundt heller. De lader sig underholde på mere fragmentarisk vis. Større grupper holder heller ikke sammen. De skilles ad og mødes igen på kryds og tværs.

Rundt om i lokalet, på det øverste af væggene hvor de gotiske loftsbuer laver en spids, projekteres romantiske malerier relateret til Karls historie op. Når maleriet har stået lidt (vel et minuts tid) markeres først udvalgte figurer (som vidst nok har en central rolle andet steds i udstillingens formidling) og resten af billedet forsvinder så kun de står tilbage. Så forsvinder figurerne også og seancen gentager sig med et nyt motiv, et andet sted i rummet.

Det er lidt som om at de fleste i udstillingen finder hver deres del at dyrke i detaljen. Jeg tror ikke at alle dyrker det meste i detaljen. Det virker snarere som om at man 'shopper' lidt og finder udvalgte ting man bruger meget tid på.

Selvom her er en del tekst, er der ingen 'bøger på vægge'. Vi er mere ude i klare statements med store bogstaver (måske ikke helt så avis-agtigt som jeg godt kunne tænke mig), og resten på skærme og lignende. Det fungerer godt fordi her er så meget og ikke en slavisk rækkefølge, og således opstår ikke spidsbelastede områder.

Noget jeg kan observere der fænger, er at denne del af udstillingen udfordrer Karl-fortællingen lidt mere end hvad folk måske er vant til. Det handler her mere om ham som 'bisse' når han skulle demonstrere sin magt. Og hvem der egentlig fik dette at føle. Måske der også er noget patriotisk i dette, at det bl.a. var saksere og andre tyskere omkring hvem der stadig findes en identitet. Med danske øjne er Karl dog stadig fremstillet pænt.

Man har lavet en fed arena med forskellige film positioneret op i høj højde, over montre modeller og mindre skærme. Ved siden af modellerne får man en virtuel guide i inde i hans bygningsværker.

Igen har vi personlige sæde/skærme-installationer. Denne gang med noget der næsten ligner flysæder og så med en lydtragt over.

Der findes to store (mandshøjde) interaktive skærme. De er gennemsigtige selvom der foregår ting på dem – som man kender det fra Star Trek og lignende. Her kører bl.a. quizzer og afstemninger (bl.a. med "mener du at Karl var mere magtfuld end Google er i dag?" og spørgsmål i den dur) omkring Karl. Resultaterne projekteres op på en stor væg bagved. Dette er meget populært – man er sammen om noget digitalt for en gangs skyld. Ydermere påkalder resultater, topscorer m.v. sig opmærksomhed ude i rummet. Folk peger op og kommenterer.

En sjov slags hængende tegneserie præsenterer persongalleriet omkring Karl. Den er ovenover en cirkel, hvor hans overordnede politiske historie bliver præsenteret i genstande, animationer og kort, hele vejen rundt om en. Jeg har svært ved at fordybe mig omkring det.

Den sidste del af udstillingen handler om skatte og det er kun dét der vises. Jeg overvejer om dette overhovedet er en særudstilling, eller om det blot er den permanente udstilling der er markedsført i kontekst af jubilæumsarrangementet. Formidlingen den informativt formidling er stort set udelukkende hængt op på omvisninger. Derudover er der selvfølgelig tænkt over lys sætning og anden iscenesættelse af skattene. Det er flot og deres (af anden formidling) uspolerede æstetik, er en oplevelse. Jeg mangler imidlertid info om det jeg ser. Men det er jeg ikke sikker på de øvrige besøgende er enige i – folk synes meget betagede af at se guld. Det er også eksklusivt: Så meget guld ses sjældent på et sted. Det har en betydning for Karls image, det er jeg sikker på. Her er mange mennesker. Mange har valgt en guided tur. De guides af unge kvinder (kunsthistoriestuderende) som meget levende og højtideligt (meget højtideligt for en dansk besøgende) fortæller om det værdifulde materiale og det eksklusive håndværk.

Jeg går videre til kirken. Den er imponerende det kommer man ikke uden om. Det lader til at det er klimakset på besøget, for rigtig mange – særudstillinger eller ej. De fleste har intet informativt materiale med i kirken. De fleste synes også at vide hvad man skal se: Den tidlige, ottekantede del af kirken og kisten. Folk tager billeder og synes at nye blot at være dér – for det er bare ikke hvilket som helst sted.

Byen er indhyllet i Karls kontrafej. Man har i den grad forsøgt at gøre byen synonym med ham. Inde i kirken er der mange mennesker. Jubilæumsudstillingen lader ikke til at trække folk væk fra kirken. Der er kollektiv benovelse over selve kirkerummet. Men det store trækplaster er graven. Der sluttet kreds omkring den. Alle tager billeder. Mange hvisker om noget, der tydeligvis omhandler graven. Har man bare opholdt sig ganske kort tid i byen, kan man – grundet den voldsomme eksponering af Karl – ikke undgå at vide, at her ligger Europas fader.

Billeder: Den imponante katedral i Aachen, med Karl den Store Grav (stor attraktion, som det også anes på billedet). Det var desværre ikke tilladt at tage billeder i udstillingerne.

Berlin

Jeg er taget videre til Berlin, fordi her er et større vikinge-fremstød: Vandreudstillingen Viking – som startede på Nationalmuseet i København – er kommet til Martin Gropius Bau, og Havhingsten ligger i Spree, hvor der har været et arrangement med bl.a. Dronning Magrete og Joachim Gauck. Da jeg tager af sted fra Aachen ser jeg et indslag om dronningens og forbundspræsidentens fælles besøg på Havhingsten dagen forinden, i morgennyhederne på nationalt TV (ARD).

Jeg tager først til Havhingsten. De har lige åbnet for publikum. Her er ingen mennesker, bortset fra en håndfuld forbipasserende som stopper op og kigger. Over på den anden side af floden stopper folk også op og kigger og peger. Jeg taler med formidlerne. Der er primært tale om frivillige fra det laug som sejler Havhingsten til dagligt. Ellers er det kun kommunikationschefen som er med på turen (han er her ikke p.t.), af musealt fagpersonale – d.v.s. ingen som har en lærdom udi vikingetid/marinarkæologi. Formidlerne fortæller at her var mange mennesker. En mener at her har været ca. 250 foruden det store opbud af presse og sikkerhed, i forbindelse med Gaucks og Magretes besøg.

Jeg tager videre og ser "Die Wikinger" på Martin Gropius Bau (MGB).

Her er pænt med mennesker for en onsdag eftermiddag. Men det er der måske altid på MGB.

Det står hurtigt klart, hvor fleksibelt et rum Egmonthallen på Nationalmuseet er [*hvor Viking blev vist*]. MGB har hverken samme rum eller muligheder for lys sætning. I forhallen møder man Roskilde 6. Vraget på stålskelettet mangler iscenesættelse. Rummet er en detaljeret æstetisk oplevelse i sig selv, så rummet og Roskilde 6, 'kæmper' lidt om fokus. Folk bruger ikke meget tid her.

Inde i udstillingen. Jeg er overrasket over den overordnede stil. På Natmus var der mørkt med farverige fotos som viste 'vikingernes verden' (landskaber m.v.). Det er der ikke her. Derimod er meget af udstillingen holdt i lyst træ og klare farver. Jeg tænker det er en tysk forestilling om noget nordisk. Jeg finder det

opløftende med en lys udstilling om end jeg kan se det er svært at arbejde med lyssætning og iscenesættelse – mange genstande bliver lidt anonyme i denne kontekst. Udstillingen er bygget meget op omkring 'ikke alle var blodtørstige plyndrer' –narrativet. Det er også i harmoni med, hvad man ser i bl.a. Terra X. Det er svært at udrede noget via de andre besøgende. De er meget disciplinerede og bruger tid i hele udstillingen. Folk interagerer ikke så meget. Her er meget andet end tyskere. Jeg aner en overvægt af interesse mod de religiøse aspekter. Tysk National Geographic har lavet nogle flotte animationer af Jelling-komplekset. Jeg er overrasket over hvor relativt forskellig den er fra København – ikke i narrativ, men mest i formidlingstilbud, farvevalg, iscenesættelse m.v. Det er måske meget sigende at den befinder sig i MGB, hvor der ofte vises eksotiske udstillinger (jeg har været her en gang før, til en udstilling om hellenistisk kunst i Centralasien).

Jeg tager tilbage til Havhingsten.

Her er flere mennesker nu. Otte mand fra et nærliggende kontor (udenrigsministeriet) – de kan se Havhingsten fra deres arbejdsplads. Formidlingen centrerer sig meget om de sejlmæssige detaljer. Jeg taler med et par af de besøgende. De nævner at de har set Havhingsten i en dokumentar på TV, men at de ikke anede at den sådan kom rundt eller at den var almen tilgængelig på et museum. De finder sejlad, livet omkring hav m.m. meget interessant, og de nævner selv, at det er noget særligt tysk, fordi det er så utilgængeligt. De kender til navnet Harald Blåtand, men de kan ikke rigtigt placere ham. Jeg fortæller om den ottonske kobling, hvilket de finder interessant. Den ene siger i spøg at Otto den Store på en måde også skabte et vikeriger og at han ikke anede han var så stor. Jeg tolker at de kan lide den historiske kobling, men også at de har lidt svært ved at placere Otto den Store i en større fortælling: Navnet (og måske landsfader-rollen) synes velkendt, men vi snakker lidt frem og tilbage om emnet, og der nævnes ikke rigtigt noget med andre forhold omkring Otto – bortset fra en nævner noget med a' la "Sloges han ikke meget i Italien"? Dette gjorde mange kejsere i middelalderen.

Der er en lind strøm af mennesker hele eftermiddagen, uden de bliver overrendt. Der er overraskende få som går ned på skibet og deltager i arrangementet, i betragtning af, hvor mange der egentlig skænker skibet opmærksomhed.

Jeg snakker med et par af formidlerne. Der er en klar oplevelse af, at det er de sejlmæssige forhold der er hovedfortællingen når folk spørger. Og en klar opfattelse af, at det at man kan spørge nogle der har en eksklusiv viden/erfaring er meget værdsat. Der er også en oplevelse af at det historiske er sekundært – dog uden refleksion over, at skibet sandsynligvis havde været omgivet af andre forståelser/oplevelser, om det havde haft et andet historisk prædikat. Her i Tyskland kunne man jo bare kalde det tidlig middelalder. Der er delte meninger om deres rolle som formidlere – en mener det har været helt fyldestgørende blot at fortælle om personlig sejlerfaring med Havhingsten, hvor en anden godt ville have været klædt bedre på til at formidle vikingehistorie. Jeg noterer mig at ingen kan relatere Havhingsten eller vikinger til tysk historie.

Billeder: Havhingsten i Berlin.

MoMu (Moesgaard Museum) 24/1 – 2015

Bygningen er en kollods. For meget firkantet beton til mig. Dels synes jeg der er så meget som ser sådan ud, dels er jeg nok bare ikke så vild med materialet.

Allerede i billetsalget er der stor eksponering af highlights.

Udstillingen starter med en fin prolog med figurer i fuld størrelse af tidlige mennesker - simpelt, kort og æstetisk. Flere besøgende tager 'selfies' med de livagtige dukker.

Man får derefter en generel introduktion til Danmarks Oldtid. Jeg forstår aldrig helt hvorfor – er det ikke et jysk regionalmuseum? Jeg ville hellere have haft en særegen introduktion til området. Den 'nationale skoling' hænger ved – uanset hvor nyskabende MOMU er. Vil MOMU være et Nationalmuseet vers. 2.0? Det ville i så fald være provinsielt. Nogle gange kan de lokale være det mest kosmopolitiske.

MOMUs tekster er store og præcise i formuleringen. Forbilledlige.

Bronzealderen relateres til Egypten og Atlantis. Det er tiltrængt at bronzealderens internationalisme fylder så meget. Jeg synes dog at Atlantis fylder for meget, i forhold til stedets mytiske karakter. De andre besøgende her er meget fængede af introduktionen til bronzealderen og Atlantis, men resten konsumeres rimelig hurtige.

Illustrationerne af genstandenes brug er for anonyme. Der kigges ikke på dem. Jeg lægger heller ikke mærke til dem med det samme.

En meget flot audiovisuel præsentation af bronzealder-religion. Det er et sammenspil mellem nogle ting der kan ses oppe på et plateau og så udstillede genstande m.v. nedenfor. Lyrik læses op og stemningsskabende musik spilles. Det er en interessant installation i sig selv. Spørgsmålet er hvor informativ den er. Jeg tror ikke at børn ville kunne forstå den. Der er ingen mennesker i denne del af udstillingen, så det er svært at afgøre.

Man udstiller kopier af genstande helt fra Sachsen-Anhalt – jeg havde hellere set noget jysk bronzealder.

I lyrikken i præsentationen på plateau, afsluttes der med en MEGET god pointe om den cykliske religionsforståelse. Præsentationen er også passende kort. Rummet på plateau er godt til formålet.

Man prøver på mange måder at perspektiverer bronzealdernarrativet til velkendte, antikke ting, og så alligevel bruger man meget komplekse tidsbetegnelser som "Midten af 2. årtusinde". Det kan være svært at relatere til, selv for arkæologistuderende, hvordan er det så ikke for lægmand?

Først nu erkender jeg at det narrative fikspunkt omkring ER Atlantis. Det fungerer ikke helt: Det bliver lidt karikeret og man skal nærlæse mange tekster for at fange den.

Her er utroligt mange flotte genstande og digitale præsentationer deraf. Men det hele er indlån. Det er synd. Opstillingen er god: Genstandene er så flotte og detaljerede at de (med lys og anden iscenesættelse) genererer en lyst til at dykke ned i den information de digitale skærme har. Mange benytter sig af dette tilbud. Jeg kan de fleste dvæle ved det som giver et øget indblik i de æstetiske detaljer. Genstandenes karakter har virkelig noget at sige; Ved disse flotte genstande hersker en forståelse af, at der er noget at vinde i oplevelsen, ved at dykke ned i det digitale. Denne vinding er en vigtig læringsmotivation.

Flere folk leder efter Gravballemanden. Ved første øjekast er en sparsomt formidlet – men der kommer mere af ham. Han er iscenesat på en måde, hvor man ved en snæver brøndlignende konstruktion, kigger

ned til ham. Det har en udmærket effekt, men selv i dag hvor her er få mennesker, er der et pladsproblem i forhold til at komme til at se ham.

Her er en god digital/visuel præsentation af Illerup-fundet og særligt krigsskaderne. Man har skabt stemning med en baggrund af en mose/skov, hvori en af virkelighedens eksperter står og gennemgår fundet. Det minder folk om, at det er arkæologi dette her og at arkæologen selv er ude i mosen (som i ørkenen, junglen m.v.).

Arkæologien fylder meget hernede – det kan jeg virkelig godt lide. Diverse af virkelighedens eksperter, står til rådighed, på store skærme. De står og bevæger sig, som malerierne i Harry Potter, selvom de ikke er i brug. Man får oplevelsen af, at de står til rådighed til et personligt foredrag. Der er mange af dem. Det er godt set at attributtet her, er ligeså meget den arkæologiske forskning, som de ting der forskes i. Arkæologi er sexet for tiden.

En af de rigtigt gode af disse, er med Flemming Kaul omkring jernalderens religion. Som opponent får han pludselig Morten Wamming ind – dette i et foto i en fotoramme. Fotoet er levende. De to diskuterer. De to pingpong under forelæsninger er berømt i arkæologiske kredse. Det er særdeles intelligent, at kunne flytte dette til formidling til lægmand. Der holdes også et vist fagligt niveau her – det er folkeligt uden at tale ned til den besøgende.

Ingen udstillingstekster på tysk! Det meget kritisabelt, da tyske turister er den største ikke-skandinaviske gruppe i byen.

Man savner noget anslag/topoi/intro til Illerup.

De fleste andre besøgende ser det meste af Illerup-præsentationen. Den er imidlertid også meget stor, så meget andet 'drukner' måske.

Til formidlingen af Grauballemandens (forsknings)historie, har man indrettet en biograf som et videnskabeligt (arkæologisk/biologisk antropologisk) laboratorium fra 1950'erne. Her vises en film om fundhistorien. Det tiltrækker og fastholder alle slags besøgende i hobetal. Filmen er fuld af af 'fun facts' og fundbiografi. Folk griner og reagerer som man sjældent har set. Filmen har meget fokus på Globb. Da filmen er slut er der stor applaus – det har jeg aldrig før set på et museum. Er settingen rigtig, kan filmmediet stadig noget.

Man har dedikeret en hel udstillingsdel til en kopi Gundestrupkarret. Det forstår jeg simpelthen ikke. Det virker irrelevant. Man har truffet så mange andre fravalg, så det er et besynderligt tilvalg. Det er nok tanken om Nationalmuseet 2.0 der kommer ind igen.

Man har indrettet et moderne arkæologisk laboratorium, med dimser og mikroskoper m.v. Her mangler meget en introduktion. De besøgende stryger også lige igennem, der er ingen der rigtigt forstår hvad de skal med det.

En stor audiovisuel installation viser Slaget ved Illerup Ådal, som om man står midt i det. Det mangler meget et anslag/intro. Man kommer ind i et rum, med to skærme overfor hinanden... Man står altså midt i mellem. På begge skærme kan man se animerede krigere. Jeg kan se at de er jernalderkrigere – kan publikum? Krigerne løber mod hinanden og man befinder sig således midt i slaget. En meget effektiv

installation. Der står også en gruppe på en 5-6 mænd i 40'erne. Den ene spørger: *"Hva' ... er det tyskerne eller romerne vi kæmper imod på det' her tidspunkt?"* Jeg finder spørgsmålet meget sigende for manglen på topoi/intro.

Jeg går i Vikinge-udstillingen.

Det er en genopsætning af De 7 Vikinger.

Alt overvejende er den meget informativ, men de originale genstande drukner i genskabelser. På kort mangler Tyskland (eller store dele af, i hvert fald) som sædvanligt (bl.a. også set i Jelling og på Vikingskibsmuseet). Dog fylder Rhinen noget i formidlingen. Efter at man har set de nye udstillinger, virker denne udstillingsstil bedaget.

Jeg taler med M som er omviser her på MOMU.

Det hun mener har størst effekt er det taktile (vindpust i bronzealderen m.v. – som jeg ikke mærkede), og så forsker præsentationerne. Der er noget særligt over at have en ekspert overfor sig.

De besøgende er lidt forvirrede over rumfordeling/narrativ rækkefølge. Folk mister orienteringen. De vil egentlig gerne lade sig vild, men de bliver bange for om de har set det hele. De besøgendes baggrundsviden er sjældent så stor. Nogle kender gravballe, men kan ikke placere ham. Vikingerne kender man lidt mere til.

Folk er glade for det interaktive. Især børn.

I starten var der for mørkt erfarede man.

Århusianerne er blevet kunstinteresserede efter Aros er åbnet. Alle typer af folk kommer. M mener at de nye store institutioners tilstedevær, skaber en interesse.

Jeg taler også med ansat P (P har været en betydningsfuld bidrager til udstillingens helhed) .

Hun mener at man kan lære af kunstmuseerne, hvor man 'shopper' mere rundt i udstillingerne. Og dvæler ved det man finder flot. Det skal ikke være sådan at man skal have dårlig samvittighed hvis man ikke læser det hele. Man skal have historierne serveret.

Forskerne skulle selv præsentere deres nyeste forskning i udstillingen. Det var et klart attribut mente man. Fokus skulle også være på deres indbyrdes dynamik. Folk kan lide forskerne. Bl.a. fordi de altid giver en tolkning.

P mener at folk kommer for at leve sig ind i en anden verden, men at dette kræver identifikation.

Grundlæggende koncept: Et forskningsunivers som tiltaler tre generationer. Jeg mener det er skønt at de har husket bedsteforældrene.

Moesgaard lavede deres egen tegnestue (udstillingsarkitekter) – man ville ikke ligge under for udstillingsarkitekternes koncepter.

Tegnestuen var museale fagfolk, et par erfarne arkitekter og nyuddannede scenografer interaktionsdesignere.

Når de arbejder, har de altid haft en arkæolog ved hånden.

Primære inspiration: Natural history og Bymuseet I London, Harry Potter studierne. Rotterdam – udvandrethemuseet. Landesmuseum i Halle. Lyssætning fra modeverdenen. Naturhistorisk i Berlin.

Alt overvejende var MOMU en meget god oplevelse. Meget af formidlingen er tendentiøs, men så alligevel også på forkant. Forskningsfokus er virkeligt stærkt og her er MOMU avantgarde. Største kritik skal lyde af det relativt høje antal kopier og at man forsøger at være et andet nationalmuseum. Et endnu stærkere regionalt fokus havde klædt dem.

Feltnoter Sachsen-Anhalt juni 2015

Sachsen-Anhalt (S.A.) er interessant fordi vi har at gøre med en delstat som er relativ fattig, tyndt befolket og som ligger langt fra de meget turistede steder i syd og nord af landet. Ej heller har den store, velkendte byer. Man har satset massivt på kulturturisme de seneste tyve år. Man har haft stor succes med at huse store europæiske særudstillinger (Otto der Grosse, Magdeburg und Europa og Heiligen Römischen Reich Deutschen Nation 962 – 1806). Det er også den delstat med flest verdensarvsites i Tyskland (Quedlinburg, Weimar, Eisleben, Dessau-Wörlitz). Derudover har man gjort en stor indsats for at binde delstatens kulturturisme op på et fælles narrativ omkring ottonerne og romansk kirkearkitektur – noget man har haft en del succes med at hævde. Selvom attraktionerne i S.A. langt fra trækker lige så mange mennesker som i Köln eller Bayern, er de fælles indsatser efter forholdene succesfulde: Strasse der Romanik (est. Ca. 900.000 brugere), Magdeburger Dom (ca. 250.000 besøgende), Quedlinburg (ca. 1 mio. besøgende), Landesmuseum...i Halle (ca. 300.000 besøgende).

MAGDEBURG (MD) 24/6 - 2015

MD slår mig som værende uden megen "leben". Den er meget modernistisk og "østtysk" sit udtryk.

Jeg tror byrummet har meget at sige. Her er ikke et egentligt center - eller centeret er i hvert fald stort. Der er en smule liv ved kirken og de bagvedliggende ruiner, grønne områder og historiske huse, men her er ingen beværetninger eller andre samlende institutioner. Det er tydeligt at man har turisme og turistfaciliteter, men her er ikke så mange lige i dag. En busfuld turister står af ved Domkirken. Jeg møder et svensk par og et engelsktalende par. Jeg ser 2-3 hold cykelturister med fuld oppakning. Vel ok i betragtning af det dårlige vejr og byens megen biltrafik. Der er også mange cykelbrochurer på turistkontoret. Jeg har indtrykket af, at MD er udgangspunkt for cykelturister i Sachsen-Anhalt.

Som sagt ligger bag kirken et område med ruiner og historiske huse, snævre brolagte gader m.v. Her er kun få mennesker. De der er her, er her for spadser-turens skyld. Her er intet 'leben'. Først nu går det op for mig, hvor ofte historiske byrum – i særdeleshed middelalderlige byrum – er omdrejningspunktet for byer 'puls'. Det er tydeligt at dette ikke sker af sig selv (om end det godt kan ske tilfældigt). I Magdeburg er det altså ikke tilfældet.

Bag kirken er formidling af nogle ruiner. Det intelligent lavet – man står og kigger ned i ruinerne, som er omgivet af nogle meget store modeller af byen og nogle store formidlingsskilte. Det er en blanding hvor der leges med perspektiverne og hvor man både tjener de der står oppe og får overblikket, og de som går ned i

ruinen. Jeg får imidlertid stadig oplevelsen af, at ruinen ikke har utopia-effekt: den er for lav og ikke imponant i sin æstetik og beliggenhed, på samme måde som f.eks. Hammershus.

MAGDEBURGER DOM

Et ikonisk værk, beliggende i det mest og måske - sammen med *Hegelstrasse* - det eneste charmerende kvarter i byen. Der foregår en masse lokalt omkring kirken. En kæmpemæssig teaterscene er stillet op på dompladsen - teater fylder meget her i byen - og kirken er fuld af skolebørn. Da jeg kommer ind er disse i gang med at synge og andre andre aktiviteter sammen med en guitarspillende præst. Der gjort klar til forskellige aktiviteter til dem. Jeg har svært ved at gennemskue dem, men de handler både om forskellige narrativer og en - destinkt - arkitektur, nærmere bestemt det er bygge en gotisk bue. Alt hvad jeg kan se er, at de skal lege med nogle store gasbeton-klodser selv. Man får indtrykket af, at der foregår en del aktiviteter for de lokale i kirken. Kirken er selvfølgelig speciel, men jeg savner en 'highlighting' af Ottos grav. Der er ca. 30 turister inde i kirken foruden mig. Det lader til at være Ottos grav og figurer af ham og konen, samt figuren af Den Hellige Mauritius.

Der er meget lidt formidling i kirken. Måske fordi de vil have at man køber en guidebøgerne. Jeg finder ikke disse tiltalende. De er famlede, nogle endda krøllede, og tydeligvis lavet for minimum ca. 30 år siden. Der er heller ingen af de andre turister der har købt en guide. Den visuelle kvalitet af dette indirekte formidling, har virkelig stor betydning.

Der står en serie formidlingsplancher, som kommer godt rundt om alle kirkens tematikker: Arkitektur, bevaring/genopbygning, Otto og byens historie, nuværende brug etc. Men plancherne er teksttunge, med lille skrift og kun på tysk. De fastholder heller ikke de andre turisterne særligt længe. Og generelt er formidlingen ikke så prangende. F.eks. er Kejser Ottos grav ikke videre markeret. Man får ikke fornemmelsen af at være i et monument af national betydning. Det er nok et resurcespørgsmål, men når nu man i delstaten har kunnet rejse penge til så meget andet, hvorfor så ikke en bedre iscenesættelse af kirkens highlights.

Kirken har svært ved at bære at være en større attraktion i sig selv, sådan en man rejse langt efter. Men den er et udemærket stop på vejen, hvis man skal se andet i området - et indtryk MD generelt efterlader sig.

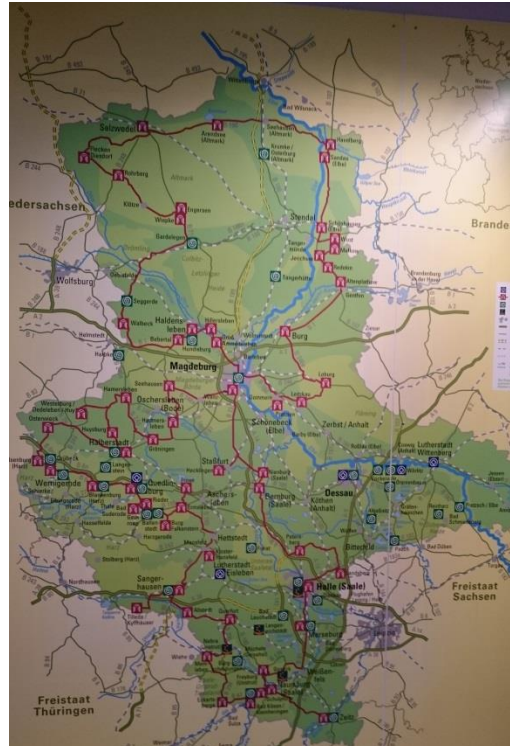

Billeder: Magdeburger Dom og beskrevne omgivelser.

STRASSE DER ROMANIK INFO-CENTER

Det at have et sted der formidler områdets kulturarv fungerer virkelig godt. I betragtning af den ellers så relativt mennesketomme by, er der tords alt en 8-10 turister, foruden jeg, i centret, der kun fylder en ca. 50 kvm. Formidlingen er i sit udgangspunkt udemærket. Forskellige vinduer og trælåger man kan åbne, forsøger at fremstille romanikkens unikke æstetik. Der er også flotte kort som viser ruterne og hvad man kan se. Man de digitale indslag er ude af drift. Der er heller ikke meget på engelsk. Generelt er jeg lidt skuffet - og jeg kan ikke udelade at jeg med de gældende danske forhold, er meget forkælet hvad digitale indslag og scenografi angår. Det lader dog ikke til at jeg deler denne oplevelse. De andre besøgende finder i hvert fald dele af udstillingen at fordybe sig i (ofte lydspor m.v.). Jeg overvejer også hvad det betyder, at jeg har et omfattende program foran mig, og at jeg er på arbejde, hvor de andre er på ferie. Måske er hele denne situation hvor man på en gang er turist og på arbejde, et empirisk problem. Kan jeg overhovedet komme ned i tempo som jeg skal for virkelig at opleve dette sted?

Bilder: Strasse der Romaniks info-center.

KULTURHISTORISCHER MUSEUM MAGDEBURG

Her er desværre ikke så mange mennesker

på første planche man møder, står der: MD er grundlaget for det moderne Europa - implicit: at det er kejserriget og kejserriget skabes i Magdeburg. Jeg kan lide sådanne statements.

Tematisk opdelt dagliglivsudstilling, som den man kan se på de fleste danske og sydsvenske købstadsmuseer: Man begynder næsten at holde af Paris' og forstå Paderborns tekstfetich [*jf. tidligere oplevede udstillinger med mange udstillede dokumenter og bøger*].

Narrativet om Hansa-relationen fokuserer på konflikt - det er ikke den vej man orienterer sig.

Det meste man lærer her, er det samme man lærer på et almindeligt, dansk købstadsmuseum

Teksterne som sædvanligt for små.

Andet rum er lidt mere MD-specifikt.

Det ville være en god ide med en allestedsnærværende tidslinje eller genealogi.

Der fortælles en historie om MD som udgangspunkt for tidlige østvendte korstog – ærkebisp Wichmann von Seeburg som den ledende kræft.

Lidt flere besøgende er kommet til. Overraskende blandet aldersmæssigt. Det er en hverdagsformiddag – ikke oplagt for yngre mennesker at gå på museum. Yngre mennesker viser en del entusiasme overfor genstande m.v.

Som alt anden i Tyskland, får vi lige en introduktion til kejserriget som starter med Karl. Dernæst går over Corvey og så Otto.

Udstillingen synes hverken rigtigt at være målrettet turister eller lokale.

Her er en del interaktive skærme af ældre dato: Man har sikkert følt sig forpligtet til at have den nyeste teknologi på et tidspunkt, men har ikke haft midlerne til at 'følge med'. De er informative, men på samme måde som en planche. Det interaktivt er en pseudo-oplevelse. Det er måske hvad der sker om føje år i Danmark, med den nuværende teknologibegejstring.

Alt i alt ikke noget prangende museum. Det undrer mig at man ikke har en vis formidlingskapacitet, fra de store Europarådsudstillinger.

Gode plancher om omegnes steder som relaterer sig til MD. Den slags visualiseringer er vigtige for at illustrer kulturlandskabet.

Der er en særudstilling: "Krakow – en by under Magdeburg".

Den består først og fremmest af nogle flotte billeder og film – det er næsten en foto-udstilling. Har man sådanne af rette kvalitet, kan det virkelig noget. Måske fordi man kan nyde det også selv man ikke har lyst til at følge et narrativt spor og de historiske detaljer der må huskes for at blive i sporet.

Das Magdeburger Recht – Grundlagen für das moderne Europa

Schon im 11. und 12. Jahrhundert sind in Magdeburg für die Handwerk und Handel treibenden Stadtbe-
wohner und für die reisenden Kaufleute günstige
Rechtsgewohnheiten entstanden, die Erzbischof
Wichmann von Seeburg-Gleiß (reg. 1152 – 1192) in
einem Privileg von 1188 verbesserte. Das nicht als
aufgeschriebene Normensammlung, sondern als
Gewohnheitsrecht existierende Magdeburger Recht
wurde vom Schöffentuhl der Stadt Magdeburg
durch seine Spruchtätigkeit weiterentwickelt.
Es vertrat die Interessen des Stadtbürgertums,
sicherte die Errungenschaften der Stadtfreiheit und
garantierte dem Bürger sein Recht auf persönliche
Freiheit, auf Eigentum, Ehre, Unantastbarkeit
seines Leibes und Lebens sowie auf ungestörte
wirtschaftliche Tätigkeit.

Der Schöffentuhl griff früh auch auf den zwischen 1229
und 1235 durch Eike von Repgow (um 1180 – um 1233)
aufgeschriebenen Sachsenspiegel zurück, der zu-
sammen mit dem Magdeburger Recht weite Ver-
breitung in über 1000 Städten und ländlichen Sied-
lungen Ostmitteleuropas fand, z. B. in Halle, Leipzig,
Berlin, Kulm, Thorn, Breslau, Krakau, Olmütz,
Buda(pest), Lemberg, Kiew, Wilna und Minsk.
Von den „Tochterstädten“ Magdeburgs wurde
das Magdeburger Recht an weitere Städte der Um-
gebung weitergegeben oder auch in andere Regionen
vermittelt. Bei eventuellen Rechtsunklarheiten
wurde zunächst am jeweiligen Oberhof und letztlich
auch beim berühmten und angesehenen Magdebur-
ger Schöffentuhl in der „Mutterstadt“ der Magde-
burger Stadtrechtsfamilie angefragt.

Mit der Zerstörung der Stadt im Jahre 1631 wurden
der Schöffentuhl und sein Archiv vernichtet, aber
die Erinnerung in den ostmitteleuropäischen Ländern
an die aus Magdeburg kommende Rechtstradition
lebt fort.

Billede: UNESCO-Attributtiske og nomologiske formuleringer på det kulturhistoriske museum i Magdeburg.

HALLE 25/6 – 2015

I Halle ser man kontrasten til Magdeburg. Den del jeg befinder mig i er også tydelig østtysk, men den har et andet leben og charme end Magdeburg. Den er kuperet tilvokset og faldefærdig på en charmerende måde. Langt mindre kontrolleret end MD. Det er nok også det middelalderbykerner ofte kan – det anarkistiske og det at man ikke ved hvad der venter om hjørnet, de små indelukkede pladser og gårde m.v., i kontrast til den moderne overskuelighed.

Billede: Det slidte, charmerende Halle.

Landesmuseum für Vorgeschichte

Jeg er taget til Halle for at se dette museum. Dette af to årsager 1) Pauline Asingh fra MOMU har fremhævet dette som et af de bedste museer i Europa og en stor inspiration for MOMU. 2) Som et led et et større studie af *Himmelens Wege*, hvor man har en hel kulturrute (ganske vidst en mindre regional af slagsen) som primært er båret af Himmelskiven fra Nebra. Dette at kunne hive så meget oplevelse ud af et fund, tænker jeg kan være lærerigt.

Allerede tidligt i udstillingen ser man hvordan man har valgt en meget stringent, simpel men – efter denne forfatter mening – flot udstillingsdesign. Tavler en vis størrelse (om end de godt måtte have været endnu større) – lysende, sorte med hvid skrift. Farverige illustrationer på lystavler, som aldrig fjerner fokus fra det kulturhistoriske objekt. De kulturhistoriske objekter er opstillet så de er overskuelige og i visse tilfælde nærmest koreograferede.

Alle genstande oplyst. Lyssætningen i rumme varierer således at man ikke bliver søvnig i mørket og at tingene kan 'highlightes'.

Skeletter, montre og dukker er sat i et pædagogisk og æstetisk sammenspil.

Et rum har helliget sig et skelet af en fortidselefant. På en lysende, tiltende plade ligger skelettet som in situ. Rundt om relevante fund i mindre montre. Ovenover disse en flot, ikke over-dramatiseret tegneserie

visende fundets nedlæggelse og biografi. Derudover en gammel antropologisk sort-hvid-film om jagt og konsumtion i 'primitive samfund'. I dette tilfælde er det relateret skovelefanter i Centralafrika.

Næsten alle steder hvor man har udstillet knogler, har man lagt den i samme orden som de er fundet, eller viser dem i præparat. Man har leget med vinklerne. Mange hænger lodret på væggene, eller hælder ned over en. Således får man et overblik der faktisk er svært at få, hvis man skulle stå bøjet over dem. Det er meget effektivt.

Illustrationerne er så gode, at man ikke behøver at læse teksterne.

I illustrationerne har man forsøgt at vise alt ud fra antropologens eller arkæologens synsvinkel – altså forstået konkret og fysisk.

Ved en grav er afbildet hvordan den gravlagte så ud, med hovedbeklædning, rødfarvede læber m.v. Nedenunder kan man trække skuffer ud, hvor der er tekster med analyser af de enkelte elementer. For nørder kan man her få følelsen af et eksklusivt blik og man kan stå flere sammen og få hver sin lille 'nørde-tekst'.

Det neolitiske rum ufatteligt flot udnyttelse af tingenes æstetik. I hundredevis af slebne økser hængt på væggen som pileregn eller næsten som fugleformationer.

Selvom der er perspektiverende kort, mangler narrativet perspektiver til det nærmeste udland

Der udstilles en lille kabinet af skadede og deforme kranier. Nogle illustrationer viser hvordan skader m.m. er fremkommet. Det er sobert og informativt. Det er noget man burde kigge mod på Trelleborg.

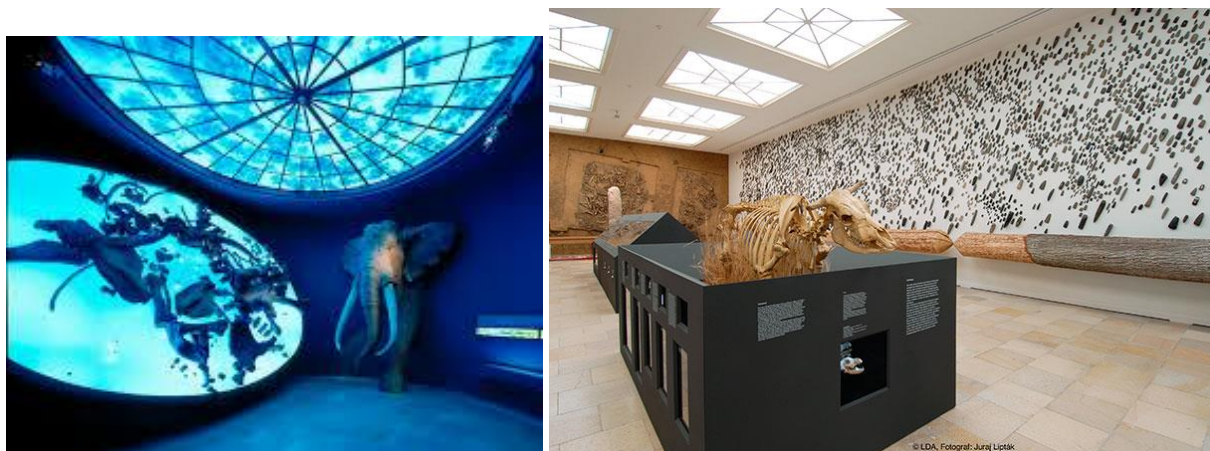
Jeg nærmer mig museets absolutte highlight – himmelskiven fra Nebra. Et rum forbereder en til 'skiven'. Her får man en del oplysninger om astronomiforståelse og lignende i neolitikum og bronzealder. Det er en god ide med en opbygning til højdepunktet. Om det lykkes til fulde er jeg ikke sikker på. Endelig er der en engelsk tekst som fortæller to klare attributter: at det er det ældst kendte billede af himmellegemet, og at skiven var i sortbørshandel hos diverse amatørarkæologer. Jeg gad godt høre mere om den sidstnævnte fortælling.

Næste rum er helt mørkt, med stjerne i loftet. Altså det er meget mørkt! Man går rundt om en væg og eneste lys er monteret med Nebra-fundet. Man er ikke i tvivl om, at man ser noget særligt. Eneste minus er, at jeg bliver ekstremt forskrækket, da jeg opdager en kostode i rummet foruden mig. Så mørkt er her. Her må være udfordringer ved mange mennesker. Museet har kun ganske få besøgende lige nu. Men der er en lille gruppe folk der har samlet sig herinde – nok fordi det er her man bruger mest tid. Det er nok meget sigende.

Man føler en inter-menneskelig kommunikation, når man ser skiven, fordi det er så tydeligt hvad den afbilder, men alligevel på en eksotisk måde. Jeg er glad for at der er en montre med relaterede fund. Montren er dyb og svært mm føres frem i ansigtet på en med lange stivere.

Første etage med hovedfundene tog en lille time inkl. notering. Jeg tror dette er en god tid.

Jeg ser resten af udstillingen som har samme stil, om end med lidt flere video-installationer og en enkelt 3D-animation. Man bruger også arkæologiske situationer i flotte fotos – arkæologi som fotokunst. Det er vist 'the essentials'.

Billeder: Udstillingen på 'Landesmuseum' i Halle. (foto: http://www.la-isa.de/landesmuseum_fuer_vorgeschichte/dauerausstellung/altsteinzeit/groeborn/; archeologiedeuhtland.de (set 20. Oktober 2015)).

NAUNBURGER DOM (ND)

Sol, skyer ca. 22 grader - meget behageligt. Jeg beslutter lidt spontant at køre til Naumburg efter at have læst en artikel om, at den trækker 180.000 besøgende om året. Det er en mindre kendt kirke i en mindre by (i dette 'hav' af middelalderkulturarv). Ikke desto mindre er den i spil til verdensarven – har jeg hørt i radioen på vejen. Det er et monument med stor lokal kendisfaktor – har jeg indtrykket af.

Turen til ND er lidt af en oplevelse. Efter en halv times kørsel fra motorvejen, gennem områder præget af udkant og industrielt landbrug, kommer man til en lille kuperet gryde med vinmarker, historiske huse, brolagte stræder m.v. Jeg tror jeg er kommet ind ad 'bagvejen' til byen, men jeg har benyttet mig af ruten

indtegnet fra Strasse der Romanik-materialet. Her er en smule provinsielt og meget stille, men på en charmerende måde. Jeg parkerer ved et nyklassicistisk palæ som vidst også er en attraktion. Jeg tager frokost på et lille torv bag ND. Her er et atmosfærisk historisk miljø. Det er virkelig en lille perle jeg aldrig havde fundet, hvis det ikke havde været for Strasse der Romanik. Her er en summen af turister i alle aldre og af forskellige slags – dog flest stavgængere, cykelturister og andre friluftsfolk. Her er meget stille og idyllisk, men her er egentlig pænt med mennesker. Også et par internationale turister. Jeg tæller 22 turister som sidder på torvet. 8 kigger i Strasse der Romanik-materiale. Langt de fleste iagttager kirken – de er kulturturister af en art. Imens jeg sidder her, går ca. 100 turister ind (og mange ud) af kirken/museet. På vej mod byen så jeg også et par vandrere. Her er en atmosfære af autentisk idyl og uberørthed - tempoet er lavt og stemningen positiv. Man synes glad for bare at være her (man er sikkert på ferie og i ferie-mode). Byen er trods alt landkreis-hovedtstad med over 30.000 indbyggere. Det mærker man ikke meget til heroppe på domkirkebakken, hvor der hersker et 'reservatmiljø'.

Welcome to the Naumburg cathedral of St Peter and St Paul

Since its inception the Naumburg Cathedral has been a living witness to the Christian faith, which nowadays hosts the Lutheran parish community of Naumburg. The cathedral is used for regular services by the neighbouring primary school of St. Martin. The Naumburg Cathedral is one of the most important religious cultural monuments of the European High Middle Ages and is the tourist magnet on the „Romanesque Road“. An exceptional cultural experience awaits you, as you visit the cathedral and wander through the exhibition of the cloister, the treasure vault, the cathedral gardens and the St. Mary's church.

The maintenance of the cathedral complex is in the hands of a non-profit foundation under public law, namely the United Chapters Foundations of the Cathedrals of Merseburg and Naumburg and the collegiate Chapter of Zeitz. This foundation does not receive public funding and is not co-financed by the church. As a result, it has to rely on entrance fees. Further donations, project based funding and voluntary initiatives enable the upkeep of these unique cultural monuments. With your entrance fee you also make an important contribution to that.

Under the title "The Naumburg Cathedral and the landscape of the rivers Saale and Unstrut – territories of power in the High Middle Ages", the Saale-Unstrut Region is now seeking to be admitted onto the World Heritage list.

We wish you a pleasant stay in the Naumburg Cathedral and would be pleased to welcome you also at Merseburg Cathedral of St John the Baptist and St. Laurentius.

opening times

March - October Mon - Sat 9.00 a.m. - 6.00 p.m.
Sunday and religious Holidays from 11.00 a.m.

November - February Mon - Sat 10.00 a.m. - 4.00 p.m.
Sunday and religious Holidays from 12.00 a.m.

i Last admission 30 minutes before closing. Please notice limited opening times in the cathedral by services, weddings and events.

audioguides

cathedral and treasure (90 min)

Bienvenue da Saint Pierre e

La Cathédrale de Naumburg est un lieu de vie depuis sa construction. Aujourd'hui, elle accueille des protestants organisés par la paroisse. La Cathédrale de Naumburg est l'un des monuments du haut Moyen Âge européen et est sur la route de l'Art roman.

Vous allez vivre une expérience unique en visitant la cathédrale et en vous promenant dans les jardins et l'église de la Sainte Marie.

L'entretien de cet ensemble est assuré par la Fondation du chapitre de Naumburg et de la collégiale de Zeitz. Cette fondation non-lucrative ne perçoit aucune subvention publique. Ceci nous oblige à solliciter des dons et des engagements bénévoles contri- buant à la mission importante.

La région Saale-Unstrut a été inscrite au patrimoine de l'Unesco.

Nous vous souhaitons un agréable séjour à Naumburg et nous serions heureux de vous accueillir à la cathédrale Saint-Jean-Baptiste et Saint-Laurent.

Heures d'ouverture

Mars - Octobre Lundi - Samedi 9h - 18h
Dimanche et jours fériés religieux à partir de 11h

Novembre - Février Lundi - Samedi 10h - 16h
Dimanche et jours fériés religieux à partir de 12h

i Dernier accès 30 minutes avant la fermeture. Veuillez noter que les heures d'ouverture sont limitées en cas de cultes.

audioguide

cathédrale et trésor (90 min)

Besucherservice Naumburger Dom | visitors service of Naumburg Cathedral | service aux visiteurs

Domplatz 16/17 | 06618 Naumburg
Telefon +49 (0) 3445 | 23 01-120 oder -133
Fax +49 (0) 3445 | 23 01-134
fuehrung@naumburger-dom.de
www.naumburger-dom.de

VEREINIGTE
DOMSTIFTER
ZU MERSEBURG UND NAUMBURG
UND DES KOLLEGATSTIFTS ZEITZ

TRA

Billeder: 'Gemte skatte' m.v. i miljøet

omkring Naumburger Dom.

Her er en pilgrim – en rigtig pilgrim: Yngre mand, backpacker, med muslingeskaller på rygsækken. Kender man de rigtige steder, er området ideelt for dette.

Man er byen generelt gode til formidlingstavler

I kirken er det mere sparsomt med formidling, men rummet er en oplevelse i sig selv. Kirken virker mere uberørt og autentisk. Bl.a. fordi den er en del af et større klostermiljø med gange og mange både romanske og gotiske attributter.

I kirken bliver jeg opsøgt af den pilgrimme. Han lagde på restauranten mærke til mit gebrokkne tyske. Han er på vej fra Polen til Camino de Compostella – uden penge, mobiltelefon, etc. Jeg havde før læst at området tiltrækker disse. Han er en god historie, men mest relevant, så tror jeg at tilstedeværet af disse 'ægte' pilgrimme er et bidrag til oplevelsen. Måske derfor tog restauranten så godt imod ham. Måske er han også en slags avangarde for de mere sekulære pilgrimme der ofte vandrer på 'Caminoen'.

Man burde blive ledt til at se museet først. Museet er ikke en attraktion i sig selv, men informativt, overskueligt og både med nogenlunde tekster og film. Her får man af vide hvorfor stedet er unikt. Der er stort set udelukkende fokus på arkitekturen. Gider man læse sig igennem, lærer man en del om, hvorfor disse kirker er så unikke. En animeret film opsummerer den arkitektoniske udvikling. Der er flere ting her kan kunne gøre attraktive i større skala.

Man formidler mange håndværksmæssige ting som er spændende - de kunne godt trænge til lidt mere pondus, i form af forskellige måder at illustrerer håndværket og dets betydninger på. Netop et håndværksmæssigt emne fungerer ekstra dårligt, formidlet gennem 'bøger på vægge'.

Stedet har i sammenhæng helt klar en oplevelse ud over det bare at se en kirke. Den lille plads ude foran er et klart attribut. Jeg indser hvor stor en del af manges kulturoplevelse, en forfriskning på en sådan plads kan være.

Jeg kører videre. Strasse der Romanik (SdR) er meget tilstedeværende i landskabet. Det er Himmelsens Wege også og Have-ruten [*Garden Realms kulturrute*]. Men SdR mest. Både fordi der er mange steder, mange skilte og logoets karakteristiske røde farve.

SONNENOBSEVATORIUM INFO POINT

Jeg har forladt SdR for en tid. Sonnenobservatorium Goseck (SG), er en del af Himmelens Wege (HW). Jeg kørte lige forbi og holder ind for at se hvordan man formidler sådan et mindre site.

SG er et neolitisk cirkelanlæg, som eftersigende skulle have indgange indrettet efter solhverv. Volden er delvist bevaret. Derudover findes også en rekonstrueret palisade inde i volden.

På et par formidlingstavler præsenteres skarpe attributter: "Verdens ældste astronomiske observatorium". Og pludselig bliver stedet meget mere interessant.

Et par kilometer væk, ligger der et lille formidlingscenter. Ca. 15.000 besøgende om året. Jeg synes det er pænt – vi er meget langt ude på landet.

Budgettet har måske ikke været så højt. Men de har fået noget ud af det. Igen ser vi god sans for æstetik. Et lyst og funktionalistisk udseende, men stadig hvor der sker noget i rummet. De har f.eks. forskellige skuffe-installationer, hvor man kan komme de forskellige arkæologiske informationslag ovenpå hinanden - altså georadar, plantegninger m.v. Generelt er hele udtrykket bygget op omkring de arkæologiske kilder og den æstetik de medbringer. Jeg synes kildernes grundlag er udnyttet pædagogisk – det er meget kreativt. Det er svært at sætte ord på, men måske billederne hjælper.

SG relateres godt til pyramider og anden 'Verdenskultur'.

Det sidste rum er om tolkningerne. Det har egentlig irriteret mig, at man alle steder er så ukritisk overfor solobservatoriumstanken. Men det giver god mening her. Man argumenterer ud fra udelukkelsesmetode bl.a. ved militæranlæg (for øvrigt ligner rekonstruktionen Trelleborg - hvad kom først hønen eller ægget?) med simple statements. Det er argumentation på højt niveau, men pædagogisk. Og det har en god relation til netop objektet.

Her er fire andre foruden mig. Det er alle folk i 20'erne. De bruger mere tid her end mig og særligt den internationale perspektivering fænger.

ARCHE NEBRA

Der er lavet et stort besøgscenter for fundstedet for Nebra-skiven. Det besøgte jeg. Det har ca. 90.000 besøgende årligt. Det er en meget futuristisk bygning, beliggende utroligt smukt, meget langt ude på landet. Det er vidst mest af alt et planetarium/omnimax-biograf.

Dog er fundstedet 3 km væk. Lidt af en skuffelse - hvorfor så lave planetariet her midt ude i ingenting og ikke inde i en by? Man har trods alt et dias kørende ude fra fundstedet. Det lader til at man har lavet nogle interessante installationer med plexiglaskupler over udgravningskasser m.v. samt et udkigstårn, så man kan få overblik over grundplanen.

Jeg er i tidsnød, så det når jeg ikke at se.

Der kommer flere mennesker til i løbet af mit besøg - vel en ca. 50 stykker.

Jeg udspørger en kostode som siger, at der kommer folk fra hele verden - særligt japanere og amerikanere (måske de er de mest eksotiske og dem hun lægger mærke til).

Når kritik af beliggenheden er givet, er jeg meget begejstret for besøgscentret. Omnimaxfilmen er det helt rigtige medium til dette. Filmen er flot, simpel og formidler meget komplekse problemstillinger som videnshistorie og strukturering af tid. Hele stedet kører på astronomihistorie og der tegnes en lige linje fra Goseck til månelandingen. Hele stedets æstetik symboliserer himmellegemer og "sifi". Det virker logisk og giver en særegen oplevelse. Det er astronomihistoriens svar på, hvad Trelleborg burde være for militærhistorie.

Udstillingen er fuldt i et design der er futuristisk – måske 'spacy'. Det sætte de udstillede bronzaldergenstande godt i kontekst og det er forfriskende med et bronzalderhistorisk narrativ som ikke handler om 'naturreligion i en verden hvor solen altid skinner'. Narrativet er stringent og allstedsnærværende.

En særudstilling viser "traktorens" historie fra neolitikum til nu. Børnene kan godt lide de gamle traktorer og med koblingen mellemlandbrugets cyklus og astronomi, virker det logisk.

Jeg er overrasket over, at man kan hive så meget ud af disse flotte men få, og måske ikke så folkelige, fund. Jeg kan se at det er en del af en større oplevelse, at vandre turen til selve fundstedet og så bagefter få oplevelsen med besøgscentret.

Der er med æstetik og særligt filmen Trelleborg kunne lære af. Stedet her kunne godt trænge til endnu en film omhandlende arkæologien - den mangler.

Billeder: Nebra Besøgscentrum – diverse

QUEDLINBURG 26/6 - 2015

Når man kommer til Quedlinburg er der SdR-skilte mange steder. Det fylder virkelig i det offentlige rum i udkanten af byen. Man er ikke i tvivl om at man er i et center for ruten. Kendte man ikke til ruten, vil mange blive nysgerrige når de ser disse røde skilte, med det særegne emblem.

Quedlinburg (Q) er meget spektakulær. De fortættede gader og den konsekvente og særdeles velbevarede bindingsværkstil er noget af det mest unikke jeg har set. Som et Ærøskøbing, men større, højere og ældre. Her møder Brødrene Grimms eventyr middelalderen i et komplet univers.

Hotelværten er særdeles veloplyst om byens attraktioner. Hun siger at her er mange turister, selvom vi stadig er lidt udenfor sæsonen. Man kan også se det når man går ind i beværtingernes gårdhaver eller ser aktiviteten i hotellerne.

Jeg har læst på nettet om nogle særlige omvisninger i byen jeg gerne vil på. På hovedstrøget ligger turistbureauet. Eller jeg finder ud af at der er to turistkontorer ved siden af hinanden. Jeg går ind på det forkerte, forstået på den måde, at de specifikke omvisninger jeg vil på, ikke tilbydes her og idet man ikke gør mig opmærksom på at der findes andre udbydere, som tilbyder hvad jeg søger, lader man mig forstå at disse omvisninger ikke er mulige. Først efter at jeg har købt i billet til en alm. byvandring, forstår jeg hvordan det hænger sammen og at jeg befinder mig i et privat bureau og at det offentlige (delstatslige) er inde ved siden af.

Manden der betjener mig er ellers informativ. Han siger at det er et kæmpe problem, at intet er koordineret. Der er tre forskellige, officielle udbydere af forskellige byvandring. To museer, hvor det ene kun har 6000 besøgende og giver 70.000 euro underskud om året. Og en kommune som ikke vil blande sig

og som hidtil har været tilfredse med situationen som den er (det er tydeligt at han er i opposition til bystyret). Han fortæller endvidere, at byen har 1.000.000 besøgende om året (passer også med de tal jeg har set på nettet), og at hovedinstitutionen - kirken og bymuseet på slotsbakken har 100.000. Derudover har de registrerede omvisninger, 50.000 brugere. Jeg kan dog se at der allerede her kl 09:30 er gang i private omvisninger (altså udenfor de officielle udbydere) - en med både udklædning og sang, hvor man får en lille vise om noget af det man ser. Man formår altså ikke at gøre museet til en superattraktion, på trods af stedets karakter, som i den grad indgyder til kulturkonsumption. Q har hverken vand, shopping eller michellin-restauranter - der er kun det at lave, at være i det historiske miljø. Dette underbygger mit indtryk af, at tyskerne elsker at se original kulturarv og det uforpligtende men også omfavnende i at 'være i det'. Skal man derimod bruge tid på at konsumere museumsformidling, skal det være noget ekstraordinært. Her i Harzen er spørgsmålet hvor meget danskere og hollændere, bidrager til dette billede. Det skal også nævnes, at 200.000 kommer grundet julemarkederne, hvor man altså typisk ikke levner tid til museer.

Q-OMVISNING 1

Omviseren noget jovial og vittig. De andre publikum finder ham morsom. Han tager en præsentationsrunde hvor han hører os alle hvor vi er fra. [Noget han senere referer meget til og bruger aktivt].

Den enlige dansker (mig) står for skud når omviseren venligt skal drille publikum.

I præsentationen opstilles en konflikt mellem Østfranken (det forfængelige og uciviliserede rige) og Sachsen (det ordentlige). Heinrich fuglefænger er faderen heromkring. Bayern og Schwaben står ikke helt udenfor denne konflikt, men de får ikke meget plads i denne fortælling.

Han understreger Qs betydning gennem påskemøderne og de andre forsamlinger, hvor den samlede europæiske fyrstestand kom til Q. Harald Blåtand nævnes ikke.

Han har mange sjove personalhistorier og genstandsbiografier - der er svært at vurdere, hvor mange 'røverhistorier' der er imellem. Han virker ikke så skolet. Mere som en ældre entusiast (han er i 60erne et sted). Folk kan lide det.

Nu går vi til bindingsværkshistorie. Jeg undrer mig idet han præsenterer et hus som være det ældste bindingsværk i byen - måske hele Tyskland - dateret til slut. 13. årh. Dette gør det en smule ældre end bindingsværksmuseet i Qs bygning, som ellers regnes for det ældste - har jeg læst mig til. Der er altså kontraherende attributter.

Han præsenterer husenes opdeling og delenes funktioner - det vækker interesse (at kigge ind i fremmede folks hjem er også populært i Tyskland).

Vi får også lov til at gå ind i et af husene - den velkendte, men aldrig kedelige oplevelse af de lave lofter og den intime, fortættede atmosfære.

Han taler ikke så pænt om de "anglo-amerikanske" bombninger. Han joker med, at man heromkring får meget sympati fra de japanske turister. Det er sjælden man møder denne sarkasme i Tyskland - det er egentligt meget lettende.

Han taler en del om 'gamle dages' bryggerier, brænderier og deres konsekvenser - eller han ironiserer over det.

Han minder os om, at der i forhold til bindingsværk ikke findes et lige i Tyskland. Han nævner Rothenburg an der Tauber (som alle tydeligvis kender) og at det er genopbygget efter krigen - og dermed langt fra så unikt som Q. Jeg tænker: Hvad med Bamberg? (Det er tydeligt at Duderstadt ikke kan være med). Perspektiveringen er god - det vækker reaktioner hos folk når de kan holde stedet op mod noget. Alle kan jo komme og sige at noget er unikt. Det er et argumentatorisk narrativ. Det har en virkning.

Vi står ved den ældste bygning (1215 - flot bevaret, skiller sig ud som stenhus i bindingsværkshavet – den har 'UFO-effekt'). En figur af en fugl der drikker brændevin pryder hjørnet. Den slags detaljer er altid med til at gøre et indtryk. Det vækker stor positiv opmærksomhed blandt publikum og jeg tror at det er blandt de ting der hænger ved.

Han fortæller mange vittigheder jeg ikke helt forstår. Måske er det derfor jeg synes vittighederne fylder lidt for meget.

Han gør meget ud af at understrege den særlige Nedresaksiske bindingsværksstil, som Q åbenbart er så unik og stor garant for. Spøjt: Vi er i S.A. Arkitekturen er Nedresaksisk. Alle stede reklameres med 'Thüringer'-køkken, men egentlig har de vel været prøjsisk siden ca. 1800. Noget man ikke bruger meget energi på at forholde sig til.

Han tager meget udgangspunkt i hvad man kan se. Og eftersom vi er mest nede i byen (DVS væk fra slottet og de middelalderlige monumenter) hører vi ikke meget om ottonerne.

Der fortælles om sanering og håndværk - selvfølgelig populært hos det mandlige publikum.

Han kommer kort ind på bygninger fra 19 årh. Det er tydeligt at særligt den prøjsiske historicisme er en forurening af byrummet efter hans mening.

Han har endnu ikke nævnt verdensarv.

Vi er også inde på Nazi-brug af byen. Han er i den forbindelse god til at sænke stemmen og skabe tone for et dystert og alvorligt narrativ.

Det er interessant at her er publikum fra Regensburg - er de ikke mættede af denne slags kulturarv?

Det er på mange måder skønt og engagerende, at omviseren har en tydelig holdning til historien. Men jeg mangler ottonere og fyrster. Hans eget præg er måske for stort endda.

Når nu Brændevin betyder så meget for stedet her (som guiden gør meget ud af), hvorfor var det så så svært at opdrive en lokal brændevin på beværtningerne i går? Igen en dårligt koordineret helhedsoplevelse.

Omvisningen slutter for foden af bakken, hvor kirken m.v. befinder sig. Guiden forsøger at forberede os på at tage derop, og se de ting selv. De andre turister giver stor applaus. Det lader til at de alle går op til kirken/bymuseet.

Billeder: Diverse motiver Quedlinbrug.

MUNZENBERG (klostermuseum)

Stedet er anbefalet i diverse turistmateriel – bl.a. SdR-materiale. Museet er svært at finde. Så humøret er ikke det mest positive som udgangspunkt. Det ligger på et højedrag, i fugleflugt overfor det hvor Qs katedral m.v. ligger.

Stedet er en blanding af Ruin, velbevarede romanske krypter og en moderne bygning ovenpå - alt sammen bygget sammen til et lille museum. Sidstnævnte er sparsom og kun lige nok til at det kan fungerer som et museum, hvor de oprindelige ruiner har opretholdt deres integritet. Det at man forener udstillingsrum og selve monumentet fungerer godt. Selve grundformidlingen er der ikke noget videre spændende i: lange tekster på plancher. Mange steder er der med store tavler eller illustrerede glasplader, optegnet de forskellige faser af byggeriet, som man nok kan se, men ikke nødvendigvis forstå. Dette fungerer godt. Lign. kunne gøres ved mange af de spændende historiske huse vi har på Vestsjælland. Gennem glasplader i gulvet kan man se skeletter. Det er ubetinget det de andre besøgende reagerer mest på. Jeg mener dog at kunne observere, at rummets karakter (ruin bygget sammen med moderne museumsbygning) også har en effekt.

Om aftenen møder jeg en familie som var med på omvisning. De har været i Danmark på ferie mange gange og ønsker vidst derfor at slutte. Jeg spørger ind til omvisningen. De syntes at den joviale stil var god. De savnede en mere ottonsk vinkel. De har svært ved at sætte ord på hvorfor de er kommet til Q. Det virker som om at de tager på sommerferie i udlandet – meget ofte Danmark – og så i forsommeren typisk besøger et sted i Tyskland, som har historie og hyggelig atmosfære. De nævner at de bl.a. har været i Aachen og Lübeck, men de synes at dette er noget endnu mere særligt. De virker meget høflige så det er svært at gennemskue hvad der høflige og hvad der er ærlige svar. I Danmark har de været på Bornholm en enkelt gang, på møn en enkelt gang, men er ellers mest ved vestkysten. Vestsjælland har aldrig rigtigt faldet dem ind, men de er lydhør overfor mine anbefalinger. De har bl.a. været i Bork Vikingehavn. Jeg spørger hvad deres oplevelse er af den levende vikingetidsformidling. De siger at det jo er noget særligt dansk og at de finder det en god oplevelse. Jeg forsøger at få dem til at sammenligne med andet, men det har de svært ved at sætte ord på. Måske fordi det ikke er en kulturarvsoplevelse som Q eller Aachen.

Billeder: Museet ved de gamle, mystiske og lille Münzenberg

Q-OMVISNING 2

Guiden lægger ud med at fortælle om verdensarv og at vi på denne omvisning skal fokusere på, at alle skal forstå, hvorfor byen er på listen. *[hvilket vi så stort set ikke berørte mere til derefter]*

Guiden er meget engageret, men dette gør at hun snakker for hurtigt. Og går meget hurtigt. Der er flere ældre og ikke-tyskere med, så 'vi' har det lidt svært.

Guiden er meget kunsthistorisk skolet. Helt sikkert mere skolet end guiden ved den forrige omvisning, men hun besidder ikke det samme publikumstække

Udover få afstikkere med lidt lokalhistorie og dronninger-historie, handler det om de stilistiske elementer vi kan se, teknologi og bygge- samt bevaringsteknik. Det er som en kapitel 8-rapport læst højt, i højt tempo.

Hun kommer kort ind på UNESCO og den strenge bevaringspolitik der følger. Hun henvender sig meget til en håndfuld andre gæster (resten ekskluderes på det de facto) i en diskussion om, hvorledes der burde opføres moderne arkitektur, hvor det ikke er rentabelt at bevare det gamle. Jeg mener ikke dette er den service jeg har betalt for. Har en problemer med at fylde sit i forvejen lange program (2t) ud, synes jeg lidt generel historie om ottonerne må være på sin plads.

3-4 hopper fra følget under vejs. Et par bliver tydeligvis kun fordi de har betalt, går lidt til og fra, afhængig af iskiosker og andre fristelser. Dette er en stor andel af de ca. 12 vi startede.

Hopper også fra efter ca. 70 min. Det er tydeligt at jeg hverken får grundlæggende ny historisk viden - ej heller god formidling at se.

INTERVIEW ITALIENSK/ENGELSK ÆGTEPAR

På en cafe ved slottet, falder jeg i snak med et Engelsk-italiensk ægtepar.

De demonstrer hurtigt stor historisk viden - også om Danmark. De er ofte på diverse kulturferier.

Årsagen til at de tog her til var, at manden (M) havde dyrket lidt historie om det tysk-romerske kejserrige i sin fritid. Jeg forstår at han ofte dyrker et kulturelt tema i en periode. Lidt i stedet for at læse skønlitteratur. Temaerne skifter og der er ikke nødvendigvis nogen sammenhæng. Det var i den forbindelse at han opdagede SdR. Den kunne han få solgt til sin kone (K), som godt kan lide arkitektur. De har brugt Q som center for en tur på seks dage, hvor de fortrinsvis har dyrket SdR. Jeg tænker at de er enormt dedikerede. Hvad betyder høje besøgstal hvis man kan få den form for dedikation. Sådanne må være guld værd for området.

K siger (forfatterens oversættelse): "Jeg anede ikke der var denne kobling, mellem noget så betydningsfuld for alle europæere [*romansk arkitektur og ottonerne*]. Og at der så tilmed findes en hel rute for det... Det måtte jeg prøve. Og så er det for os en meget ukendt del af Tyskland. Den er meget autentisk. Du ved, ikke fordi at Rhinen og Bayern ikke er autentiske, men der har vi været og kender vi så mange der har været. Her kender vi ingen der har været."

Jeg noterer mig at det at ingen i deres omgangskreds har været i området og den europæiske betydning (PKO 3) er noget hun virkelig understreger.

De indrømmer at ikke oplevelserne svinger lidt i kvalitet. Og at de nu også er mættede af stedet, som har været meget det samme. De understreger dog også, at mange af de små sognekirker har været de perler, som man ellers aldrig var kommet til. Så må man tage det sats det er, også en gang i mellem at komme til noget der er lukket eller lidt kedeligt.

De er meget snaksagelige og virker oprigtige.

M siger at hvad han altid mangler er en art og hurtig information om: Hvad er det vi ser, hvorfor er det vigtigt og hvad er konteksten. Jeg lægger ordene i munden på ham og siger: "Som en avisforside"? Og han giver mig ret.

De ville til det centrale Tyskland, i det det er et utraditionelt rejsemål. De vil have en anderledes oplevelse - meditativ/rekreativ væk fra andre turister fra England og Italien. Da de er interesserede i middelalder. Når den som her fås i afsies og rolige beliggenheder, er det ekstra godt.

De har kæmpet for at forstå dette komplekse imperium og har måtte erkende, at det måske er blandt det mest betydningsfulde i Europas historie, men også det mest uforståelige. Magtstrukturene er næsten helt ubegribelige – jeg fornemmer at de synes det er frustrerende og dragende på en gang. Vi har en god diskussion om det tysk-romerske riges betydning kontra andre store europæiske riger. Her kalder kvinden bl.a. England for Udkantseuropa.

De er på en gang taknemmelige og svære at give oplevelser. Oplevelserne skal i setting og dimensioner have noget unikt at byde på. De vil gerne opleve dem i deres eget tempo, så det bedste man kan gøre for dem, er at facilitere og lede dem omkring. De er villige til at sætte sig ind i meget. De vil dog gerne have noget formidling: faktatungt og sagligt, men også skarpt og hurtigt konsumeret.

PÅ QUEDLINBURG-MUSEET

Det første man møder er en særudstilling om armbryst. Ikke nogen spektakulær formidling, men det giver god mening på det sted, og hvad den viser godt er det håndværk og den teknologi der ligger bag. Det glemmer man ofte. Udstillingen består af plancher og små film - primært. Et godt element er, at man har taget en masse af den middelalderlige samtids illustrationer og brugt dem pædagogisk. Dette fungerer godt - de har et iøjnefaldende tegneseriepræg og er nok den mest informative kilde i udstillingen.

I det næste udstillingsrum møder man allerede i døren, en rekonstruktion af en kæmpe armbryst som peger lige mod en. Dette giver en god effekt og jeg må erkende, at rekonstruktionen virker, i det den er så stor som den er.

Dernæst går jeg i udstillingen om selve ottonerne.

Den findes i en krypt. Dette rum synes jeg altid giver en effekt. Og man har haft flair for farvevalg og udsmykning af rummet. Derudover en meget traditionel udstilling. Der er stor fokus på regionalitet og stedets biografi. Der er stor fokus på Henrik I - ham hørte vi ikke om i MD. Han er det ottonske dynastis fader og Qs store berømmeth (da MD har hævdet Otto den Store, vælger Q altså hans far).

Her er desværre for få mennesker til at jeg kan lave nogle valide deltagerobservationer.

Der er også den – i Tyskland – sædvanlige perceptionshistoriske gennemgang.

Der er et lille hjørne om der udstiller åbningen af Heinrichs sakofag i '47. Det fungerer godt - billeder der viser processen skridt for skridt. Den slags er et eksklusivt indblik.

På en planche - en stor og indledende planche - får man info om de store Q-samlinger. Her er med store bogstaver citeret Tietmar af Merseburg, som fortæller hvilke riger der kommer gesanter fra (Q-mødet i 973). Dette glæder mig i det der lægges op til en international perspektivering af Q. Dette er nødvendigt for publikum for hvem det ikke er indforstået hvilket betydning ottonerne havde. Men det bliver ved det - desværre.

Generelt mangler der en perspektivering af historien her. Og man har indtrykket af, at den dårlige museumsforvaltning som manden i turistbureauet hævdede, er udtrykt i formidlingen, som ikke har videre ambitioner, ud over at give den nødtørftige information om det de ser. Formidlingen i Q generelt og i særdeleshed på museet, er en slags fluebens-udstilling (reflekter).

Q-OMVISNING 3 - I OTTONERNES SPOR 27/6 - 2015

Det er silende regnvejr. Vi er i alt 6. Foruden jeg, 5 kvinder i 60erne. Det er langt op til et maratonarrangement på 2-3 timer. Man må sige at de som stiller op til dette, i silende regnvejr, virkelig vil det.

Vores omviser - en herre vel omkring de 70 - er hverken videre karismatisk eller i god kontakt med sit publikum. Men yder en god encyklopædisk servicen og han taler pædagogisk. Det er tydeligt at han favner både den brede historie, arkæologi og kunsthistorie. Han har et akademisk overskud, som de andre omvisere ikke har udvist.

Han starter med god indførsel i ottonernes historie - meget centreret omkring Q. Det vigtige her er, at familien primært har resideret her og i Magdeburg, og at 13 af de 15 rigssamlinger under ottonerne, foregik her. De er lidt en slags tysk Nyborg. Her er kommet diplomater fra hele Europa, gennem et århundrede.

Vores omviser kan svare på alle spørgsmål. Han er god til at lede os til steder, 'ottonersspor', som vi ellers ikke ville have lagt mærke til. F.eks. ved en brolagt vej neden for Münzenberg, som han siger er den ottonske forløber for den tyske motorvej 6 mellem Q og Goslar. Sådan har han sans for publikums aktuelle præferencer. Og det virker.

Vi går ud til et SdR-site lidt udenfor byen. Den lille romanske kirke (fra ca. 1000!) er en god oplevelse og særligt det at komme ud i kirkens lille gård (en anden verden). Kirken har bevaret sit romanske udtryk særligt i den velbevarede krypt. Det er et særligt sted. Her er en lille udstilling og en veliscenesat gravlæggelse af en lokal adelig – vidst e slægtning til ottonerne. Krypten og gården er klar også noget de øvrige publikum reagerer på. Han bruger endeligt en del tid på de nationale og internationale relationer. Men det er tydeligt at den kulturelle orientering er sydvendt - i nogen grad vestvendt. Også internet i nationen måske. Det nævnes kort at der kæmpes mod Polen med slaviske hedninge som allierede (og den kompleksitet), men derudover består Europa på dette tidspunkt, at Bayern, Swaben, Byzans, Italien, Frankrig og England, hvis man skal tro på hvad han fortæller.

NOTE

Der foregår flere mere eller mindre uautoriserede, udklædte omvisninger. Derudover er også 'toget'. Disse må tælle udover de 50.000 autoriserede omvisninger.

Det er tydeligt at der er kommet ekstra gang i byen her frdag aften. Rigtigt mange aftenomvisninger. Der er også noget country-koncert senere - men vil de samme mennesker også have formidlet kulturarv?

Karlskrona feltnoter 29-10-2015

BLEKINGE MUSEUM

Skal ses fordi det indgår i attraktionslandskabet i Karlskrona. På trods af Karlskronas turismesucces, har Blekinge Museum 'kun' ca. 60.000 besøgende.

Damen i info går ud fra at jeg vil se en udstilling om guldrakteater, de har p.t.

Jeg bliver vist ind i særudstillingsdelen. Første del handler om udgravninger ved et stort vejprojekt. Man får indtrykket af at der har været få midler til rådighed til udstillingen. Men det in mente er den egentlig fængende og pædagogisk. Man har leget meget med hvad film, projekter og lærred i flere niveauer kan gøre. Brakteat udstillingen er fortsat i samme stil og giver godt bud på, hvorledes det 6te fund relaterer sig til resten af Sverige. Jeg er lidt skuffet over at man ikke forsøger at tolke mere på hvad der er afbildet på brakteaterne. Og i øvrigt deres tidsmæssige relation til f.eks. Uppåkra og Gamla Uppsala.

Dernæst går turen til deres faste udstilling. Et par små rum fortæller 'Blekinge i en Nøddeskal'. Det som fungerer bedst (for mig) er et hjørne hvor en tribune er lavet som et helleristningsfelt, hvor man kan betragte et dias over Blekinges kulturlandskab. Der er lagt vægt på billeder af 'det assimilerede kulturlandskab'. Således bliver man gjort opmærksom på de små ting. Meget af det andet er et godt forsøg – iscenesatte montre m.v. Men det er rodet, gammelt og 'billigt'. Dog strippet for de værste hverdagskuriositeter. Derefter er der et find rum og kystkultur med både m.v. Alt i alt får man et indtryk af at være i Blekinge – dog på en lidt anonym måde.

Der overraskende mange mennesker på museet. Børnefamilier – er det ferie. Børnene er meget optaget af nogle opgaveark.

Museet ligger godt ved vandet i fine historiske bygninger.

Som en del af et større attraktionslandskab står det klart hvorfor Blekinge Museum har det lidt svært. Den primære kulturturisme går til Karlskrona grundet byen. Mange finder måske Blekinges generelle historie uinteressant i den kontekst. Tilmed er der både en meget omfangsrig (tid + højtidelighed) oplevelse i f.eks. Orlogsmuseet + en historisk sejltur. Det lidt 'fattige' Blekinge Museum bliver ikke et stærkt nok supplement. De besøgende syntes lokale (forsigtigt gæt) og der var pænt med folk for en torsdag i slut oktober. De lokale kan man godt få fat i. Man havde i den forbindelse fire parallelt kørende særudstillinger, hvilket kan være en del af forklaringen: Motorvejs/guldrakteatudstillingen, En særudstilling om en lokalkunstner og entreprenør, en udstilling om Karlskrona i 1700-tallet og en om Sveriges P4 (regionalradio). Der udover er der gratis udgang.

Museet er vel placeret i Blekinge grundet forvaltningsmæssige årsager. Det skal også formidle dets forvaltningsmæssige område. Og der er ikke ofret de tilstrækkelige midler til det. Det er hvad museet lider under.

ORLOGSMUSEET

Besøges fordi det er særdeles velbesøgt, det er den bærende enhed i Karlskrona som oplevelse, og det er lige kåret som årets museums i Sverige 2015.

Prisen er dyr (130 svk). Der er mange mennesker både i restaurant og udstilling. Bliver vist mod ubådshallen. Gangen derhen er holdt i blankpoleret messing. Befriende med noget andet end beton. Man kommer først ind og ser Hajen – Sveriges ældste ubåd. Lige i indgangen hører man en ultra kort lydinstallation der opridser u-bådens historie. Langs Hajen er nogle meget simple Touch Screens med børnespor. Jeg synes de meget simple – måske for simple: Mach billeder af følgende med følgende ord: cykel, motor, skrue m.v. Børnene trykker dog instinkt på dem. Synes dog ikke at fastholdes. Først efter at man er trådt ind i rummet med Hajen – som ellers er imponerende nok – ser man den enorme atomubåd (AU). Rummet er klar lavet med inspiration af Wasa-museet.

Der vises gamle sort-hvidfilm om ubådenes principper. En kuriositet i sig selv. Der er mange fine poster, hvor historiske ubåde formidles med plancher modeller og film – det er bare for småt.

Man savner at Hajen fik en slagkraftig introduktion. Der går meget tid og fordybelse, før end man får sat sig ind i hvor unik den egentlig er (her skal man regne med at den mister lidt pondus i sin flankering af AU'en). Det er svært at sige hvordan det virkes på publikum, men umiddelbart er det voksne meget optagede af de informative elementer, de mange børn nyder at spæne rundt i den store hal – f.eks. ved at spurte længden på AU'en. Egentlig måske et sanseligt element. Der ligger selvfølgelig også en oplevelse i, at mange nok specifikt er motiveret af ubådene og måske har noget forudgående viden. Det man rammer rigtigt ved Wasa-skibsrummet er, at man får 'kalorius' at se fra alle vikler, hvilket fremhæver bådenes monumentalitet og monstrøse udtryk.

Nogle installationer forsøger at formidle fysikken omkring ubådens kraft: vandkraft, støj m.v. En gruppe står og lader sig underholde (i hvert fald ca. 10 min.). For mig er disse 'maskiner' dog uigennemskuelige – måske fordi jeg ikke tager mig tiden til at læse introduktionen (jeg er barnlig og vil gerne kunne trykke og få effekt med det samme). Af samme årsag er det mig uklart om de får noget viden ved aktiviteterne.

I hallen har man skabt flot overblik over ubådene, bl.a. ved en tribune for enden af AU. Det indgyder til betragtning.

Oppe på næste niveau – plateauet – er teksterne store og her er god plads, uden det føles tomt. Heroppefra betragter jeg en installation nede ved skruen, som med megen larm genskaber dens 'kavikationskraft' – det er populært. Her oppe fra kan man komme ind i AU'en. Indtryksfuldt og populært. Det 'originale' lyde i kontrolrummet fungerer godt. Folk tier stille og lytter (6 mennesker inde i ubåden samtdig med mig).

Jeg er ked af man ikke kan komme ind i Hajen. Det havde iscenesat AU'ens indre helt anderledes.

Jeg er lidt skuffet da jeg finder ud af, at der ikke er ændret nævneværdigt i resten af udstillingen. Den har dog flere kvaliteter som jeg må bemærke fastholder børnene. Man kan bl.a. prøve kræfter med hvor hårdt det var at ro – en 'handske' de færreste børn kan vægre sig for at 'tage op'.

Der er kommet et interaktivt navigationspil, hvor et skib skal fra Riga til Karlskrona (godt valg). Det fungerer godt på den måde at det foregår på storskærm. Således bliver det ikke ekskluderende.

Der er også kommet nogle interaktive skærme som indbyder til tryk hos mange, ved kanondækket. Det lader som om flere – ligesom jeg – bliver skuffede, i det man ikke får nok ud fra sit tryk. Man kan blot trykke

på en af karaktererne fra kanondækket og så kommer der en lille tekst om hans funktion. Han kunne i det mindste været blevet levende.

Der er lavet en underjordisk tank/gang, hvor man kan komme ned under vandet og se de fund der ligger på bunden af havet 'in situ'. Der er kold og fugtigt – det gør noget. Stedet har ro, og fordybende atmosfære. En slags trykkammer med udsigt og lysende, informative tavler. Det indgyder til et pusterum, hvor man tager sig tiden til at kigge på tingene. Det er et godt afbræk. Da jeg kommer ned for enden af tunellen kommer flere folk ned: to grupper med børn i forskellige aldre. De store børn ca. 10-13 år stormer lige igennem. De mindre børn 3 i alderen ca. 6 – 9 er fastholdt. De kigger nysgerrigt, spørger og peger og tager sig god tid. Det er først når jeg kommer op at jeg for alvor forstår hvordan de har gjort det. Det kunne de godt have i begge nedgange. Det er ret genialt.

Billede: Tanken hvor man kan se 'ægte vrøg'. Selvom man ikke kan se detaljerne, kan anordningen alligevel noget særligt (atmosfære, eksklusivitet m.v.).

Sammenfattede feltreferater

Ved en række observationer, har der kun været få ting af relevans at bemærke, hvorfor der her er bragt sammenfatninger af feltobservationerne

Eurob (Den Europæiske Rute for Teglstensgotik)

Marts 2013.

Dette er en slags 'pilot-studie' hvor jeg blot forsøger at se, hvordan middelalderen i Nordtyskland tager sig ud.

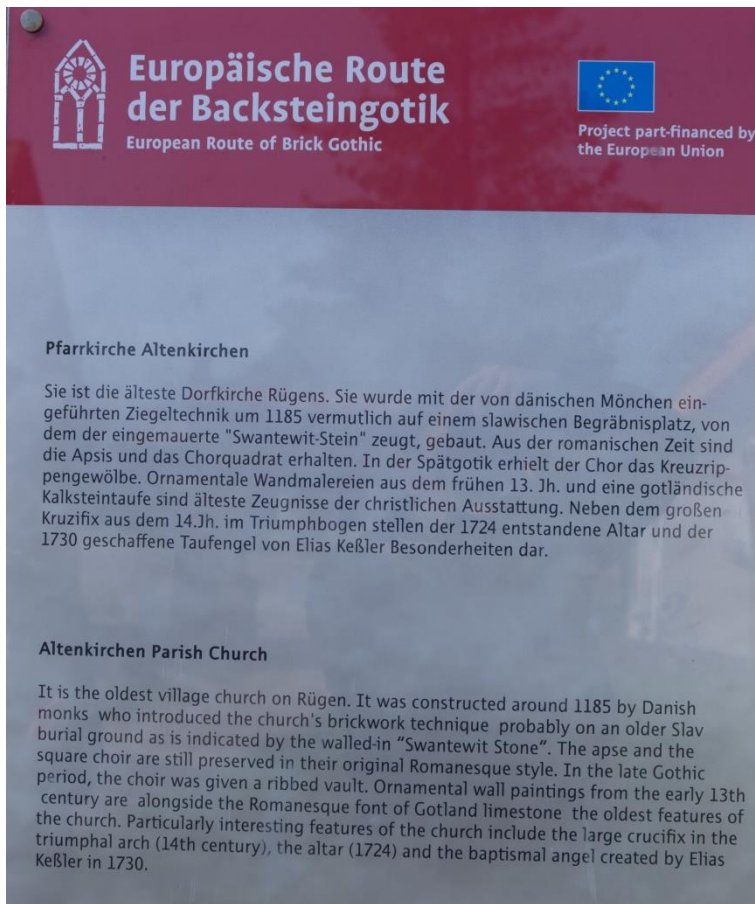
Vi Starter i Ratzeburg. Byen bruger meget Heinrich Löwe.

Dernæst ser vi Schwerin, Stralsund m.fl., for at se hvordan Teglstensruten tager sig ud som oplevelse.

Stralsund og Rügen gode oplevelser. EUROB tilbyder egentlig meget lidt formidling, men det leder en nogle spændende steder hen. Bedste oplevelser næsten nogle af de små steder, som Altkirchen og Bergen.

Ruten binder ting godt sammen. Den fylder meget i turismeudtrykket – næsten mere end verdensarv.

Ruten sammenfattes i nedenforstående billeder.

EUROB-formidlingstavle Altkirchen. (Foto: Jacob N. Andreassen)

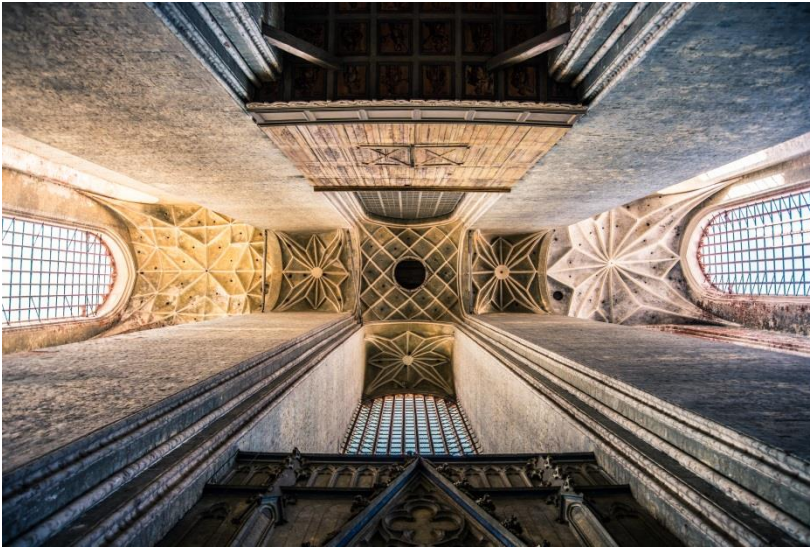
Den spektakulære lille Altkirschen (Foto: Jacob N. Andreassen).

Indmuret billedsten med Svantevit. Den havde man ikke fundet, hvis det ikke var for info fra EUROB. (Foto: Jacob N. Andreassen).

Gotiske attributter i Stralsund

Det smukke loft i Skt. Nikolaj Kirke i Stralsund. (Foto: Jacob N. Andreassen).

Tårnet til byporten i Bath. Endnu et af de steder, vi ikke havde kendt til, hvis det ikke var for EUROB. (Foto Jacob N. Andreassen).

Hammershus

Jeg har familie på Bornholm og er derfor kommet hele mit liv på Hammershus. Jeg har besøgt det ca. en gang om året, lige så længe jeg kan huske. Da jeg var der i henholdsvis 2013 og 2014, forsøgte jeg at lægge mærke til adfærden blandt de besøgende på borgen.

Adfærden centrer sig meget om de rekreative aspekter – særligt udsigten. Dog synes næsten alle lige at 'skimme' informationsskiltene. De fortæller hvad det man ser på det givne sted af borgen har været, samt nogle funfacts omkring ølkonsumtion m.v. Jeg kan huske fra da jeg selv var barn, at dette var sjovt. Sådan forholder det sig stadig. Det er populært blandt børn at få læst op af skiltene. I 2014 var vi der med en gruppe tyske bekendte. Heri sås samme konsumtion. De var i øvrigt meget betagede af stedet.

I mange tilfælde kan man ane en irritation fra de voksnes side, over de slidte skilte, tiltider med lange tekster og små bogstaver. Man vil vidst gerne have smidt info kort og konkret i hobvedet. Informationen er vigtig, men man er der ikke for at stå og læse tekster på et skilt.

Viking – særudstilling på Nationalmuseet/Prinsens Palais

Jeg besøgte udstillingen tre gange.

Første gang var der for mange mennesker til, at jeg synes jeg ordentligt kunne observere. Selve udstillingen havde en spidsbelastning ved, at udstillingsteksterne stod på små tablets. Derfor kunne kun få benytte dem ad gangen. Synd fordi der var mange flotte indlån.

Dernæst var jeg der med min lillesøster på 10 år. Vi prøvede et interaktivt, digitalt spil sammen. Det var et lærerigt spil som skulle vise, at en ægte viking kunne andet end at slås og drikke mjød. Det var dog noget ekskluderende: Det krævede en hel del koncentration og man kan max stå to ved pulten ad gangen og flere kan ikke spille forskellige spil samtidig.

Jeg var der endnu en gang alene. Jeg noterede mig at udstillingen var forbilledlig i en smuk æstetik, hvori vikingerne landskabsmæssige kontekster blev understreget. Det viste de nordiske verdener flot. Udstillingsnarrativet var centreret omkring 'den kosmopolitiske viking'. De mange flotte indlån fra nær og fjern, fik de danske genstande til at 'shine' – og man kunne virkelig se, hvorledes f.eks. Tissør-ringen er en international stjerne.

Siden første gang jeg så udstillingen, introducerede man udklædte formidlere, som fortalt om våbentechnologi m.v. Det var en populær service, at have sådan et 'levende wikipedia' ofte for sig selv (der formidledes til få ad gangen). Meget eksklusivt.

Det var måske udstillingens største styrke at den formåede at formidle til både børn og voksne (når der var plads). Både børn og voksne fængedes af de smukke genstande. Og trængte børnene til alternativer var der det interaktive spil og de udklædte formidlere. Spillet fik desværre nogle børn til at komme lidt 'op i tempo', efter ellers at have været rolige.

Som vikingetidsnarrativ var der intet 'nyt under solen': Det sædvanlige 'de var i virkeligheden slet ikke så barbariske' –fortællingen. Og fortællingen om at de drog ud langt væk – mere fokus på Rusland og Arabien, end på Tyskland og Polen.

Ringsted Middelalderfestival august 2014 (AM & ABH)

Jeg husker det som om, det var en forholdsvis varm dag, selvom det til tider også var overskyet. Festivalen spredte sig over et større areal, så der var plads til en masse besøgende, hvilket der også var.

Ridderturneringen var gået i gang, da jeg kom, men brugen af mikrofon og højtalere var til stor hjælp, for der var mange mennesker samlet. De fleste var børnefamilie og ofte var det hele 3 generationer, der gik samlet rundt på festivalen. Der var også en del par i alle aldre og uden børn, der gik rundt.

Til opførelsen af Slaget ved Lyndanisse var folk stimlet sammen og havde endda holdt en plads i længere tid, for at sikre den sig, når det begyndte. Jeg husker forestillingen som meget teatralisk, så selv besøgende langt væk kunne følge med i handlingen. Desuden var det en stor fordel, at der var mikrofon og højtaler tilknyttet historiefortælleren. Samtidig kunne jeg høre nogle af forældrene forklare deres børn, hvad der foregik og børnene fulgte meget nøje med, så familierne lod til at opleve historiefortællingen sammen. Efterfølgende spillede en håndfuld musikanter op til sang, og omkringstående folk (især børn, men også enkelte voksne) stod og smådansede. Stemningen var i det hele taget ret god, og folk hoppede lidt med på ideen om, at man "legede fortid".

Jeg talte med en kvinde i 60'erne, der udtrykkede, at hun var glad for at hun var kommet med sin familie på festivalen, så de kunne tale sammen om "gammel tid" - og endda fra en tid, hvor selv hun ikke levede. Hun talte meget om at opleve historien sammen og at familien fik noget ud af det på forskellige niveauer – at de alle sammen kunne lære noget nyt. Da jeg fortalte hende om jeres korte oplæg under 'Da Danmark blev til', sagde hun, at hun ville høre det.

Jeg husker jeres oplæg og kritik af de historiske kilder som velargumenterede og velformidlede, så folk kunne følge med. Dog foregik jeres snak ret hurtig, så måske var I nervøse eller også var I tidspressede? En anden ting jeg tænkte på var, om det mon havde virket bedre, hvis I havde siddet ned frem for at stå op? Nu tænker jeg på, at folk har været vant til tv-programmer, hvor man sidder roligt ned og diskuterer. Jeg synes, det var svært at vurdere, hvor mange der lyttede til jeres oplæg, for I havde jo mikrofoner på, så folk reelt kunne høre jer lidt længere væk end der, hvor folk tydeligvis havde sat sig for at høre jer.

Bag Sct. Bendts kirke stod en gruppe, der var klædt ud som omvandrende "sigøjnere" (?), men de lavede forskellige kunstner, hvor de inddrog publikum. De var lidt frække i spyttet og med et glimt i øjet, så folk kunne godt lide dem og stod ved dem længe.

Så kan jeg huske, jeg stødte på et par fra Tyskland, der udelukkende var kommet for at se kirken (Sct. Bendts) og slet ikke vidste, der ville være alt det hurlumhej. De overvejede at gå rundt og se på, hvad boderne havde at byde på, men ellers skulle de videre.

Derudover var et arrangement, hvor en re-enacter afprøvede rekonstruerede våben på en svinetorso. Det var et arrangement, fysisk ret adskilt fra resten af festivallen, beliggende i et hjørne af pladsen. Det var dog stadig et tilløbsstykke. Torsoen var hængt op. Forskellige typer af våben blev afprøvet. De skader disse forvoldte torsoen var meget illustrative i sig selv. Derudover kommenterede en historiker og en medicinstuderende skaderne og den historiske kontekst. De besøgende var fastholdt under hele arrangementet, begge gange det løb ad stabelen. De besøgende interagerede meget

omkring arrangementet og havde generelt mange reaktioner. De var i alle aldre.

Øvrige

Ydermere besøgte i projektet Jelling og Danmarks borgcenter endnu en gang, men uden at komme med nye betragtninger i forhold til det allerede præsenterede.

Derudover besøgte den nye udstilling i Møntergården i Odense, hvor den grundlæggende betragtning var, at det regionale narrativ var stærkt og klart formidlet i udstillingen.

ABH deltog også i et arrangement omkring historie og lokale fødevarer på Vejlemuseerne. Her blev der bidt mærke i, hvordan fødevarerne præsenteret, både var omdrejningspunktet for det historiske narrativ og en eksklusiv souvenir, som i al sin forgængelighed syntes at have stor værdi.

Under et ophold i Abomey i Benin (i anden faglig regi), blev det bemærket hvorledes de europæiske turister, var meget skeptiske overfor de formidlingen på stedet, som var meget mytisk funderet. Jeg undrede mig over, hvorfor man ikke møder samme skepsis i forbindelse med bl.a. vikinger.

Bilag 3 – Indirekte formidling

Dette bilag præsenterer eksempler og overordnede tendenser på hvorledes markedsføringsmaterialer og anden indirekte formidling, brugt som empirisk i denne afhandling, tager sig ud.

Ved de undersøgte attraktioner eller attraktionskomplekser, som imødekommer de i afhandlingen opstillede succeskriterier (se bind 1.4.6), findes et konsekvent tilstedevær af indirekte formidling med de kvaliteter, udtryk eller strukturer som er præsenteret nedenfor. Omvendt kan det observeres, at mange af de steder i Danmark, hvor der er udfordringer i forhold til nævnte succeskriterier, ikke imødekommer de præsenterede kvaliteter, udtryk og strukturer. I løbet af projektets feltobservationer forekom endda en række attraktioner, hvor den direkte formidling var overraskende fraværende eller på andre måder problematisk, men hvor en vis succes stadig kunne opretholdes, hvilke bl.a. kan tilskrives den indirekte formidling. Den indirekte formidling kan således konstateres særdeles betydningsfuld, om end ikke konsekvent lig høje besøgstal og lignende. Som også understreget i afhandlingens hoveddel bør den indgå som en vigtig del af en overordnet strategi for oplevelsesudvikling.

Kvaliteter, udtryk og strukturer, med stort tilstedevær ved observerede, succesfulde attraktioner (herfra udtryk)

1. Kombinerede formater

Tilstedevær af materiale som i høj grad formidler de samme pointer, men i forskellig omfang og intensitet. Dette være sig f.eks. kombination af:

- a) Helt korte foldere med kun det mest nødvendigt informative .
- b) Uddybende markedsføringsbrochurer .
- c) Fordybende materiale i form af magasiner, hybridbøger eller mindre, populærvidenskabelige værker, hvilke formidler detaljerne i den unikke oplevelse .

2. Let tilgængelig fordybelse

Materialer som har en relativ stor mængde forskelligartet indhold – f.eks. i magasininform. Balancen ligger ofte ved, at indholdet har en let læselig appel, men en mængde indhold som kan genere en nuanceret interesse og som får konsumenten til at føle at vedkommende har fået noget af en vis værdi forærende – i det tilfælde hvor materialet er gratis. I Magasinformatet er udtrykket lig f.eks. DBSs rejse-magasin, som årligt læses af mere end 500.000 mennesker. Stilen er her også det vedkommende og dybdgående, med et lavt likstal og ofte i kontrast til mange nyheder dramatisk journalistik. Indenfor dette udtryk, finder vi også hvad der her i afhandlingen kaldes 'hybridbøger': Publikationer hvor elementer fra guidebog, fotobog/'coffetable book' og/eller populærvidenskab mødes.

3. Informativt

Basale praktiske oplysninger skal selvfølgelig være til stede, ligesom en viden om hvad det er man kan opleve.

4. Oplevelsesnært

Der må være en udpræget harmoni mellem karakteren af den oplevelse der tilbydes og så materialets udtryk. Det må bemærkes at dette indebærer en bevidsthed om konsumtionspotentiale: Ofte ses en markedsføring af de oplevelser institutionerne tror de besøgende helst vil have og ikke de oplevelser der er i harmoni med stedets attributter.

5. Harmoni mellem format og indhold

Visse forhold kræver plads til nuancer og evt. stemningsfulde eller detaljerede billeder, i andre tilfælde er det det basalt informative eller opmærksomhedsskabende som bør formidles i noget kort og fysisk let tilgængeligt materiale.

6. Identitet og attributter

Bevidsthed om steds kulturhistoriske attributter, stedslige forbindelser og et æstetiske udtryk som fremhæver dette.

7. Pædagogisk design

Stor grafisk detaljerighed, mange reklamer, for lille skrift etc., kan hæmme den information man ønsker at få frem. Til eksempel kan nævnes brug af detaljerede 4 cm's kort fremfor mere stilrene, pædagogiske kort.

8. Stringent, men ej forsimplet

I forlængelse af punkt 6 og 7, er det af stor betydning, at et stringent udtryk hvor information og oplevelsesattributter (kulturhistoriske attributter samt iscenesættelsen af dem) klart fremtræder, alene eller i hvert fald i centrum, men ej på bekostning af andre essentielle elementer (af ovenstående punkter – en individuel vurdering).

9. Æstetik (skønhed, stilisme)

I relation til ovenstående, må det understreges, at farvevalg, motiv, materialet på tryksagen m.v. kan virke tiltalende og opmærksomhedsskabende i varierende grad. Denne forfatter har en hypotese om, at det er positivt om udtrykket kan fjerne sig fra almindelige reklame-magasiner.

Markedsføring og anden indirekte formidling – eksempler til sammenligning

At tilgodese de mange oplevelser Eks: Museum Vestsjælland & Ekomuseum Bersglagen

Billedet viser Museum Vestsjællands primære markedsføringsbrochure fra 2013. De efterfølgende brochurer har været bygget op omkring samme struktur. Tanken bag er en tematisk eksponering hvor de enkelte afdelinger træder i baggrunden. Vi ser også her hvordan attributterne træder lidt frem og hvordan de mange muligheder bliver en udfordring frem for en kvalitet. Alternativt kunne man have valgt et format med bedre plads, for at illustrere mængdens rigdom.

Tre eksempler fra Ekomuseum Bergslagens Magasin fra 2014 *Ekomagasinen*. Alle eksemplerne formidler det at man hele tiden er i dette kulturresevat og at det blot at være i det, er en kulturoplevelse. Dette på trforskellige niveauer: Øverst: Slusevagten – dagligdagsfortællingen om en middelalderlig funktion, som hjælper sommer-Sveriges mange sejlere på kanalerne. Midterst – den faglige kapacitet som oplyser om og validerer betydningen af dette kulturlandskabs attributter (i dette tilfælde kanalerne). Nederst – en illustrering af at kulturlandskabet er lige udenfor sommerhusdøren, og at man er 'på museum' ved blot at gå udenfor døren.

Kanaler, landets blodådror!

Hans-Lennart Ohlsson, Museichef på Sjöhistoriska museet i Stockholm, är en sann vän av kanaler. Här berättar han kanalernas historia och hur Smedjebacken står i direktförbindelse med New York, Kapstaden och Shanghai.

SVERIGE HAR ALLTID varit en skogsrätt, gott betecknad i Europas norra riksdag. Helt utan utveckling för jord- och skogsbruksamhället till industriamhälle och världsmarknad har varit beroende av att varor kunde transporteras enkelt och säkert genom landet. Sommarstugor på stigariga landsvägar och vinmarker, när var och tjära ligger tjock. Kunde man en gång bygga transporter. Vi moderna människor kan knappt ana hur mycket som varit från och tillfika. Det säger att en hest klarar lite drygt 100 kg på ryggen. För den en vagn för hesten kan man lägga på 2000 kg, går vagnen på rits upp till 10 000 kg. Men drar hesten en prism på en å eller en kanal kan man lasta upp till 70 000 kg – 70 ton bakom en enda hest! Tack vare transporter på åar, sjöar och också kanaler har våra vanligaste produkter, tjära, maln och

slimvaror kunnat gå på export och gott landat möjligheten till det handelsutbyte vi är beroende av än idag.

OM VI DA tänker oss ett land utan skogsrätt eller anslutande vagnar så förestår vi till att kustnära orter eller orter med sjöförbindelser hade tillräckligt att utveckla gods. Om vi sedan också förutser att våra föregångare var entreprenörer så förestår vi också varför man började tänka om inte just vattenvägarna kunde byggas ut.

De första kända kanalbyggena skedde i Egypten, mellan Nilen och Kina. Från början kanaler för bevattnings och de äldsta från 4000 f Kr. Den första kanalen som ska ha haft sluseportar är från Egypten och från år 282 f Kr. I Sverige och Europa är det nästan övervägande kanaler för sjötransporter som byggs. Först ut i Europa med en

Ovenfor: Det mindste format, hvori Ekomuseum Bergslagens mange besøgssteder er præsenteret.

settled in propitious locations around lakes, probably only for a season, to optimally use their resources. The realisation that there were natural resources to exploit in Bergslagen came towards the end of the Bronze Age, 1000 BC. Iron-rich red soil, lake and bog ore were used for iron production in simple, small-scale furnaces. Knowledge of how to produce iron came from the Middle East, where the iron trade had started around 1600 BC.

Colonization in Bergslagen began during the early Iron Age – 9th and 10th centuries – probably because of the pasture. Pollen analyses show that the landscape was opened up for grazing, and even cereal growing, during this time.

Mining

It is possible that small-scale mining started in Bergslagen as early as in the 3rd century. Most definitely, iron ore mining took off during the 12th century. There are countless abandoned mines in the forests of Bergslagen, but the only ones mined today, are Garpenberg in Southern Dalarna (sulphide ores; copper, lead, zinc, silver), Zinkgruvan in Närke and Lovisagruvan in Västmanland (zinc and lead).

The Blast Furnace

During the 12th century, the blast furnace was developed in Bergslagen: a method for producing iron in a furnace that could operate continuously. How this knowledge came about is unclear, but it's likely to have come from both local and imported techniques. The furnace did not really develop until the end of the 18th century, when it became slightly larger with some improvements, such as stronger foundations.

The outer walls of the most studied furnace in Lapphyttan were 4.6 x 4.6 metres while the typical 17th century furnace was approximately 7 x 7 metres. The flue was almost as high and the inside six- or eight-sided instead of square. These furnaces were called German blast furnaces and were popular with the mining farmers. From the German blast

Flender Jönsson (the red soil). A place for iron mining and production of iron from red soil. Traces of slag and furnaces from 700 BC can be found here.

New Lapphyttan & Karlberg Homestead Museum

Visitor centre with information, souvenirs, film screenings, exhibitions and a reconstructed medieval village. Medieval practice trials are being carried out in the blast furnace. Theme park with a mini-mine for children. Homestead with bakery, poorhouse, shop, carriage shed, mining farm, station building and garage.

Information:

The homestead and visitor centre is open in summer and offers guided tours. Information Norberg tourist office, tel +46 223 291 30, www.norberg.se/visit/kultur-och-fritid/turism. Blast furnace trials in summer, www.jametpalapphyttan.se. Karlberg's homestead museum, cafe and children's playground, tel +46 223 205 00, +46 223 217 43, +46 70 212 5723. Myrberg engineering society, tel +46 223 208 74, www.myrbergs.com. N 60° 03.626' E 15° 54.685'

In an archaeological dig in 1978-1984, a medieval iron production site was uncovered north of the village Ölsbering in Norberg municipality. The site was long known as Lapphyttan. Today, it has been reconstructed in full scale and visitors can experience medieval Bergslagen. In winter, everything is closed, but the area is available for walking. In summer, New Lapphyttan is full of activity.

Norberg mining district is one of the oldest sites of iron mining in Sweden. During the 12th century, operations began and during the 13th and 14th centuries, it was a thriving export industry, which attracted thousands of workers and investors to Norberg. Nearly a hundred ironworks were built as a result of the mining. The small, town-like place of Norberg started growing. The king, some leading knights, and the church were among those who owned and operated the works, in addition to the skilled furnace masters and mining farmers.

Lapphyttan is an example of medieval technology. Bergslagen has the oldest blast furnaces in Europe; and there are many indications that the technology was developed here. A reconstructed medieval blast furnace can be seen at

New Lapphyttan.

Karlberg homestead museum includes café, bakery, poorhouse, shop, carriage shed, train station, mining farm, children's play area and an exhibition about the Art Nouveau architect Ferdinand Boberg.

Frans Albert Myrberg started Norberg's first garage. It was built in 1910-12 and most likely with inspiration from America, as Frans Albert had a brother there. In addition to the workshop, T-Fords, bicycles and motorcycles were sold. Operations ceased in 1967. Myrberg engineering society was formed in 1989 by a group of vintage car enthusiasts. They raised funds and in 1991, Myrberg's workshop stood finished at Karlberg homestead museum. The workshop is a meeting place for vintage car enthusiasts and also shows how a garage looked and functioned in the early 20th century.

Ovenfor ses tre eksempler fra Ekomuseum Bergslagens 'hybridbog' *Of man and Iron – Ecomuseum Bergslagen's Tales from a Region (guidebook)*. Eksemplerne illustrerer hvorledes borgen indeholder både populærhistorie, fotobogskvaliteter og almene guidebogskvaliteter. Bogen er, modsat Ekomagasinet 'gaver', ikke gratis. Den fungerer således som en slags billet til 'kulturresevatnet' og samtidig som en souvenir – fysisk minde om besøget.

Fælles attributter – fælles udtryk, Eks. EUROB m.fl.

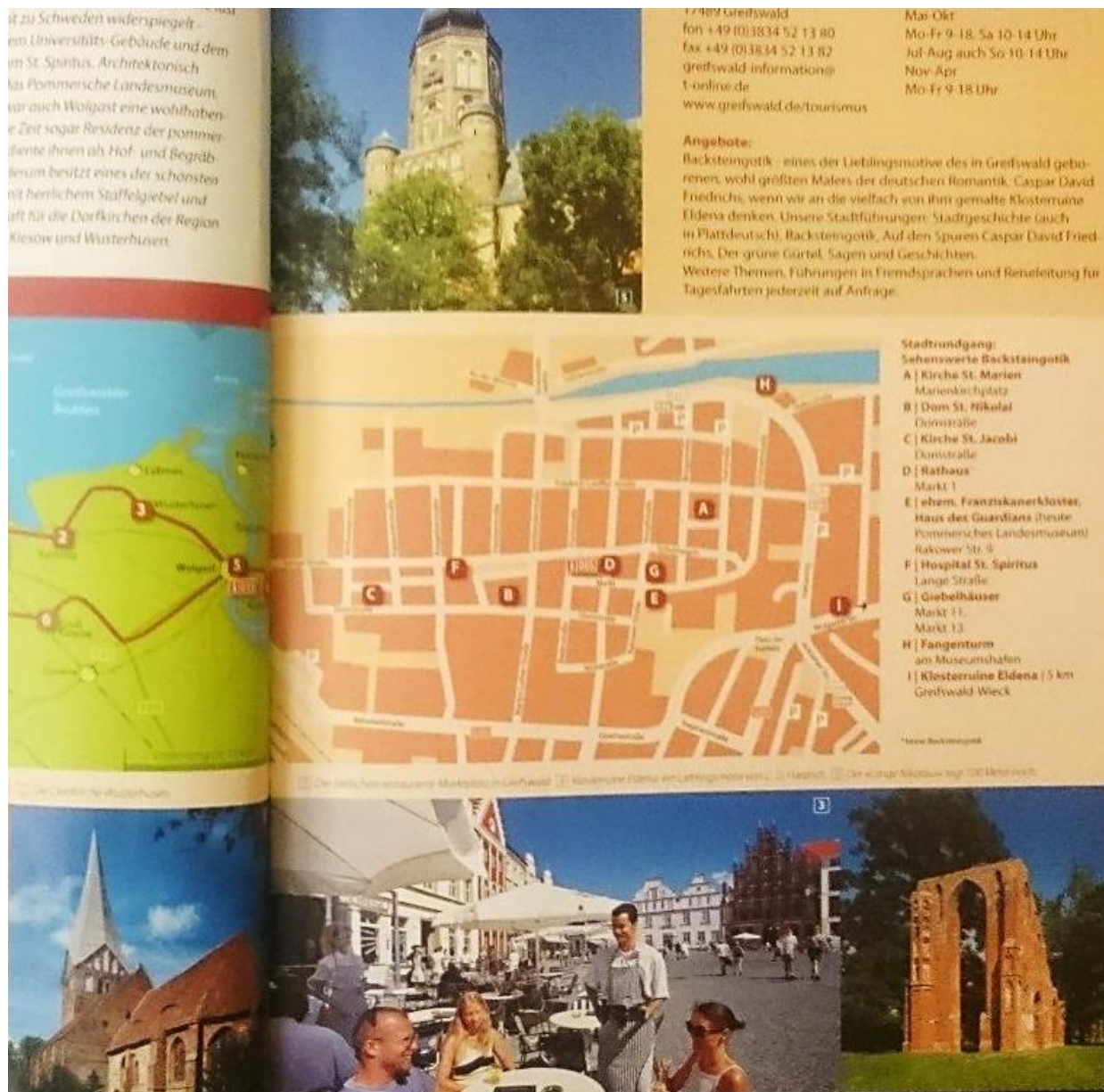

Opdagelser i teglstensland (forfatterens oversættelse) lyder overskriften på brochuren afbildet ovenfor til venstre fra EUROB. Altså opdagelser i en distinkt stilart men med et stort tilstedevær – noget der hurtigt kunne 'blive væk' i kulturlandskabets mange indtryk, men som gennem forskellige forhold, deriblandt denne formidling, får sin opmærksomhed. Farverne er holdt i teglstensarkitekturens dybrøde, der næsten altid er flankeret af noget blå. De røde er selvfølgelig med henvisning til teglstene der i Tyskland opfattes som noget nordtysk og baltisk (på trods af monumenter som Frauenkirche i München). Nordtysk er også det også det attraktive hav. I Markedsføringen af nordtyske kulturlandskaber og lignende, er vand og teglstensarkitektur meget ofte vist i forening. Ovenfor er der tale om en blå himmel som enten blå er en videreførsel af farveudtrykket, en understregelse af den klare sommerluft i nord (det kan også være godt vejr nord for Donau), et udtryk for gotikkens himmelstræben eller alle tre forhold på en gang. Havet har også fået plads i den mindre folder, også fra EUROB, afbildet ovenfor til højre. Et attribut for disse kulturruter er at lede folk hen til de 'gemte skatte' (læs: opdagelser). Dette er den oplevelse denne forfatter fik ved den afbildede lille, men spektakulære Attkirche på Rügen, foranlediget af denne brochure.

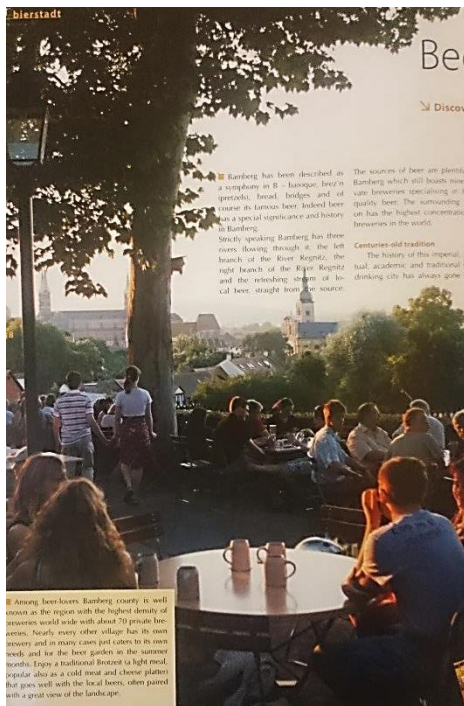

Andet eksempel på koblingen mellem vand og teglstensarkitektur fra Turistmagasinet *Herzogtum Lauenburg – Urlaubsmagasin* (2013).

Nedenfor ses ligeledes hvordan de kulturhistoriske oplevelsesrum, er atmosfæriske centre, gode for indtagelse af en forfriskning m.v. (eksempel fra *Entdeckungen im Backsteinland*).

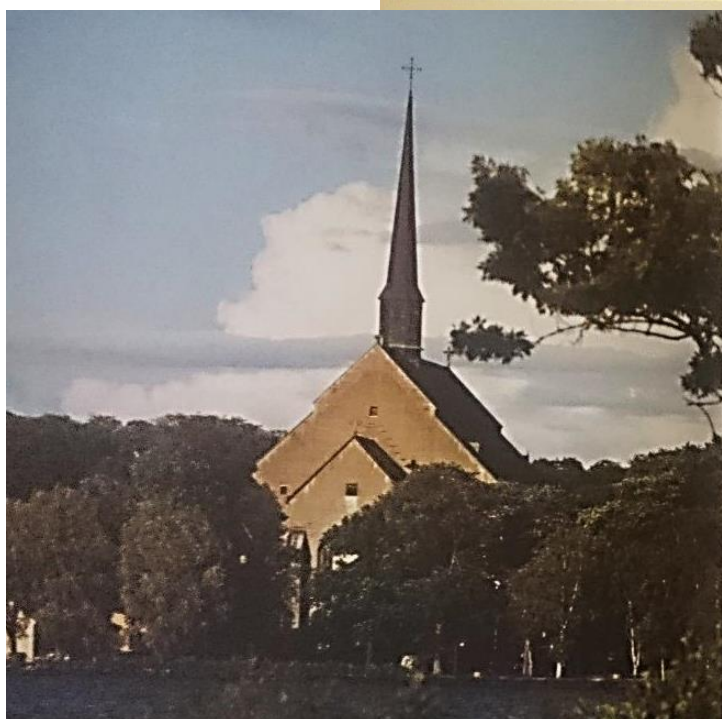
Samme attributter ses bl.a. ved ølturisme i Franken, hvor kulturarvrummet (meget ofte det middelalderlige) bruges som distinkt atmosfærisk oplevelsesrum for ølkonsumtion.

I enkelte tilfælde ses det, hvorledes lokale næringsdrivende, adopterer markedsføringsæstetikken fra attraktionerne – her Strasse der Romanik og Hotel Domschatz i Quedlingburg (TH). Sidstnævnte bruger et farvevalg, påfaldende ens med Strasse der Romanik, ligesom man har valgt et kulturarvsattribut (Quedlinburg-katedralens tvende tårne) som mærkat.

Nedenfor: En attributtisk konsensus ses også i diverse turistbrochurer og indirekte middaldlerformidling fra Östra Götaland. Ved turistbrochuren fra Visit Östra Götaland fremhæves Alvastras attributter tydeligt – den nøgne bevarede række af spidsbuer, hvilken skaber et særligt rum at forsvinde ind i. Dette er fulgt op af den særskilte guide (af samme afsender) til religiøs middelalderarkitektur i Östra Götaland, *Walking on Blessed Grounds – your guide to monastic life in Östra Götaland at the time of St. Birgitta*, hvor **Alvastra** kaldes *Cistercian Functionalism* og hvor det attributtiske også er videreført: Den grå, monumentale arkitektur, i det brun-grønne landskab.

Vadstena

The palace that became a Birgittine convent

At the end of the 1360s work began on converting 'Folkungapalatset', the Folkunga Palace, into a Birgittine monastery. The palace had been donated to the Birgittines by King Magnus Eriksson and Queen Blanka. Built originally in the 13th century, it was altered and extended in the 14th and 15th centuries. The well-preserved chapter house contains murals from the 1380s, and St Birgitta's chamber is decorated with paintings from 1581.

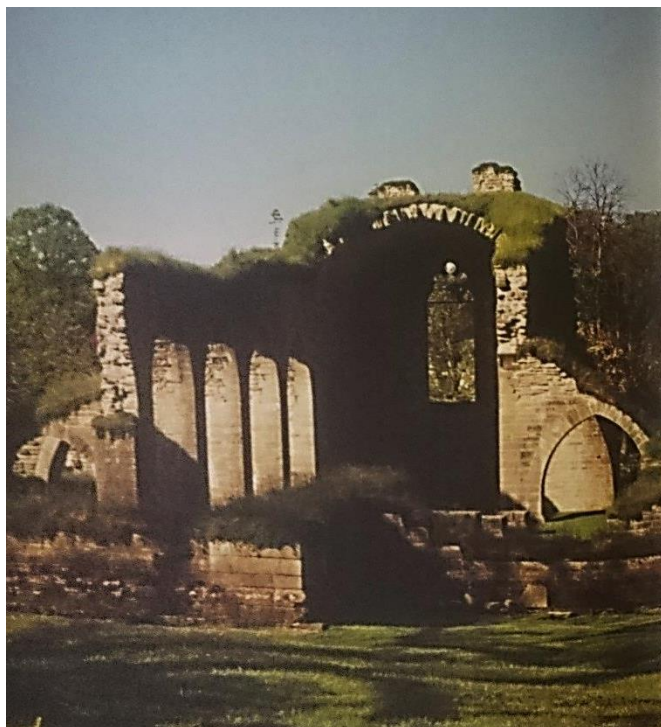
Great treasures and holy relics

The double monastery was intended both for monks and nuns. Under the Birgittine rule the monastic community should consist of 60 sisters and 25 brothers under the superiorship of an abbess and a confessor-general. The monks and nuns lived in strict separation. The monks' home was known as 'Munkklostret', the monks' monastery. This, too, is a well-preserved building, last altered in the 1760s. The convent church was built between 1369-1430 following the instructions of St Birgitta.

The three-aisled limestone hall church contains a wealth of medieval wood sculptures. The St Birgitta altar screen from 1459 occupies a place of honour, as does the Flemish altar screen for the high altar from around 1520. St Birgitta's remains are preserved in a reliquary, and the oratory in the nuns' dormitory contains the chest in which the relics were transported from Rome as well as an exhibition of medieval textiles.

Noble burials

The convent at Vadstena was patronised by the monarch and the nobility, and remained the spiritual centre of Sweden for a long time. The church had a high status. Many high-born men and women, such as Queen Filippa, Bo Jonsson Grip and Duke Magnus, lie buried under its tiles. During the Reformation, the riches of the convent were confiscated by the State, and in 1595 the last nun left Vadstena convent. More than 300 years later, in 1935, the Order of St Birgitta was revived, and so was the monastic community in the town.

Alvastra

The first Cistercian monastery in Scandinavia

The monastery at Alvastra was founded by French Cistercian monks in 1143 on land donated by the Royal House of Sverker. It was the first of the Cistercian monasteries in the Nordic region and grew into one of the richest monasteries in Sweden, with vast estates.

Cistercian functionalism

The Cistercians also brought with them a new way of building. They introduced new vaulting, bricklaying and masonry techniques. The plan followed the general rules for Western monasteries. The church had three naves with projecting transepts, a chapel in the east and a straight chancel at the end. It was built to a simple and functional Cistercian design and was completed in 1185. The material used was limestone ashlar from Borghamn. The Gothic window that now adorns the west gable was probably added after a fire in 1312.

The bearded brothers

The church was, like all Cistercian churches, dedicated to the Virgin Mary. The monastery buildings lay to the south of the church and enclosed an inner

cloister. The chapter house was in the east wing and the dormitory, where monks slept, was on the upper floor. The refectory, where they ate, was in the south wing, while the west wing was used by the lay brothers, who were also known as fratres barbari, the bearded brothers. The lay brothers were craftsmen and farmers, and lived in complete separation from the monks.

The tomb of Ulf Gudmarsson

St Birgitta lived at the monastery at different times and received her vision there. Petrus Olavi, the monastery prior, was St Birgitta's confessor. Her husband, Ulf Gudmarsson, spent his last years at the monastery and was buried in a separate chapel next to the church.

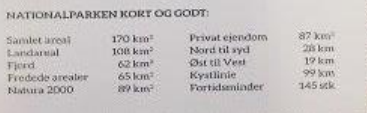
A sense of history

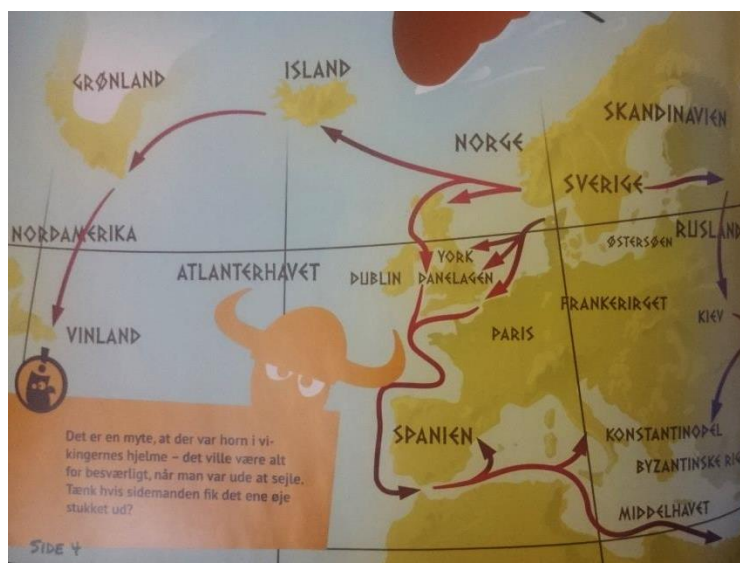
After the Reformation, the monastery property passed to the Crown. Some of the building materials were used to build Vadstena Castle in 1545, while other parts were shipped to Cour Brahe's castle on Visingö. Today, the ruins of Alvastra Monastery impart a strong sense of history and have become a popular visitor attraction.

Informatik, stedslighed, pædagogik og attributter

I dette afsnit behandles den konkrete tematiske, geografiske, historiske og informative relation, som ofte afspejles og bør afspejles i den indirekte formidling. Særligt vil fremhæves problematiske eksempler.

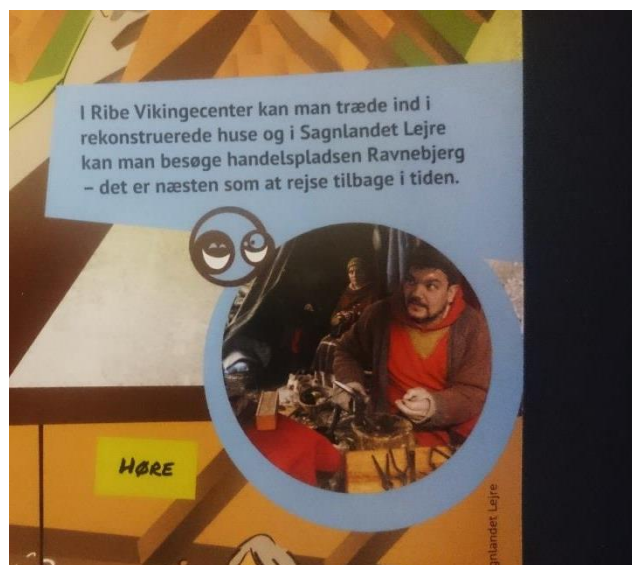
Kort er en central del af indirekte formidling. De skal give overblik og illustrerer mængdens tilstedevær, ligesom de skal vise retning i ordets praktiske forstand. Således skal de være geografisk korrekte, men helst holdt i et simpelt (pædagogisk) design, som viser de nødvendige adgangsveje, og stedernes beliggenhed. Alligevel ses i Danmark udbredt brug af 4cmskort i formidlingsbrochurer m.v. Dette ses langt sjældnere i svenske og tyske ditto.

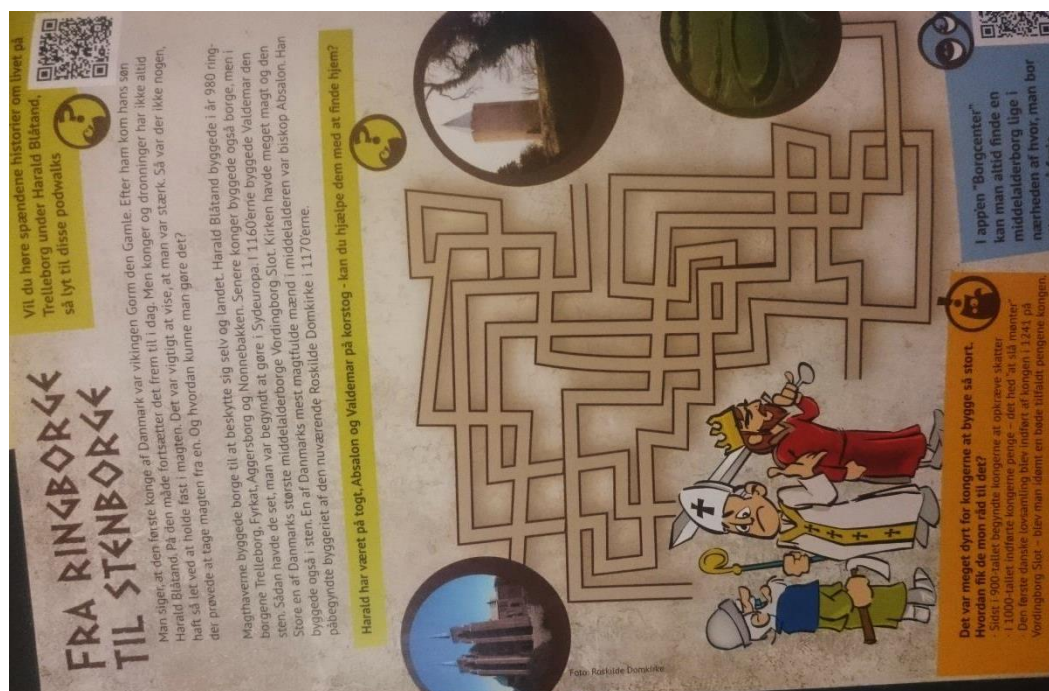

Følgende billeder (ovenfor, nedenfor og billedet derunder) er fra Visit Østdanmarks børnebrochurer *Der var engang...* - *Den vilde vikingetid og den modige middelalder*, fra 2014. Øverst ses et ikke uproblematisk Europakort, hvor Frankeriget er havnet i Polen, og hvor der, som ved de fleste kort som relaterer sig formidling af vikingetid, ikke er levnet plads til mange detaljer omkring Tyskland. Det er også symptomatisk at man viser de nordatlantiske ruter, samtidig med Frankeriget, hvilket forefindes på forskellige tidspunkter.

Billedet nedenfor at taget med, i det man kan undres over, at det første sted i brochuren, hvor det nævnes, hvor man kan opleve vikingetid, fremhæves Ribe. Dette vel at mærke i en brochure som skal fremhæve Region Sjælland.

Eksposeringen af sjællandske monumenter i brochuren er begrænset til det der vises på siden, vist nedenfor, samt en lignende side om vikingeaktiviteter omkring Roskilde Fjord.

Nedenfor ses eksempler på Trelleborgs primære markedsføringsbrochure fra 2015. Som det kan ses er attributterne nævnt på forside – den af markedsføringen primært opstillede motivation for at besøge stedet – ikke relateret til militær, forskning eller europæisk storkonflikt.

Det meste af brochuren henvender sig til besøgende der vil den levende formidling, der er intet til potentiale konsumenter med andre præferencer. "

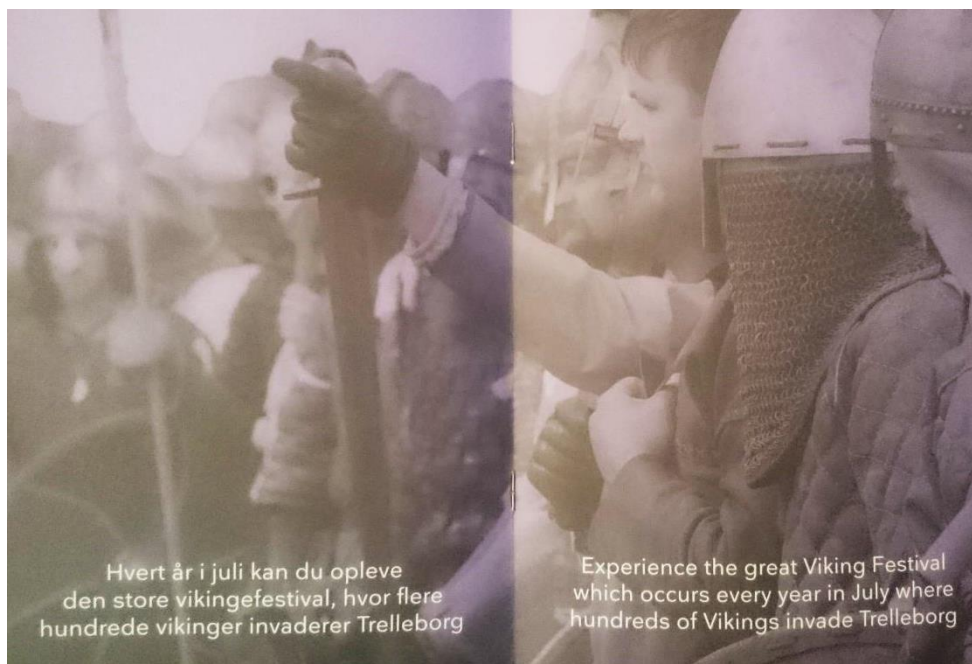

Trelleborg
- en 1000 år gammel kongeborg

Besøg den imponerende vikingeborg Trelleborg ved Slagelse. Den cirkulære borg blev bygget i 980 under Kong Harald Blåtands regeringstid, hvor der skete store forandringer i samfundet: Den kristne kirke fortrængte den gamle hedenske tro, byer blev grundlagt, og riget blev samlet under én konge.

Trelleborg
- a 1000 year old Royal Fortress

Visit the impressive Trelleborg Viking fortress located near Slagelse. The circular fortress was built in AD 980 during the reign of King Harold Bluetooth, and in a time of great change: The Christian Church supplanted the old pagan beliefs, towns were founded and the country was united under one king.

Hvert år i juli kan du opleve den store vikingefestival, hvor flere hundrede vikinger invaderer Trelleborg

Experience the great Viking Festival which occurs every year in July where hundreds of Vikings invade Trelleborg

Butik Trelleborg

Butikkens udvalg er stort og inkluderer blandt andet kopier af vikingesmykker af rav, sølv, bronze og læder, drikkehorn, malebøger, fagbøger, træservice og -våben, uldtøj, legetøj og en masse andre spændende ting og sager.

Trelleborg Shop

The Museum Shop has a wide selection of products; for example copies of Viking jewellery made from amber, silver, bronze and leather, drinking horns, children's paint books and wooden weapons, nonfiction books about the Viking Age, wooden tableware, woolen clothes and toys.

Café Trelleborg

Der er mulighed for at købe mad og drikke, som kan nydes i cafeen.

Medbragt mad samt drikkevarer kan nydes ved de mange udendørs borde og bænke.

Café Trelleborg

Café Trelleborg offers food and beverages, which you can enjoy at the Museum Café.

Enjoy your packed lunch at the outdoor tables.

Overnatning

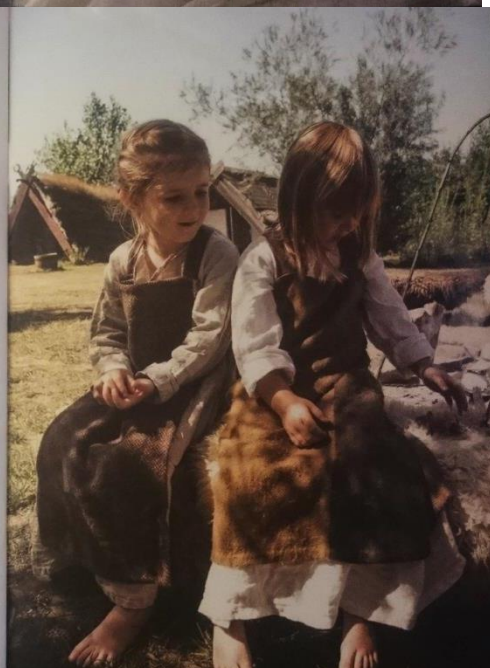
Det er muligt at overnatte på et campinganlæg, som ligger nord for indgangen til museet. Det koster 25 kr. pr. person at overnatte.

Campingarealet er ikke tilgængeligt under vikingefestivalen.

Overnight

It is possible to stay the night at a camping site located north of the museum entrance. The cost is 25 DKK per person per night.

The camping site is not available for the duration of the Viking Festival.

Også Danmarks Borgcenter vægre sig fra at markedsføre sig på den egentlige kulturarv de har til rådighed (se nedenfor).

Bilag 4 – Interview-referater

Dette er et referat af de fire, længerevarende, kvalitative interviews, som er brugt afhandlingen. Af pladshensyn er fulde transskriberinger udeladt, til fordel for disse referater hvor de dele af interviewsne der er brugt i de senere analyser er gengivet. Interviewsne blev foretaget på henholdsvis engelsk, tysk, svensk og dansk (i flere tilfælde er der brugt mere end ét sprog i et interview). Af praktiske hensyn og af hensyn til størst mulig gennemskuelighed for både informanter og læsere, er referaterne holdt på henholdsvis engelsk og dansk.

Formålet med interviewsne var at få viden om strategi og praksis bag de oplevelser som observeredes i det øvrige feltarbejde. Derudover – for de interviews der gjordes i Tyskland – ønskede undertegnede at få et blik på den tyske forståelse af middelalderen, fra fagfolk ledende indenfor udvikling af kulturarvsoplevelser.

This is a summary of the four, long qualitative interviews, used for the research analysis in this dissertation. Of regards to space and practice, only the points focused on in the following research has here been summarised. The languages of the interviews are Danish, English, Swedish and German (often with two languages in one single interview). Thus, in regards to understanding and transparency for both informants and readers, these summaries are held in English and Danish.

The purpose of these interviews was to get insight on the strategies and practices behind the experiences observed in the remaining field-work. In addition – in the interviews done in Germany – I wished to get views upon German perceptions of medieval period, seen from the perspectives of leading actors of heritage experience development.

Steffi Berendt (SB) March 24th 2013, Stralsund

SB is the site manager of Stralsund – a joint World Heritage site together with Wismar. She has her scholarly background in marketing. The interview was done in order to gain insight on PR related World Heritage management and heritage experience development in a context geographically and thematically close medieval heritage of Eastern Denmark.

SB explains her daily job activities which mainly centres on PR and education of Stralsund as World Heritage. She explains how the municipality just opened a World Heritage exhibition at the bottom floor of the administration building where we are situated at the moment. The exhibition is to create awareness of the world heritage matter – foremost for education of locals. The local connection to global culture is – as SB underlines – the main objective of the exhibition.

I ask about the Hanse related identity. SB explains how there is a Hanse identity. The leading force of this, is political and scholarly, however there are some public dimensions as well. But Hanse identity is not the same in Lübeck as in Stralsund for example. Stralsund where had its political peak a bit later than Lübeck and it has the Swedish influence as well as a distinct kind of architecture. The Swedish influence – she explains – is rather important for the city's identity. I introduced the phrase identity, however SB continues the use throughout the interview and it seems natural for her to use it.

[Author comment: Later I have wondered whether the Swedish connection is an attribute due to the exoticness of Stralsund as have been a part of another great power than the Holy Roman Empire/Hanseatic League (or other more inside German unities). This also stimulates the image of being the northern most Germany together with Rügen and Kap Arkona 'Nordkap Deutschlands'.]

We continue conversing on the Nordic subject. SB mentions the Viking related Hiddense treasure and I get the impression that this also a heritage object to which some local pride is connected.

The 'life' around the management of the sites is a cooperation between scholarly advisors, a critical citizen committee, open access meetings – where politicians, advisors and other stakeholder discuss the World Heritage management of Stralsund –, as well as public newsletters and other PR initiatives.

The overall view on the Stralsund World Heritage project has been positive. However, some scepticism has been earlier emerging among building contractors. This, especially due to the very strict archaeological practice, that has been maintained in the city centre. Nonetheless, these contractors has also lowered their critical views since the increased tourism in Stralsund has given them more work.

SB underlines, that Stralsund has been renovated and not restored or rebuild. This is a very special characteristic of the city.

SB states that In Germany most World Heritage nominations are local initiatives. In Stralsund, some federal support was involved, due to a more general development strategy of the region. SB informs about the union of German World heritage cities which is a very beneficial co-operation, in regards to knowhow and best practice experience sharing.

We converse on the Dresden Valley delisting. SB explains how the media hype gained more attention towards the maintaining World Heritage sites in Germany.

The number of commercial accommodated tourists in Stralsund has increased from approx. 250.000 in 2002, to approx. 400.000 in 2011. Moreover there are annually approx. 3 mio. single day tourists in the city. Earlier, many single day tourists visited the city from the summer residences on Rügen, to shop groceries and the like. Now however, SB is under the impression that for most of them, Stralsund is a cultural experience. SB states that in addition to the increased tourism, the historic city centre has also become popular permanent residence for young families.

[Author comment: Later I realise that this is also the situation in Bamberg. This, of course, due to the environmental integrity and yet vibrant atmosphere but maybe also due to these distinct places being placed near water and cultural stimulance.]

SB explains how Stralsund is closely linked to Rügen. Yet the complement each other experience wise, since Rügen is so very different. The Slavic archaeology on Rügen is according to SB very popular.

[Author: Possible due to being an exotic element within domestic culture].

Dr. Petra Koch Lütken Westhues (PKL) October 17th, Paderborn

The interview was mainly carried out in German, however with a number of the questions stated in English. The Interview centred on the contemporary exhibition 'Christianisierung Europas Im Mittelalter – CREDO'. PKL is a leading curator at *Diözesanmuseum Paderborn*. Moreover she has been among the leading scholars and developers, in the establishment of CREDO. The interview was done in order to get information about the narrative reflections upon which the exhibition was conducted, the exhibited narratives position in an overall German master narrative, and the practice around the exhibition, especially the co-operation with various stakeholders.

PKL explains how Charlemagne has been extremely important for Paderborn. He erected the first church in Paderborn and he made a council here in the process of Christianising the Saxons. The exhibition in *Kaiserpfalz* begins with Charlemagne and the Saxon mission is a prioritised theme there. The idea of an exhibition mediating the Christianisation process led by Charlemagne in this area was flowering already at the Paderborn Bishops' 1200 years' anniversary, which was largely celebrated in the city in 1999. The following process of developing more, large museum events was mainly between *Diözesanmuseum Paderborn* and *Landesverband LWL*. And together with the municipality, they also erected the necessary funding for the CREDO exhibitions.

The Charlemagne exhibition had more than 300.000 visitors and gave Paderborn an inter-regional heritage brand centred on medieval period. Before 1999 only the *Diözesanmuseum* was known throughout the region, mainly due to one of the earliest Romanesque Madonna figurines preserved, which is in the museums' collection.

[Author comment: It strikes me how there seems to be a general visitor attention towards these Diocese centred heritage experiences in Germany. Is it seen as a long living tradition, is it the extreme exotic past in opposition to modern secularism or maybe a combination?]

The exhibition had so far approx. 100.000 visitors. PKT underlines the high quantities of groups (both school children and others) who arrive from throughout the entire country. She explains how especially the audio guides is very used and is very positively received by the visitors. The event secretariat has had a very profound press activity, receiving major attention from German speaking media, but also some interest from Norway, The Netherlands and Belgium. The event secretariat has tried to establish a narrative in the media, telling that the CREDO exhibition is an integrated experience of the city of Paderborn as well as Europe.

The exhibition narrative builds on the fascination of the Christianisation process, which lasted for 1000 years, and which stretched from Rome to Iceland, from Ireland to the Baltic Countries. The great challenge has been to reduce the narrative and the overall 'line' of this history in the exhibition. In the *Diözensanmuseum* part of the exhibition we begin in Rome, at the time of Paulus, and we travel along the missionaries in direction North. The first highlights is the Merovingians and then the Anglo-Saxons. The next highlight is Ireland and their pilgrim activity. I ask if there is an connection between the missionaries in Ireland and early Christianity in Germany and PKT explains how this connection goes through modern day Switzerland. There is a small section of the exhibition reserved for early Christian Irish art, since this is relatively unknown on the continent. The following parts of the exhibition centres on the mission which erected from this part of Germany – e.g. Wilibrord and others. Later the exhibition looks towards Scandinavia. PKL explains how both in this exhibition part, and in the exhibition part housed in *Kaiserpfalz*, there is a lot of attention to the missionaries. PKL states that the idea of the exhibition part on the *Diözensanmuseum*, is to have the main focus on art and history of ideas. Especially, how the transition or assimilation of Christianity into the pagan worlds are shown in various iconographies. She mentions various bonds between heathen and Christian myths, which are shown in the art of these times of transition.

In *Kaiserpfalz* the subject is more on the history of power (*Herrscher-Geschichte*). It begins with how the Carolingians used mission in its territorial political aims and the exhibition continues this strategy in Poland. Then it moves towards the Teutonic Orders' Christianisation of the Baltic Countries. Moreover the history of why some of these place became roman-catholic and others orthodox, is shown in *Kaiserpfalz*.

PKL continues explaining how the city gallery shows the history of reception, focusing on the romantic era in Germany and Poland – also with glimpses to e.g. Norway and Ireland. In addition the Nazi regimes use of these parts of history is also exhibited.

The process of lending artefacts and art pieces started in 2009, and the process of making exhibition narrative and scenography, in 2012.

Each subtheme has had its own expert group with university scholars from throughout Europe.

I comment on the great number of large exhibitions of medieval history in the past decades in Germany. I ask how CREDO is different. PKL takes her starting point in *Otto der Grosse Magdeburg und Europa*, where she herself was involved. She explains how that exhibition, of course, had its narrative starting point by the Ottonians and its origin in Magdeburg. CREDO, on the other hand, has the religious aspect which is very much in line with the identity of the region (Westphalen-Lippe), where a number of sites related to early Christian mission in Germany are located. She explains the importance and regional connection to Charlemagne, Henry IV, The Diocese of Paderborn and the nearby monastery of Helmarshausen – where

the earliest writings mentioning The Diocese of Lund are located. In general there is a strong connection from this region and north wards due to Corvey and its missionaries – among them Ansgar. Moreover the famous local medieval noble-man – Bernhard II zur Lippe – was missioning in the Baltic countries.

[Author comment: My above stated comments and questions, shows that I at the time of the interview was ignorant towards the details in the German perceptions of their medieval master narrative. For me, at the time, it seemed as the relations and histories of the various dynasties and the history of connection between power and church is very much one history, thus neglecting that e.g. Carolingians, Ottonians and Staufers, for many might be linked to different places and different histories – and thus not just medieval history of overall Germany. The Christianisation of Europe seems as a very large and thus less regional topic for me at the time. However, with all the narrative strings of the Christianisation of Europe pointing towards Westphalien-Lippe, it seems as a natural narrative for this region to claim].

PKL states that it is of great importance to the regional identity linked to this narrative, that it is based on high level research. Thus the exhibition catalogue became a prestige project, which was ought to reveal new points of connection (*anknüpfpunkten*). This work also has political consequences due to demands of strong regional links in these kinds of events.

PKL explains how these large exhibitions in Paderborn, has a large impact on the business of the entire city. She tells that every single hotel room, in the previous weekend, had been booked.

I ask PKL why the medieval identity, seem so profound in Germany in general. PKL states that it is beyond her knowledge however she guesses that it has something to do with the presence of medieval heritage in the cultural landscape – town structures, churches etc. – and a traditional popularity of medieval museum experiences, created by the *Die Zeit der Staufer* exhibition in Stuttgart in 1977. Moreover she mentions fictional literature – e.g. by Ken Folliet and Umberto Eco – as major influences. PKL also mentions that many are still influenced by a school education that taught about the dark medieval period. Experiences like *Die Zeit der Staufer* and *Name of the Rose* has been contributing to deconstruct that image. This deconstructing narrative has been popular and has created attention towards intellectual artefacts like hand-written works.

For the team behind the exhibition, the Christianised people were very important to depicture. Thus, some of the highlights of the exhibitions have been to show ‘the other side’. This is done by using exhibition stenographic, which reconstruct the tomb from PrITTLEWELL and temple from Uppåkra. Also, in the mediation of the Slavic mission, the life of the people has been important to show, thus the Baltic exhibition part is staged like a forest. The forest is the serves as a symbol of ‘the other side’.

PKL explains how many resources have been spending on mediating Christianity as a calligraphic religion, with all its developments.

Ulf Öhman (U) & Carina Sörhammar (C) – 28 juli 2014.

U er ledende medarbejder i for kultur-, idræts- og fritidsforvaltningen i Norberg Kommune, bl.a. med ansvar for Bergslagens Medeltidsmuseum og Carina er leder af kommunens turisme- og ungeindsatser.

U forklarer hvorledes han siden 2001 har været tilknyttet Bergslagens Medeltidsmuseum, Nye Lapphyttan & Karlbergs Hjembyggsgård [herfra blot BM], hvilke er kommunalt drevne institutioner. Lapphyttan startede som eksperimentelarkæologisk forsøgssted i 1994.

Stedet har ca. 5.000 besøgende. Her er ikke medregnet de som kommer tilfældigt forbi på skovtur. Ej heller de lokale som bruger stedet i kommunale aktivitetsprojekter.

Jeg spørger ind til det særlige Bergslagen-narrativ, hvor man binder mange forskellige tider og fænomener sammen med råstofudvindingshistorie. U beskriver at selvom Bergslagen er en velkendt størrelse, er den samtidig svær at definere. Da stålindustrien og dens foregående historier har en vis interesse, og da dette var blandt få fællesnævner i området, var dette det forhåndenværende oplevelsesnarrativ. U fortæller at der bl.a. snart kommer en vi bog omkring stålindustrien, med udgangspunkt i Bergslagen.

C fortæller hvordan BM har været kørt som aktivitetsprojekt for bl.a. arbejdsløse og unge, bl.a. i samarbejde med *fritidsgården*. Og at BM generelt er et socialt projekt.

U fortæller at tidligere handlede formidlingen i Bergslagen og BM meget om teknik. Nu centrer fortællingen sig om jernets konsekvens for rigsdannelsen i Sverige. At skabe den lokale forankring er ingen let proces. C fortæller at den lokale historie i mange år var forsømt i skolen heromkring.

U forklarer hvordan kulturhistorien bliver en compensation for industrien som forsvinder. Den forsvundne industri er på en måde et lokalt traume.

[Forfatterkommentar: Undertegnede udleder heraf, at musealiseringen af den nedlagte industri, derfor, for nogle, er forbundet med negative følelser]

Blandt nyere tiltag er at der kommer skolerejser fra Stockholm til Bergslagen, hvor BM er en hyppigt brugt aktivitet.

Ambitionen er i fremtiden at udvikle pædagogikken, at have åben året rundt og at erhverve sig en samling – også til pædagogiske formål.

Resurserne til den nuværende formidling er først og fremmest kommunale, men man har tidligere haft held til at søge EU-midler. U forklarer hvordan EU-midler er en krævende proces, men at det bliver markbart lettere, når man først har erfaringen. Det er hans indtryk, at der gives en del EU-midler i forbindelse med kulturarv og udvikling i Sveriges ydreområder. Ekomuseum Bergslagen har også haft et EU-finansieret projekt kørende.

På BM er det tydeligt, at der kommer flere besøgende, når der har været opmærksomhed i medierne i Vesterås [regionens større købstad]. De fleste besøgende er storbyboere fra områdets sommerhuse, samt guidede ture og lignende.

[Forfatterkommentar: Det er interessant at der er et vis 'hul igennem' til besøgende fra Vesterås. Byen er den 5. største i Sverige og har i høj grad også sine egne kulturtilbud. Til sammenligning synes der i Vestsjælland ikke at være samme opmærksomhed fra f.eks. Roskilde].

Dr. Mathias Puhle (MP) – June 24th 2015, Magdeburg

MP is elected head of culture and sports in the city of Magdeburg. Previously he has been director of the municipal museum in Magdeburg and director of the ministry for culture in Sachsen-Anhalt.

MP has through various positions been managing the development of heritage tourism in Sachsen-Anhalt as well as various large and famous international exhibitions on medieval history at the city museum in Magdeburg.

MP explains his function as head of culture and sports in the Municipality of Magdeburg. He was elected as such, after retiring as Museum Director of the city museum in Magdeburg, and after two years in the ministry for culture in Bundesland Sachsen-Anhalt.

I ask about the process of keeping 'momentum' (continuing success) after the large contemporary exhibitions held in Magdeburg. MP describes the three very successful exhibitions in the city the past decade or so: *Otto der Grosse, Magdeburg und Europa*, *Heiligen Römische Reich Deutsche Nation* and *Otto der Grosse und das Römische Reich*. MP explains difficulty of making this momentum into *permanentum* (as MP calls it), since such exhibitions has their limited lives. However, these exhibitions had a large impact on the identity of Magdeburg, and very much stimulated the cultural interest in the city. In addition, MP also mentions the context of being a former DDR city, with a certain need of having a history linked to the federal master narrative. Finally MP states, that the exhibitions has past, but some memory from them is still living.

Some of these mentioned exhibitions were touring exhibitions and were thus co-operations between several museums. I ask how the process was, of making an overall binding narrative and yet maintaining the distinct regional character. MP explains how this was no conflict, since the importance of Magdeburg in this part of German history is widely recognised, due to for example the tomb of Otto der Grosse. Thus, it fell natural to highlight Magdeburg as historical setting. The Ottonians as founding dynasty in German history is very important and gives the place a special value. MP talks about the residence of Otto der Grosse and his queen as the 'historical DNA' of Magdeburg.

We continue to convert about experiences of medieval heritage in Sachsen-Anhalt in general. MP explains how the region is very rich on heritage in general, probably due to have been situated very central in the various German realms since the Ottonians. The presence of power and its connection (MP mentions the Ottonian connections to Byzantine Empire), has resulted in large quantities of churches, monasteries, etc. Many of these sites are situated in smaller towns, which in modern times lost their influence. Thus, these towns were preserved and only the larger cities, like Halle and Magdeburg, has been destroyed during industrialisation and Second World War. Nonetheless, Sachsen-Anhalt has a difficult position in the struggle to attract tourism. The main tourism movement in Germany goes towards the sea or the Alps. Sachsen-Anhalt is far from any of these. Neither do Sachsen-Anhalt have any of the big domestic 'city break' destinations – like Dresden or Munich. Also, until 1989, tourism in general was very limited in this region.

[Author comment: Here it needs to be implicitly understood, that many of the larger tourist destinations in Germany – like Rothenburg an der Tauber, Heidelberg or Rheintal – has been popular tourist destinations since the romantic era. These tourist movement traditions, over long time-spans, seems of great importance].

Although the heritage management in DDR wasn't as bad as one could suspect, it was influenced by limited resources and a tradition that didn't take cultural tourism into account.

I ask whether he believes that the recognition brands like World Heritage or cultural routes has any influence on the number of visitors and their experiences in Sachsen-Anhalt. MP states that the general awareness of the World Heritage particularities is probably rather small. There might be a small percentage which wishes to visit for example most German World Heritage Sites, and thus come to Sachsen-Anhalt. Mostly, however, MP considers these brands a marketing advantage. Moreover these brands create a practice around these places, integrating the various aspects management necessary. This, he states, has been good for Sachsen-Anhalt. I comment on the large number of cultural routes in Germany and I ask how *Strasse der Romanik* manages in this competition. In MP's view, *Strasse der Romanik* is one the more famous and widely used and also a brand developer for Sachsen-Anhalt.

We turn the conversation into the more general narrative of medieval history in Germany. MP explains how there in Germany has erected an ideal picture of the medieval world, as something less controlled and less bureaucratic than contemporary society.

[Author comment: MP mentions the flourishing interest for medieval markets and music. Seen in retrospective, I'm not sure whether he states that the ideal picture, stated above, is a product of modern medieval markets etc. or vice versa].

MP also mentions how medieval heritage is very present in Germany today. Thus it becomes an easy accessible experience of cultural identification or historical romantics. In this perspective, it has been realised, that the Ottonians is an influential brand for cultural tourism and a powerful catalyst for local identity.

We continue the conversation about consumption of medieval experiences in Germany, where we see markets and festivals, the original monuments and the 'boom' in large contemporary exhibitions, like nowhere else in Europe, starting with the *Die Zeit der Staufer* exhibition in 1977. MP states that it seems as there is a market for all of these offers. However, the visitor numbers of the large exhibitions are decreasing. Nonetheless, the visitor numbers are still high – typically 1.000 visitors or more per day. And in Magdeburg these events still has some prestige, since they have had a big impact on the image of Magdeburg, from a city associated with unemployment and right wing radicals to a city of culture. In line, a whole image building around the city motto *Ottostadt* has flourished. MP lists the visitor numbers at these exhibitions – e.g. Otto der Grosse Magdeburg und Europa, 300.000 visitors.

[Author comment: In connection to the above stated, Magdeburg represents co-operation between the heritage institutions and the political and commercial bodies which has no equals in Denmark]

I ask whether MP believes that this interest of medieval heritage in Germany could be directed north wards to Scandinavia, through the narrative links between Scandinavian and German history. MP answers that the common German heritage consumer, usually likes local history in a European perspective, hence in that perspective, yes. However, there seem to be a tradition and idea in the German speaking countries that the most significant cultural experiences are sought south of Danube. Nonetheless, significant places like Bornholm do have some potential in the view of MP.

I ask where the basic interest for medieval heritage in Germany comes from, and I mention school education and the TV program *Terra X* as examples. MP states, that although TV can have some influence, it is not among the main reasons. MP believes that it is due to three causes: 1) A common knowledge about the influences of the medieval period – that a sort of German unity started with Charlemagne, as well awareness of the medieval heritage around us. 2) That most of Germany does not have an antique, hence medieval period becomes the earliest German history. 3) Due to the abuse of history by the Nazi regime, from 1945 until the 1970s, medieval history was unpopular and the public relationship towards it was ambivalent and critical. The *Die Zeit der Staufer* exhibition and the like marked a distance to the disasters of Second World War, and an accepted enjoyment of the nostalgias and exoticism of medieval heritage experiences has appeared. Moreover, in an increasingly technological world, the medieval world stands as something simpler. MP introduces here the term *Mittelalter-euphorie* and explains how this is experienced through being a part of each citizen's personal history, and yet exotic and in contradiction to the modern world.

[Author comment: MP describes the search for idyllic experiences for example old centres of smaller cities. I wonder whether it is a profound quality of medieval heritage that in many places are situated in and associated with idyllic settings.]

In addition, MP mentions that the medieval artefacts are singularities – they are not reproduced. This gives them exclusivity.

MP agrees on my notion that these idyllic experiences have similar normativity as organic food consumption and the like.

We converse on the subject of The Teutonic Order and the public interest towards them. MP states the view, that the history of The Teutonic Order has lacked connection to a larger city or strong museum. Thus, they haven't been associated with large exhibitions and the like. Hence there has been no creation of identity around The Teutonic Order. And thus it is hard to create funding for the mediation of them. Moreover, the use of them during The Third Reich also has had great influence. The feelings and desires of the scholarly world must also be counted in, since most museum mediation is dependent of this.

Bilag 6: Besøgstal og andre kvantitative data

I dette dokument, præsenteres de data, hvorfra afhandlingens kvantitative udsagn omkring konsumtionsmønstre og -potentiale er hentet. Da pålideligheden indenfor de præcise cifre kan divergere, er det der bruges fra disse data, overordnede mønstre.

Besøgstal kulturhistoriske museer udenfor de to største byer, i Danmark og Sverige

I Danmark er langt de fleste statsanerkendte kulturhistoriske egnmuseer nu museumssammenslutninger, repræsenterende storkommunerne som oprettede som følge af strukturreformen som trådte i kraft i 2007,

eller regionale sammenslutninger af disse kommuner. Således er disse museer ikke ulig de svenske regionale museer og større kommunale museer af bred kulturhistorisk repræsentation¹⁶.

Der fokuseres her på museerne udenfor de to hovedstadsregioner og næststørste byer. Ganske vidst boer en mindre andel af svenskerne indenfor disse end hvad der gør sig gældende i Danmark, men omvendt er provinsmuseerne – grundet de mindre afstande – mere tilgængelige i Danmark.

For at finde det gennemsnitlige besøgstal, er således taget de samlede besøgstal fra disse museumssammenslutninger, fratrukket hvad de måtte rumme af kunstmuseer, og divideret med antallet af museer (i Danmark 28).

I Danmark giver det et gennemsnitligt besøgstal ved hver af disse museumssammenslutninger på 81.149. Da der i Danmark er ca. 5,8 kulturhistorisk udstillingshus i hver af disse museumssammenslutninger, giver dette et gennemsnitligt besøgstal på 13.991 pr. udstillingshus, hvilket giver 0,0025 besøg pr. indbygger i et lokal-/regionalhistorisk udstillingshus.

I Sverige har disse museer i snit 134.709 besøgende om året. Da der i Sverige kun er 1,5 udstillingshus i hver af disse sammenslutninger, giver det 89.809 besøg pr. udstillingshus. Det er ca. 0,0093 besøg pr. indbygger.

I en sammenligning mellem lande hvor begge har en høj museumsconsumption, men hvor det ene land har længere mellem udstillingsbygningerne end det andet, er overforstående tal ikke overraskende. Det vi må have in mente, er at der er store afstande i Sverige. Jeg tolker det således, at der i Sverige er en større tradition for enten at flytte sig langt efter museumsoplevelser, eller i højere grad at konsumerer lokalhistoriske museer (og lign.) når man er på rejse i sit eget land. Vi må i den forbindelse også huske, at man i Sverige har langt færre udenlandske turister end i Danmark (ud fra en devise om, at de er velvillige museumsgængere).

Tallene fra ovenstående udregninger er taget fra følgende kilder:

<https://www.dst.dk/da/Statistik/emner/museer-og-kulturarv/museer>: se *Liste med detaljerede besøgstal for alle museer*. Dette gælder for alle videre henvisninger til denne kilde.

<http://www.kulturanalys.se/wp-content/uploads/2015/12/Museer-20141.pdf>

<https://www.dst.dk/en/Statistik/emner/befolkning-og-befolkningsfremskrivning/folketal>

http://www.indexmundi.com/sweden/demographics_profile.html

¹⁶ Hvor de vurderes, at de formidlingsmæssigt repræsenterede et større område, hvorved det under dansk administration, ville have været under de sammenlagte egns museer. Dette være sig f.eks. Trelleborg Museum (repræsenterende Söderlsett), Österlens Museum eller Gamla Linköping (repræsenterende en bred historie for en af Sveriges største byer og det generelle at leve i købstæderne i det centrale Sverige i fortiden). Disse museer kan til eksempel sammenlignes med Odense Bys Museer: Møntergården og Den Fynske Landsby.

Overblik over attraktioner, med dedikeret formidling af kulturarv, knyttet til perioden 600 – 1350 i Danmark, Sverige og Tyskland

Der forsøges her så vidt muligt at gives en oversigt over konsumtionen af attraktioner som repræsenterer projektets interesseperiode. Det er imidlertid ikke alle attraktioner, hvortil der findes pålidelige besøgstal. Således er der taget udgangspunkt i tilgængelige data af pålidelig karakter.

Ved ikke museale institutioner, så som bykerner i byer af en vis størrelse, byporte m.v., kan det eksempelvis være svært at fastslå et pålideligt besøgstal. I mere afgrænsede attraktioner så som kirker, hvor der er en bemanning til besøgsformål der ligger udover den religiøse praksis, små 'museumsbyer' m.v., er det anderledes pålideligt. Der er her taget udgangspunkt i de tilgængelige besøgstal, hvilket der må tages forbehold for. Dette skulle dog stadig give et pålideligt, overordnet billede.

Ved de attraktioner som kan karakteriseres som super-attraktioner (jf. Bind I kapitel 5.3) er angivet *s.a.* Ved de som har levende formidling, er angivet *l.f.* Visse steder har kun delvist levende formidling, som bærende formidling. Disse er mærket med *d.l.f.*

Danmark

Hammershus (s.a.): ca. 500.000 (<http://www.apmollerfonde.dk/projekter/hammershus.aspx>; [http://www.historiefaget.dk/soegeresultater/?tx_cliosolr\[q\]=Hammershus](http://www.historiefaget.dk/soegeresultater/?tx_cliosolr[q]=Hammershus)).

Østerlars Rundkirke (s.a.): ca. 100.000 (Amanda Stevne Jørgensen (formidler i Østerlars Rundkirke): Personlig kommentar 14. september 2014).

Bornholms Middelaldercenter (l.f.): ca. 40.000 (<https://www.dst.dk/da/Statistik/emner/museer-og-kulturarv/museer>)

Esrum Kloster: ca. 45.000 (<https://www.dst.dk/da/Statistik/emner/museer-og-kulturarv/museer>).

Æbelholt Kloster (d.l.f.): 3150 (<https://www.dst.dk/da/Statistik/emner/museer-og-kulturarv/museer>).

Roskilde Domkirke: ca. 122.000 (<http://jyllands-posten.dk/kultur/article7855693.ece/BINARY/De%20300%20mest%20bes%C3%B8gte%20attraktioner%20i%20Danmark%202014>: 2)

Sagnlandet Lejre (l.f.): ca. 56.000 (<http://jyllands-posten.dk/kultur/article7855693.ece/BINARY/De%20300%20mest%20bes%C3%B8gte%20attraktioner%20i%20Danmark%202014>: 3; Lars Holten (Direktør Sagnlandet Lejre): Pers komm. august 2015).

Vikingskibsmuseet i Roskilde (l.f.): ca. 134.000 (<http://jyllands-posten.dk/kultur/article7855693.ece/BINARY/De%20300%20mest%20bes%C3%B8gte%20attraktioner%20i%20Danmark%202014>: 2; <https://www.dst.dk/da/Statistik/emner/museer-og-kulturarv/museer/>) ca. 280.000 hvis de besøgende ved skibenes sejlads udenfor museet tælles med, samt de som besøger *Museumsøen* udenfor de tidspunkter hvor der tages entre (Rikke Johansen (kommunikationsansvarlig på Vikingskibsmuseet): Pers. komm. januar 2016).

Formidlingscenter Fugledegård (d.l.f.): ca. 20.000 (Museumsvært Formidlingscenter Fugledegård: Pers. komm., september 2015).

Middelaldercentret, Nykøbing Falster (l.f.): ca. 44.000 (<https://www.dst.dk/da/Statistik/emner/museer-og-kulturarv/museer>; <http://jyllands-posten.dk/kultur/article7855693.ece/BINARY/De%20300%20mest%20bes%C3%B8gte%20attraktioner%20i%20Danmark%202014>: 3).

Danmarks Borgcenter: ca. 104.000 (samt de forbehold nævnt på side x i Bind I) (<http://jyllands-posten.dk/kultur/article7855693.ece/BINARY/De%20300%20mest%20bes%C3%B8gte%20attraktioner%20i%20Danmark%202014>: 2)

Vikingeborgen Trelleborg (l.f.): ca. 44.500 (<http://jyllands-posten.dk/kultur/article7855693.ece/BINARY/De%20300%20mest%20bes%C3%B8gte%20attraktioner%20i%20Danmark%202014>: 3). I 2015 havde Trelleborg ca. 55.000 (Anne-Christine Larsen (overinspektør Vikingeborgen Trelleborg): Pers. komm. december 2015).

Nyborg Slot (d.l.f.): ca. 79.000 (heriblandt er særaarngementet *Danehof* muligvis medregnet) (<http://jyllands-posten.dk/kultur/article7855693.ece/BINARY/De%20300%20mest%20bes%C3%B8gte%20attraktioner%20i%20Danmark%202014>: 2; <https://www.dst.dk/da/Statistik/emner/museer-og-kulturarv/museer>). *Da Nyborg som bevaret middelalderborg er enestående i en fynsk kontekst, må vi regne Nyborgs potentielle besøgsgrundlag ud fra hele Fyn, hvorfor Nyborg ikke kan kategoriseres som en super-attraktion.*

Ladbyskibet (d.l.f.): ca. 29.000 (<https://www.dst.dk/da/Statistik/emner/museer-og-kulturarv/museer>)

Vikingeborgen Fyrkat (l.f.): ca. 29.500 (<https://www.dst.dk/da/Statistik/emner/museer-og-kulturarv/museer>)

Kalø Slotsruin: ca. 125.000 (<https://www.syddjurs.dk/Portaler/Politik+og+Demokrati/Kort+og+planer/Materiale/Kommuneplaner/R%C3%B8nde/KP-Turisme>; http://nationalparkmolsbjerger.dk/media/164238/nmb_fondsansoegning16v4.pdf: 7).

Ribe Domkirke: ca. 160.000 (<http://kirkenikbh.dk/nyheder/kirken-er-med-i-ferieplanerne>)

Ribe Vikingecenter (l.f.): ca. 42.000 (<http://jyllands-posten.dk/kultur/article7855693.ece/BINARY/De%20300%20mest%20bes%C3%B8gte%20attraktioner%20i%20Danmark%202014>)

Sydvestjyske Museer/ Ribes Vikinger: ca. 113.000 (<https://www.dst.dk/da/Statistik/emner/museer-og-kulturarv/museer>).

Bork Vikingehavn (l.f.): ca. 45.000 (<http://jyllands-posten.dk/kultur/article7855693.ece/BINARY/De%20300%20mest%20bes%C3%B8gte%20attraktioner%20i%20Danmark%202014>: 3)

Lindholm Høje (museet): ca. 28.000 (<http://jyllands-posten.dk/kultur/article7855693.ece/BINARY/De%20300%20mest%20bes%C3%B8gte%20attraktioner%20i%20Danmark%202014>: 4).

Sverige

Fotevikens Museum (l.f.): ca. 38.000 (<http://www.kulturanalys.se/wp-content/uploads/2015/12/Museer-20141.pdf>: 49).

Trelleborg, Skåne (d.l.f.): ca. 43.000 (hvor meget der er vikingeborgen fremgår ikke) (Ibid).

Klosteret Ystad: ca. 32.000 (Ibid).

Ales Stenar: ca. 600.000 – 700.000 (Gunnarsson

http://web.archive.org/web/20110521012807/http://www.tillvaxtverket.se/download/18.74f57d0f1283a4f88ff800015493/Topplista_besoksmal_2009.pdf: 1)

Lund Domkyrka: ca. 700.000 (<http://lundsdomkyrka.se/2013/06/15/antal-besok-i-domkyrkan/>;

http://web.archive.org/web/20110521012807/http://www.tillvaxtverket.se/download/18.74f57d0f1283a4f88ff800015493/Topplista_besoksmal_2009.pdf).

Vadstena/Vadstena Klosterkyrcka: ca. 400.000/300.000 (Gruber 2010:

22;<http://www.svt.se/nyheter/lokalt/ost/vadstena-vadstena-klosterkyrka-popular>)

Stockholms Medeltidsmuseum: ca. 95.000 (<http://www.kulturanalys.se/wp-content/uploads/2015/12/Museer-20141.pdf>)

Birka (l.f.): ca. 30.000 (<http://www.kulturanalys.se/wp-content/uploads/2015/12/Museer-20141.pdf>: 46)

Gamla Uppsala: ca. 25.800 (<http://www.kulturanalys.se/wp-content/uploads/2015/12/Museer-20141.pdf>: 49).

Uppsala Domkyrcka: ca. 600.000

(http://web.archive.org/web/20110521012807/http://www.tillvaxtverket.se/download/18.74f57d0f1283a4f88ff800015493/Topplista_besoksmal_2009.pdf).

Der findes ikke offentligt tilgængelige besøgstal for hovedparten af de svenske, ikke-museale, levendegjorte vikingetidsattraktioner.

Tyskland

De fleste relevante besøgstal og lign. for Tyskland, er præsenteret i Bind I kap. 6.3.

Af relevans kan derudover nævnes:

Stralsund: ca. 3 mio (Bilag 5: 2).

Lübecks Museer: ca. 270.000 (<http://www.luebeck-tourismus.de/nc/service/news/kunst-und-kultur/news/detail/News/jahresbilanz-der-luebecker-museen.html>; <http://www.luebeck-tourismus.de/service/news/news/detail/News/jahrespressekonferenz-der-luebecker-museen.html>).

Lübeck Turisme generelt: 15-16 mio. (<http://www.luebeck-tourismus.de/service/news/tourismus/news/detail/News/ueber-670-millionen-euro-umsatz-durch-tourismus-in-der-hansestadt-luebeck.html>; http://www.luebeck-marketing.de/fileadmin/default/Mediendatenbank/PDF/B2B/Jahresstatistik_2014.pdf).

Wallmuseum Oldenburg (l.f.): ca. 25.000 (<http://www.spd-oldenburg-holstein.de/index.php?nr=1352&menu=1>);

Aachener Dom: 1,3 mio.

(http://www.aachen.de/de/tourismus_stadtinfo/pdf/statistik/zahlendatenfakten.pdf)

Quedlinburg: ca. 100.000 (Medarbejder turistkontoret i Quedlinburg juni 2015;

<https://www.quedlinburg.de/download/4000/tourismuskonzept.pdf>: 11-13).

Sommerhuse og anden turisme i Midt- og Vestsjælland

Odsherredkommune er med over 27.000 sommerhuse Danmarks største sommerhuskommune. Der findes også en meget høj koncentration af sommerhuse i Hornsherred:

<http://www.dst.dk/Site/Dst/Udgivelser/nyt/GetPdf.aspx?cid=19479>.

Kalundborg er landets femte største sommerhuskommune:

<http://www.dst.dk/Site/Dst/Udgivelser/nyt/GetPdf.aspx?cid=19479>.

Slagelse kommune har (2013) 4564 sommerhuse: [http://slagelse-](http://slagelse-kp13.odeum.com/download/dokumenter_til_2013_udgave/10_sommerhusomraader_redegoerelse.pdf)

[kp13.odeum.com/download/dokumenter_til_2013_udgave/10_sommerhusomraader_redegoerelse.pdf](http://slagelse-kp13.odeum.com/download/dokumenter_til_2013_udgave/10_sommerhusomraader_redegoerelse.pdf).

Over 2.7 mio. kommercielle overnatninger i Midt- og Vestsjælland i 2012:

http://www.visiteastdenmark.dk/sites/default/files/asp/visiteastdenmark/Diverse/Rapporter/turismens_og_ekonomiske_betydning_i_region_sjaelland_2012.pdf: 29.

Bilag 7: Fokusgruppeobservationer

Peder Lykkes Centrets Daghøjskole (PLC) 11/7 - 2014

Jeg har Udbudt en kulturarvstur med bus, for brugere på PLC, som er en "Daghøjskole for aktive seniorer". Der er altså tale om 42 elever fra alderen 65 og op, som er vante kulturkonsumere og har historisk interesse. Disse er valgt grundet 1) I Vestsjælland synes det svært at tiltrække københavnske turister. Disse er et oplagt segment, i det de måske har interessen i forvejen. 2) Bedsteforældre med børnebørn synes at have et stort tilstedevær ved flere af de observerede kulturarvsattraktioner. Således vil vi gerne undersøge hvad der ligger bag bedste forældrenes valg.

Jeg var selv arrangementets formidler, således at jeg kunne eksperimentere med de perspektiver og narrativer, fokusgruppen blev udsat for. Under hele turen forsøgte jeg således målrettet at formidle nogle af de perspektiver og narrativer jeg mener, er underrepræsenteret i den vestsjællandske kulturarvsformidling. Da jeg selv formidlede havde jeg praktikant og stud.mag. Asta Mønsted med mig som observatør. Hendes observationer er præsenteret i næste afsnit af dette bilag. Derudover gjorde jeg selv iagttagelser og interviews, hvilke er præsenteret i dette kapitel.

Vi startede med foredrag og spørgsmål om området, afholdt på PLC på Amager.

Den overvejende del af segmentet var historieinteresserede, indfødte københavnere. Disse er interessante idet det er dem vi bl.a. ikke kan få lokket til Vestsjælland.

Enkelte er opvokset eller har sommerhus i området.

Enkelte igen var blot tilmeldt for at lære mere om et ukendt område.

De fleste forbinder kulturarv på Vestsjælland med Trelleborg.

Næsten alle kender Hvider og valdemarerne - og en del synes godt at kunne placere dem geografiske.

Et par stykker havde tilmed en smule viden om myten og Fjenneslev kirke (og kunne godt lide at jeg var myeknuser) og Tissø. Nogle kender også Tveje Merløse. Generelt er vidensgrundlaget overraskende godt.

Ingen så hele regionens kulturarv som en samlet attraktion.

Vi havde en stram tidsplan. Men de fleste var glade for de 'appetitvækkere' de fik.

Der var overraskelse over graden af magt og pragt og tilstedeværet over så meget historie med internationalt præg.

Jeg lagde med vilje vægt på PKO 3 og UNESCO-universalisme i min formidling. Med andre ord var det konger, stormænd og arkitektur som fyldte.

Dette segment er meget interesseret deri, såfremt dets attributter fremhævedes.

Når jeg virkelig taler de internationale perspektiver op, synes jeg at alle reagerer – lille Vestsjælland i den store verden, er noget der fænger. Men det er også omgærdet af to reaktioner: 1) En gennemført positiv reaktion, hvor denne 'nye' viden synes dragende – hvilket man ofte sludrer med sine med-brugere om, og 2) en mere skeptisk 'kan det nu også passe'-reaktion. Ved sidstnævnte ville det være godt om der fandtes tid til et mere argumentatorisk formidlingsnarrativ, hvor man kunne illustrer pointerne. Jeg savner således komparative analyser og perspektiveringer på f.eks. museerne i Vestsjælland.

Ved Trelleborg - hvor de fik noget 'fritid' - søgte stort set alle ud på monumentet, men kun få ind i udstillingen. Enkelte klagede endda over manglen på formidling og havde slet ikke opdaget at der også var et museum (på trods af jeg havde nævnt det).

Overvejende var der fem vigtige observationer på dagen:

1) Det er monumenterne der tiltrækker. Ingen har følt behov for at komme ind på museerne, når blot de havde en smule formidling 'on site'.

2) Mange konsumerer kulturarv sammen med deres børnebørn. Jeg talte med seks individuelle informanter derom. Men flere andre overhørte samtalerne, bidrog og kom i øvrigt med anerkendende ytringer. I kulturarvsoplevelserne med børnebørnene er der ofte tale om en længere proces. Typisk hvor de læser

historiske børneromaner eller lign. for børnebørnene. Udvalgelsen af attraktioner de vil besøge, sker så på baggrund deraf. Andre gange udvælges stederne sammen – måske allerede midt om vinteren – som de skal besøge om sommeren. Børnebørnene vil ofte have spørgsmål om stedets historie og lyst til at få fortalt relaterede historier. Der er altså en længere serie af oplevelser som forløses ved mødet med stedet. Børnebørnsoplevelserne må gerne både være udklædte og aktivitetsrige. Der synes ikke at være et dogme omkring, men børnene kan godt lide at være udendørs eller i hvert fald steder som ikke er præget af stor højtidelighed og for mange regler. For bedsteforældrene gælder det dog, at aktivitetsniveauet ikke må fjerne fokus fra samværet, eller virke stressende på bedsteforældrene. Flere nævnte Sagnlandet Lejre som et sådan sted, men også Tøjhusmuseet Nationalhistorisk Museum (Frederiksborg Slot) blev nævnt af flere (Et ægte slot, med meget plads og mange sjove billeder bedsteforældrene kan fortælle om).

3) Dét at traktørsteder var så få og dårlige, gjorde turen hårdere. Da vi ankom til Kalundborg, gjorde manglen på et udskækningssted at flere blev helt modløse. Hvis ingen andre kan, må museerne tilbyde et minimum af traktement. I Kalundborg kan man købe is, men museumsbutikken lukkede allerede lidt i fire (før annonceret tid), og der var vi på omvisning i kirken.

4) De lod til egentligt at kunne følge med på relativt højt fagligt niveau. Vi fik diskuteret mange komplekse problemstillinger – de vigtigste er en forståelse for det man ser og flair for gode historie. Særligt bibelske elementer (apokalyps, genopstandelse, de syv dødsynder, m.v.), eksotisme og 'shit faktor' (historier om hygiejne, ulækre skikke, sex, m.v.).

5) Den manglende lyst til at besøge Vestsjælland bunder for mange (de som ikke kommer der i forvejen) i transportudfordringer og i informationssøgning – mange ytrede at det var en udfordring, hvad man skulle søge på på internettet, for at finde nye kulturtilbud. Man bruger nettet til at holde sig oplyst omkring det man kender (særligt praktiske ting som åbningstider m.v.), men det at søge nye oplevelser evner man altså ikke, og hvordan skulle man da også det, man skal jo kende til stederne, eller de portaler de eksponeres under (Visit Vestsjælland, Museum Vestsjælland m.v.).

Kultur-tur på Vestsjælland med fokusgruppe, 11. juli 2014 (v. Asta Mønsted) (Samme tur som ovenstående).

Gruppen består af i alt (42) pensionister, og alle sidder de forventningsfulde til morgenmødet, hvor dagens program forelægges via en powerpoint-præsentation. Vestsjællands forhistorie og seværdigheder præsenteres og da der spørges til, hvad de tænker ved ordene 'kulturarv' og 'Vestsjælland' svarer de: Trelleborg, gamle kirker, smukt bakkelandskab, istidslandskab, Kalundborg kirke (pga. personlig relation) og Tveje Merløse kirke (som flere har besøgt flere gange af æstetiske grunde). Vi afholder en debat, hvor man i plenum kan ytre, hvordan man kan højne kulturarvsindustrien i Vestsjælland.

Det bliver også hurtigt konstateret, at kulturarven i det nævnte område bør eksponeres mere, ligesom der bør være bedre transportmuligheder til seværdighederne – især Trelleborg bliver nævnt i den forbindelse. Én mener, at danskerne skal væk fra tankegangen om, at vi kun er et land med gravhøje, men at vi også har mange andre typer af kulturarv og at netop denne mangfoldighed gør fortidslandskabet fantastisk. En anden pointerer, man skal vide, man ser noget nyt, hvis man kommer flere gange, så man ikke kun ser et sted én gang. Ligeledes pointeres det, at pensionistkortet ikke kan bruges længere vestpå en til Lejre.

Det foreslås, at museerne/kommunerne laver guidede ture, vandre og cykelruter og gerne med forslag til overnatninger. Én siger, at de små museer er for små til at man gider besøge dem alene, men at man hellere ville besøge dem, hvis de lå på en rute eller som en del af et større (tur)program.

I bussen på vej vestover bliver der fortalt mere uddybende om den vestsjællandske historie og de seværdigheder, der er udvalgt til programmet. To veninder taler sammen: *"Pedersborg, hvad var det nu det var?"* hvortil den anden svarer *"Ja, selvom man får meget at vide, er det jo svært at huske, så det er godt at høre det flere gange."*

Der bliver gået i raskt tempo med den store gruppe, så de gangbesværede falder hurtigt bagud, og da de ikke har fået information om, hvad vi konkret skal se og hvor langt vi skal gå, snakker de gangbesværede herom og en siger (halvt for sjov) *"Hvad er det vi har kastet os ud i?"* Fremme ved møllediget går de fleste efter en plads i skyggen, hvorfra der lyttes intenst.

Enkelte stiller sig hen ved informationstavlen og læser denne. Desværre lader det ikke til, at alle faktisk ser møllediget, og det er nok fordi det er så tilgroet af krat at man 1) ikke rigtigt kan se, hvad der skal ses (hvilket også pointeres af guiden) og 2) at man af sikkerhedsgrunde ikke tør nærme sig kanten af grøften.

Mens vi går, kommenteres den omgivende natur flere gange ligesom én pointerer at *"sådanne ture er gode, fordi så har man også det at dele med hinanden."* Da vi stopper ved klosterkirken bliver den beundret og en skynder sig at spørge sidemanden *"Har han sagt noget om den endnu? Ja, jeg vil bare ikke gå glip af noget."*

Endnu mens vi venter på de sidste i gruppen diskuterer de fremmødte hvorvidt de huller, der er i kirkens teglsten er lavet af unge mennesker eller af dyr – under alle omstændigheder ærgrer de sig over ødelæggelsen og én siger *"Hvis bare det havde været tidens tand, så ville der jo være været noget ved det."* Der er altså en tydelig forskel på, om det historiske levn har gennemgået en naturlig forfaldenhed eller om der er begået "hærværk" på det – men der skal måske blot gå 50-100 år herefter, før om hærværket bliver en del af historien?

Det bringer stor morskab, da guiden fortæller om egen opdagelse af et relief på Kong Christoffer II's sarkofag, der hentyder til kongens eskapader, og da gruppen ser relieffet siger en *"Ja, dét havde vi da ikke selv lige opdaget"* – på denne måde bliver gruppen indvilget i en personlig opdagelse (guidens) og i gravmælets "hemmelige" hentydning.

Gruppen går herefter rundt to og to, taler sagte og tager billeder – som man ville gøre det på en ferie sydpå? Bagefter har flere svært ved at orientere sig, da de kommer ud af kirken og skal finde vej mod bussen, ligesom flere bruger meget af egen-tiden til at lede efter toiletter – denne forvirring kunne man undgå i en kort, fælles besked.

Tilbage ved bussen kommenterer en stoppet i Sorø ved at sige *"Der er jo mange ting at se, når først man når frem"*, og med dette fornemmes det, at stoppet sagtens kunne være længere og fordybelsen des dybere.

Fremme på Trelleborg bliver gruppen præsenteret for anlægget, det rekonstruerede langhus og forskningshistorien. I den sammenhæng bliver bedriften med oprustningen og opførelsen af ringborgene

sammenlignet med Storebæltsbroer, hvilket synes at give en bedre forståelse, ligesom dendrodateringen og strontiumanalyserne kort men præcist forklares. Under guidens gennemgang af den historiske gang kommenterer en til sidemanden *"Hans fortælling er lidt anderledes end vores historiefortælling fra skolen"* – Denne kommentar kan henvise til nye faktuelle kendsgerninger omkring den overordnede historie (fx gennem nye analysemetoder), ligesom der kan henvises til synet eller endda måden hvormed historien fortælles af guiden. Der synes at være en stor interesse og spørgelyst, både fra dem, som ikke har oplevet Trelleborg før og for dem, der nu kan udfordre deres viden om og forståelser af vikingetiden.

Da jeg taler med 3 kvinder i gruppen spørger jeg, hvad de synes om de fortællinger de er blevet præsenteret for, hvortil de svarer, at *"Det kræver en god fortæller at fastholde interessen, og især når man ikke ved, hvad man skal se eller bør se"*, en anden fortsætter *"Ja, at det fortælles levende og også gerne så man undrer sig"*. Da jeg spørger, om det er lykkedes her, svarer de lidt tøvende *"Jaeh, altså jeg synes man får meget at vide, og det er til tider fortalt med humor, så fortællingen peppes lidt op og bedre kan forstås"*, *"Jo, jeg undrer mig da over, hvorfor det hedder Trelleborg"* – Damernes interesse for stedet er altså vakt, både ud fra det fortalte og måden historierne er serverede. Det pointeres også, at det rent praktisk er godt guiden, med så stor en gruppe, ikke forsøger at snakke mens han går, men at der stoppes op foran seværdighederne, så alle har mulighed for at følge med og høre, hvad der bliver sagt.

Kvinderne foreslår man kunne skabe cykelruter eller busture rundt på Vestsjælland med guides, og at det nærmest er nødvendigt pga. dårlige transportmuligheder.

Én kvinde giver udtryk for, at hun godt kan lide fortællinger, der *"brygger på sanserne/oplevelsen"*, så man fx i maleriske vendinger fortæller hvordan det ville være at sidde til messe i Kalundborg kirke foran den smukke altertavle – brugte de røgelse, måtte børn være med, folk af hvilke samfundslag havde lov at sidde der? Jeg fornemmer, det er fordi hun har en stor læselyst, og på den måde er vant til maleriske billeder for bedre indlevelse.

Ved håndoprækning tilkendegiver mange (men dog ikke alle), at de var oppe ved/på ringborgen, og det tilføjes, det var en dejlig friluftsoplevelse. Færre var dog et smut forbi museets udstilling, og det pointeres, der ikke rigtig var tid til at læse de lange (og små!) udstillingstekster. Hertil kan man jo overveje udstillingens beliggenhed, der let bliver væk bag souvenirbutikkens larmende genstandsfyldte lokale. Og så gør det jo ikke noget, man reklamerer mere for Trelleborgskjoldet, som kun kan ses der.

En foreslår at bruge luftfotos i udstillingen *"eventuelt med nogle overlagte, farvede illustrationer"*, så man bedre kan forestille sig, hvordan landskabet så ud dengang, *"for jeg undrede mig da over, der pludselig stod en båd"*. En anden foreslår (hvis man ønskede et højere besøgstal), man anlægger en bedre vej til Trelleborg *"selvom det måske ville ødelægge idyllen ved landskabet – men det er vel hønen eller ægget"*. En savner mere information om de i alt 5 ringborge *"og om det er værd at besøge de 4 andre"*. Som én siger: *"På et sted som Trelleborg, vil man godt holdes lidt mere i hånden"* og foreslår efterfølgende en introduktion i form af en kort video eller decideret aftalt introduktion af medarbejder til fx større grupper, der kommer med bus.

I Kalundborg nyder vi først udsigten bag Præstegade-huset, så stedet kunne muligvis fungere som "photo spot", ligesom man kender det fra ferier sydpå. Såfremt man vil anlægge et "photo spot" der, kan man med rette opsætte et udsigtskort, der angiver hvilke særlige bygninger/konturer, man kan se derfra.

Præstegade-huset i sig selv finder flere i gruppen meget interessant. En siger til mig: *"Det er altid sjovt at stå det sted, hvor historien udfoldede sig. Du ved: 'det var her det skete'. Man kan næsten lugte historien..."*, hvorefter hun dybt indånder luften i lokalet og i sine egne tanker går videre, for at "snuse" til resten af stedet.

I Vor Frue Kirke bliver dens særlige, arkitektoniske form diskuteret, mens altertavlen i særdeleshed beundres og fotograferes. Der lægges mærke til små detaljer i altertavlen, fx at der står F3, der henviser til kong Frederik den 3. – der er altså stor interesse for at lære mere om kirken og dens historie, som man fx kan læse om i foldere, der kan købes i våbenhuset.

Det lader til, at viden søges og at fortælling – mundtlig og/eller skriftlig – gør oplevelsen af stedet bedre/dybere. Måske det derfor var en god idé at præsentere gruppen for de foldere, der uddybende fortæller om stederne, der besøges? Tilbage i bussen spørges gruppen i plenum, hvad der har gjort mest indtryk i løbet af dagen, hvortil der svares: kirkerummet i Kalundborg (fordi det var smukt), jernbrynjen i Præstegård-huset (fordi man fik lov at røre), Trelleborg og befæstningens historie (selvom man godt ville have brugt længere tid der, så man kunne få mere ud af museets udstilling).

Flere ærgrer sig også over, der ikke kunne købes vand eller lignende ved Kalundborg kirke, ligesom museet (i Kalundborg) var ved at lukke ned 10 minutter før lukketid, så man end ikke kunne nå kortvarigt at kigge derind. Da der spørges til, hvad gruppen tror deres pågældende børnebørn ville synes om turen, svares det: at det ikke ville være spændende nok for dem, da der ikke var tilstrækkeligt for dem at røre ved, *"de er ikke vant til, som vi, at lytte koncentreret i så lang tid"*. Én foreslår man kunne lave en form for skattejagt, eller at man på anden måde, skal finde frem til "sandheden" (en histories sammenhæng) – man kunne evt. benytte sig af krimigenrens elementer og popularitet.

Refleksion

Det har været en meget udbytterig dag, og jeg føler mig bombarderet med indtryk, samt guldgrube fra vores 'små hvide mus' (pensionisterne som forsøgsdyr, red.). Jeg tror bestemt, alle fik noget ud af dagen – ny viden, genopfrisket viden, appetit på at tage en tur selv, smukt landskab, godt selskab, og om ikke andet, så lidt frisk luft og oplevelser.

Andreas Bonde Hansen beretter om Kalundborgs historie, ved et særligt godt udsigtspunkt, bag 'Præstegadehuset' i Kalundborg Højby, hvor der bl.a. er udsigt over Hærvig (Foto: Asta Mønsted).

Sorø Akademi 24/5 – 2015

Jeg er blevet bedt om at tale til et arrangement kaldet Forskningens Døgn, på Sorø Akademi. Skolen er gymnasium for Sorø-egnen, samt kostskole, med en lang, aristokratisk tradition. Alderen er god, for der er her man begynder at søge kulturoplevelser på egen hånd, hvilket kommer til at forme kulturkonsumtionen, mange år fremover. Jeg har et stort hold på 48, blandede 1. og 2. G-klasser.

Overvejende var de meget engagerede. Det lod til at være tiltalende, at de skulle forholde sig til noget, hvorom de sjældent bliver hørt/forholder sig til.

Noget af de første de kommer ind på er æstetikken. Hvor flot en oplyst Notre Dame er, men også hvordan det kan overgøres – eksemplificeret ved Eiffeltårnets stroboskoplys.

Det nævnes hvorledes et statisk monument, uden oplysninger eller iscenesættelse er kedeligt.

De er overraskende kultiverede og vidende om institutionernes tilstedevær. Generel åbenhed overfor den meget traditionelle kulturarvsoplevelse.

Helhedsoplevelsen er vigtig – her er det ligegyldigt om vi taler middelaldercenter eller 'camino', det er mere det konsekvente der synes at tiltale. Her nævnes Trelleborg specifikt af en enkelt som mener, at de

skulle koncentreres om at være Trelleborg end at være alt muligt andet. Det nævntes i den forbindelse også, at idet en genskabelse ikke er rigtig, skal man måske bare fokusere på at gøre den gennemført ud fra et æstetisk/underholdningsmæssigt perspektiv. Omvendt nævnte en også (med anerkendende nik fra et par andre) at vikingefestvallen på Trelleborg har noget særligt, i det de mange entusiaster ikke spiller en rolle 'de ER virkelige vikinger' [lidt 'abe i bur' over oplevelsen].

Vikingetid og middelalder er omgivet af institutionel tvang. Det nævnes også hvordan den nationalt orienterede vikingefortælling (implicit: den de møder ude på institutionerne) er uvedkommende, i det de opfatter sig selv som globale.

Det var tydeligt hvorledes de var motiverede for forskellige aktiviteter alt efter de respektive sociale kontekster. Familien var passende til en oplevelse – vennerne til en anden. Her nævntes strøget af flere som en venne-oplevelse [Kan lokale markeder eller lign. det samme? Boheme oplevelse? Det uforpligtende?]

Atmosfære og lokaliteten betyder meget og det syntes at have en række fælles præferencerammer. Dog gjorde de meget ud af at påpege de individuelle præferencer og motivationer. Det var klart at man ikke her ville opbygge en fælles identitet omkring kulturarvskonsumtion. Det var her også tydeligt at en vis diversitet i tilbud [ej at forveksle med aktiviteter] var at foretrække. Det blev endda nævnt, at der måtte ligge et ansvar hos kulturinstitutionerne i at tilbyde unikke, individuelle oplevelser, som ikke nødvendigvis bundes i kulturelle præferencer – altså tilbud om den absolutte eksotisme. [Rundet af en generation hvor megen viden er tilgængelig, så man må ud i høj fagekspertise, for at finde noget der ikke er tilgængelig ved en google-søgning].

Der er en kønsforskel. Pigerne talte meget om meditation, ro og indre åndelighed, autenticitet og det at "kende sig selv". Drengene mere om aktiviteter og utilfredsheden med de eksisterende tilbud. Det var som om de i højere grad krævede at tingene blev serveret eller hjulpet på vej af noget grej.

De blev sat til at lave nogle plancher. Jeg havde strategisk udvalgt en række billeder de skulle lave præferencerne ud fra. Her var et bredt udvalg af diverse 'backpacker-oplevelser' i eksotiske egne, mere rått friluftsliv, moderne storbyoplevelser, og mere traditionel, dansk hygge, m.v. Jeg gav ydermere den besked, at fandt man det analoge klippe-klistre-arbejde for ustimulerende eller mangelfuldt i sit udtryk, måtte man godt lave en digital collage til mig.

Jeg gik rundt og interviewede dem imens de lavede plancher i grupper.

Der var kun én gruppe som tog den digitale mulighed op. Disse talte også meget om kvaliteten ved science-centre og digital formidling. Hvad der var særligt her var, at de ikke kunne sætte ord på hvordan denne skulle være og det lod til, at de synes det var institutionernes ansvar at komme op med noget nyt. De understregede, at det digitale ikke skulle bestå af hvad man selv kunne finde på nettet. Hvilket implicit må betyde viden og æstetiske oplevelser, som ikke florerer på f.eks. Wikipedia eller youtube.

Der klagedes generelt over alt for mange børneaktiviteter. Enkelte nævnte efterspurgt specifikt ungdomsaktiviteter. Ellers syntes der at ligge en større interesse for den traditionelle voksenformidling, end det for børn. Det blev udtrykt hvorledes en sparsomt og traditionelt formidlet kulturarv, har en hvis personlig frihed over sig. I den forbindelse var flere kritiske overfor guidede ture, hvor andre specifikt nævnte gode erfaringer med dette fra specifikke steder [var dette så de der skilte sig ud fra alle de dårlige guidede ture?]. Måske der også ligger en søgen efter voksengørelse i den – trods alt – større sammenhørighed med voksen- end børneformidling.

En 4-5 stykker italesatte meget det familiære (og implicit positive – om end hver ting til sin tid) omkring en række kulturarvsoplevelser – særligt fra dette projekts interesseperiode. Dette vakte genkendende miner hos resten. Det var tydeligt, at der ofte som led i disse oplevelser var en optaktsfase, som var meget vigtig også selvom informanterne ikke selv deltager. Der er som oftest tale om en fader, som ynder at læse op på det som skal ses – lægge små 'teasere' ud – og derpå agere den store facilitator. Der lod til at være en familiær tradition i dette mønster og at man rent faktisk nyder processen.

Både på plancher og i snakken i grupperne fyldte hygge meget. Og der syntes endog stor konsensus om hvad dette indebærer: Billeder af sommer-Danmark med bindingsværk og mad, er ubetinget et overrepræsenteret tema. [Måske der er kommet øget bevidsthed om, at denne atmosfære er forgængelig og utilgængelig i nogle af de daglige universer. Tilmed bliver det destinkt nationale måske også værdsat i den globale selvforståelse. Ligger der heri en 'Ny Nordisk Mad'-påvirkning? Jeg aner den samme selvtillid, som er kontra 1864-selvynk]

Plancherne er meget dano-centriske. De ubetinget mest brugte billeder på plancherne var af bindingsværksarkitektur i det danske sommerland, samt scener med fadøl i historiske havnemiljøer. Blandt de billeder der var fysisk tilgængelige, var en vis repræsentation af dansk turisme materiale. MEN der var rigeligt andet materiale til at lave en international og tilmed 'ikke-europæisk' planche. Sammen mønster viser sig med den mere alternative formidling. Dog havde mange plancher et billede fra samtidskunstmuseet i Chicago, men få havde fra borgcentret og færre fra middelaldercentret – ellers steder med en ung markedsføringsprofil, som nogle efterspurgte. Jeg spurgte ind til det. Mange ville gerne ud og vandre i regnskoven og lignende. Men de kendte ikke til oplevelsens kvalitet. Så når jeg nu spurgte ind til hvad de forbandt med gode kulturarvsoplevelser, tænkte mange af dem, på det idylliske, historiske Danmark. De nævnte at dette selvfølgelig var mest attraktiv i visse sociale kontekster. F.eks. familien. Men en dedikeret konsumtion af denne kulturarv i familiær kontekst, synes ikke mindre attraktiv, end Backpacking ved Ankor Wat med venner.